

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที

(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

A STUDY OF THE ROLE IN PROPAGATING BUDDHADHAMMA
OF PHRADHAMPARIYATTIVETEE (SUTEP PHUSSADHAMMO)

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาธรรมนิเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๔๘

ISBN 974-364-415-6

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที
(สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF THE ROLE IN PROPAGATING BUDDHADHAMMA
OF PHRADHAMPARIYATTIVETEE (SUTEP PHUSSADHAMMO)**

PHRAMAHA NARONKSAK SOPANASITTHI (SOPA)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Dhamma Communication)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ธรรมนิเทศ

.....

(พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัยประธานกรรมการ

(พระครูปลัดมารุต วรมงคลโต)

..... กรรมการ

(พระมหาต่วน สิริธมฺโม)

..... กรรมการ

(พระมหาบุญเกิด กตเวที)

..... กรรมการ

(รศ. บำรุง สุขพรรณ)

..... กรรมการ

(รศ. กิติมา สุรสนธิ)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย พระมหาต่วน สิริธมฺโม ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเกิด กตเวที กรรมการ

รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที
(สุเทพ ศุภสธมฺโม)

ผู้วิจัย : พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาต่วน สิริธมฺโม ป.ธ.๕ พธ.บ. M.A.(Phil.) Ph.D. (Phil.)

: พระมหาบุญเกิด กตเวที ป.ธ.๓ พธ.บ. ศศ.ม. (มหิดล)

: รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ วบ. สสม. (ธรรมศาสตร์)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

บทคัดย่อ

พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูกตเวทีเป็นยอด เป็นพระเถระจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์แห่งคณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดนครปฐม มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างที่ดี แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นมีความรู้คู่คุณธรรม ได้ทำบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุเคราะห์ประชาชนไม่ให้เกิดความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ให้ ได้สนองบทบาทกิจการคณะสงฆ์ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

รูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ด้านพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขันและพุทธธรรมด้านอภิปรัชญาสิ่งแวดล้อมได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอนมาประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยง

เหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ และแนวทางการการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีแนวทางในการนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ ๓ วิธี คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับอุปมาอุปมัย การใช้วิธียกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การใช้พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม บทกลอน มาประกอบ ทางด้านความสอดคล้องระหว่างกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร คือ แจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จูงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุตเตชนา) ร่าเริง (สัมปหังสนา) มีการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง และในส่วนของความสอดคล้องระหว่างกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดเจนของภาษา ถูกต้อง เชื่อถือได้ การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ความตรงต่อกรณี มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์เพียงพอ มีจำนวนเพียงพอ และมีความแจ่มแจ้ง ชัดเจน ไม่มีอคติ มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้

บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถา ธรรม บทความ ที่นำเสนอมีความเด่นด้านการใช้ภาษาการอธิบายกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และถือว่าเป็นรูปแบบและแนวทางที่ท่านได้นำเอาออกมาเผยแผ่พุทธธรรมมากที่สุด พุทธธรรมที่นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดเจน แจ่มแจ้ง ปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหาก่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ เพราะโดยเนื้อหาพุทธธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูกตเวทิตา พร้อมทั้งพระบรมราโชวาททั้ง ๔ ประการ อันเป็นธรรมรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชน ประชาชนได้นำมาปฏิบัติปรับปรุงแก้ไข ชัดเจนจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมอันดีงาม อาจเรียกได้ว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้แสดงบทบาท เจริญตามรอยบาทพระศาสดาได้อย่างสมบูรณ์ เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ความกตัญญูกตเวทิตา และได้อุทิศชีวิตตน เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ อุตสาห และเสียสละอย่างแท้จริง

Thesis Title : A Study of The Role in Propagating Buddhadhamma of Phradhampariyattivetee (Sutep Phussadammo)

Researcher : Phramaha Naronksak Sopanasitthi (Sopa)

Degree : Master of Arts (Dhamma Communication)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Tuon Siridhammo
Pali V. B.A. M.A. (Phil.), Ph.D. (Philosophy),

: Phramaha Boonkirt Katavetee
Pali iii. B.A. M.A.

:Mr. Bamroong Sukphan
B.A.(Jour), M.S.W.(Social Work) T.U.

Date of Graduation : February 2, 2006

ABSTRACT

Phradhampariyattivetee is the venerable Buddhist priest who is very grateful. He is the venerable person among other priests and people in Nakorn Prathom. He is also the Buddhist teacher who distributes Buddhist morality with his profound knowledge in his teachings. His way of teaching is understandable and effective and he is the good. Example for all people. He teacher others to have moral and knowledge. In addition, he plays an important role of being helpful priest for others and teaches others to do good thongs, be in good behavior and has a good mind. He also tells the untold stories and explains the told stories into the deeper meaning. He plays the great role as in administration, Buddhist study, public assistance, education assistance, teaching Buddhism in order and by using true sincerity.

The kind of Buddhist sermon, preaching sermon, articles for mind development and for better life are presented in 4 ways which are 1 in direct way 2 linking with the current situation 3 List of sampling of people 4 by adding sense of

humor stories. For environmental conservation Buddhist morality, they are presented in 4 ways which are 1. By giving examples and tales 2. By using Buddhist proverbs, proverbs, poetry, poem and 4. Linking with evidences and situations. For ways of distributing Buddhist morality. Phradhamapariyattivetee has presented in 3 ways which are 1. By giving examples and tales 3. By using Buddhist proverbs, proverbs, epigrams and poetry. For the accordance of Buddhist principles with the communication can be described as clear (Santassana) motivation (Samatapata) courage (Samutatechana), cheerful (Sampahangsana), by giving examples and tales, by using comparison, by giving example of people, by adding sense of humor stories and by using understandable words suitable for the audiences. For the accordance with communication principles can be described as accuracy, trusting, suitable for each situation for time and place, completeness, enough quality, clear, no prejudice and useful.

The role for distributing Buddhist morality both of Buddhist sermon, preaching sermon, articles are dominant in ways of easy language clear stories because he gives the Buddhist proverbs, examples, tales, comparison and sampling of people. All of these ways are unique and are the ways that Phradhamapariyattivetee uses for teaching. Buddhist morality and the told stories of Phradhamapariyattivetee told are the easy stories. He explains them clearly and understandably, without any doubts and is practical for daily lives, can be adjusted to problems faced in normal life. The contents of Buddhist morality are mostly about religious precept, meditation, intellect aims, pray, gratitude and royal guidance which are the important foundation of Buddhism. This is because they are the foundation for Thai people to in discipline both in ethical behavior, morality and virtues. It can be said that Phradhamapariyattivetee is one of the other priests who plays very important role of following Buddha in ways of gratitude, doing good think for oneself, for other people, for nation, for Buddhism and for king with his diligence, honest, patience and sacrifice.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อแสดงความขอบคุณ แสดงความกตัญญูกตเวทิตามา ณ โอกาสนี้คือ พระมหาสมจินต์ สมุมาปญฺญ โคนบดิษัณฺฑิตวิทยาลัย และคณาจารย์ที่ได้ให้แบบอย่างทางการศึกษาระดับมหาบัณฑิตทุกท่าน พระมหาต่วน สิริธมฺโม พระมหาบุญเกิด กตเวทิต และรองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยงานครั้งนี้

กราบขอบพระคุณพระครูสังฆกิจจาทร (ลาน ปญฺญาคโม) พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ) อุปัชฌาย์ผู้ให้การบรรพชา-อุปสมบท พระครูวิมลขันติธรรม วัดจุมพลสุทธาวาส พระผู้ให้การสนับสนุนการศึกษา พระมหาสิริวัฒน์ ปรีสุทฺโธ พระอนุสาวนาอาจารย์ผู้เป็น กัลยาณมิตรให้ทั้งธรรมและทุนตลอดระยะเวลาที่ศึกษา พระมหาเมธี อินฺทโชโต พระครูปลัดธีรพงษ์ ฐานุตฺโต วัดใหม่เจริญผล พระผู้ให้ที่พักอาศัยทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา พระเชษฐานิมิตร สนมตมโน เอื้อเพื่อทุนเพื่อใช้ด้านเอกสาร พระครูวินัยธรชินวรุฒม์ อาภากรโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด อินทาราม พร้อมคณะศิษยานุศิษย์ ได้มอบคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยในระดับ มหาบัณฑิต ได้เมตตาอบรมธรรมกรรมฐานเพื่อเป็นแสงสว่างในการดำเนินชีวิต พร้อมมอบ ทุนการศึกษาเข้ารูปเล่มในงานวิจัยวิทยานิพนธ์ พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ชยวิโส) รองเจ้า คณะภาค ๖ วัดนางชี ที่ได้ให้ความเมตตาเป็นกำลังใจ จุดประกายความคิด พร้อมทั้งให้ความ ช่วยเหลือด้านทุน ข้อมูลภาษาอังกฤษ กัลยาณมิตรสาขาธรรมนิเทศ รุ่นที่ ๑๔ ที่ได้เป็นกำลังใจ ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา พระราชรัตนภรณ์ เจ้าคณะเขตพระนคร พระครูปลัดสุวัฒนสมาธิคุณ วัดอินทรวihar พระผู้เปี่ยมด้วยความเมตตา ให้ที่พักอาศัยเพื่อวิจัยงานให้สำเร็จด้วยดี

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธมฺโม) เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร ที่ได้ทำนุมนิดให้ผู้วิจัยได้มีแรงใจ ศึกษา ให้ข้อเสนอแนะ ให้สัมภาษณ์การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยความเมตตา ขอบคุณพระศรี สุธรรมเวที พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ พระมหาสุวิชัย ปวิญชญญู เจ้าที่ห้องสมุดบัณฑิต วิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด วัดพระปฐมเจดีย์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดศูนย์บริหารการศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดวัดคงสัก คุณวิเชียร สงวนวงศ์ แห่งสำนักพิมพ์ธรรมเมธี อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้เป็น

แหล่งข้อมูลและมอบข้อมูลเพิ่มเติมในการศึกษาวิจัยงาน ขอบคุณนางสาวโสภากร บุญจับ (กอแก้ว กิ่งกาญจน์) ที่ได้ช่วยตรวจทานเอกสาร คุณศศิวรรณ กำลั้งสินเสริม ที่ได้ให้ข้อคิดในการวิจัยงาน พระมหาบุญเสริม รตนรสี เอื้อเพื่อพระไตรปิฎกเพื่อการศึกษาค้นคว้า พระมหาวิรพันธ์ เอื้อเพื่อเอกสารเกี่ยวกับพุทธวิธีในการสื่อสาร พระมหาโชคชัย ชยาภินนุโท ได้ช่วยเป็นภาระด้านคอมพิวเตอร์ สำนักงานเลขานุการวัดอินทรวินัย อนุเคราะห์เครื่องปริ้นเอกสาร พร้อมทั้งเจ้าของตำราทุกท่านที่ได้เป็นเสมือนแว่นตาทางปัญญาในการศึกษา

ขอขอบพระคุณ คุณแม่สุนันท์ มูลสูตร ที่ได้อุปการะทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ตลอดระยะเวลาการศึกษา คุณแม่จรรยา ภิญญรัตน์ คุณวราภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์ ตระกูล นาคราช ตระกูลภูมิรา ตระกูลชัยชญา คุณปัญญา ลูกผักชี คุณแม่ปทุม สายเชื้อ ศิษยานุศิษย์ทุกท่าน ที่ได้ความอุปถัมภ์ด้วยดีเสมอมา พระบุญนำ พระวิไล คุณแม่ประภา คุณแม่มัก คุณนิศยา คุณเล็ก ที่คอยดูแลรักษาช่วยเหลือด้านสุขภาพ ขอบคุณอุบาสกอุบาสิกาวิศสุวรรณ รัตน์โพธิยาราม วัดจุมพลสุทราวาส จ.สุรินทร์ วัดใหม่เจริญผล จ.กาญจนบุรี วัดอินทรวินัย กรุงเทพมหานคร ญาติพี่น้อง ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความอุปถัมภ์บำรุงด้วยดีตลอดมา

คุณงามความดีและประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัยนี้ ขอนอบน้อมบูชาแด่คุณพระศรีรัตนตรัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้มีพระคุณ ญาติมิตร สัมพันธชน สรรพชีวิตทั้งหลาย และปวงชนียบุคคลอันสำคัญยิ่งในชีวิต คือ คุณแม่สุคนธ์ โสภามารดาผู้ใจดีคุณพระอรหันต์ พระพรหม พระเทพ พระอาจารย์ ผู้ให้ร่างกายชีวิต จิตใจ สนับสนุนทุนการศึกษา เป็นพลังกาย พลังใจ ให้ผู้วิจัยได้มีกำลังใจในการต่อสู้ตลอดมาและตลอดไป ความดีใดที่ได้กล่าวถึงคุณแม่ ความดีนั้นถือว่าได้กล่าวถึงคุณพ่อสำเริง แซนพันธ์ ผู้เป็นบิดาที่แสนดีที่ลาจากโลกนี้ไปแล้วโดยสมบูรณ์ครบถ้วนกระบวนการความ

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ)

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๑)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๕ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย	๑๓
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ ศึกษาบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม)	๑๕
๒.๑ ประวัติพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม)	๑๕
๒.๑.๑ ชีวิต	๑๖
๒.๑.๒ การศึกษา	๒๑
๒.๑.๓ การงาน	๒๒
๒.๑.๔ เกียรติคุณ	๒๕
๒.๒ บทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที	๒๓
๒.๒.๑ บทบาทการปกครอง	๓๒
๒.๒.๒ บทบาทการศาสนศึกษา	๔๑
๒.๒.๓ บทบาทสาธารณูปการ	๔๕
๒.๒.๔ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์	๕๓

๒.๒.๕ บทบาทสาธารณสงเคราะห์	๕๔
๒.๒.๖ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม	๕๘
บทที่ ๓ รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที	๖๕
๓.๑ รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม)	๗๐
๓.๑.๑ พระธรรมเทศนา	๗๐
๓.๑.๒ บรรยายธรรม	๗๓
๓.๑.๓ ปาฐกถาธรรม	๗๔
๓.๑.๔ บทความ	๗๖
ก. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม	๘๒
๑. นำเสนอโดยตรง	๘๓
๒. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน	๕๑
๓. นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ	๕๕
๔. นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน	๑๐๑
ข. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๑๐๓
๑. นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ	๑๐๓
๒. นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย	๑๐๘
๓. นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอน มาประกอบ	๑๑๑
๔. นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์ และสถานการณ์ต่าง ๆ	๑๑๔
๓.๒ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที	๑๑๘
๓.๒.๑ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย	๑๑๕
๓.๒.๒ การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ	๑๒๒
๓.๒.๓ การใช้สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง บทกลอน	๑๒๖
๓.๓ คุณลักษณะพิเศษหรือสำนวนลีลาของพระธรรมปริยัติเวที ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม	๑๓๖

บทที่ ๔	ศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที กับพุทธวิธีในการสื่อสารและการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๑๔๓
๔.๑.	ความสอดคล้องกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร	๑๔๓
๔.๑.๑	กุศโลบายการสอนของพระพุทธเจ้า	๑๔๔
๔.๑.๒	พุทธวิธีในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า	๑๔๖
๔.๑.๓	ความสอดคล้องระหว่างการเผยแพร่พุทธธรรมของ พระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีในการสื่อสาร	๑๕๒
๑.	การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ	๑๕๒
๒.	การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย	๑๕๓
๓.	ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง	๑๖๑
๔.	ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน	๑๖๔
๕.	ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง	๑๖๓
๔.๒	ความสอดคล้องกับหลักการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๑๗๑
๔.๒.๑	ความหมายของการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๑๗๓
๔.๒.๒	องค์ประกอบของการสื่อสาร	๑๗๔
๔.๒.๓	วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร	๑๗๕
๔.๒.๔	รูปแบบของการสื่อสาร	๑๗๕
๔.๒.๕	คุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Source) ที่พึงประสงค์ ตามแนวทางแห่งพุทธะ	๑๗๖
๔.๒.๖	องค์ประกอบของสาร (Message) ตามแนวทางแห่งพุทธะ	๑๗๕
๔.๒.๗	องค์ประกอบของผู้รับสาร (Receiver) ตามแนวทางแห่งพุทธะ	๑๗๕
๔.๒.๘	ทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติล	๑๘๐
๔.๒.๙	ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เบอร์โล	๑๘๒
๔.๒.๑๐	องค์ประกอบที่สำคัญของการใช้ภาษาตามหลักนิเทศศาสตร์	๑๘๔
๔.๒.๑๑	ความสอดคล้องระหว่างการเผยแพร่พุทธธรรมของ พระธรรมปริยัติเวทีกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์	๑๘๓
๑.	ความกระง่ายชัดของภาษา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้	๑๘๐

๒. การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล	๑๕๑
๓. ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง	๑๕๔
๔. มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ	๑๕๕
๕. มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้	๑๕๗
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๒๐๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๐๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๒๐๖
บรรณานุกรม	๒๐๗
ภาคผนวก	๒๑๕
ก. ประวัติและผลงานพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม)	๒๒๒
ข. คติธรรมคำสอนของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม)	๒๔๓
ค. แบบสัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม)	๒๕๕
ง. ตัวอย่างพระธรรมเทศนา	๒๕๑
- บรรยายธรรม	๒๕๕
- ปาฐกถาธรรม	๒๖๖
- บทความ	๒๗๓
ประวัติผู้วิจัย	๒๗๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๕ ในการอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อ คัมภีร์ และระบุถึงเล่ม / ชื่อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม. (บาลี) ๔ / ๓๒ / ๒๗. หมายถึง การอ้างอิงนั้น ระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๔ ชื่อที่ ๓๒ หน้าที่ ๒๗

การอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม / ชื่อ / หน้า ตามลำดับ เช่น ที. ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๗๒ / ๒๑๖. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ ๑๑ ชื่อที่ ๒๗๒ หน้าที่ ๒๑๖ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่นำมาอ้างอิง มีหลักฐานปรากฏ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาจุคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎิวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
สั.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิคาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
สั.นิ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิคาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังกยุตตนิคาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)

ถ.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง. เอกก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ติก. (บาลี) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง. ติก. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. จตุกก. (บาลี) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อง. จตุกก. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. ปัญจก. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. สตุตถก. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ. ข. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ. ธ. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ. อิติ. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ. ชา. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ. ม. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ. จุ. (ไทย) =	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ มีบทบาทต่อวิถีชีวิตจิตใจของคนไทยทุกด้าน เข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตคนไทยและสังคมไทย เปรียบประดุจประตูที่ป่องทาง พระสงฆ์ในฐานะผู้นำวิญญูณ ได้อบรมปณิธานให้มีการศึกษาพัฒนาจิต และเป็นหลักชัยเป็นแม่แบบการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่ประชาชน มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางสรรพวิชา มีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ประชาชนตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่หลัก ๖ ประการ คือ ๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๖. บอทางสวรรค์ให้พระสงฆ์สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จที่ยั่งยืน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลาง เป็นแนวทางในการยึดเหนี่ยวจิตใจเชื่อมโยงประสานความสามัคคีและความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

ปัจจุบันเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดนข่าวสารข้อมูลที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในโลก สังคมรับรู้ร่วมกันหมด^๑ มีอิทธิพลครอบงำโลก ทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ^๒ สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^๒ พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ไอ ที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๒.

สังคมเปลี่ยนไป ส่งผลต่อจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น^๔ ให้ความสำคัญเรื่องวัตถุมากกว่าจิตใจ แสวงหาวัตถุมาเพื่อความสะดวกสบายมากกว่าที่จะแสวงหาความจริงคือธรรมชาติ ขาดการขัดเกลาจิตใจ พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการเยียวยาทางจิตใจคือ “เป็นที่พึ่งบวร สอนธรรม นำปฏิบัติ พัฒนา ปรีกษากิจ”^๕ แต่ปัญหาติดอยู่ที่ว่าพระสงฆ์ขาดความเข้าใจในวิธีการสอน พระสุธีวรญาณ ได้มองเห็นปัญหาของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันว่า เกิดจากการขาดช่องว่างในการสื่อพุทธธรรม เพราะมีสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการ^๖ คือ

๑. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรม มีความรู้ชั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทฎฐิและญาณ

๒. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่มีการเตรียมตัว ไม่สังเกตคนฟัง ดิครูรูปแบบ ใช้เวลามาก

๓. ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรักในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรมมีแต่การตั้งรับ ไม่ค่อยทำแบบเชิงรุก

หากมองตามหลักนิเทศศาสตร์เกิดจากช่องทางการสื่อสาร รวมทั้งขาดบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างได้จริงในสิ่งที่สอนจึงทำให้การเผยแผ่ได้ผลน้อย ประชาชนขาดแบบอย่างที่ดี^๗ พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการสื่อพุทธธรรม ส่วนใหญ่ก็ทำตามอุดมคติในการดำเนินตามพุทธคำรัสที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสแก่พระสาวกรุ่นแรก ที่ออกประกาศพระพุทธศาสนาว่า “พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์แก่กกุล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”^๘

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คนไทยกับเทคโนโลยี, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^๕ แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: บรรณาการ, ๒๕๓๕) หน้า ๑๒-๑๓.

^๖ พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทัศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๑), หน้า ๒๕๐.

^๗ วสิน อินทสระ, การเผยแผ่ศาสนา, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖), หน้า ๗๑.

^๘ “จรถ ภิกขเว จาริกัม พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อคฺคทาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานัม” วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

จากพระพุทธคำรัสนี้ เป็นเครื่องซึ่งให้ทราบชัดถึงบทบาทสำคัญของพระศาสนาก็คือการสื่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก^๕ เป็นการสร้างคนให้ยึดหลักศาสนธรรมประจำใจ ให้เป็นคติเตือนใจในการดำรงชีวิต ทำให้เป็นคนดีของสังคม และมีความรู้สึกรักและหวงแหนชาติถือประโยชน์ของชาติ^๖ และส่วนรวมมากกว่าตน

ปัจจุบันประเทศไทยมีวัดกว่า ๓๓,๕๐๒ วัด มีพระภิกษุถึง ๒๔๖,๑๑๒ รูป^๗ พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรมมีจำนวนมาก และในจำนวนพระสงฆ์ที่มีอยู่มากนั้น พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุตมฺโม) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร เจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นพระนักเผยแผ่พุทธธรรมอีกรูปหนึ่ง ที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความรู้แน่นแข็ง ลึกซึ้ง เยือกเย็น เห็นพระธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐทางจิตใจที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคม ประเทศชาติได้ ทั้งเป็นพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญในการพูด มีคารมคมคายสามารถอธิบายธรรมให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทุกระดับชั้น การแสดงธรรมของท่านจึงปรากฏเป็นที่นิยมชมชอบเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้สดับเป็นอย่างยิ่ง ด้านปฏิบัติท่านเป็นพระเถระที่มีความเมตตา อ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีศิลาจารวัตรที่ดีงามตามหลักพระธรรมวินัย มีความศรัทธาเลื่อมใสในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ“มีความรู้พอเพียง เสียงกังวาน ปฏิภาณว่องไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย”^๘ เป็นพระนักเทศน์ พระนักพัฒนา มีบทบาทมากมายเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธบริษัท โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีความสามารถในการสื่อธรรมะ สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าคือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ไร่เร่ง”^๙ ดังคติธรรมคำสอนของท่านเกี่ยวกับธรรมะบำรุงกำลังว่า “ความขยัน เป็นร่างกาย ความซื่อสัตย์เป็นยา

^๕ ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๕.

^๖ พิสิฐ เจริญสุข, คู่มือการปฏิบัติงาน ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๗ ข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศฯ เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๗, พนม พงษ์ไพบูลย์, จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^๘ องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, วิชาการเทศนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๐.

^๙ พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ :มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

ความอดทนเป็นยารักษา ความเสียดลคือโรคหาย”^{๑๔} หรือคุณธรรมของนักเรียน (เด็กดี) ว่า “ขยันไปโรงเรียน ขยันเรียนหนังสือ ขยันทำงานบ้าน ขยันช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด”^{๑๕} ดังนี้เป็นต้น ด้วยเนื้อหาที่เรียบง่าย มีหลักเกณฑ์ มีเหตุผล ทำให้คนฟัง(ผู้รับสาร) ได้รับสื่อหรือพุทธธรรม เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือ รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง และสามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ตามที่ควรจะเป็น ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ตนและสังคม^{๑๖} ไม่จัดการสิ่งทั้งหลาย ตามอำนาจกิเลส

ด้วยเหตุดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความศรัทธาที่จะศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม) เพราะเห็นว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีศาสตร์และศิลป์ มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสพการณ์ ปณิธาน อุคมการณ์ในการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นพระเถระที่ใคร่ในการศึกษา มีความรู้ลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ ภาคปฏิบัติ มีบุคลิกดี มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีวิสัยทัศน์ มีจิตใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการสร้างคุณความดี มีความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาเป็นยอด มีจิตใจกว้างขวาง ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เสียดลเป็นเยี่ยม เป็นพระสงฆ์ที่ทำงานเผยแผ่พุทธธรรมทั้งเชิงรับและเชิงรุก เพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่อให้สังคมมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม เนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอต่อพุทธบริษัทตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ได้เป็นแนวทางในการสื่อสาร ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้เยาวชน ประชาชนในยุคปัจจุบัน ได้หันมาสนใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต ครอบครัว สังคม ประเทศชาติอย่างแท้จริง

^{๑๔} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ปฐมมนต์ สารเสริมสิริมงคลพระร่วงโรจนฤทธิ์, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒,๑๔.

^{๑๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), “ปฏิบัติธรรม” ดวงแก้ว, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ (มกราคม – เมษายน ๒๕๔๕): ๗.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, หน้า ๖.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม)

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทาง ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีในการสื่อสารและหลักนิเทศศาสตร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อต้องการทราบบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม) ต่อการแก้ปัญหาสังคมยุคปัจจุบัน

๑.๓.๒ เพื่อต้องการทราบรูปแบบและแนวทาง ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม)

๑.๓.๓ เพื่อต้องการทราบหลักพุทธธรรมที่พระธรรมปริยัติเวที ที่นำออกมาเผยแผ่ว่ามีความสอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร และหลักนิเทศศาสตร์อย่างไร

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษา หมายถึง การแสวงหา, รวบรวมข้อมูล มาสรุปเป็นงานวิจัยเพื่อความรู้
บทบาท หมายถึง การทำตามบท, การทำตามบทโดยปริยาย การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้^{๑๑} บทบาทที่กล่าวในการวิจัยนี้ คือการพูดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่พูด หรือการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความของพระธรรมปริยัติเวที ด้วยหวังจงใจให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕๘.

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายออก การทำให้เป็นที่แพร่หลาย^{๑๔} ที่พระธรรมปริยัติเวทีถ่ายทอดความรู้คุณธรรมแก่พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้น จนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต รักการปฏิบัติธรรม และตระหนักในคุณค่า จนกระทั่งช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

พุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งรวบรวมไว้ในพระไตรปิฎกที่พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุสธมฺโม) นำออกมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา

รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของการเผยแผ่ธรรมะที่นำมาใช้เป็นบรรทัดฐานซึ่งพระธรรมปริยัติเวทีได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ อันได้แก่ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และบทความ

แนวทาง หมายถึง วิธีการ ลีลาที่เป็นเอกลักษณ์มีการการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เข้าใจแจ่มแจ้ง ด้วยการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย การยกอุทาหรณ์ เล่านิทานประกอบ การใช้สำนวนพุทธศาสนาสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง กลอนของพระธรรมปริยัติเวที

ความสอดคล้อง หมายถึง ความใกล้เคียงในการนำเสนอเนื้อหาสาระธรรม มีพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความของพระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีในการสื่อสารกับหลักนิเทศศาสตร์

พระธรรมปริยัติเวที หมายถึง พระมหาสุเทพ ศุสุสธมฺโม (บุษบก) ป.ธ. ๕ ศศ.บ. พธ.ม.พธ.ด. เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนีย์ จันทร ได้กล่าวไว้ว่า^{๑๕} ในการเผยแผ่ข่าวสาร ข้อมูล คำสอน และการโน้มน้าวใจของประชาชนให้เข้าถึง และสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้นสามารถทำได้โดยผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อโซเชียล และสื่อกิจกรรมศาสนาเป็นเรื่องที่

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๕๒๖.

^{๑๕} ทัศนีย์ จันทร, การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา, เอกสารการสนช.วิชาการสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๐), หน้า ๓๘๕.

เกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมที่ลึกซึ้ง การยอมรับที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพราะฉะนั้น การเผยแพร่ ต้องทำอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป และรูปแบบวิธีการเผยแพร่ต้องเหมาะสมและทันสมัย

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยไว้ว่า^{๒๐} พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อกับประชาชนไม่ได้ และเป็นผู้นำวิญญูณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การที่มีพระสงฆ์เข้าใจพุทธธรรมได้ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิตและสังคมในปัจจุบันและมีความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญต่อประเทศไทยและต่อโลกมาก สมควรที่รัฐบาลและทางคณะสงฆ์จะให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ให้มาก และได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของสงฆ์ว่าควรเรียนรู้ใน ๓ เรื่องใหญ่^{๒๑} คือ

๑. เรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ
๒. เรียนรู้สังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน
๓. เรียนรู้การติดต่อสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจคน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือที่เรียกว่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์นั่นเอง ในข้อนี้รวมทั้งการใช้เครื่องติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า^{๒๒} สื่อการเผยแพร่ธรรมะ อันได้แก่ เทป บรรยายธรรมะ เทปเพลงธรรมะ สไลด์ วีดีโอ ภาพยนตร์ แผ่นภาพ การจัดนิทรรศการสัญจร สื่อเหล่านี้เป็นเป็นสิ่งที่ขาดแคลนอย่างยิ่ง ถ้าได้มีการผลิตอย่างมีคุณภาพแล้วจะเป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานศีล ๕ ธรรม ๕ และยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมะของพระพุทธศาสนา ในส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งได้เป็นอย่างมาก

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่หรือนักประชาสัมพันธ์ ในเชิงวิชาการควรมีคุณสมบัติ ดังนี้ว่า^{๒๓}

^{๒๐} ประเวศ วะสี, สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

^{๒๑} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๒๒} สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ, หลักการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๘-๑๕๙.

^{๒๓} พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี), พระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาและสังคม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๐๘.

๑. โสตา ต้องฟังเป็น แม้เป็นพระกรุงเทพฯก็ต้องฟังพระหัวเมืองได้ แม้เป็น
ดอกเตอร์ก็ต้องฟังพระ ป.๔ พุคได้

๒. สาเวตา พุคเป็น

๓. อุกุคเหตา เรียนเป็น

๔. ชารตา จำแน่นในเนื้อหาวิชา

๕. วิญญาเปตา หาอุบายให้คนอื่นเขารู้สึกเร็ว

๖. กุสโล สทิตาสหิตสส คือ ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์

๗. โน ครหการโก ไม่ก่อการทะเลาะและวิวาท ไม่ว่าเรื่องกรรมยุติหรือมหานิกาย
เรื่องสี่เหลียง สี่กรัก อย่าเอามาเป็นเรื่องทะเลาะกัน

วสิน อินทสระ ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พุทธธรรม ทำได้ ๓ วิธี^{๒๔} คือ

๑. การพูด

๒. การเขียน

๓. การทำตัวอย่างให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น

พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวทย์ และประสิทธิ์ พลศรี ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์กับ
การพัฒนาจิตใจว่า^{๒๕} พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคน
โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยอบรมประชาชนให้ปฏิบัติธรรมในระดับ
หมู่บ้านและตำบล ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีค่านิยมและบรรทัดฐาน
สังคมที่ดีงาม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป ดังปรัชญาที่ว่า

จะพัฒนาการต้องเริ่มที่ตน

จะพัฒนาคนต้องเริ่มที่จิตใจ

จะพัฒนาใครเขาต้องเริ่มต้นที่เราก่อน

พิสิฐ เจริญสุข ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิผล โดยสรุป
มีอยู่ ๒ วิธี^{๒๖} คือ

^{๒๔} วสิน อินทสระ, การเผยแผ่ศาสนา, หน้า ๑๗.

^{๒๕} พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวทย์ และประสิทธิ์ พลศรี, วัดกับการพัฒนาชุมชน, กาญจนบุรี: เอกสารอบรม
ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ๒๕๔๐ (อัดสำเนา).

^{๒๖} พิสิฐ เจริญสุข, คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมการศาสนา, ๒๕๓๕),
หน้า ๓-๔

๑. การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เวลา ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสติสำรวม ระมัดระวังแสดงท่าทางของผู้สงบเยือกเย็น

๒. เผยแผ่ทางวาจา ได้แก่ พุทธธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่าบรรยาย ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรม แสดงให้ผู้อื่นฟัง อย่างมีศิลปะ

สนิท ศรีท่าแดง ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระศาสนามีเป้าหมายหลัก^{๒๓} คือ การสร้าง สันติภาพให้เกิดแก่ชาวโลก พระสงฆ์คือ “สื่อ” แห่งสันติภาพของโลก เพราะตัวพระสงฆ์ (อริยสงฆ์) เป็นผู้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นแบบอย่างของผู้มีสันติ ปราศจาก ความเห็นแก่ตัว การทำงานของพระสงฆ์เป็นการทำงานเพื่อให้มีใจเพื่อเอา จึงไม่แฝงไว้ด้วยความขัดแย้ง

พระครูวิจิตรธรรมโกศล ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นนักเผยแผ่ว่า^{๒๔} เป็นการนำเอาความรู้เอาแสงสว่างหรือเอาธรรมะไปแนะนำเขา ที่เรียกว่า

ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมสันต์

ชี้ทางพระนฤพาน อันพ้น โศกวิโยคภัย

การที่จะไปจุ่งจิตวิญญาณของชาวบ้าน ไปสื่อสารหลักการให้เขาเข้าใจ นักเผยแผ่ต้องมีข้อมูลประกอบ โดยอาศัยหลักสูตรแห่งความสำเร็จ คือ

๑. ต้องมีคำคมชนิด

๒. ต้องมีสุภาษิตน้อย

๓. อร่อยต้องมีคำกลอน

๔. ไม่ม่วงนอนต้องมีคำขำ

พระมหาถนัด อตุจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของ พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า^{๒๕}

^{๒๓} สนิท ศรีท่าแดง, พระพุทธศาสนา:กระบวนทัศน์ใหม่, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

^{๒๔} พระครูวิจิตรธรรมโกศล, รวมปาฐกถายอดฮิต, (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๖-๑๓๐.

^{๒๕} พระมหาถนัด อตุจारी และพระปลัดอำพล สุธีโร, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

๑. ต้องมีความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิปัญญา
๒. สามารถใช้ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อถึงประชาชนได้
๓. มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแพร่
๔. มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดี
๕. เป็นผู้ที่มึหลักมนุษยสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี
๖. มีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของวัดและสังคมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคม

พระมหานิมิต สิขรสวณฺโณ (ทิพย์ปัญญาเมธี) ในงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแพรพระพุทธศาสนาของพระศรีศิลปสุนทรวาทิ (ศิลปี่ สิขุขาสโก)”พบว่า^{๓๐}พระศรีศิลปี่สุนทรวาทิ (ศิลปี่ สิขุขาสโก) ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะปัจจัยที่สำคัญ ๓ ประการ

๑. มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. มีอุดมการณ์
๓. มีบุคลิกภาพ

พระมหาสัจญญา ปญญาวิจิตฺโต (โปร่งใจ) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนฺโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)”สรุปผลการวิจัยได้ว่า^{๓๑} ท่านได้เปลี่ยนรูปแบบการเทศน์มหาชาติและการเทศน์ธรรมวัตรตามแบบประเพณีโบราณดังกล่าวมาเป็นการเทศน์มหาชาติแบบประยุกต์ และนำเข้าสู่การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม อภิปราย ไต่วาทิ และสนทนาธรรมแบบร้อยแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร แลบบนทึกเสียง และจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ มุ่งที่จะให้ผู้ฟังที่มี โลกะ โทสะ โมหะ ก็ให้หายจากโลกะ โทสะ โมหะลงบ้าง

^{๓๐} พระมหานิมิต สิขรสวณฺโณ (ทิพย์ปัญญาเมธี), “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลปี่สุนทรวาทิ (ศิลปี่ สิขุขาสโก)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑.

^{๓๑} พระมหาสัจญญา ปญญาวิจิตฺโต (โปร่งใจ), “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนฺโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๑.

ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้คลายจากความทุกข์ลงบ้าง ผู้ฟังที่มีความประพฤตินั้นก็ให้เลิก ลด ละ ได้ หรือผ่อนให้คลายลงได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่องสั้นได้สะท้อนให้เห็นค่านิยมและปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยในสมัยนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำและเสนอความเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงในเรื่องต่างๆ ชักจูงโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ ที่สังคมไทยยังบกพร่อง

พระมหาอรุณ จิตตคุตโต (สุดประเสริฐ) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม” สรุปผลการวิจัยว่า^{๓๒} บุคลากรของสวนโมกขพลารามมีอยู่จำนวนมาก จึงเน้นที่ความคิด เป็นของท่านอาจารย์พุทธทาสซึ่งมีความมุ่งมั่นต่อการสื่อสารไปยังประชาชนทั้งภายในและต่างประเทศ สังเกตได้จากปณิธานทั้งสามประการของท่านคือ ๑) ส่งเสริมเพื่อนมนุษย์ให้เข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน ๒) ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างศาสนา ๓) นำเพื่อนมนุษย์ออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยม ธรรมะที่บุคลากรของสวนโมกข์สื่อออกมาเน้นถึงแก่นแท้ของพุทธธรรม ไม่โจมตีกล่าวร้ายต่อศาสนาอื่น แต่กลับสร้างความสามัคคีและชี้ให้เห็น พิชัยวัตถุนิยมและความมั่งงาย และสังเกตได้จากเค้าโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านและการใช้ชีวิตของท่านเอง ท่านใช้ชีวิตเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมอย่างแท้จริง แม้แต่การเผาศพและการแบ่งเก้าอี้ตามพินัยกรรมของท่านก็ยังแสดงธรรม

พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรโณ (พรมพิมพ์) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ฐมฺมจิตโต)” สรุปผลการวิจัยว่า^{๓๓} เนื้อหาของพระราชวรมุณีมีจุดเด่น คือ มีเนื้อหาเรื่องการบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรม

^{๓๒} พระมหาอรุณ จิตตคุตโต (สุดประเสริฐ), “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

^{๓๓} พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรโณ (พรมพิมพ์), “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ฐมฺมจิตโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

ได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท คือ

๑. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
๒. เนื้อหาประเภทบูรณาการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
๓. เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
๔. เนื้อหาประเภทวิชาการ

พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี (โอรุสฺส) ในงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)” สรุปผลการวิจัยว่า^{๓๔} หลวงพ่อคุณ ท่านเป็นพระที่ประชาชนศรัทธาเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เพราะท่านประสบความสำเร็จในการสื่อสาร จะเป็นการสนทนา หรือตอบปัญหา หรือว่าการใช้สื่อสัญลักษณ์ คือการเคาะหัวแทนการประพรมน้ำพุทธมนต์ และวัตถุมงคล การฝังตะกรุด จะมีคนทุกระดับเข้าไปหาท่านมิได้ขาด โดยเฉพาะนักข่าว หรือสื่อมวลชนจะติดตามเสนอข่าวสารของท่านอยู่เสมอ ไม่ว่าท่านจะพูดอะไร คำพูดนั้นมักเป็นที่น่าสนใจ

รัตนภรณ์ บางจริง ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทฺธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)” จากผลการศึกษาพบว่า^{๓๕} กลวิธีการนำเสนอธรรมะในปาฐกถาธรรมของพระเทพ วิสุทฺธิเมธี(ปัญญานันทภิกขุ) ซึ่งมีเนื้อหาประเภทพัฒนา มีวิธีการนำเสนอธรรมะ ๔ วิธี คือการเสนอโดยตรง การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง กลวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากที่สุดคือ การเสนอโดยให้การพูดเชื่อมโยง ซึ่งมี ๓ ลักษณะ คือ พูดเชื่อมโยงจากเรื่องราวต่าง ๆ เข้าสู่ธรรมะ พูดเชื่อมโยงจากเหตุการณ์เข้าสู่ธรรมะ และพูดเชื่อมโยงจากข้อความในบทสวดมนต์เข้าสู่วิธี คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง และการนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างปาฐกถาธรรมที่มีเนื้อหาประเภทสวด มีวิธีการเสนอธรรมะ ๒ วิธี เช่นกัน คือ การเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยงและนำเสนอโดยการใช้อย่าง เป็นวิธีการนำเสนอธรรมะที่ท่านใช้มากกว่าการนำเสนอโดยใช้การพูดเชื่อมโยง

^{๓๔} พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี (โอรุสฺส), “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

^{๓๕} รัตนภรณ์ บางจริง, “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทฺธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ)”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๓๗.

การใช้ภาษาในการปาฐกถาธรรมของท่าน ที่มีลักษณะเด่นน่าสนใจ ๓ เรื่องคือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาพพจน์ การใช้สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย การใช้ถ้อยคำมี ๓ ลักษณะ คือ การใช้คำง่าย การใช้คำที่มีความหมายโดยนัยและการใช้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ การใช้ภาพพจน์มี ๓ ลักษณะ คือ ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ภาพพจน์การเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้สำนวน สุภาษิต คำพังเพย นำมาใช้บ้างตามสมควร

สมบัติ เสริมศิลป์ ได้ศึกษา “วรรณกรรมคำสอนของพระพยอม กุลยาโณ” โดยศึกษา ๓ ด้าน^{๓๖} คือ ศีลธรรมะ ศีกษากลวิธีการเสนอธรรมะและศีกษาทัศนะของพระพยอม ในด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ ผู้วิจัยศีกษา ๓ หัวข้อคือ การขึ้นค่านำ การเสนอหลักธรรมแก่ผู้ฟัง การสรุปเรื่อง ผลการศีกษาพบว่า ธรรมะที่ใช้สอนมากที่สุด ได้แก่อบายमुख ๖ และความเพียร ซึ่งปรากฏกับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการนำเสนอธรรมะ พระพยอม กุลยาโณ จะให้ความสำคัญในการกล่าวค่านำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้น ท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่างนิทาน เรื่องประสพการณ์ การเปรียบเทียบ และอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระอาจารย์พยอม ท่านมุ่งเสนอให้ทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และต้องละจากอบายमुखทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏเด่นชัดคือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง สมณะต้องเสนอธรรมะที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้ และต้องไม่มอมสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน

๑.๖ ขอบเขตการวิจัย

๑.๖.๑ ศีกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมฺโม) โดยมีขอบเขตในการศีกษาวิจัยในประเด็น ดังนี้

๑) ศีกษาประวัติพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมฺโม) ในด้านชีวิต การศีกษา การงาน และเกียรติคุณ

๒) ศีกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ในด้านการปกครอง การศาสนศีกษา การสาธารณูปการ การศีกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และ

^{๓๖} สมบัติ เสริมศิลป์, “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กุลยาโณ”, ปรินิพนธ์การศีกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๒๕.

การเผยแพร่พุทธธรรม ในส่วนของการเผยแพร่พุทธธรรมนั้น เป็นความมุ่งหมายโดยตรงในการศึกษา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

๓) ศึกษารูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ

๔) ศึกษาแนวทางการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที

๕) ศึกษาคุณลักษณะพิเศษ จำนวนลีลาที่ใช้ในการเผยแพร่พุทธธรรม

๖) ศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที กับพุทธวิธีในการสื่อสารและการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร(Documentary Research) เกี่ยวกับการศึกษา บทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม) โดยมีขอบเขตของการ วิจัยดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก และผลงานของพระธรรมปริยัติ เวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม)

๑.๗.๒ ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ ออกแบบสัมภาษณ์โดยสัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม)

๑.๗.๔ สอบถามพระเถระและบุคคลใกล้ชิดพระธรรมปริยัติเวที

๑.๗.๕ เรียบเรียง นำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม)

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงรูปแบบและแนวทาง ในการเผยแพร่พุทธธรรมของ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม)

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงความสอดคล้องในเชิงแนวคิดทฤษฎีระหว่างการเผยแพร่พุทธธรรม ของพระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีในการสื่อสารและหลักนิเทศศาสตร์

บทที่ ๒

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม)

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม) เป็นพระเถระนักเผยแผ่พุทธธรรมที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นผู้มีความกตัญญูตทเวทีเป็นยอด จึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพุทธบริษัท ท่านมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของพุทธธรรมที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับยุคสมัย พุทธธรรมที่นำมาใช้ในการเผยแผ่ก็ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

ในการศึกษาวิจัยบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งหมายที่จะให้ทราบถึง ประวัติชีวิต การศึกษา การงาน เกียรติคุณ และบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ทั้ง ๖ ด้าน คือ บทบาทการปกครอง บทบาทการศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษา สงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม โดยเฉพาะบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นบทบาทที่ผู้วิจัยได้มีความมุ่งหมายโดยตรงที่จะศึกษาจากแหล่งข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ ดังจะได้กล่าวไปตามลำดับ ดังนี้คือ

๒.๑ ประวัติและความเป็นมาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม)

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของโลก สังคมไทยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาประมาณร้อยละ ๕๐^๑ ของพลเมืองทั้งประเทศ บรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับความเป็นจริงในข้อนี้^๒ พระพุทธศาสนากับชาติไทยได้เคียงคู่กันมาตั้งแต่เริ่มตั้งประเทศ สถาบันทั้งสาม คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นตรีเอกานุภาพ (Trinaty) อย่างแยกไม่ออก^๓ มีอิทธิพลต่อแนวคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญาของคนไทย ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดที่มา

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖.

^๒ เสทีอน สุภโสภา, พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนวมินทรมหาราช, (กรุงเทพฯ: บ้านกิกสยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑.

^๓ พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต), พุทธทัศน์ร่วมสมัย=Contemporary Buddhist Vition. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕.

แห่งศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตจิตของสังคมไทย เป็นเสมือนเรือใจ^๔ พระสงฆ์คือผู้นำทางด้านจิตและวิญญาณ ถือว่าเป็นแกนกลาง ที่ได้ช่วยนำสื่อแสงแห่งพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนภายในชาติให้เป็นคนดี มีศีลธรรม พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำด้านจิตใจ เป็นผู้ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา การได้ศึกษาประวัติพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบบทบาทสำคัญ ที่ท่านได้สร้างคุณประโยชน์สุขแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ พระศาสนา เป็นการนำเสนอให้รู้จักธรรมะและพระดี ทั้งนี้เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้พุทธบริษัทมีความชุ่มชื่น เบิกบานใจ เกิดกำลังใจและแสงสว่างที่จะปฏิบัติตามท่าน

๒.๑.๑ ชีวิตพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม)

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม) เกิดวันพฤหัสบดี ที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ณ บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ที่ ๑๒ บ้านคลองขุน ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นบุตรคนที่ ๑๐ ของคุณพ่อบัว บุษบก คุณแม่ตุ้ย บุษบก มีพี่น้องร่วมสายโลหิต ๑๒ คน^๕ คือ

- ๑.นางทองใบ โซคอำนาย
- ๒.ค.ช.โทน บุษบก (ถึงแก่กรรมเมื่อยังเด็ก)
๓. ค.ช.หนูใหญ่ บุษบก (ถึงแก่กรรมเมื่อยังเด็ก)
๔. นายแก้ว บุษบก (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๑๕ ปี)
๕. นายบุญธรรม บุษบก
๖. นางทองสุข บุษบก (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ ๕๔ ปี)
- ๗.นางทองคำ มีอยู่
- ๘.นายขวัญชัย บุษบก
- ๙.นายสุนันท์ บุษบก
- ๑๐.พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม บุษบก)
๑๑. นายสุทิน บุษบก

^๔ เสที่อน ศุก โสภณ, พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนวมินทรมหาราช, หน้า ๑๒.

^๕ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๕๕.

๑๒. นายสุนทร บุษบก

เรื่องราวชีวิตของพระธรรมปริยัติเวที ได้เล่าไว้ในหนังสือวิทยานิพนธ์ เรื่องอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ความว่า^๖ ...ราวต้นปี พ.ศ.๒๔๘๔ ได้มีวิญญูณจากที่ใดไม่ปรากฏ มาถือปฏิสนธิในครรภ์ของแม่ต้อย บุษบก ขณะนั้นมีอายุ ๓๕ ปี ซึ่งมีวัยกำลังสวยงาม แม่ต้อย บุษบก ได้เล่าถึงประวัติของท่านไว้ว่า ก่อนที่จะตั้งครรภ์ได้ฝันไปว่าแม่วิด (แม่ของแม่ต้อย) มาเข้าฝัน และบอกว่า “แม่ขอนอนด้วย แม่ขอนอนด้วย”ในฝันนั้น แม่วิดได้นอนแล้ว ก่อนไปก็ได้มอบแหวนพลอยแดงให้ ๑ วง ทั้งยังสั่งกำชับให้แม่ต้อยเก็บรักษาไว้ให้ดี แม่วิดส่งแหวนพลอยแดงให้ลูกของตนคือแม่ต้อย แม่ต้อยมารับด้วยความพอใจ แต่พอรับแหวนถึงมือ แม่ต้อยก็ทำแหวนหลุดตกลงไปได้ถุนเรือน บังเอิญค้นหาจนพบ แล้วใส่ในวังงาช้างเอาไว้ แม่ต้อยก็ตกใจตื่น ความฝันนี้ไม่เคยเล่าให้ใครฟัง จากคืนที่แม่ต้อยฝันว่าได้รับแหวนจากแม่วิด เป็นเวลา ๑ เดือน แม่ต้อยก็แพ้ท้องแล้วตั้งครรภ์ จากที่แม่ต้อยคำนวณเอาเองคงจะประมาณเดือนธันวาคม ๒๔๘๓ หรือเดือนมกราคม ๒๔๘๔ กาลเวลาผ่านไปแม่ต้อยก็อึดท้องมาได้ ๕ เดือน วันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๔ เวลา ๑๑.๐๐ น. พระตีกลองเพลพอดี แม่ต้อยก็คลอดเด็กชายออกมา ในครั้งนั้น แม่ต้อยเล่าว่า ลำบากมาก ฐานะยากจน ทั้งแม่ทั้งลูกต้องนอนอยู่ไฟด้วยกันตลอด ๑๐ วัน พอแม่ต้อยมีแรงพอจะทำงานได้ ก็ทิ้งลูกน้อยไว้ไปทำงานในสวน พอถึงเวลาเต้าคัดน้ำนมไหลออก คิดถึงลูกรักก็รีบกลับมาให้นมลูกอ่อนของตน พอลูกอึดก็รีบออกไปทำงานอย่างหามรุ่งหามค่ำ

ด้วยอำนาจบุญกุศลที่ได้ส่งผลให้เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ก็มีเคราะห์กรรมเข้ามาเบียดเบียนมากมายระยะ ๒-๓ เดือนแรก เมื่อท่านยังเล็ก เป็นเด็กที่อ่อนแอ ไข้โรคมามาก ชนิดสามวันดีสี่วันไข้ ป่วยกระเสาะกระแสะ ร้องไห้โยเยอยู่ตลอดเวลา แม่ต้อยก็ได้แต่ให้ยากกลางบ้าน ตามประสาคนบ้านนอกแก่ลูกน้อย พอเห็นว่าอาการหนักขึ้นก็พาไปหาหมอไทย หมอจีน หมอพระก็พาไป วันหนึ่งพบหมอคุณจีน หมอจีนถามถึงวันเดือนปีเกิดของเด็ก และได้ทำนายว่า “ลูกคนนี้ ลือเลื่องไม่ได้ ให้ยกเป็นลูกพระก่อน แล้วลือขอมาลือขง ไม่เช่นนั้นลูกลือจะไม่รอด” แม่ต้อยก็ได้นำไปยกให้พี่เลี้ยง ซึ่งเป็นพระบวชอยู่ที่วัดปราโมทย์ เป็นพระภิกษุที่แม่ต้อยให้ความนับถือมาก พระอาจารย์เลี้ยงได้เคี้ยวหมากเป่ากระหม่อมให้ และตั้งชื่อให้ด้วยว่า “เทพ”

^๖ พระศรีสุธรรมเมธี (สุเทพ หุสฺสธมฺโม), วิทยานิพนธ์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อแนวความคิดการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี: ไตรภูมิพระร่วง (เตภูมิกถา), (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕-๓๓.

นับตั้งแต่วันที่ได้อีกว่า “เทพ” อาการป่วยที่เคยทำให้เจ็บกระเสาะกระแสะก็ดูเหมือนจะค่อย ๆ หายไปราวกับว่าสร้างบารมีร่วมกันมา ทำให้แม่ผู้ทำงานได้สบายใจขึ้น โดยผูกเปลกับ ตันกล้วย ๒ ต้น ทำเป็นเปลให้ลูกได้นอนในสวน แม่ผู้จะกล่อมจนลูกหลับ จึงจะไปทำงานต่อ ขณะทำงานไปแม่ผู้ก็จะคอยเงี่ยหูฟังว่าลูกจะตื่นขึ้นมาหรือเปล่า พอทำงานซักพักเพลินไปหน่อย ลูกตื่นขึ้นมาดิ้นกระเด่ว ๆ อยู่ในเปล นกกาบินมาเกาะที่ปากเปลมองดูเด็กน้อยที่ไร้เดียงสา เผอิญแม่ผู้หันมาเห็นก็รีบวิ่งมาหาลูกน้อย แต่ด้วยเดชบุญที่มันไม่ได้ทำร้ายอะไรเด็ก จากเหตุการณ์นี้ ทำให้แม่ผู้ไม่ยอมพาลูกมานอนเปลกลางสวนอีกเลย

ในความทรงจำของชีวิต ท่านบอกว่าเมื่ออายุประมาณ ๓-๔ ขวบเห็นจะได้ โดยเหตุ ที่แม่มีลูกหลายคนคือมีลูกทั้งหมด ๑๒ คน ตายไป ๓ คน ก็เหลืออีก ๙ คน ต้องกินข้าวขยำไข่ เหยาะน้ำปลาพอแกล่ลิ้นทุกวัน แม่จะต้มไข่แล้วทำน้ำปลาใส่หัวหอมซอย บีบมะนาวให้พอมี รสเปรี้ยว ขยำกับข้าวร้อน ๆ คลุกให้ลูกของแม่ได้กินกันอย่างนี้เป็นประจำ นาน ๆ ถึงจะกิน ของดี ๆ กันสักที ยามลูกเจ็บไข้ก็อาศัยยาแผนโบราณ ก็ยวกินเองบ้าง กวาดคอให้บ้าง แม่ผู้ จะเป็นคนกวาดยาให้ แม้แต่ลูก ๆ ของชาวบ้านใกล้เคียง ก็จะมาขอให้แม่ผู้กวาดยาให้ เสมอ ๆ เมื่ออายุ ๗ ขวบ แม่ผู้นำไปเข้าโรงเรียนประชาบาลวัดปราโมทย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เริ่มเรียนชั้นต้นคือชั้นเตรียม เรียนกับครูชื่ออะไรท่านบอกว่าจำไม่ได้แล้ว จำได้แต่ว่า ป.๑ ถึง ป. ๒ เรียนกับครูน้อย พอขึ้น ป.๓ เรียนกับครูเจริญ ป.๔ เรียนกับครูดำรง พ.ศ.๒๔๕๕ ก็จบ ป.๔ ซึ่งเป็นภาคบังคับ

ในความทรงจำ ท่านเล่าว่า เคยเจ็บหนักแทบปางตายครั้งหนึ่ง คือ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๔ ป่วยเป็นโรคไข้รากสาด ตัวร้อนเป็นไฟ แม่ต้มยาหอมหนูให้กิน กินอยู่ ๕ หม้อ ไข้ก็ไม่ มีที่ท่าว่าจะหายมีแต่ทรุดกับทรุด กินข้าวปลาไม่ได้จนร่างกายผ่ายผอม ไม่มีเรี่ยวแรงจะเดิน จะนั่งหรือทำอะไร คนมาเยี่ยมก็คิดว่า เด็กคนนี้ไม่รอดแน่ จึงบอกแม่ผู้ว่า ถ้าไม่พาไปหา หมอไม่รอดแน่ แต่ด้วยความที่แม่มีงานมาก ทำงานเพื่อหามาให้ลูกได้มีกิน จนลืมไปว่า มีลูก อีกคนที่กำลังจะตาย ในที่สุดแม่ก็พาท่านที่กำลังมีอาการเพียบหนักไปหา “หมอเหลียง” แต่ หมอคนนี้ไม่ยอมให้แม่พาท่านขึ้นบ้านของเขา เพราะกลัวว่าจะไปตายบนบ้านของเขา จะเสียชื่อ ว่ารักษาจนคนไข้ตาย หมอบอกว่าให้รีบกลับไปตายที่บ้าน จากคำพูดของหมอ ทำให้แม่ใจเสีย ไปบ้าง แต่คงผิดหวังและเสียใจที่หมอไม่ยอมตรวจอาการลูกของตนมากกว่า แม่จึงจำใจกัดฟัน พาเรือพาลูกกลับบ้าน ใจก็ห่วงแต่ลูก ตลอดทางแม่พร่ำบอกลูกว่า เป็นแม่ลูกกัน ต้องอยู่ ด้วยกัน หากไม่เป็นแม่ลูกกันอีกจะไปไหนก็ไป แม่ผู้เกิดนึกขึ้นได้ว่าข้างบ้านลุงมีหมอ

คนหนึ่ง รักษาเก่งมากแต่แม่ไม่รู้จักทำอะไร แม่จึงพาวิ่งไปบ้านลุง ลุงเห็นหลานอาการหนัก เกือบตายเช่นนั้นก็รีบไปตามหมอที่ว่ามีมาให้ตรวจอาการ หมอบอกว่าอาการหนักมาก หมอคนนี้ก็ไม่ได้ปฏิเสธที่จะช่วยชีวิตท่านในขณะนั้น โดยได้ฉีดยาให้เข็มหนึ่งก่อน โดยบอกกับแม่ด้วยว่า ถ้ามีชีวิตรอดถึงพรุ่งนี้ หมอรับรองว่าไม่ตายแน่ วันรุ่งขึ้นท่านไม่ตายกลับอาการดีขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ แต่ก็ต้องพักฟื้นอยู่ ๒ เดือนจึงหายเป็นปกติ พอหายแล้วก็ได้เข้าเรียน ป.๓ ต่อ

ท่านจำได้ว่าพี่ชายคนโตบวชพระพอดี หลังจากเรียนจบ ป.๔ ก็อยากเรียนต่อ ม.๑ ตั้งใจจะไปเรียนที่โรงเรียนโสภณ แต่ด้วยเหตุผลบางประการ แม่ตัวยก็ไม่สามารถส่งท่านเรียนต่ออย่างที่ตั้งใจไว้ ก็เลยช่วยแม่ทำงานทุกอย่างที่พอจะช่วยให้ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๖ พี่ชายคนที่สองบวชพระ แม่ให้ไปเป็นศิษย์วัดที่วัดปราโมทย์ คอยรับใช้พระพี่ชาย โดยไม่ได้เรียนอะไร ท่านจำได้ว่าขึ้นไปฟังพระพี่ชายเรียนนันทกรรมตรีวันเดียวเท่านั้น ยังไม่ทันออกพรรษาเกิดป่วยอีก คราวนี้ป่วยเพราะนอนกลางหอนันตาคุ้งกิ้งคินโดยไม่กางมุ้ง

เมื่อป่วยแล้วก็เป็นการของพระพี่ชาย โดยให้เพื่อนเด็กวัดด้วยกันนำส่งกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านแม่เห็นเข้า คำแรกที่แม่ถามเป็นอะไรไป พูดตอบกับแม่ได้ว่าไม่สบาย แม่บอกว่าไม่สบายก็ไปนอน และด้วยความเป็นห่วงพระลูกชาย ก็ว่าจะไม่มีเด็กมารับใช้ จึงส่งน้องชายไปเป็นลูกศิษย์วัดแทน รุ่งขึ้นอีกวัน พระพี่ชายก็ไปเยี่ยมถึงบ้านคุยกับโยมต่าง ๆ นานา และหยุดหนึ่งวัน แม่ก็พาลูกที่ป่วยไปหาหมอกคนเดิม หมอตรวจแล้วฉีดยาตามระเบียบ ป่วยอยู่ประมาณ ๑๕ วัน จึงหายเป็นปกติ

พ.ศ.๒๔๕๗ - ๒๔๕๘ เมื่อไม่มีโอกาสได้เรียนใด ๆ ทั้งสิ้น ก็ช่วยแม่ทำงานสวนชีวิตเด็กสวนก็ทำงานสนุกไปตามประสาเด็กสวน ปลูกดอกไม้ไว้เพื่อให้แม่ได้ไปใช้ไปทำบุญที่วัดปราโมทย์ประจำทุกวันพระ ฝึกหัดงานต่าง ๆ เล่นการพนันบ้างตามภาษาของเด็กวัยรุ่นแบบเล่นสนุก ๆ เล่นหยอดหลุมสตาจค์เป็นประจำ เล่นในกลุ่มพี่น้อง คู่ผู้ใหญ่เขาเล่นบ้าง ผู้ใหญ่จะเล่นเวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. เวลา ๑๒.๐๐ น. ก็เล่นก่อนเหมือนกับเล่นรอผู้ใหญ่ ก็ดูเขาเล่นบางครั้งเล่นเก่งกว่าผู้ใหญ่ อีกครั้งหนึ่งเล่นกันหลายคน แต่พี่น้องนามสกุลเดียวกันเล่นด้วย ๔ - ๕ คน วันหนึ่งเล่นจนถูกตำรวจจับและจำได้ ๔ คน นามสกุลเดียวกันหมดทั้งนั้น คนอื่นเขาหนีไปหมด ถูกจับแล้ว ตำรวจก็พาไปที่อำเภอ ส่งนายอำเภอ นายอำเภอไม่อยู่ อยู่แต่ปลัดอำเภอ บังเอิญไม่มีใครประกัน ปลัดอำเภอส่งขังตามระเบียบ ขณะนั้นอายุ ๑๔ ปีเท่านั้น บรรยากาศในห้องขังร้อนมาก และมีเรือคชุมไปหมดต่างหาก อยู่ในห้องขัง ๔ ชั่วโมง เวลา ๒๒.๐๐ น. พี่ชายคนหนึ่งชื่อเข้ม ขึ้นอุระ ลูกของลุงมาประกันออกไป กลับถึงบ้านประมาณ

ตีสาม ตื่นเข้าแม่เจริญพรตามระเบียบ ไม่ได้พูดใดใดทั้งสิ้น ผิดแล้วเงียบสบาย ไปขึ้นต้นตาล ทำน้ำมะพร้าวตามระเบียบ อีก ๓ วัน ก็ไปทำการบีบลายมือเสร็จ พี่เขยประกันต่ออีก ๑ อาทิตย์ แล้วส่งฟ้องศาล วันไปศาลต้องรีบตื่นแต่ตีสาม เพราะต้องเช่าเรือไป เรือวิ่งประมาณ ๓ ชั่วโมง ถึงแม่กลอง ประมาณ ๘.๐๐ น. เศษ เรือเสร็จฟ้องศาลในวันเดียวกัน เวลา ๑๒.๐๐ น. พอตีศาลตัดสิน ๒ คนแรกปรับ ๓๐ บาท ลดเหลือ ๑๕ บาทอีกคนหนึ่งปรับ ๒๐ บาท ลดเหลือ ๑๐ บาท เด็กชายเทพอายุ ๑๔ ปี ปรับ ๑๕ บาท ลดเหลือ ๗.๕๐ บาท รอจ่ายค่าปรับเวลา ๑๓.๐๐ น. ฝากขังอีก ๑ ชั่วโมง เสร็จแล้วกลับบ้านตามปกติ ทำงานทุกอย่างที่บ้านตามปกติ

พ.ศ. ๒๔๕๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ อายุมากขึ้น ร่างกายก็เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ ทำงานให้แม่ทุกอย่าง ทำงานสวน ทำน้ำตาลมะพร้าว รับจ้างทำงานทุกอย่างที่จะได้สตางค์มา จุนเจือครอบครัว รับจ้างโกยดินในท้องร่อง รับจ้างเก็บมะพร้าว มดก็มากผึ่งก็ชุม ต่อแต่นสารพัด ตกต้นมะพร้าวนับครั้งไม่ถ้วน ตกต้นตาลก็มีคนเห็น แต่ไม่เป็นไรมาก ตกต้นมะพร้าว มีพี่สาวเห็นครั้งหนึ่ง ไม่มีใครเห็นหลายครั้ง รอดตายมาอย่างปาฏิหาริย์ ในเวลาไปรับจ้าง ขึ้นต้นมะพร้าว ต้นละ ๕ ๐ สตางค์ ทั้งขาไปและขากลับก็เล่นกันสนุกสนานเฮฮาตลอดทาง ชีวิตช่วงวัยรุ่นทำงานสนุกสนานแบบบ้านนอก รู้สึกว่าเหนื่อยและเบื่อบ้าง ผ่นตกแดดออก ฟ้ายาแลบฟ้าผ่าพายุพัดแรงมากต้องทนทุกอย่าง ในระหว่างทำงานหนักนั้นบางครั้งก็ป่วยมาก เมื่อป่วยทุกอย่างก็หยุดหมด ต้องจ้างคนอื่นทำแทน บางครั้งแบกกระบอกลงต้นตาลมะพร้าว ประมาณ ๕๐ ต้น เป็นลมหน้ามืด หัวหมุนอยู่โคนต้นตาลต้องทิ้งเมื่อคนหนึ่งป่วย ดึกคืนก็จะช่วยทำงานแทน งานทุกอย่างก็พอเป็นไปได้ทำงานจริง ๆ และทำงานหนักอยู่ ๕ ปีก่อนบวช ๑ เดือนหยุดทำงานทุกอย่าง

พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านช่วยงานแม่ด้วยทุกอย่างจนกระทั่งอายุครบบวชคือ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ซึ่งถือว่าชายไทยจะต้องบวชให้มารดาบิดาได้ขึ้นชมนุญบาร์มีตามประเพณี และในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๔ ก็ได้บวชที่วัดปราโมทย์ ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมี พระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺโส) วัดปราสาททอง ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เล็ง ปทีโป วัดปราโมทย์ ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูสมุห์หัวรินทร์ วัดปราโมทย์ ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ สำเร็จการบวชเวลา ๖.๐๐ น. เศษ ก็ได้มีพระภิกษุบวชใหม่บังเกิดขึ้นในบรรพพระพุทธศาสนารูปหนึ่ง ได้รับฉายาทางบาลีว่า “สุสฺสธมฺโม” หลังจากการอุปสมบทแล้ว ได้อยู่ทดลองศรัทธาบิณฑบาต

โปรดโยม ๗ วัน จากนั้นเดินทางเข้าสู่วัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเรียนพระธรรมวินัยและวิปัสสนากัมมัฏฐานจากอุปัชฌาย์อาจารย์

๒.๑.๒ การศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภธรรมโม)

ท่านได้เรียนวิปัสสนา และพระอภิธรรมกับพระอุปัชฌาย์ พอสอบพระอภิธรรมจูปตรีแล้ว ก็เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดเขาพระอยู่ ๑ เดือน ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า ตอนเรียนจบชั้นประถม ๔ ท่านอยากจะเรียนต่อ แต่ไม่มีโอกาสได้เรียน ต่อเมื่อได้มาอุปสมบท และสามารถจะเรียนเอาความรู้ทางธรรมได้ ชดเชยที่วัยเยาว์ไม่มีโอกาสได้ศึกษาความรู้ทางโลก ท่านจึงมุ่งมั่นมากกว่าคนอื่นเป็นหลายเท่า ตั้งใจเรียนทุกอย่างที่ขวางหน้า ท่านบอกว่าเมื่อตั้งใจเรียนแล้วความรู้จะเกิดขึ้นเอง” และประสบความสำเร็จตามมโนปณิธานอันแรงกล้า เป็นรางวัลแห่งความขยันหมั่นเพียรมาเป็นลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๕๐๕ หลังจากสอบพระอภิธรรมจูปตรีได้แล้ว (พ.ศ.๒๕๐๔) ก็ได้เรียนพระอภิธรรมจูปโทต่อ นอกจากนี้ยังเรียนนักธรรมตรีเพิ่ม และเรียนวิปัสสนากรรมฐานทุกวัน สามารถสอบนักธรรมตรี และสอบอภิธรรมจูปโทได้ ในขณะเดียวกันนั้นก็เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดปราสาททอง และท่องปาติโมกข์ได้ในปีนั้นเอง

พ.ศ. ๒๕๐๖ ต้นปีเรียนพระอภิธรรมจูปเอก และสอบได้ที่ ๑ คะแนนเต็ม ๑๒๕ คะแนน ถูกรับเข้าพรรษาเรียนพระอภิธรรมชั้นมัชฌิมตรี และสอบได้ในปีนั้น

พ.ศ.๒๕๐๗ เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดปราสาททอง ถูกรับเข้าพรรษาก็เรียนนักธรรมโท และสอบได้

พ.ศ. ๒๕๐๘ ประมาณเดือนมิถุนายน ท่านได้ไปอยู่วัดพระปฐมเจดีย์ อยู่ที่กุฏิสันติธรรม หลวงลุงเลียบริบไว้ กุฏิคณะอื่นหาที่อยู่ไม่ได้ เมื่อมาอยู่วัดพระปฐมเจดีย์แล้วตั้งใจเรียนบาลีอย่างเต็มที่ ใช้ความพากเพียรอย่างมาก เพราะความอยากเป็น “พระมหา” ตั้งหน้าเรียน พอปีถัดมาก็สอบนักธรรมเอกได้ พ.ศ.๒๕๑๐ สอบประโยค ๓ ได้ ได้เป็นพระมหาสมใจแล้วไปเข้ากรรมฐานที่วัดปราสาททองได้อีก ๗ วัน

พ.ศ. ๒๕๑๑ เรียนประโยค ป.ธ.๔ ต่อ พระธรรมสิริชัยเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ในขณะนั้นให้ย้ายจากกุฏิสันติธรรมมาเฝ้าหอปริยัติธรรมของวัด สอบ ป.ธ. ๔ ได้ ในปีนั้นได้ช่วย

๑ สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภธรรมโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

ทำงานเทศกาลมาโดยตลอด อันดับแรกอยู่วิหารพระปรีณิพพาน ต่อมาก็มาอยู่แผนกวัดอุโมงค์
โดยตลอด

พ.ศ. ๒๕๑๒ มีงานที่รับผิดชอบมากขึ้น ทำให้การเรียนทำได้ไม่เต็มที่ จึงสอบ ป.๕
ตก แต่ก็ใช้ความสามารถและความเพียรอย่างมาก จึงสอบแก้ตัวใหม่ และสอบได้ในปีถัดมา
(พ.ศ.๒๕๑๓)

พ.ศ.๒๕๑๕ ไปเรียน ป.๖ ที่วัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ ขึ้นรถไปเรียนทุกวัน ปรากฏ
ว่าสอบได้แล้ว เกิดเบื่อบาลี เลยหยุดเรียนไป ๕ ปี แต่มีงานที่เจ้าอาวาสบุญขามาให้ทำ
ต้องปฏิบัติตามคำสั่งย้ายจากหอปริยัติธรรม มาอยู่ที่โบสถ์ตามคำสั่งเจ้าอาวาส

พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๐ ท่านได้หยุดเรียนบาลีโดยเด็ดขาดถึง ๕ ปี และทำหน้าที่เป็น
เลขานุการโรงเรียนสหศึกษาบาลี ช่วยงานพระศาสนาอย่างเต็มที่ ตามที่พระธรรมสิริชัย
เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ให้ปฏิบัติ เมื่อทำงานด้านนอก การศึกษาของตัวเองก็อยู่เท่าเดิม ๕ ปี
ผ่านไป ท่านก็มาคิดว่า หากได้เรียนติดต่อกันมา ปานนี้ก็คงจะจบ ป.๖. ๕ ไปแล้ว หากไม่เรียน
ต่อ กาลเวลาผ่านไป ความรู้จะอยู่เท่าเดิม ดังนั้นจาก พ.ศ. ๒๕๒๑ ท่านจึงได้กลับมาเรียนต่อ
ก็สอบได้ ป.๖. ๖ และในปี พ.ศ.๒๕๒๒สอบ ป.๖. ๗ ได้ แต่ ป.๖. ๘ ต้องสอบถึงสามปี ปีแรก
สอบไม่ผ่าน ปีที่สองก็สอบไม่ผ่านอีก ผิดหวังเป็นครั้งที่สอง พอปีที่สามเตรียมแผนการเรียน
การสอบ เสร็จรีบทำงานทุกอย่างที่จะต้องทำเดือนธันวาคม ๒๕๒๔ เข้าพักที่กรุงเทพฯ พอไป
เรียนใกล้กับครูอาจารย์ ปรากฏว่าได้ทั้งความรู้และความเข้าใจเป็นอย่างดี ถึงเวลาสอบ ท่านจึง
สามารถสอบได้ ป.๖.๘ ได้สำเร็จในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
พอดี

๒.๑.๓ การงานพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสัทธมฺโม)

เมื่อท่านเรียนจบ ป.๖. ๘ แล้วก็สามารถทำงานพระศาสนาได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่
ต้องห่วงกังวลเรื่องการสอบของตนเองอีก แต่ยังเป็นห่วงเรื่องการสอบของลูกศิษย์อีก
ออกพรรษาปี ๒๕๒๕ ได้เดินทางประเทศอเมริกา การได้เดินทางไปต่างประเทศทำให้ได้ข้อคิด
จากต่างแดนมาก ได้นำข้อคิดมาใช้ในการทำงาน เพราะการท่องเที่ยวทำให้หูตากว้างขวางขึ้น

พ.ศ. ๒๕๒๖ ท่านได้เป็นพระราชกณะที่ “พระศรีสุธรรมเมธี” ตามกฎเกณฑ์
ที่พระเดชพระคุณธรรมสิริชัย พร้อมคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นพิจารณาส่งประวัติเข้าสู่
มหาเถรสมาคม ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯเป็นพระราชกณะชั้นสามัญ เมื่อเป็น

พระราชอาณาเขตก็ปฏิบัติงานพระพุทธศาสนาภายในวัดและนอกวัดตามปกติ ความจริงเมื่อถึงขั้นนี้แล้วงานน่าจะจะเป็นไปด้วยดี แต่กลับทำงานไม่ค่อยสะดวกแต่งงานกลับเป็นไปได้

พ.ศ. ๒๕๒๗ การปฏิบัติหน้าที่ภายในวัดมีคณะผู้ทำงานแทนเจ้าอาวาสมีเหตุการณ์ของวัดที่จะต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง จากคดีที่เกิดขึ้นโดยการทำงานผิดพลาดเล็กน้อยของคณะผู้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดคดีจนถึงปี ๒๕๓๖ นี้ เรื่องยังไม่จบตรงนี้ ต้องคิดว่าทุกอย่างเป็นอนิจจังทุกคนตั้งใจทำดี แต่การตั้งใจทำดีเมื่อไม่เป็นไปตามขั้นตอนก็ผิดได้ตามที่เป็นอยู่และต้องแก้ไขจนกว่าจะสำเร็จ โดยไม่ต้องโทษผู้ใด เพียงแต่ว่า ผู้ใดมีหน้าที่รับทำหน้าที่นั้นให้เสร็จไปก็แล้วกัน

ปี ๒๕๒๘ พระเดชพระคุณพระธรรมสิริชัย เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ก็ได้มรณภาพลงทันที การงานทุกอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบใหม่ แต่ก็ยังได้ทำหน้าที่อยู่ในฐานะอย่างเดิม

ปี ๒๕๒๙ ได้เจ้าอาวาสรูปใหม่ งานที่จะต้องปฏิบัติก็เปลี่ยนไปอย่างเป็นระบบได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ เฉพาะงานในโรงเรียนสหบาลีศึกษาเท่านั้น แต่ถึงอย่างนั้นงานนอกวัดก็ยังมีปฏิบัติอยู่ไม่ใช่น้อยเช่นเดียวกัน

ปี ๒๕๓๐ ผ่านไปแบบเร็วมาก เมื่อมีงานทำน้อย ก็ต้องหางานทำเพิ่มจะหาเพิ่มอย่างไรก็มีงานทำเท่าเดิมอยู่ตนเอง สอนบาลีเข้าบ้ายสอน อบรมบาลีวัดไร่จิง ตรวจบาลีสนามหลวง ตรวจนักธรรมสนามหลวงเป็นงานประจำที่จะต้องทำ ส่วนงานเทศน์สอนเทศน์โปรดโยมก็มีบ้างประปราย

ปี ๒๕๓๑ ตรวจบาลีสนามหลวงเสร็จ ทราบว่าทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเปิดรับสมัครเรียนต่อชั้นปริญญาโทและสามารถนำเอาใบประกาศนียบัตร ป.ธ.๕ ไปสมัครเข้าได้ ก็รีบไปยื่นใบสมัครเข้าเรียนต่อ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เจ้าอาวาสมรณภาพลง จึงจำเป็นต้องรับหน้าที่รักษาการเจ้าอาวาส และในปีถัดมาคือวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖ ท่านได้รับพระบัญชาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร งานพระศาสนาก็เพิ่มทวีมากขึ้นตามลำดับ แต่ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์แบบด้วยความอดทนพากเพียรพยายาม และในปีเดียวกันนี้ ท่านได้สำเร็จเป็นพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้วิจัยหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง “ อิทธิพลพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี ไตรภูมิพระร่วง” ได้เข้ารับปริญญาพุทธศาสตร

มหาบัณฑิต เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๓๖ จากสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก องค์พระประมุขของคณะสงฆ์ไทย แสดงถึงความมีวิริยะอุตสาหะตลอดระยะเวลาหลายปีจนกระทั่งประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ท่านได้แสดง คุณงามความดีแก่คุณบิดามารดาว่า “คุณงามความดีทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชีวิตของข้าพเจ้า นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ได้มาจากแม่ผู้ บุษบกโดยแท้ หากไม่มีโยมแม่แล้ว ความสำเร็จในชีวิตก็จะมีไม่ได้เลย จึงขอตั้งจิตอธิษฐาน มอบคุณงามความดีทั้งหมดให้กับแม่ผู้ บุษบก คำใดที่กล่าวถึงแม่ ขอให้ทราบว่าคำนั้นเป็นการกล่าวถึงพ่ออยู่อย่างสมบูรณ์ด้วย”

การทำงานพระศาสนาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา นั้น รวมถึงการศึกษาทางธรรมที่ท่านได้ใช้ความพากเพียรอย่างหนักมาตลอด จนกระทั่งประสบความสำเร็จในปัจจุบัน แม้จะมีปัญหาอุปสรรคเพียงใดก็ไม่หวาดหวั่นหรือย่อท้อ คงเป็นเพราะท่านมีหลักปฏิบัติอยู่เสมอว่า ต้องคิดว่า ...ทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกคนตั้งใจทำดี แต่การตั้งใจทำดีนั้น เมื่อไม่เป็นไปตามขั้นตอน ก็อาจผิดได้ตามที่เป็นอยู่ และต้องแก้ไขจนกว่าจะสำเร็จ โดยไม่ต้องไปโทษผู้ใด เพียงแต่ว่า ผู้ใดมีหน้าที่รับทำหน้าที่นั้น ให้แล้วเสร็จไปก็แล้วกัน...และท่านมีแนวคิดในการทำงานเพื่อสังคมว่า...การทำงานนั้น ผลที่ออกมา มันเป็นไปได้ที่จะถูกใจไปเสียทุกคนถูกใจก็มี ไม่ถูกใจก็มาก ทำถูกอกถูกใจก็ยกย่องสรรเสริญ ถ้าตรงกันข้ามก็ติฉินนินทากันไปต่าง ๆ นานา จำต้องยึดหลักของโลกธรรม ๘ เอาไว้เสมอว่า มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีสรรเสริญ มีนินทา มีสุข มีทุกข์ เป็นของคู่โลก ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับสิ่งเหล่านี้ ได้มากก็ดีใจ เสียไปก็ทำใจ... อีกคติที่ยึดไว้เป็นหลักประจำใจก็คือ ...เกิดมาทั้งที ทำดีให้ได้ จากไปทั้งที ผากดีเอาไว้... ...ไม่มีมิตรคนใดที่จะตีเตียนมิตร และไม่มีศัตรูคนใดที่จะยกย่องศัตรูด้วยกัน... และคติที่ว่า ...จงทำดีเอาไว้เถิด อีกไม่ถึงร้อยปี เราก็จะจากโลกนี้ไปสู่ปรโลกกันทั้งนั้น จงทำงานเพื่อชาติ เพื่อพระพุทธศาสนา และเพื่อองค์พระมหากษัตริย์...^๔ การทำงานที่ถูกต้อง คือ ตั้งใจทำ รับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ และไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จากคำกล่าวนี้ คงไม่น่าสงสัยเลยว่า เหตุใดท่านจึงประสบผลสำเร็จในทุก ๆ ด้าน

^๔ พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ สุสุธรรมโม), ที่ระลึกเนื่องในพิธีถวายปริญญาบัตร ศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ พระราชสุธรรมเมธี, (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๖๕.

๒.๑.๔ เกียรติคุณของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

ด้วยความรู้ความสามารถ ในการแสดงบทบาทของความเป็นพระสงฆ์ที่ดำรงมั่นใน ลัทธิธรรม ท่านได้มุ่งบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติบ้านเมือง และคำนึงถึงสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ต้องการพัฒนาศักยภาพให้มีความ เจริญรุ่งเรืองด้วยความรู้คู่คุณธรรม โดยยึดอุดมคติที่ว่า ให้มีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน และ เสียสละ พระธรรมปริยัติเวที จึงได้รับความไว้วางใจจากคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๕ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นพระอารามหลวงสำคัญระดับชาติ ได้รับเลือกจากกรมการศาสนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างปี ๒๕๓๗ และได้รับการ ยกย่อง ประกาศเกียรติคุณอย่างมากมาย เฉพาะที่โดดเด่นและสำคัญ ดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับพระราชทานเสาเสมาธรรมจักรและเกียรติบัตร รางวัลผู้ทำ คุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาประเภทส่งเสริมการศึกษา จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเครื่องหมาย ในฐานะผู้สร้าง คุณประโยชน์ให้แก่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้รับ เชิญเป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม ตามคำเชิญของ มูลนิธิ (สมัยที่๑)

-ได้รับพระราชทานพดกษาตราสมนาชั้นที่๑ จากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ องค์สภานายิกาสภาอากาศไทย

-ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศศ.บ.) สาขาพัฒนา ชุมชน จากสถาบันราชภัฏนครปฐม

ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) สาขาสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้รับถวายใบประกาศสดุดีเกียรติคุณและรับเครื่องหมาย “กิตติกรรมประกาศ” จากคณะสงฆ์ ประเทศศรีลังกา

ปี พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับพระราชทานโล่มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จากพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักคูสีดาสัย

-เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิฯ (สมัยที่ ๒)

-ได้รับพระราชทานโล่มหิตลวราอนุสรณ์ จากพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชธิดาตามาตุ ณ ตำแหน่งสวนกุหลาบ

-ได้รับอาราธนาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ตำแหน่งประธานกรรมการสถานศึกษา ตำแหน่งประธานกรรมการที่ปรึกษา ในวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม จังหวัดนครปฐม

-ได้รับอาราธนาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนสตรีนครราชสีมาวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม และในด้านสมณศักดิ์

ปี.พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในพระราชทินนามว่า “พระศรีสุธรรมเมธี”

ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในพระราชทินนามว่า “พระราชสุธรรมเมธี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”

ปี พ.ศ.๒๕๔๒ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในพระราชทินนามว่า “พระเทพปริยัติมุนี พุทธมหาเจดีย์ วรกัจฉิลก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”

ปี พ.ศ.๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ในพระราชทินนามว่า “พระธรรมปริยัติเวที ศีลาจารวิสุทธี พุทธมหาเจดีย์ปฐิต ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”

จากคุณความดี และผลงานอันกอปรด้วยคุณงามความดีในการที่ดำรงรักษาไว้ และเผยแผ่พระพุทธานุศาสนอันเป็นศาสนาประจำชาติของพระธรรมปริยัติเวที สภาสังคมสงฆ์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงเห็นสมควร ขอรับพระราชทานโล่รางวัลมหิตลวราอนุสรณ์ ประจำปี ๒๕๔๗ ถวายแด่พระธรรมปริยัติเวที และจัดพิมพ์ประวัติและผลงานเพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่แพร่หลาย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชนและอนุชน เพื่อยืนยันให้เห็นว่าสังคมของเรามีคนดีที่ยึดมั่นในการทำความดี และประกอบกรณียกิจที่เป็นประโยชน์ต่อ

ประชาชน สังคม ประเทศชาติอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุด คือ ความสถิตสถาพรของสถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ให้อยู่คู่ผืนแผ่นดินไทยตลอดกาลนาน

๒.๓ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

ด้านสถาบันศาสนา ในที่นี้หมายถึงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาสูงสุดของมนุษย์ ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งถือเป็นทรัพยากรอันทรงค่ายิ่ง^{๑๑} เป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากสำหรับวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย การที่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าอยู่ด้วยกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะร่วมเงาของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นบุคลากรที่เสียสละทำงานเพื่อประเทศชาติ ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละชั่ว ประพฤติดี ตามพระธรรมคำสอนและตามกฎหมาย ระเบียบ กติกาของบ้านเมือง ก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม สะดวกต่อการปกครองและการพัฒนาประเทศ^{๑๒} ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ มีอุดมคติที่จะนำประชาชนอยู่ ๒ ด้าน^{๑๓}ด้วยกันคือ

๑) ด้านสติปัญญา ความรู้ พระสงฆ์ที่ดีต้องแนะทางออก บอกทางสว่างออกมา ตักเตือนสังคมมนุษย์ถึงภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นดังสัญญาณเตือนภัย ห้ามล้อแก่สังคม

๒) เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นสัญลักษณ์ประจักษ์พยานแห่งธรรม ความสงบร่มเย็นและสันติภาพ เป็นตัวอย่างแห่งผู้ประพฤติศีลธรรม ความสำรวมระวัง ความมักน้อยสันโดษ ความอดทน ความรักความเมตตา และเป็นผู้แบ่งปันความรัก ความเมตตากรุณา ความสงบร่มเย็นแก่สังคมประเทศชาติ

^๑ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร, พิธีทำบุญหามงคโลอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓ - ๗๔.

^{๑๑} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๑๒} สุนทร สุภตะโยธิน, คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร, (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๗.

^{๑๓} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), “พุทธธรรมกับการศึกษาเรื่องปัญหาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษาไทย” ,ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๔๖ ปีการศึกษา ๒๕๔๒, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔) : ๔๑.

จากสถานภาพดังกล่าว พระเทพสิมาภรณ์ กล่าวว่าได้ส่งผลให้เกิดความหวังที่ประชาชนอยากเห็นพระสงฆ์แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ดังนี้คือ

ทางด้านปัจเจกบุคคล ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทของตน ในลักษณะ ๔ ประการ คือ (๑) เป็นพระดี ทั้งคดีโลกและคดีธรรม คือ มีความรู้ความสามารถ ทนโลกทนเหตุการณ์ และมีความประพฤติดีตามธรรมวินัย (๒) เป็นพระเก่ง คือ อยากให้พระสงฆ์คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามสถานการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้น (๓) เป็นพระสอนคนได้ คือ อยากให้พระสงฆ์มีภาวะความเป็นผู้นำให้คนอื่นทำตามได้ (๔) เป็นพระผสมผสาน คือ สามารถเป็นที่พึ่งได้ ทั้งคดีโลกและคดีธรรม มีรูปแบบการทำงานชนิดเรื่องทางโลกไม่ให้ซ้ำเรื่องทางธรรมไม่ให้เสีย

ทางด้านสังคม ประชาชนอยากให้พระสงฆ์ ใช้สถานภาพของตนแสดงบทบาทต่อสังคมในลักษณะ ๓ ประการ ดังนี้คือ (๑) ทำวัดให้สะอาดร่มรื่น สบายตา สบายใจ แก่ผู้ที่ได้พบเห็น (๒) ทำตนเป็นตัวอย่างแห่งความดี ความสงบเย็น เป็นผู้ที่ไม่มีความเร่าร้อนทั้งทางกายและจิตใจ(๓) ทำประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน^{๑๓} ตามขีดความสามารถของตน

พระธรรมปริยัติเวที จัดว่าเป็นเพชรเม็ดงามรูปหนึ่งของคณะสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ที่มีอุดมคติในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประชาชนเป็นผู้นำด้านสติปัญญา ความรู้ เป็นผู้นำทางจิตและวิญญาณที่ได้แสดงบทบาทของตนในด้านปัจเจกบุคคลและสังคม ทำหน้าที่ของความ เป็นพระสงฆ์ที่ดีในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาด้วยการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเผยแผ่พุทธธรรม หน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เป็นบทบาทของพระสงฆ์ที่สำคัญ หากจะเทียบกับบทบาทด้านอื่น บทบาทนี้นับว่าเป็นงานที่คณะสงฆ์จัดทำมากที่สุดมากกว่าอย่างอื่น^{๑๔} ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งองค์การบริหารคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๔๔ ในมาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารคณะสงฆ์เป็น ๔ องค์การ^{๑๕} คือ องค์การปกครอง องค์การการศึกษา

^{๑๓} พระมหาไพสิทธ์ สัตยวฑูร, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ศึกษากรณี: พระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕ - ๗๐.

^{๑๔} พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยูร ปยุตโต), ตามทางพุทธกิจ, (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒.

^{๑๕} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพฯ: หจก.ชุดิมาการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๗๓ - ๑๗๔.

องค์การเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้มีมติให้เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด ฯลฯ มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี^{๑๖} ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๑๕ ตรี กำหนดหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ควบคุม และส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ให้ เป็นไปโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ ๖ ประเภท^{๑๗} คือ

๑) การปกครอง	๒) การศาสนศึกษา
๓) การศึกษาสงเคราะห์	๔) การเผยแผ่
๕) การสาธารณูปการ	๖) การสาธารณสงเคราะห์

จะสังเกตเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง ๓ ฉบับ คือ พ.ศ.๒๔๘๔ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ (ฉบับที่ ๒) ๒๕๓๕ คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พุทธธรรมเสมอมา เพราะว่ สังคมไทย เป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เรียกได้ว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนวิถีคิด อุปนิสัยใจคอของคนไทย ได้รับการหล่อหลอมมาจากคุณธรรมทาง พระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้น^{๑๘} ถือว่าการเผยแผ่พุทธธรรมเป็นงานเพื่อปวงชน ที่พระสงฆ์ใน ฐานะเป็นพุทธสาวกจะต้องทำ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาท ทำให้สภาพของสังคมที่ประชาชนเคยดำรงอยู่ด้วยความเรียบร้อยดีงาม เชื่อในกฎแห่งกรรมคำสอนในทางพระศาสนา รักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นมา กลับกลายเป็นความล้าหลัง ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เกิดความคลั่งไคล้ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ได้ให้ความสะดวกสบาย ไม่ได้สนใจในหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนา มีความโน้มเอียงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้คนเป็นจำนวนมากเห็น คุณค่าของศาสนาน้อยลง ดังที่นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่ากระแสวัฒนธรรมทาง ตะวันตกหรือระบบทุนนิยมนั้นกลายมาเป็นวัฒนธรรมบริโกล สมัยก่อนชาวพุทธต่างพากันไป

^{๑๖} กรมการศาสนา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๑.

^{๑๗} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖.

^{๑๘} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ธรรมะสู่ชีวิต, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๘๗.

วัด แต่ปัจจุบันคนไทยไปชุมนุมที่ห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้ากลายเป็นค่านิยมใหม่ชนิดหนึ่งในสังคมไทยทุกวันนี้^{๑๕} พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต) ได้มองว่าวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมืองไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิงสับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอารัด เอาเปรียบ สภาพที่ไร้น้ำใจและขาดเมตตากรุณาต่อกัน ทั้งนี้เพราะคนไทยมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนไทยในปัจจุบันเจริญทางวัตถุมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม^{๑๖} ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติศรัทธาทางศีลธรรม ประชาชนห่างวัด มองภาพจน์พระสงฆ์ในแง่ลบทำให้เกิดปัญหาอย่างมากตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการแตกแยกในครอบครัว ที่เป็นสาเหตุสำคัญให้เกิดปัญหาแก่เด็กเยาวชน ปัญหาการหลอกลวงกล่าวร้ายซึ่งกันและกัน และที่สำคัญได้แก่ปัญหายาเสพติด ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียทั้งกำลังคนและงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขอย่างมากมายมหาศาล^{๑๗} พระภิกษุวิสุทฐิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดชธรรมกายาราม ได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัจจุบันที่คนไทยอ่อนศีลธรรมจนกลายมาเป็นประเด็นปัญหาทางสังคมคือ ยาเสพติด รongลงมาคือขาดการสำรวจระวังในกามติดการพนัน ติดเที่ยวกลางคืน ติดเล่นอินเทอร์เน็ต ดูเว็บบลามก ติดดูการละเล่น ติดทีวี คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้านในการทำงาน ท่านยังได้แนะนำวิธีการการแก้ง่าย ๆ คือ อะไรที่เป็นอบายมุขก็อย่าทำ^{๑๘} ท่านยังได้กล่าวต่อไปว่า ปัญหายาเสพติด เป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในปัจจุบัน ได้กลายเป็นภาระหนักของสังคมย่อยภายในครอบครัว ถึงสังคมใหญ่ระดับชาติระดับโลกน่ากลัวที่สุด เพราะประชาชนผู้หลงผิดทั้งเด็กและผู้ใหญ่เหล่านั้น ได้กลายเป็นคนขี้ยา ขี้บู้หรี ขี้เหล้ากันเพิ่มมากขึ้นๆอย่างนี้จะเหลือคนดีๆมีคุณภาพ คือจะมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี ๆ

^{๑๕} นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์, *จริยศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓), หน้า ๕๔.

^{๑๖} พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต), *ศาสนาและเยาวชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

^{๑๗} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *อานิสงส์การสมาทานศีล ๕*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗.

^{๑๘} พระภิกษุวิสุทฐิคุณ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอถัมภ์พระเครื่อง คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมของหลวงปู่ ธรรมาภิบาลแห่งใจใครบางคน”, *คม ชัด ลึก*, (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗): ๔๐.

การไปด้วยสติปัญญาความรู้ ความสามารถและคุณธรรมสักเท่าใด การผลิต การค้าขายเสพติด มีนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาททุกชนิด จึงนับว่าเป็นการจงใจมาผู้อื่นอย่างเลือดเย็น และโหดเหี้ยมที่สุด^{๒๓} พระสงฆ์ในฐานะที่ได้รับการคุ้มครองดีแล้วจากรัฐ ก็มีหน้าที่ตอบแทน รัฐ ๒ ประการ^{๒๔} คือ

๑)หน้าที่ในการแนะนำสั่งสอน (education) เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจถูกต้องก็จะประพฤติอยู่ศีลธรรม รู้จักฝึกรบมจิต ฝึกรบมปัญญา ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ประพฤติดี ปฏิบัติชอบแล้ว ก็เป็นประโยชน์ต่อแผ่นดินไปเอง

๒)หน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา (advisor) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่พระราชาในทางธรรม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่จะไม่เข้าไปกุมอำนาจทางการเมืองอย่างนักบวชบางศาสนา

พระธรรมปริยัติเวที ท่านได้แสดงบทบาทหน้าที่ตอบแทนรัฐด้วยการแนะนำสั่งสอน การเป็นผู้ให้คำปรึกษา โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตที่ดั่งงาม ชีวิตที่ประเสริฐตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ด้วยศักยภาพที่ท่านผ่านการศึกษาให้มีความรู้ลึกซึ้งทางด้าน (ปริยัติ) จนจบนักธรรมชั้นเอก พระอภิธรรมิกะโท เปรียญธรรม ๕ ประโยค อันเป็นการศึกษาสูงสุดในขณะสงฆ์ไทย และสำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา การลงมือทำ (ปฏิบัติ) วิปัสสนากรรมฐานฝึกหัดตนให้เป็นพระสงฆ์ดีมีคุณภาพและคุณธรรม และรู้แจ้งเห็นจริง (ปฏิเวธ) ในผลงานที่ท่านได้ทำไว้ในพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จึงได้ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธธรรม ทำคนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม^{๒๕} แนะนำหลักศีล ให้ประชาชนได้ยึดหลักคำสอนทางศาสนา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ท่าน ศีล ภาวนา และสอนให้ยึดมั่นในหลักความกตัญญูกตเวทิตา สร้างศรัทธาในหลักปฏิบัติ สือพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ออกมาแนะนำเสนอบทบาทที่คณะสงฆ์มอบหมายเพื่อชี้ทางออก บอกทางสว่างให้แก่ประชาชน เป็นการประยุกต์พุทธธรรมที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตนและคนส่วนรวม เพื่อสนองงานตามพุทธบัญชาและมหาเถรบัญชา โดยเริ่มตั้งแต่

^{๒๓} พระภิกษุวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงกุลโณ), “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอถัมภ์พระเครื่อง คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมที่ถูกกล่าวหาว่าวิจารณ์การเมือง”, คม ชัด ลึก, (๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๙): ๓๕.

^{๒๔} พระสุธีวรญาณ, พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๑), หน้า ๑๔๔.

^{๒๕} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

บทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทสาธารณูปการ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ และ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม ดังที่จะได้กล่าวถึง ดังนี้

๒.๒.๑ บทบาทการปกครอง^{๒๖}

การปกครอง หมายถึง การดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๗} การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ที่มีอยู่ พำนักอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัย ปัจจัยตามสมควร^{๒๘} หรือการจัดระบบความเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์ เน้นการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขเป็นหลัก ภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ^{๒๙}

(๑) นิคคหวิธี ช่มคนที่ควรช่ม หรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ

(๒) ปักคหวิธี ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

(๓) ปวารณาวิธี เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือ ให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ (๓.๑) พระธรรมวินัย ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้วและบัญญัติไว้แล้ว (๓.๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย (๓.๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับ และนำไปปฏิบัติสืบ ๆ กันมา

การปกครองคณะสงฆ์มีลักษณะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ครูอาจารย์ปกครองศิษย์อันสืบเนื่องเป็นประเพณีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์ทรงจัดตั้งวางระเบียบต่าง ๆ ก็เพื่อให้บริษัท คือ พระสงฆ์ ประชาชนได้ประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอน^{๓๐} ให้มีความสามัคคี ความเอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำทุกอย่างด้วยความพร้อมเพรียงในหมู่คณะ พระองค์ทรงเป็นตัวอย่างอันสูงสุดของความ

^{๒๖} ดูภาคผนวก ก. ผลงานการปกครองของพระธรรมปริยัติเวที หน้า ๒๒๔.

^{๒๗} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุตมฺโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๒๘} มนัส ภาคภูมิ, “หน้าที่ อำนาจ และบทบาทของพระสังฆาธิการ”, วัฒนา ๔๔, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), : ๕๒.

^{๒๙} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๕.

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), กัณฑ์แห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘.

สัน โศภ ก็ยังต้องทรงดำรงพระชนม์อยู่ในสังฆสมาคม ประทับอยู่ในหมู่พระสาวก ทรงอาศัย
แรงพระสาวกช่วยเผยแผ่พระศาสนา^{๓๐} พระองค์ได้แสดงบทบาทของความเป็นบรมครูในการ
ปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้มีความเป็นระเบียบแบบแผน เป็นที่เคารพรักศรัทธา เป็นแม่แบบของ
ความดีงาม หรือประโยชน์ที่พึงประสงค์ โดยแสดงท่ามกลางประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบท
หรือระเบียบการปกครองให้เหมาะสมโดยอาศัยมูลเหตุ ๑๐ ประการ^{๓๑} คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลที่หน้าด้านขาดความละอาย
๔. เพื่อความผาสุก แห่งภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวาททั้งหลายอันจะบังเกิดขึ้นในปัจจุบัน
๖. เพื่อบำบัดอาสวาททั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัตถธรรม
๑๐. เพื่ออนุเคราะห์วินัย หรือรักษาพระวินัย

ลักษณะการปกครองของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ใช้ธรรมะเป็นใหญ่ไม่ใช่อำนาจ
หรืออาชญา การปกครองที่มีธรรมเป็นใหญ่ มีจุดหมายเพื่อให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองเข้า
ถึงธรรม มิได้มีจุดประสงค์อย่างอื่น เช่น ใช้อำนาจเพื่อลาภผลหรือชื่อเสียงเกียรติยศ หัวใจสำคัญ
ของการปกครองของพระพุทธเจ้าอยู่ที่พระธรรมวินัย^{๓๒} ในสมัยพุทธกาล ตอนต้น ๆ ทรงกระทำ
ด้วยพระองค์ทุกอย่างเพราะเป็นระยะเริ่มแรก พอระยะที่ ๒ ทรงกระทำเองบ้าง ให้พระสาวก
ช่วยกระทำบ้าง เป็นการแบ่งภาระและฝึกหมู่พระสาวกให้มีความสามารถ เพื่อจะรับช่วงงานจาก
พระองค์ ครั้นถึงตอนปลาย ๆ ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้หมู่พระสงฆ์สาวก ในการอุปสมบท

^{๓๐} พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, กุศลโอบาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๓๑} วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗., พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล
ธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๘๗-๒๘๘.

^{๓๒} พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, ปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์เพื่อธำรงพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ประชากรธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑.

ส่วนพระองค์ทรงดูแลทั่ว ๆ ไป และทำงานด้วยการสอนแต่เพียงด้านเดียว เป็นทำนองว่าบิดา มารดาอบรมสั่งสอนบุตรให้รู้การรู้งาน บั้นปลายชีวิตก็มีมอบทรัพย์สมบัติให้^{๓๔} ครอบครองดูแล

คณะสงฆ์ไทยเป็นคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งยึดถือปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธรบัญญัติอย่างบริสุทธิ์ มิได้ปฏิรูปให้แปรเปลี่ยนไปตามผู้ต้องการ ปฏิบัติ เช่นลัทธิอื่นหรือคณะสงฆ์อื่น ดังนั้นในการปกครองคณะสงฆ์ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาจึง ยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นกฎหมายสูงสุด แม้พระภิกษุสามเณรจะต้องยึดถือปฏิบัติตามจารีต ประเพณีหรือกฎหมายของบ้านเมืองในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมไทยทางหนึ่งด้วย ก็จะต้อง อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พระมหากษัตริย์องค์เอกอัครศาสนูปถัมภกที่ดี ประชาชนชาวไทยพุทธศาสนิกชน ผู้นับถือและอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา โดยถือเป็น ศาสนาประจำชาติที่ดี ทรงหวังและหวังจะได้พระภิกษุสงฆ์ที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย ไว้เป็นมิ่งขวัญ และเป็นที่พักทางใจของประชาชนทั้งชาติ การปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นมาตั้งแต่ สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงปัจจุบัน จึงยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสืบต่อกันมาอย่าง ไม่ขาดสาย^{๓๕} ในการปกครองคณะสงฆ์อย่างน้อยจะต้องยึดหลักธรรมเหล่านี้เป็นหลักปฏิบัติ กล่าวคือ อปปริหานิยธรรม ๗^{๓๖} อันเป็นหลักธรรมที่อยู่ร่วมกันและสร้างความเจริญให้เกิดขึ้น และเป็นการสกัดกั้นความเสื่อมไม่ให้เกิด ได้แก่

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์ จะต้องทำ

๓. ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

๔. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕. ไม่ลู่อำนาจค้นหาคือความอยากที่เกิดขึ้น

๖. ยินดีในเสนาสนะป่า

^{๓๔} สิริวิวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๕.

^{๓๕} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๔๖.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๒-๘๓.

๗. ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มา
ที่มาแล้วขอให้อยู่ผาสุก

ธรรม ๗ อย่างนี้ตั้งอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว
สำหรับภิกษุทั้งหลาย และนอกจากนี้ยังต้องมีหลักธรรมอื่นอีก เป็นต้นว่า หลักสาราณียธรรม^{๓๗}
คือธรรมที่ให้ระลึกถึงกัน เป็นที่รัก เคารพ เพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความ
พร้อมเพรียงกัน และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมี ๖ ประการ

๑.ตั้งมั่นเมตตาภายกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความ
ไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒.ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความ
ไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓.ตั้งมั่นเมตตาโมกกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความ
ไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔.บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลากทั้งหลายอันประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุด
แม้เพียงบิณฑบาตบริโภคกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความ
ไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕.มีศีลขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันผู้รัฐสรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทัก
ครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความ
ไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖.มีอริยทักขณอันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกัน
กับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็
เป็นสาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก

^{๓๗} ที.ปา. (บาลี) ๓๒๔ /๒๑๖, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ธรรม ๖ อย่างนี้มีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้นจะมีแต่ความรัก ความสามัคคีกัน นอกจากนั้นยังต้องมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ประการ^{๓๘} ได้แก่คุณธรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน คือ

๑. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้มีความสุข
๒. กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์
๓. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี
๔. อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ

ธรรม ๔ อย่างนี้เป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีโอกาสสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้มาก ในฐานะเป็นผู้บริหารและหลักธรรมที่สำคัญ เพราะเป็นสี่ของพรหมวิหาร ให้ปรากฏชัดมากขึ้น ได้แก่สังคหวัตถุ ๔ ประการ^{๓๙} คือ

๑. ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน
๒. ปิยวาจา เจรจาสุภาพอ่อนหวาน
๓. อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๔. สมนัตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอไม่ถือตัว

คุณธรรม ๔ อย่างนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ อันเป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมประจำใจของผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อความสามัคคี ปฏิบัติต่อกันอันก่อให้เกิดไมตรีจิตมิตรภาพ ไม่ทอดทิ้งกันในยามทุกข์และสุข นอกจากนี้ พระธรรมราชานุวัตร (สุทนต์ สุทสุตโน) เจ้าอาวาสวัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักปกครองไว้ว่า^{๔๐} (๑) มองการณ์ไกล (๒) ไปมาหาสู่ (๓) อยู่ร่วมด้วย (๔) ช่วยทำกิจ (๕) จิตประสาน (๖) งานต้องดำเนิน (๗) ประเมินผล

พระธรรมปริยัติเวที ได้อาศัยพระธรรมวินัยและหลักธรรมข้อดังกล่าวนี้มาใช้ในการปกครองพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยมาโดยตลอดมา เพราะท่านได้ใช้หลักธรรมะ คือใช้สังคหวัตถุผูกมัดจิตใจลูกวัด ลูกคณะ ไม่ใช่แต่อำนาจและอารมณ์ ท่านได้หมั่น

^{๓๘} ที.ม. (บาลี) ๑๑/๓๒๖/๒๑๘-๒๑๙.

^{๓๙} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒, ๒๕๖/๕๑, ๓๓๓.

^{๔๐} พระธรรมราชานุวัตร (สุทนต์ สุทสุตโน), พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการบรรยาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

อบรมสั่งสอนซึ่งฝึกชี้ถูกให้เข้าใจ ด้วยความเมตตาธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จึงทำให้การปกครองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม^{๔๑} ด้วยความที่ท่านมีคุณสมบัติลักษณะผู้นำมืออาชีพที่เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เป็นผู้ให้เสมอ มีความเมตตา เกลี้ยวงลาด เสียสละ กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ กล้านำ กล้าแสดง ดังที่พระตถาคตตรัสไว้ ๓ ประการ^{๔๒} คือ

๑. **จักขุมา** หมายถึง มีปัญญามองการไกล มีวิสัยทัศน์ ใช้โยนิโสมนสิการ ปัญญาเฉียบแหลม สมบูรณ์ด้วยความรอบรู้ อยู่อย่างชาญฉลาด สามารถใช้ความคิดอย่างรอบคอบ มีคุณค่า สามารถวางแผนในทางการบริหารตน บริหารคน บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผล

๒. **วิฐุโร** หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีการจัดการบริหารการปกครองที่เหมาะสม มีการดำเนินการที่ดี มีความเชี่ยวชาญ มีเทคนิควิธีการที่ดี ในการบริหารงานในทางสำเร็จเป็นรูปธรรมด้วยมรรควิธี

๓. **นิสสยสัมปันโน** หมายถึง ฟังพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี สมบูรณ์ด้วยอาจารย์ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ศิษยานุศิษย์บรรพชิตและพุทธศาสนิกชนตลอดจนสหธรรมิกฟังพาได้ ให้การเอื้ออาทร จูงใจด้วยมิตรไมตรี เป็นกัลยาณมิตรแก่มวลมนุษย์ ทุกหมู่เหล่า ไม่เลือกชาติตระกูล เพศ วรณะ และวัย ง่ายต่อการขอความร่วมมือในการปกครองเพื่องานให้สัมฤทธิ์ผล ดังมีคำกล่าวที่ว่า “ผู้บริหารที่ดีต้องปกครองคนด้วยความเที่ยงธรรม และสุชุมเยือกเย็นเป็นสำคัญ”^{๔๓} พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความเที่ยงธรรม สุชุมเยือกเย็น เปี่ยมด้วยความเมตตา มีความเสียสละ สุภาพอ่อนโยน มีภาวะของความเป็นผู้นำสูง ท่านบอกว่า ผู้นำต้องเก่ง เป็นผู้นำดีกว่าคนอื่น จึงจะเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ

^{๔๑} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสฺสรมโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๔๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: มุลินธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

^{๔๓} ศุภนิตย์ โชครัตนชัยและคณะ, ปรัชญาการทำงานและการดำเนินชีวิตของ ดร.เทียม โชควัฒนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑.

คุณธรรม เป็นแบบอย่างของความดีงามได้^{๔๔} และท่านได้กล่าวเอาไว้ว่า ผู้นำควรมีภาวะผู้นำ ๑๐ ประการ^{๔๕} คือ

๑. มีบุคลิกดี คือ มีกิริยามารยาทเรียบร้อยน่าเชื่อถือ แต่งกายให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
๒. มีความรู้ดี คือ ควรศึกษาเล่าเรียน เพิ่มพูนความรู้ในทุกด้านให้ตนเองอยู่เสมอ
๓. มีความสามารถดี คือ รู้จักวิธีการทำงานเป็นอย่างดี ทำงานอะไรไม่เป็นควรศึกษา..
๔. มีวิสัยทัศน์ คือ มองการณ์ไกล มองปัญหาเป็น
๕. มีใจหนักแน่น คือ มีความอดทนสูงกว่าใคร
๖. มีความยุติธรรม คือ วางตัวเป็นกลาง อย่าเชื่อง่าย
๗. เป็นแบบอย่างได้ คือ ทำตัวให้ดีในทุกด้าน เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้
๘. รู้จักใช้คน คือ ใช้คนให้ตรงกับงาน
๙. รู้จักกระจายงาน คือ แบ่งงานให้ทุกคนทำ
๑๐. มีนโยบายในการทำงาน คือ รู้จักขั้นตอนในการพัฒนาวัดของตนให้สำเร็จด้วยดี

จะเห็นได้นับตั้งแต่ท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร ได้วางกรอบของนโยบายการปกครอง^{๔๖} ดังนี้

๑. ให้พระเถรานุเถระ พระภิกษุสามเณร ประพฤติปฏิบัติ

- ๑.๑ รักความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมด้วยความสามัคคี
- ๑.๒ แสดงความคิดเห็นในสิ่งที่สร้างสรรค์ อันจะเกิดประโยชน์แก่ทางวัด และพระพุทธศาสนา
- ๑.๓ ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่น่าเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน

๒. ประกาศแบ่งการปกครองภายในวัด ออกเป็น ๑๕* คณะ เพื่อให้พระเถรานุเถระ ภายในวัด ได้เป็นเจ้าคณะปกครองพระภิกษุสามเณรภายในคณะ ให้มีประสิทธิภาพ

^{๔๔} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุตมฺโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๔๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุตมฺโม), ส.ค.ส. ปี ๒๕๔๖ ปฐมมนต์ นโมปีใหม่ของหลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๑.

^{๔๖} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, พระราชสุทธธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, (กาญจนบุรี: สหการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๕๖.

* ปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๑๗ คณะ โดยแต่งตั้งพระเถระผู้มีพรญาพอสมควร เป็นหัวหน้าคณะ และมีผู้ช่วยหัวคณะอยู่ ๒ คณะ

๓.ส่งเสริม สนับสนุน ผู้มีความรู้ความสามารถ ประพฤติปฏิบัติดีตามแบบอย่าง
ธรรมเนียมสงฆ์อันจะพึงมี และทำคุณประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง

๔. ป้องกันมิให้เกิดความแตกสามัคคีภายในวัด หรือป้องกันมิให้ก่อความเสียหายแก่
คณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ กฎ ระเบียบ ของมหาเถรสมาคมไปตาม
ความเหมาะสม

สำหรับด้านการพัฒนาวัด ท่านได้ให้ความสำคัญทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม
พระภิกษุสามเณร ให้เน้นปฏิบัติศาสนกิจ ๓ ประการ^{๓๓} คือ ๑) ทำวัตรเช้า-เย็น เป็นกิจวัตร
สำคัญ ๒) ศึกษาธรรม-บาลี เป็นงานรอง ๓) ช่วยเหลือกิจการของวัด เป็นงานเสริม

พระธรรมปริยัติเวที ท่านได้ใช้หลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ คือ ขัน ซื่อสัตย์
อดทน เสียสละ^{๓๔} และมีความมุ่งมั่นในการที่จะทำบริเวณวัดให้สะอาด ร่มรื่น เป็นระเบียบ
เรียบร้อย โดยใช้หลัก ๕ ป. คือ

๑) **ป.ปรีชา** หมั่นศึกษาเรียนรู้หาประสบการณ์อยู่เนืองๆให้สมกับภาวะเป็นผู้นำ
แล้วนำอบรมสั่งสอนผู้อยู่ในปกครอง ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

๒) **ป.ปฏิบัติ** ปฏิบัติตนเองให้ดีงาม อยู่ในศีล ในธรรม ให้สมกับภาวะเป็นผู้นำ
แล้วนำมาอบรมสั่งสอนผู้อยู่ในปกครองทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

๓) **ป.ปฏิเวธ** นำผลของความสำเร็จจากการปรีชาและปฏิบัติ มาเป็นเหตุในการอบรม
สั่งสอนผู้อยู่ในปกครองทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

๔) **ป.ปฏิสังขรณ์** จัดการปรับปรุงเสนาสนะเก่าให้มั่นคง ถ้าสร้างเสนาสนะใหม่ก็ให้
เป็นแถวเป็นแนว จัดวัดให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยทุกพื้นที่ในวัด

๕) **ป.ปกครอง** ดูแลพระสงฆ์สามเณร ศิษย์วัด และผู้ที่อาศัยอยู่ในวัด ให้ได้รับความ
เป็นธรรม ได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากเรา และหมั่นอบรมสั่งสอนให้เป็นกิจวัตร เพื่อให้
เกิดความเรียบร้อยดีงาม นับตั้งแต่นั้นท่านได้รับพระบัญชาให้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส ปี พ.ศ.

^{๓๓} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึกในโอกาสรับพระราชทานสมณศักดิ์ พระศรีสุธรรมเวที
(พิพัฒน์ จันทูปโม ป.ธ.๘) ๕ ธันวาคม ๒๕๔๔, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ พุคฺคสมฺโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๗.

๒๕๓๖ ได้นำนโยบาย ๔ ประการ^{๔๔} มาปฏิบัติพัฒนา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่นำมาปฏิบัติแล้วเกิดประสิทธิผล คือ

๑. นำคนเข้าวัด	๒. ผูกมัดจิตใจ
๓. ให้ปฏิบัติดี	๔. มีคุณธรรม

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (รวม สุเมธ)^{๔๕} วัดไร่จิง ได้กล่าวถึงความเป็นพระนักปกครองที่มีคุณภาพไว้ว่า... หลวงพี่เจ้าคุณฯ เป็นพระเถระที่ทำงานแบบคนมีวิสัยทัศน์ มีการวางระเบียบประชุมปรึกษาหารือกับลูกน้องและร่วมงานเสมอ ถึงจะมีใครมาพูดบอกรายงานเรื่องอะไร ก็พิจารณาด้วยเหตุผลเป็นธรรม และที่สำคัญใช้คนให้ถูกกับงาน หลายคนสงสัยว่าทำไม ท่านเอาคนที่เคยตำหนิตายท่านสมัยยังไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส มาร่วมงานกันอีก แต่ก็หมดสงสัย ถ้าหากรู้ว่าท่านมีคติประจำใจที่ว่า ไม่ว่าเจ้านาย ไม่ทำลายลูกน้อง ให้โอกาสลูกน้องไม่เคยตำหนิลูกน้องให้ผู้อื่นฟัง จึงไม่มีลูกน้องคนใดถูกตำหนิโทษอย่างไม่มีเหตุผล การที่ท่านมีคุณธรรมอย่างนี้ ทำให้ลูกน้องรักเคารพและจงรักภักดีไม่เสื่อมคลาย ท่านเคยปรารภให้ฟังว่าไปรังเกียจลูกน้อง ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใดขึ้นมา สู้อบรมแนะนำสั่งสอนให้เขาทำงานตามเรา ให้โอกาสเขาจะดีกว่า จึงทำให้มีทีมงานที่เข้มแข็ง พัฒนาวัดไปอย่างผิผุดผิตา เวลาวัดมีงาน ท่านจะตั้งงานเป็นระบบหมด ประชุมมอบหน้าที่แก่พระเถระ คณงานของวัดทุกคน พอตั้งแล้วก็จะไม่ไปยุ่งอีก ให้ความไว้วางใจ ถือว่าเป็นผู้แทนเจ้าอาวาสไปเลย ท่านจึงไปไหนมาไหนได้อย่างหมดห่วง ไม่ต้องกังวลกลัวว่างานจะไม่เรียบร้อย...

ประสาธ พงษ์ศิวกัย ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวถึงด้านปกครองเกี่ยวกับพระธรรมปริยัติเวทีไว้ว่า... พระคุณท่านเป็นนักปกครองชาวนครปฐมในการบริหารคน บริหารงาน ที่สามารถรวบรวมแรงศรัทธาของพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ และประชาชน ดำเนินการให้งานสำเร็จได้อย่างดียิ่งจนเป็นที่กล่าวขวัญถึง กระทั่งพระเถระผู้ใหญ่ไว้วางใจให้ดำรงเจ้าคณะภาค ๑๕...^{๔๖}

^{๔๔} วัดพระปฐมเจดีย์ ธรรมหาวิหาร, ปฐมมนต์ วันอาสาฬหบูชา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๖๘.

^{๔๕} พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (รวม สุเมธ), พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๕๓-๕๔.

^{๔๖} ประสาธ พงษ์ศิวกัย, ที่ระลึกฯ รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระธรรมปริยัติเวที, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗), หน้า ๔๓.

เมื่อวางหลักการปกครองให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย และกฎกติกาที่ได้วางไว้ ด้วยการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ด้วยความเมตตาแล้ว ทำให้ความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณรมี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความผาสุกโดยส่วนตนและส่วนรวม เป็นที่เคารพรัก ศรัทธา...จะเห็นได้ว่าถ้าจัดการ จัดระเบียบพระสงฆ์และวัดวาอาราม ให้เป็นเครื่องกำกับหรือ เกื้อหนุนให้พระเณรได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมันได้ว่า พระเณรเหล่านั้นจะเจริญ งอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา และสามารถมาสอนประชาชนให้รู้เข้าใจประพจน์ปฏิบัติใน ทาน ศีล ภาวนา ดำเนินชีวิตให้ดีงาม และช่วยกันสร้างสรรค์สังคมได้ ก็พูดได้ว่าการปกครองประสบความสำเร็จ...^{๕๒}สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข มีความเข้าใจ ชึ่งกันและกัน ด้วยการศึกษากฎที่ต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒.๒.๒ บทบาทการศาสนศึกษา^{๕๓}

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆอันสมควร แก่สมณะ การจัดการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน จัดการศึกษาใน ๒ ส่วน คือ^{๕๔}

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี

การศึกษาพระปริยัติแผนกธรรม ตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้น ตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียนก็เรียกว่าธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ บาลี ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๘

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงฯ ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษา

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), กัณฑ์แห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๖๘.

^{๕๓} คู่มือการศึกษาศาสนศึกษาของพระปริยัติวิเทศ, หน้า ๒๒๖.

^{๕๔} ไพฑูริย์ เสียงก้อง “หลักการบริหารวัด”, วัดพัฒนา ๔๔, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔): ๒๑ - ๒๒.

พระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในหลักธรรม และหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

ส่วนในทางพระศาสนาได้กล่าวถึงพระหน้าที่ที่พระสงฆ์ต้องศึกษาคือ คันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ดังที่ปรากฏในธรรมบท ภาคที่ ๑ เรื่องพระจักขุปาล ๆ ได้ทูลถามถึงพระในพระศาสนาว่า “พระในพระศาสนานี้มีกี่อย่าง” พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “พระในพระศาสนานี้มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑)คันถธุระ ๒)วิปัสสนาธุระ”^{๕๕} พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต) ได้อธิบายถึง ธุระ หน้าที่การงานที่พึงกระทำ, กิจในพระศาสนาไว้ว่า^{๕๖} ๑) คันถธุระ คือ ธุระฝ่ายคัมภีร์, กิจด้านการเรียน ๒)วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา, กิจด้านการบำเพ็ญภาวนา หรือเจริญพระกรรมฐาน ซึ่งรวมทั้งสมณะด้วย เรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

ธุระ ๒ ประการที่ได้กล่าวมา ถือเป็นหน้าที่โดยตรงที่พระสงฆ์ต้องดำเนินการตามหลักปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจให้ถูกต้อง นอกเหนือจากธุระ ๒ ประการแล้ว พระสงฆ์ต้องเรียนรู้ ศึกษา ๓ อันได้ คือ สติ สมาธิ ปัญญา เพื่อพัฒนากาย วาจา ใจ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันเป็นกิจที่สมณะในพระศาสนาของพระศาสดาคควรทำ ๓ ประการ^{๕๗} คือ

- ๑.การสมาทานอริสัจศึกษา (ศึกษาคือสัจอันยิ่ง)
- ๒.การสมาทานอริจิตศึกษา (ศึกษาคือจิตอันยิ่ง)
- ๓.การสมาทานอริปัญญาศึกษา (ศึกษาคือปัญญาอันยิ่ง)

พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต) ได้อธิบายถึง ศึกษา หรือ ไตรศึกษา คือ ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ไว้ว่า^{๕๘} ๑) อริสัจศึกษา ศึกษาคือสัจอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ๒) อริจิตศึกษา ศึกษาคือจิตอันยิ่ง,

^{๕๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐.

^{๕๖} พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖.

^{๕๗} อ. ด. (บาลี) ๒๐/๘๒/๒๒๒., อ. ด. (ไทย) ๒๐/๘๒/๓๐๘-๓๐๙.

^{๕๘} พระเทพเวที (ประยูร ชาญโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๗.

ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิต เพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูง ๓.อธิปัญญาสิกขา
สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

ผลจากการวางรากฐานการศึกษาดีแล้ว ลงสู่การปฏิบัติเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากกอง
กิเลสตัณหา และเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อไม่ให้
ประมาทมัวเมาในวัชชีวิต ให้เร่งรีบขวนขวายปฏิบัติธรรม พระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าชีวิตนี้สั้นนัก
นิดหน่อย รวดเร็ว ควรรีบทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วไม่ตายไม่มี
ในปัจจุบันนี้อาจอยู่ได้เพียงร้อยปี หรืออาจจะน้อยกว่าบ้างมากกว่าบ้าง โดยทรงตรัสเตือน
ว่า^{๕๕} “ภิกษุกิจใด ศาสตราผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์เอื้อเอ็นดู พึงกระทำแก่สาวก
กิจนั้น เรากระทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นัน โคนไม้ นัน เรือนว่าง ขอเธอทั้งหลาย
จงฟังพินิจ อย่าประมาท อย่าต้องเป็นผู้เดือดร้อนใจในภายหลังเลยนี้เป็นอนุศาสน์ของเราเพื่อ
เธอทั้งหลาย”

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มงคลาจารย์ วัดปากน้ำภาษีเจริญ แม่กองบาลีสนามหลวง
ได้กล่าวไว้ว่า^{๖๐}...พระพุทธศาสนาเราถือกันว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาเป็นตัวตัดสินใจที่
ให้บรรลุดุจดหมายของพระพุทธศาสนา และจุดหมายของพระพุทธศาสนาเองก็เป็นปัญญา
พระพุทธศาสนา มองว่า ชีวิตแห่งมนุษย์เป็นชีวิตแห่งการศึกษา เพื่อนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าปัญญา
เมื่อมีการศึกษาเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนา ชีวิตก็จะงอกงามดีขึ้น ประณีตขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ
และปัญญา ซึ่งตัวตัดสินใจที่สำคัญคือปัญญา เพราะถ้าได้ปัญญาแล้วเกิดความรู้ ความเข้าใจ
มาพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจให้ทำได้ ทำเป็นวางท่าทีและปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง
ทุกอย่างได้อย่างถูกต้อง การศึกษา ๓ ด้าน ที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา เป็นหลัก
ใหญ่ของพระพุทธศาสนาเป็นระบบและกระบวนการทั้งหมดของการพัฒนาคน ฯลฯ

การศึกษา(สิกขา)ในทางพระพุทธศาสนาสามารถแยกออกไปเป็น ๓ ด้าน โดย
สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และ
ปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

๑.สติ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึงการพัฒนาพฤติกรรม ทางกาย และทาง
วาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ๒ ประการ

^{๕๕} อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๓/๑๒๔.

^{๖๐} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มงคลาจารย์, “สัมโมทนียกถา”, พระสังฆาธิการ, ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๔๕): ๗.

ก) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อมนุษย์รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงด้วย

ข) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติอย่างถูกต้องและมีผลดี

๒. สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาดีแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย ซึ่งการพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลางเรียกง่าย ๆ ว่า สมาธิ

๓. ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความหมายสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวแกนนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้...

พระราชสีมาภรณ์ ได้กล่าวว่า^{๖๐} การศึกษา คือ การจัดสภาพการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร เน้นการเรียนการสอนวิชาการตามหลักสูตรเป็นงานหลัก และมีการอบรมเป็นงานรอง ภายใต้หลักการการศึกษา ๓ ประการ ๑) ศิล เรียนเรื่องศีล คือ ระเบียบวินัย เพื่อใช้เป็นเครื่องในการพัฒนาพฤติกรรมให้สะอาด ๒) สมาธิ เรียนเรื่องสมาธิ คือวิธีทำจิตใจให้สงบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสภาพจิตใจ ๓) ปัญญา เรียนเรื่องปัญญาคือความรู้ทั่วไปเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติให้ถูกต้อง โดยเฉพาะการเจาะลงลึกสู่การทำความเข้าใจพระไตรปิฎก

พระธรรมปริยัติเวที ได้เป็นแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์ในการแสดงบทบาทของการศาสนศึกษาทั้งคัมภีร์ วิปัสสนาธุระทางพระพุทธศาสนา และได้ดำเนินการศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา สมดังที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า ถ้าคนมีการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ก็จะทำให้คนทันสมัย คนจะเข้าใจอะไร ๆ ได้ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างกันก็จะดีขึ้น^{๖๑} นับตั้งแต่ท่านเข้ามาบวชในพระธรรมวินัย ท่านทำหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ สนใจใฝ่ในธุระของพระศาสนาทั้งคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ ดำเนิน

^{๖๐} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๖.

^{๖๑} ประเวศ วะสี, ฝึกฝนคมความคิด, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาตั้งแต่เริ่มต้น ท่านได้กล่าวไว้ว่า^{๖๓}...นับตั้งแต่เข้าสู่ร่ม
ผ้ากาสาวพัสตร์ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ตั้งใจศึกษาหา
ความรู้รู้อย่างไรจุดหมาย เพราะตอนนั้นไม่เข้าใจเลยว่า เรียนไปทำไม เรียนแล้วได้อะไร เพียงแต่
มีความรู้สึก ว่า บวชแล้วต้องเรียนและเรียนทุกอย่างที่มีโอกาสได้เรียน เพื่อชดเชยในชีวิตที่หยุด
เรียนยาวนานถึงแปดปีเต็ม ในขณะที่ท่านบวชได้ทำหน้าที่หรือกิจวัตรของพระอย่างครบถ้วน
ตื่นเช้าออกบิณฑบาตโปรดญาติโยม ตอนเช้าทำวัตร กลางวันเรียนหนังสือ ตกเย็นทำวัตรเย็น
พอฟ้ามืดบรรพชาภาคนิเวศสังคก็ท่องตำราเรียน ท่องบทสวดมนต์ ทำแบบนี้เรื่อยมาจนในพรรษา
ที่ ๒ ท่านได้ฝึกท่องปาฏิโมกข์จนจำได้ขึ้นใจ เรียนหลักวิปัสสนากรรมฐาน เข้าปฏิบัติกรรมฐาน
ขั้นต้น เรียนนักธรรมตรี โท และเอกตามลำดับ และได้เรียนพระอภิธรรมจบ ๕ ประการในสำนัก
อุปัชฌาย์ ที่วัดปราสาททอง ต่อมาได้เป็นครูสอนพระอภิธรรมที่วัดปราสาททองเป็นเวลา ๓ ปี
และเป็นอาจารย์สอนหลักวิปัสสนากรรมฐาน...

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่วัดเขาพระ (สำนักวิปัสสนา
สาขาวัดปราสาททอง) ตำบลเขาพระ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลา ๑ เดือน
โดยมีพระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺโส) วัดปราสาททอง เป็นอาจารย์สอน และพระอาจารย์สุนทร
เป็นอาจารย์สอบอารมณ์

พ.ศ. ๒๕๐๖, ๒๕๐๗ และ ๒๕๑๐ เข้าฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่วัดปราสาททอง
ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลา ๒๐, ๑๕ และ ๗ วัน ตามลำดับ
โดยมีพระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺโส) เป็นอาจารย์สอน และพระอาจารย์สุนทร เป็นอาจารย์สอบ
อารมณ์

พ.ศ. ๒๕๑๔ เข้าฝึกวิปัสสนากัมมัฏฐานที่วัดปทุมคงคา เขตสัมพันธวงศ์
กรุงเทพมหานคร เป็นระยะเวลา ๓๐ วัน โดยมีสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนธิ เขมจารี)
เป็นอาจารย์ให้กัมมัฏฐาน และพระมหาวิฑูรย์ เป็นอาจารย์ควบคุมการปฏิบัติ

ผลจากการศึกษาวิปัสสนาธุระ ทำให้พระธรรมปริยัติเวทีมีกำลังศรัทธาซาบซึ้งใน
หลักการปฏิบัติ มีความสุขสงบ สุขภาพดี สอดคล้องกับคำกล่าวของศาสตราจารย์นายแพทย์
ประเวศ วะสี ว่า วิปัสสนากัมมัฏฐาน ช่วยให้บรรลุนิสรภาพ สุขภาพ การมีสุขภาพดี มีการ

^{๖๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) , หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรม
เมธี, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗๐ -๓๗๑.

เรียนรู้ที่ดีและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ^{๖๔} แล้วท่านได้นำมาถ่ายทอด โดยทำหน้าที่ พระอาจารย์สอนกัมมัฏฐาน และให้การสนับสนุน ส่งเสริมด้านวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างจริงจัง สังเกตได้จากผลงานการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังนี้ คือ^{๖๕}

พ.ศ. ๒๕๐๘-ปัจจุบัน ได้ให้การอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม ด้วยความเมตตา ส่วนใหญ่จะเน้นสอนให้แก่ผู้ที่มาศึกษา ฟังธรรม คือ อุบาสก อุบาสิกา ที่มา ทำบุญในวันธรรมสวนะ ได้มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติตลอดปีประมาณ ๕๐๐ คน

พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน ได้ให้การสนับสนุนสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานของวัดปฐมเจดีย์ ที่มีอยู่เดิมให้ดำเนินการต่อไป และส่งเสริมให้ผู้เข้าฝึกปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยมีพระอาจารย์สอน วิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ประจำสำนัก มีผู้เข้าปฏิบัติปีละประมาณ ๕๐๐ คน

พ.ศ. ๒๕๓๖-ปัจจุบัน ได้ให้การอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน แก่พระภิกษุสามเณรภายใน วัดพระปฐมเจดีย์ โดยเน้นพระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ทุกรูปให้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติทุกวัน ตลอดเวลาที่ยังบวชอยู่ และได้รับอาหารจากสถานศึกษาต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครปฐม ให้ไป อบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่เยาวชนคือ นักเรียน นักศึกษา มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติกัมมัฏฐานปีละ ประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน

พ.ศ.๒๕๔๓ ได้เป็นอาจารย์สอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรแก่ เจ้าอาวาสต่าง ๆ และพระภิกษุครูสอนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นตัวแทนจากวัดต่าง ๆ ในเขต จังหวัดนครปฐม ตามโครงการของคณะสงฆ์ จังหวัดนครปฐม ในการจัดตั้งสำนักวิปัสสนา กัมมัฏฐานตามมติมหาเถรสมาคม มีพระภิกษุเข้าร่วมประมาณ ๒๐๐ รูป

พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นวิทยากรบรรยายธรรมฝึกอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน ณ โรงเรียนนาย ร้อยสามพราน ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรผู้กำกับการ ๒ รุ่น รุ่นละ ๑๖๐ นาย เพื่อให้ผู้เข้า รับการอบรมเป็นผู้มีจริยธรรม และคุณธรรม

ด้านก้นถุระ การศึกษาแผนกอภิธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ สอบอภิธรรมชั้นอภิธรรม กถิกะโทได้สำนักเรียนวัดปราสาททอง แผนกธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ สอบนักธรรมชั้นเอกได้ใน สำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ แผนกบาลี ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ ในสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้สนใจใฝ่ในการศึกษาวิชาการ

^{๖๔} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์พระพุทธศาสนากับการพัฒนาประเทศไทย, หน้า ๒๘.

^{๖๕} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก พิธีทำบุญมหามงคลอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพ ปริยัติมุนี, หน้า ๖๔-๖๕.

ทางโลก คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ สำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา พระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยความรู้ความสามารถที่ท่าน ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ที่ดีในพระพุทธศาสนา ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล ชี้นำ ชี้นำทางออก บอกทางถูก ปลูกทางงามให้เกิดขึ้นในสังคม ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทางสถาบัน ราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม ได้มอบปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์(ศส.บ.) ดังที่ นางเพ็ญรัตน์ วรวิทย์ อธิการบดีสถาบันราชภัฏนครปฐม กล่าวไว้ว่า^{๖๖}... พระราชสุธรรมเมธี เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรวิหาร เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมอันประเสริฐ มีจริยวัตรงดงาม มีผลงานซึ่งเกิดจากความมุ่งมั่นบำเพ็ญกรณียกิจ เป็นมหาคุณานุประโยชน์แก่ พระบวรพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติอย่างหาที่สุดมิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน การพัฒนาสังคมนั้น อาจกล่าวได้ว่า พระคุณท่านเป็นพระนักพัฒนาที่มีผลงานดีเด่น มีลักษณะการ ทำงานที่มุ่งให้ประชาชนและพระภิกษุ มีส่วนในงานทุกประเภท ทำให้พระพุทธศาสนา และ ชุมชนเกิดความเจริญอย่างมั่นคงถาวร... และในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ได้มอบปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) ดังที่ พระสุเมธาธิบดี นายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกาศสดุดีเกียรติคุณไว้ว่า^{๖๗}...พระราช สุธรรมเมธี (สุเทพ ศุสุธรรมโม) ได้รับความรู้พระพุทธศาสนา เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมทั้ง แผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นนักปราชญ์แห่งวงวิชาการ ด้านการปกครอง และเผยแผ่ตาม แนวพุทธศาสน์ ดำรงตำแหน่งเจ้าสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ จัดการเรียนการสอนพระปริยัติ ธรรมและแผนกบาลี โดยกำหนดให้วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นศูนย์กลางการศึกษา จำนวนนักเรียน ที่สอบบาลีสนามหลวงได้มีสถิติมากทุกปี เฉพาะในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ ถึง ๒๕๓๗ รวมเวลา ๓ ปี มีนักเรียนสอบได้ทุกชั้นรวมกัน ๒๕๕ รูป พระราชสุธรรมเมธี เป็นพระเถระ กอปรด้วยศีลาจารวัตรดีงามและมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส สงเคราะห์อนุเคราะห์พุทธบริษัท ทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย กล่าวคือ ปฏิบัติหน้าที่อบรมศีลธรรมจริยธรรมแก่พ่อค้า ประชาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษาเป็นประจำมิได้ขาด ได้จัดหาทุนทรัพย์เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์

^{๖๖} เพ็ญรัตน์ วรวิทย์, ที่ระลึกเนื่องในพิธีถวายปริญญาบัตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ พระราชสุธรรมเมธี ๒๖ เมษายน ๒๕๔๐, (กาญจนบุรี: โรงพิมพ์สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

* ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์พระราชกณะชั้นธรรมที่ พระธรรมปริยัติเวที

^{๖๗} พระสุเมธาธิบดี, ที่ระลึกฯ รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็น พระธรรมปริยัติเวที, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๓), หน้า ๓๕๕.

เสนาสนะ ปุชนิยวัตถุภายในวัดพระปฐมเจดีย์ และบริจาคตัพย์เป็นสาธารณสงเคราะห์
ในส่วนการส่งเสริมการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระราชสุธรรมเมธี
ได้บริจาคตัพย์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมสำคัญ เพื่อชื้ออุปกรณ์การศึกษา รวมทั้งให้ทุนการศึกษา
แก่นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นกรรมการตรวจสำนวนการ
แปลพระไตรปิฎกบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นภาษาไทย นับได้ว่า พระราชสุธรรมเมธี
เป็นพระเถระ ที่ได้บำเพ็ญหิตนุประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพุทธศาสนา สังคม และประเทศชาติ เป็นอเนกอนันต์ ควรแก่การยกย่องเชิดชูเกียรติคุณ...
ให้เป็นเกียรติคุณความดี ที่ได้ทำบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์อย่างสมบูรณ์

ผลจากการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวทีในวิชาการทางโลก ทำให้มีความสามารถ
พิเศษในการใช้ภาษาต่างประเทศ ความเชี่ยวชาญในการแสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม
ปาฐกถาธรรม งานก่อสร้าง งานสารบัญ งานศาสนพิธี^{๖๔} เป็นเถระที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้
ใคร่ในการศึกษา ได้นำวิชาความรู้มาใช้ในการพัฒนา สอดคล้องกับกล่าวที่ว่า^{๖๕} “ผู้ใดมีความรู้
แล้วนำความรู้ของตนมาใช้และถ่ายทอดให้ผู้อื่น ผู้นั้นจะยิ่งเกิดความชำนาญและเป็นการเพิ่ม
คุณค่าแห่งความรู้ที่นั่นด้วย เปรียบเสมือนดาบที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์และได้รับการเอาใจใส่ดูแล
ให้คงไว้ซึ่งความคมตลอดเวลา”

พระธรรมปริยัติเวที ท่านได้มองเห็นประโยชน์ของการศึกษาหาความรู้เปรียบเสมือน
ขุมทรัพย์อันประเสริฐ เป็นบ่อเกิดของความชำนาญสานคุณค่าของชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง
เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ได้มีนโยบายการพัฒนาวัดด้านการศึกษา^{๖๖} ดังนี้ คือ (๑) พระภิกษุ
สามเณรวัดพระปฐมเจดีย์ จะต้องศึกษาเล่าเรียนนักธรรมหรือบาลี ตามระเบียบที่กำหนด
(๒) รับพระภิกษุสามเณรต่างวัด เข้าศึกษาเล่าเรียนนักธรรมหรือบาลี ตามระเบียบที่กำหนด
(๓) จัดเงินบำรุงการศึกษานักธรรมหรือบาลี ให้เพียงพอแก่การจัดการศึกษา (๔) ให้เจ้าคณะรับ
พระภิกษุสามเณร ผู้ที่มีความประสงค์จะศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี อันเป็น
การส่งเสริมการศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายหลักของวัด (๕) จัดให้มีการเรียนการสอนนักธรรมชั้น

^{๖๔} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก พิธีทำบุญมหาสังคณาอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพ
ปริยัติมุนี, หน้า ๖๑.

^{๖๕} สุกนิตย์ โขครัตนชัยและคณะ, ปรัชญาการทำงานและการดำเนินชีวิต ดร.เทียม โชควัฒนา, หน้า ๑๓.

^{๖๖} วัดพระปฐมเจดีย์, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๒๔๖.

“นวกภูมิ” ตลอดทั้งปี เพื่อให้พระภิกษุสามเณรผู้บวชเพียงเจ็ดวันหรือสิบวัน ได้มีโอกาสศึกษา พระปริยัติธรรม...

ด้านการส่งเสริมการศึกษาของพระธรรมปริยัติเวที ได้จัดให้มีกิจกรรมด้านส่งเสริม การศึกษาอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ และ ประชาชนทั่วไป ในการอบรมพระภิกษุสามเณร ได้เน้นข้อปฏิบัติศีลาจารวัตรที่เป็นพุทธบัญญัติ และให้ตระหนักในหน้าที่หลัก คือ (๑)การทำวัตรเช้า-เย็น เป็นกิจวัตรหลัก (๒) การศึกษาเล่าเรียนเป็นกิจกรรมรอง (๓) การช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของวัด เป็นกรรมเสริม (๔)การออกบิณฑบาตโปรดญาติโยม และได้กำหนดเป็นนโยบายด้านการศึกษาไว้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ พระธรรมปริยัติเวทียังได้เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการด้านการศึกษา จัดเพิ่มเติมขึ้นจากที่เคยจัดอยู่เดิม คือ^{๑๑} เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้ดำเนินการอบรมบาลีก่อนสอบบาลีสนาทลวงแก่นักเรียนบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ. ๓ ณ วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นโครงการของโรงเรียนสหบาลศึกษา สำนักเรียนคณะจังหวัด นครปฐม มีพระภิกษุสามเณรเข้ารับการอบรมเป็นจำนวนมาก เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ และเป็นประธานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดพระปฐมเจดีย์ โดยอยู่ในความอุปถัมภ์ของวัดพระปฐมเจดีย์ และยังคงดำเนินการอยู่ถึงปัจจุบันนี้ ด้านหน้าที่ผู้บริหารการศึกษาโรงเรียนสหศึกษาบาลี องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นสำนักเรียนส่วนกลางแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม นับตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการโรงเรียนสหศึกษาบาลี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พระธรรมปริยัติเวทีได้พัฒนาโรงเรียนให้เจริญรุ่งเรืองโดยลำดับมา จะเห็นได้ว่าพระธรรมปริยัติเวที เป็นแบบอย่างของการศาสนศึกษาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะท่านเป็นผู้มีความสมบูรณ์ด้วยความรู้คู่คุณธรรม ทั้งทางด้านคันถธุระ วิปัสสนาธุระ และหลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญาในการพัฒนาตนและช่วยเหลือสังคมส่วนรวมให้เกิดสันติสุข

๒.๒.๓ บทบาทสาธารณูปการ^{๑๒}

การสาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อหนุนประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากหน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยไป

^{๑๑} วัดพระปฐมเจดีย์, ไร่เหล็ก พิธีทำบุญหมามงคลอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพปริยัติมุนี, หน้า ๖๕ - ๖๖.

^{๑๒} คู่มือคุณนวก ก. ผลงานการสาธารณูปการของพระธรรมปริยัติเวที หน้า ๒๓๑.

ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด เมื่อรวมกันขึ้นเป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัดมีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตร จึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้น เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชน เกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ถือเป็นการช่วยเหลือประชาชน และกิจการอื่น ๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลือ อุคหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า การสาธารณูปการ^{๓๓} ในมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ ซึ่งได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า “บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี” การสาธารณูปการ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมายปัจจุบัน

พระราชสีมาภรณ์ ได้ให้ความหมายคำว่า การสาธารณูปการ คือ กระบวนการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก ถึงงานอื่นเป็นงานรอง ภายใต้อัตลักษณ์ ๒ ประการ^{๓๔} คือ

๑. ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้

๒. สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้ออกเงย โดยเลือกใช้วิธีการ ๓ วิธี

๒.๑ แน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด

๒.๒ เต็มใจสนับสนุนในสิ่งถูกต้องให้ดียิ่งขึ้น

๒.๓ ตั้งใจสร้างพัฒนาในสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น

พระสุธีวรญาณ ได้กล่าวถึงบทบาทสาธารณูปการ ไว้ว่า^{๓๕} การพัฒนาสาธารณูปการ น่าจะแบ่งงานออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) พัฒนาวัด ๒) พัฒนาคณะในวัด ๓) พัฒนาชุมชน

พระธรรมปริยัติเวที เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว ท่านได้แสดงบทบาทพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น เพราะวัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีความสำคัญต่อการเกิดขึ้นของศีลธรรมในสังคม

^{๓๓} มานพ พลไพรินทร์, คู่มือบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๒๕๔.

^{๓๔} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, หน้า ๑๒๘-๑๒๙.

^{๓๕} พระสุธีวรญาณ(ณรงค์ จิตฺตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๗๔.

เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งอันเกิดจากการเรียนรู้ในวัด อันเป็นต้นทุนทางปัญญาที่พระสงฆ์ได้ชี้ทางออก บอกรายทาง ถูกปลุกทางงามตามแนวทางแห่งพระศาสนา ก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมได้ ท่านได้กล่าวว่าเมื่อมาเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ได้จัดการก่อสร้างเสนาสนะให้เป็นระบบระเบียบ ทำวัดให้สะอาดสวยงาม ในการบริหารการเงิน ๑)เงินต้องเพิ่มขึ้นทุกปี ๒)การก่อสร้างต้องมีความต่อเนื่อง ๓) ช่วยเหลือสังคมตามความเหมาะสม^{๖๖} จะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาวัดเกี่ยวกับด้านสาธารณูปการ^{๖๗} ดังนี้ คือ (๑) จัดการบูรณปฏิสังขรณ์กุฏิแต่ละคณะที่ชำรุดทรุดโทรม ให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรงและสวยงาม โดยเฉพาะคณะที่ ๑๒ และคณะ ๑๓ (ให้อยู่ในโครงการก่อน) (๒) จัดวางผังวัดให้เหมาะสมสวยงามเพื่อให้เข้าลักษณะพระอารามหลวงชนิดราชวรมหาวิหาร (๓) ปรับพื้นที่ ปลูก ตัดแต่งต้นไม้ ปลูกหญ้า รักษาความสะอาดให้ดีขึ้น (๔) ทำถนนบริเวณประตูทางด้านหลังวัด ปรับขยายถนนบริเวณวัด ให้เข้ารูปลักษณะของการวางผังของวัด (๕) จัดระบบน้ำ ไฟฟ้า ให้ได้รับความสะดวกสบาย รวมทั้งท่อระบายน้ำ ทำวัดให้สะอาดร่มเย็น สบายตา สบายใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น

นอกจากนั้นแล้ว พระธรรมปริยัติเวที ได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาวัดขึ้น ได้จัดการปฏิสังขรณ์ปิดทองพระพุทธรูปสำคัญประจำพระวิหารทิศต่าง ๆ เช่น ปฏิสังขรณ์ปิดทองพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯปฏิสังขรณ์ปิดทองพระพุทธรูปหิรัญค้ำจำลอง ปฏิสังขรณ์คกระเบียง ปฏิสังขรณ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ และกำแพงรอบเขตพุทธาวาส ทั้งชั้นในและชั้นนอก ปรับปรุง พัฒนา บริเวณเขตพุทธาวาสให้เป็นรมณีสถาน โดยเน้นเรื่องความสะอาด และปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นสิ่งสำคัญ ในส่วนของเขตสังฆาวาส ได้จัดการบูรณปฏิสังขรณ์กุฏิแต่ละคณะที่ชำรุดทรุดโทรม ให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรงและสวยงาม สำหรับวัดพระปฐมเจดีย์ แบ่งเป็นคณะต่าง ๆ มีจำนวน ๑๗ คณะ นอกจากนี้ได้ดำเนินการสร้างศาลาบำเพ็ญกุศล ปฏิสังขรณ์อาคารเมรุ ปรับปรุงบริเวณฌาปนสถานและจัดระบบการบริหารงานให้เป็นรูปแบบของการสงเคราะห์ประชาชน ได้ปรับทัศนียภาพสิ่งแวดล้อมของวัดพระปฐมเจดีย์ ให้มีความเหมาะสมสวยงาม ทำให้ประชาชนที่ได้เข้าไปเกิดความประทับใจ จิตใจมีความสุข มีความสุขขึ้น

^{๖๖} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุตธมฺโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๖๗} วัดพระปฐมเจดีย์, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๒๔๘.

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า^{๘๘} ถ้าทุกวัดปลูกต้นไม้ให้มากที่สุด ให้สะอาด และร่มเย็น ก็จะเป็นสัปปายะให้คนอยากเข้าวัด เพียงแต่ได้เข้ามาสู่สิ่งแวดล้อมที่สงบ สะอาด ร่มเย็น คนที่เหนื่อยเครียดจากสภาพแวดล้อมนอกวัด จิตใจก็จะได้สงบมีความสุขขึ้นและได้ใกล้ชิดพระสงฆ์มากขึ้น ธรรมชาติก็เป็นธรรมะและธรรมโอสถอย่างหนึ่ง

พนม พงษ์ไพบูลย์ ได้กล่าวว่า^{๘๙} วัดควรรักษาสิ่งที่เป็นศูนย์รวมใจของประชาชน สิ่งที่เป็นศูนย์รวมใจอาจมีหรือเกิดขึ้นหลากหลายเช่น พระพุทธรูป เจดีย์ วิหาร ศิลปวัตถุทางพระพุทธศาสนา ภาพวาด ผู้พระธรรม หรือแม้แต่ต้นไม้ ก้อนหิน ถ้าตามธรรมชาติ ถ้าดูแลรักษาให้ดีจะมีคุณค่ายิ่ง ควรใจให้ผู้คนมาเข้าได้ และวัดควรทำวัดให้เป็นของชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าวัดเป็นของเขา ที่เขาจะต้องหวงแหนและช่วยกันพัฒนา อย่ารู้สึกว่าเป็นของหลวงพ่อหรือเจ้าอาวาส ถ้าทำเช่นนี้ได้ วัดย่อมมีความหมายต่อการพัฒนาบ้านเมืองอย่างแน่นอน

พระราชสุทธินาถมงคล ได้กล่าวถึงประสบการณ์เกี่ยวกับพัฒนาวัดว่า^{๙๐} ประชาชนคาดหวังจากพระสงฆ์ คือ (๑)ประชาชนต้องการตัวอย่างของความดีงาม และผู้นำทางคุณธรรม โดยเฉพาะความเคร่งครัดทางวินัย และความเป็นผู้มักน้อยสันโดษ (๒)ประชาชนต้องการวัดเป็นที่พักพิงทางจิตใจของผู้มีทุกข์ ต้องการเห็นวัดเป็นที่สงบเยือกเย็น สะอาดร่มรื่นมีระเบียบ (๓) ประชาชนต้องการเห็นพระสงฆ์เข้าหาประชาชน ปลอดภัยให้กำลังใจแนะแนวทางแก้ปัญหาชีวิตให้ (๔) ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชนบท ให้ความร่วมมือสนับสนุนให้เกิดการรวมพลัง แก้ปัญหาต่าง ๆ (๕) ประชาชนต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาด้านต่างๆทั้งในด้านหลักธรรมของพระศาสนา และการอาชีพ การปฏิรูปจิตใจของประชาชน ควรเริ่มที่วัด

พระมหาสุภา อุทโท ได้กล่าวว่า^{๙๑} พระสงฆ์ควรจัดวัดให้ร่มรื่น สงบ สะอาด และมีที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่เหมาะสม

^{๘๘} ประเวศ วะสี, พระสงฆ์กับการเรียนรู้เท่าทันสังคม, หน้า ๘๐.

^{๘๙} พนม พงษ์ไพบูลย์, จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา, หน้า ๕๕.

^{๙๐} พระราชวิสุทธิญาณมงคล, “ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัด” หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี. กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๕), :๑๘๕-๑๘๖.

^{๙๑} พระมหาสุภา อุทโท, พระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๖๐), (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๘๑ - ๘๒.

สำหรับพัฒนาศีลธรรมและจิตใจ และผ่อนคลายความเครียดด้านพัฒนาจิตใจของประชาชนที่เข้ามาวัด นอกจากนั้น ก็ควรส่งเสริมให้มีป่าชุมชนในวัดเช่น สวนสาธารณะหรือเขตอภัยทาน

กล่าวโดยสรุป การสาธารณูปการ หมายถึง การบูรณะ การพัฒนาวัดให้เป็นที่อยู่อาศัยให้สะอาด (อาวาสสัปปายะ) มีการแหล่งอาหารการขบฉันที่สะดวกสบาย สะอาดถูกหลักอนามัย (อาหารสัปปายะ) มีบุคคลที่มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีประพฤติดี มีความรู้คุณธรรม (บุคคลสัปปายะ) มีแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมทางพระศาสนา (ธรรมสัปปายะ) ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวมานี้ วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร ที่พระธรรมปริยัติเวที ได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาด้วยความพร้อมครบสมบูรณ์ อาจเรียกได้ว่าเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญบารมีเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นอุทยานการศึกษาของคนไทยทั้งชาติ

๒.๒.๔ บทบาทการศึกษาสงเคราะห์^{๒๒}

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา^{๒๓} หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร^{๒๔} แก้อัฒภาพ

พระธรรมปริยัติเวที เมื่อได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว ได้มีนโยบายการพัฒนาวัดเกี่ยวกับ ด้านการศึกษาสงเคราะห์^{๒๕} ดังนี้ คือ

๑. ให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด ใช้น้ำประปา ใช้ไฟฟ้าได้ฟรี แต่ขอให้ประหยัด เพื่อจะได้มีกำลังใจศึกษาเล่าเรียน และช่วยงานวัด งานของพระศาสนา ได้อย่างเต็มความสามารถ

๒. ให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เล่าเรียนดี ประพฤติดี ตามสมควรแก่ฐานะ

๓. ช่วยเหลือนักเรียนผู้ยากไร้ ขาดแคลนปัจจัยในการดำรงชีพ โดยผ่านการพิจารณาของพระเถรานุเถระแล้วว่ามีความจำเป็น เป็นราย ๆ ไป

^{๒๒} คูภาคผนวก ก. ผลงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระธรรมปริยัติเวที ๒๑๒.

^{๒๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๕.

^{๒๔} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, หน้า ๑๓๐.

^{๒๕} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๒๔๖ - ๒๔๗.

นอกจากนี้ พระธรรมปริยัติเวที ได้พิจารณาเห็นความสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังเจริญเติบโต ถ้ามีโอกาสได้รับการศึกษาพอสมควรแก่สภาพแล้ว ก็จักเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและพระพุทธศาสนาสืบไป จึงได้ดำเนินการก่อตั้งทุนการศึกษา ขึ้นเบื้องต้น ได้ตั้งเป็นเงินกองทุนประถมศึกษา โดยบริจาคส่วนตัวบ้าง รับจากผู้มีจิตศรัทธา บริจาคร่วมสมทบบ้าง ได้แจกทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาทุกระดับชั้น ตลอดถึงพระภิกษุ สามเณร ท่านได้กล่าวว่า ในการแจกทุนการศึกษา ได้แจกทุนทั่วทั้งจังหวัดนครปฐม โดยได้แจก ในงานทำบุญอดีตเจ้าอาวาส งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์เป็นประจำทุกปี^{๘๖} ทางด้านศึกษา สงเคราะห์ประเภทอาคารสถานที่ พระธรรมปริยัติเวที ได้จัดสร้างอาคารมอบให้แก่ทางราชการ โรงเรียนพระปฐมเจดีย์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เด็กนักเรียน ด้านศึกษาสงเคราะห์ประเภท อุปกรณ์การศึกษา พระธรรมปริยัติเวทีได้บริจาคอุปกรณ์การศึกษาให้แก่โรงเรียน วัดต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ ^{๘๗} มากมาย

จากงานที่พระธรรมปริยัติเวทีได้ทำนั้น ทั้งด้านการให้ทุน การให้ธรรม การสร้างคน สร้างอาคาร อุปกรณ์การศึกษา สร้างคนให้มีคุณธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ สังคม ประเทศชาติ ศาสนา ดังนั้นเกียรติคุณความดีที่พระธรรมปริยัติเวที ที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจ จึงได้ปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ทำให้ท่านเป็นพระเถระที่เคารพรักของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

๒.๒.๕ บทบาทสาธารณสงเคราะห์^{๘๘}

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ^{๘๙} การจัดกิจกรรม อันเป็นประโยชน์ เว้นที่เป็นการศึกษาสงเคราะห์^{๙๐} การเกื้อกูลกิจการอันเป็นสาธารณ ประโยชน์^{๙๑} การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ^{๙๒} การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ^{๙๓} หรือ

^{๘๖} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธรมโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๘๗} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก พิธีทำบุญหามงคลอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพ ปริยัติมุนี, หน้า ๗๐-๗๑.

^{๘๘} คู่มือคนวก ก. ผลงานสาธารณสงเคราะห์ของพระธรรมปริยัติเวที หน้า ๒๓๓.

^{๘๙} พระมหาสุภา อุทโท, พระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๖๐), หน้า ๕๘.

^{๙๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๗.

กระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติภัย และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ ภัยคือความยากจน^{๕๑} ความเจ็บไข้

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง อธิบดีกรมการศาสนา ได้กล่าวว่า^{๕๒} งานด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการ พัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพ ต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้

ในด้านบทบาทสาธารณสงเคราะห์ของพระธรรมปริยัติเวที ท่านได้สงเคราะห์ ผู้ประสบภัยทั้งไฟไหม้ น้ำท่วม รวมไปถึงวัด คณะสงฆ์ที่ประสบภัยความไม่สงบใน ๓ จังหวัด ชายแดนภาคใต้^{๕๓} และท่านได้เมตตาจัดทำโครงการที่เป็นประโยชน์แก่สังคมมากมาย อาทิ การจัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ จัดทำโครงการชวานครปฐมรวมใจรักในหลวง โครงการชวานครปฐม รวมใจทำความดี ๑๐๐ ปี สมเด็จพระเจ้า โครงการสงเคราะห์ให้ใช้ ฌาปนสถาน โครงการช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรอพาธ และแม่ชี โครงการจัดสวัสดิการถวาย พระภิกษุสามเณร และแม่ชี^{๕๔} ภายในวัดพระปฐมเจดีย์ฯ

๑. จัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์

พระธรรมปริยัติเวที ได้ปรารภว่า ด้วยวัดพระปฐมเจดีย์ เป็นอารามหลวงชั้นเอก ชนิด “ราชวรมหาวิหาร” มิ่งมงคลพระปฐมเจดีย์เป็นปูชนียสถานซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีพระพุทธรูปสำคัญ ๆ ประดิษฐานอยู่ตามวิหารต่างๆเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพระร่วง ไรจนฤทธิ์ฯ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีพุทธศาสนิกชนทั่วชาวไทย และชาวต่างประเทศ มาสักการบูชาเป็นประจำทุกวัน มีผู้จิตศรัทธาบริจาคจตุปัจจัยทำบุญถวายเนื่องด้วย

^{๕๑} พระราชสีมาภรณ์, พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม, หน้า ๑๑๒.

^{๕๒} ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง “หลักการบริหารวัด”, วัดพัฒนา ๔๔, : ๒๖.

^{๕๓} สัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุตมโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

^{๕๔} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก พิธีทำบุญมหามงคลอายุวัฒนาครบ ๕ รอบ พระเทพ ปริยัติมุนี, หน้า ๖๘-๗๐.

โดยเฉพาะงานเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ ในแต่ละปีที่ผ่านมามีรายรับจากกุศลศรัทธาของประชาชนเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการเผยแพร่และเสริมสร้างบารมีองค์พระร่วงโรจนฤทธิ์องค์พระปฐมเจดีย์ และวัดพระปฐมเจดีย์ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมทั่วไป ทั้งเป็นการนำพระพุทธศาสนาไปสู่สังคมในด้านสันติสุข จึงได้ก่อตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนผู้เดือดร้อน เพื่อให้ผู้ได้รับการสงเคราะห์ ได้เห็นคุณค่าของวัดและพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหน่วยเสริมหรือรองรับบริการของรัฐที่อาจช่วยเหลือไม่ทั่วถึง และเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้ประสบภัยให้มีความกำลังใจต่อสู้และสร้างฐานะต่อไป

หน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งนำโดยพระธรรมปริยัติเวที ได้ให้ความอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ และผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือเป็นลำดับมารวม ๗ ปี เป็นเงิน ๘๖,๔๒๘,๑๓๒.๐๐ บาท

๒. โครงการขานนครปฐมรวมใจรักในหลวง

เป็นโครงการพิเศษของหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ วัดพระปฐมเจดีย์ โดยพระธรรมปริยัติเวที ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา ได้ออกปฏิบัติงานให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๑ ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๒ ในพื้นที่เขตจังหวัดนครปฐม เดือนละ ๑-๒ ครั้ง รวม ๑๔ ครั้ง

๓. โครงการขานนครปฐมรวมใจทำความดี ๑๐๐ ปี สมเด็จย่า

เป็นโครงการพิเศษของหน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ วัดพระปฐมเจดีย์ โดยพระธรรมปริยัติเวที ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ อุทิศถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสครบรอบวันคล้ายวันพระราชสมภพ ครบ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนีได้ออกปฏิบัติงานให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๑ ถึงเดือนธันวาคม ๒๕๔๑ ในพื้นที่เขตจังหวัดนครปฐม เดือนละ ๑ ครั้ง รวม ๖ ครั้ง

๔. โครงการสงเคราะห์ให้ใช้ฌาปนสถาน

พระธรรมปริยัติเวที ได้สร้างอาคารศาลาบำเพ็ญกุศล ประจำเมรุ ปฏิสังขรณ์อาคารเมรุ ปรับปรุงบริเวณฌาปนสถานให้สะอาดเรียบร้อย และจัดระบบการบริหารงานให้เป็นไปในรูปแบบของการสงเคราะห์ประชาชน

๕. โครงการช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรอาพาธ และแม่ชี

พระธรรมปริยัติเวที ได้ปรารถนา เพื่อเป็นการดำเนินแนวปฏิบัติตามพุทธพจน์ที่ว่า “โย ภิกขเว มํ อပ္ภุชฺสเหยฺย แปลว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพยาบาลเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุไข้เถิด” เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ซาบซึ้งในพระบารมีขององค์พระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ และองค์พระปฐมเจดีย์อันศักดิ์สิทธิ์ จึงได้จัดทำโครงการช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรอาพาธขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยตั้งกองทุนไว้เบื้องต้น เป็นเงิน ๑ ล้านบาท และแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง ทำหน้าที่บริหารกองทุน ได้ดำเนินการถวายเป็นการสงเคราะห์ไปแล้ว รวม ๖ ปี เป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๕๖๑,๔๖๘ บาท

๖. โครงการจัดสวัสดิการถวายเป็นพระภิกษุสามเณร และแม่ชีภายในวัด

ให้พระภิกษุสามเณร และแม่ชีภายในวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหารใช้น้ำประปา และไฟฟ้าได้ โดยทางวัดเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าใช้จ่ายให้ แต่ขอให้ประหยัด เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่พระภิกษุสามเณร และแม่ชีจะได้มีกำลังใจ ศึกษาเล่าเรียนและช่วยงานของวัด งานของพระศาสนาได้อย่างเต็มความสามารถ

นอกเหนือจากโครงการที่ได้กล่าวมา พระธรรมปริยัติเวที ได้ทำหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา คือ สงเคราะห์ทางจิตใจแก่เยาวชน ประชาชน คือ สอนเยาวชน ประชาชนให้มีสติปัญญา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีความรู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรู้สึกรู้จักคิด ในทางสัมมาทิฐิ ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยสันติสุข สร้างความรัก ความมั่นคง ความสามัคคีให้เกิดมีขึ้นในสังคมไทยด้วยพลังแห่งพุทธธรรม

๒.๒.๖ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม^{๕๕}

การเผยแผ่พุทธธรรม หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป มีผู้เคารพ เลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัติ นั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก^{๕๖} เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก และสันติภาพแห่งโลกสากล^{๕๗} โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ^{๕๘} คือ

๑. ติฎฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน, ประโยชน์โลกนี้, ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า, ประโยชน์สูงขึ้นไป
๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด, จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีวิธีดำเนินงานในการประสานมนุษยสัมพันธ์ โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการ^{๕๙} อยู่เสมอ และในทุกๆกรณีทีพระองค์ทรงดำเนินการ คือ (๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา (๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา (๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา จึงกล่าวได้ว่า การเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าได้กระทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม^{๖๐} การสนทนาธรรม^{๖๑} การแนะนำสั่งสอน^{๖๒} การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส^{๖๓} และการตอบปัญหา ข้อข้องใจสงสัย^{๖๔} เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ(หลัก)ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

^{๕๕} คุุภาคผนวก ก.ผลงานการเผยแผ่ของพระธรรมปริยัติเวที หน้า ๒๒๕.

^{๕๖} พระมหาศรีบุญ บุญญาโร (นุชมิตร), “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทรจักรรภิชา)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๓.

^{๕๗} พระพิพิธธรรมสุนทร, คม ชัด ลึก เล่ม ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑

^{๕๘} พุ.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

^{๕๙} ปิ่น มุกกันต์, มุมสว่าง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๖๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๐/๒๗.

^{๖๑} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๕๐๑/๔๓๔.

^{๖๒} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๘๗/๑๕๗.

^{๖๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๗๒.

^{๖๔} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๘๒๗/๔๐๐.

ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^{๑๑๕} ให้เกิดความกระทบกระเทือน ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอน มุ่งประโยชน์ต่อมหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาเดียวที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสอยู่เสมอว่า ให้คตินึกตรองเสียให้ดีกว่าก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็ไม่มีผล^{๑๑๖} ด้วยเหตุดังนั้น บทบาทการเผยแผ่มีเหตุผลที่ดี จึงเป็นการประกาศให้ทราบ มีลักษณะอะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตน^{๑๑๗} อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรม นับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร พระพุทธเจ้าได้แสดงข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พุทธธรรม สั่งสอนประชาชน โดยที่พระพุทธองค์ทรงประทานหลักในการทำงานเผยแผ่ไว้แก่ภิกษุผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า องค์แห่งการแสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม ๕ อย่างไว้ในใจ ดังนี้

“อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมแก่คนอื่น ฟังตั้งธรรม ๕ อย่าง^{๑๑๘}ไว้ในใจคือ

๑. เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ
๒. เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ
๓. เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา
๔. เราจักไม่แสดงด้วยเห็นแก่อามิส
๕. เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น

^{๑๑๕} อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๕/๒๖๓.

^{๑๑๖} วิจิตรา รังสิยานนท์, *คุณค่าความคิดของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ: บทคัดสรรว่าด้วยเกร็ดชีวิต และข้อคิดเตือนใจ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ธีระการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๖๒.

^{๑๑๗} บรรพต วีระสัจ และคณะ, *พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่างๆ*, (กรุงเทพฯ: องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖.

^{๑๑๘} อจ. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๕/๒๖๓.

ตลอดจนได้วางอุดมการณ์ หลักการ วิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมตามหลักโอวาท
ปาฏิโมกข์ที่ว่า^{๑๑๕}

“ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ตรัสว่า พระนิพพานเป็นบรมธรรม
ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต
ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ
การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม
การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาฏิโมกข์
ความรู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะอันสงบ การประกอบ
ความเพียรในอธิจิต นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อต้องการให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ ๕ ประการ ^{๑๑๖}ต่อไปนี้เป็น

๑. ผู้ฟังยอมได้รับฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง
๒. สิ่งใดได้เคยฟังแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจ ย่อมเข้าใจชัดเจน
๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้
๔. กำจัดความเห็นผิดเสียได้
๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้วางเอาไว้ มาใช้เพื่อการเผยแผ่
พุทธธรรม จะสังเกตเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาด้านของพระธรรมปริยัติเวทีด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา คือ (๑)เทศน์ (๒)ปาฐกถาธรรม (๓)บรรยาย (๔)เอกสาร หนังสือ (๕)เทป
(๖)ติดคำคมตามต้นไม้ ...^{๑๑๗} เพราะได้คำนึงถึงว่าการเผยแผ่ธรรมะนี้มีประโยชน์ต่อประชาชน
สังคม ประเทศชาติเป็นการเจริญรอยตามบาทพระบรมศาสดาที่ว่า^{๑๑๘}“ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์
และคฤหบดี เป็นผู้มียุปลาระมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจิวร บิณฑบาต

^{๑๑๕} ที.อ. (ไทย) ๒๕/๑๘๔ - ๑๘๕/๕๐-๕๑.

^{๑๑๖} อ.จ. ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๒๐๒/๓๔๔.

^{๑๑๗} วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม,
หน้า ๒๕๗.

^{๑๑๘} พ. อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๘๗/๒๕๓.

เสนาสนะ และกิลานเกสัช แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอิงอาศัยกันด้วยอำนาจของอามิสทานและธรรมทานอยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อทำความสิ้นสุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้” อันเป็นวิธีการสร้างศาสนบุคคลให้เป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นการให้ทานที่มีอานิสงส์มหาศาลมากกว่าการให้ทุกสิ่ง ในขณะที่เดียวกัน พระธรรมปริยัติเวทีได้แสดงบทบาทหลักของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย โดยเฉพาะบทบาทที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนไว้คือ การให้ธรรม ซึ่งหมายถึง การให้ปัญญา การให้การศึกษา การชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดังพุทธพจน์ที่ว่า^{๑๑๑} “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรม ชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นค้นหา ชนะทุกข์ทั้งปวง”

พระธรรมปริยัติเวที ได้ดำเนินงานการเผยแผ่พุทธธรรม ดำเนินเจริญรอยตามพระคำรัสของพระบรมศาสดา ทำหน้าที่สอนธรรม นำปฏิบัติ ออกจาริกอบรมนักเรียนและประชาชนให้ตั้งอยู่ศีลธรรม เป็นผู้บรรยายธรรมตามสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้นท่านยังได้ฝึกฝนบุคลากรพระเถรในวัด ให้รู้จักการเผยแผ่ เช่นในการเทศน์ ในการปาฐกถาธรรม ในการสอนธรรม การสวดมนต์เข้าเย็น การลงอุโบสถ ทำสังฆกรรม เพื่อจะได้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา^{๑๑๒} ท่านมีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้เทคนิควิธีสอนให้มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างดี และนำเสนอให้ผู้อื่นมีความรู้คุณธรรมตาม ได้ชื่อว่ามีจิตและวิญญูณของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม หลักการสอนของท่านมีความสอดคล้องแบบพุทธวิธี คือ (๑) สันทัสสนา ให้ความจริงกระจ่างชัด (๒) สมာทปนา ให้เห็นสิ่งที่ดีว่าดีจริง สิ่งที่ไม่ดีว่าไม่ดีจริง (๓) สมุตเตชนา เร้าใจให้อยากรู้ อยากทำอย่างจริงจัง ในสิ่งที่ดี (๔) สัมปหังสนา ปลุกเร้าให้มีความร่าเริง โนมน้ำใจให้กะนองอยากเรียน อยากฟัง เต็มใจที่จะเรียน เต็มใจที่จะฟัง เป็นเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการสอน

^{๑๑๑} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

^{๑๑๒} พระเทพปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสุธรรมโม), ที่ระลึกในโอกาสรับพระบัญชาฯ แต่งตั้งเป็นเจ้าคณะภาค๑๕, หน้า ๑๕๕.

จะเห็นได้ว่าพระธรรมปริยัติเวที มีภาวะความเป็นผู้นำทางความคิดทางสังคม ได้มีส่วนช่วยเหลือสังคม โดยเฉพาะมีบทบาทในการเตือนสติทางสังคม (Social Reminder) มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๑๑๕} ถึงแม้จะมีบุคคลพยายามกล่าวอ้างถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันนี้ว่าไม่อาจชี้นำสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็บบทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านการเผยแผ่ บทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ เพียงเฉพาะบทบาทด้านศาสนพิธีหรือพิธีกรรมเท่านั้นที่ยังมีความสำคัญต่อสังคมไทย^{๑๑๖} แต่สำหรับพระธรรมปริยัติเวที มีลักษณะตรงกันข้ามกับกล่าวอ้างนั้น ท่านได้ทำบทบาทหน้าที่ของความเป็นพระสงฆ์ในการถือพุทธธรรมของพระพุทธเจ้า และได้สนองกิจการงานคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อประโยชน์แก่คนส่วนรวม ทั้งบทบาทการปกครอง บทบาทศาสนศึกษา บทบาทการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทสาธารณสงเคราะห์ และ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรม จึงได้รับเกียรติคุณ ที่สังคมยอมรับทำให้ได้รับรางวัลแห่งคุณงามความดีมากมาย อาทิเช่น เสนาธรรมจักร โล่เกียรติคุณ โล่เกียรติยศ ประกาศเกียรติคุณ ประกาศสดุดีเกียรติคุณ เกียรติบัตรผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิตติกรรมประกาศ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สมณศักดิ์ เป็นต้น พึงดูจากมฤตดาสารคำชม จากพระสงฆ์ ฆราวาส เมื่อคราวที่ท่านได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชกณะชั้นเทพชั้นธรรม ดังนี้

พระธรรมเสนานี วัดวังตะกั่ว เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม กล่าวไว้ความตอนหนึ่งว่า^{๑๑๗}... การเลือกคนทำงานไม่ว่าจะเป็นงานหนักงานเบา งานง่ายงานยาก ก็ต้องดูว่าผู้ใดเหมาะสมกับงานชนิดไหน ใ้คนให้เหมาะกับงาน ใ้แล้วสบายใจหายห่วง เกิดความเรียบร้อยเจริญราบรื่น ทั้งนี้ต้องเกี่ยวกับคนรู้งาน เป็นงาน รักงาน เต็มใจทำงาน ตั้งใจทำงาน เป็นคนเสียสละอดทน มีความเพียร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม รักพวกพ้อง ไม่จองเวร ดังนี้ มีความเจริญ

^{๑๑๕} พระวิเชียร สี่หาบุตร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณี พระธรรมมหาวิรา นุวัตร วัดไร่จิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗), หน้า ๗๓.

^{๑๑๖} แสวง อุดมศรี, คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช, (กรุงเทพฯ: บริษัท ประชูปวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔.

^{๑๑๗} พระธรรมเสนานี, พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑.

โดยส่วนเดียว พระเทพปริยัติมุนี เป็นผู้หนึ่งที่มีลักษณะอย่างนี้ ข้าพเจ้าจึงเลือกไว้ทำงานใน พระพุทธศาสนา ผู้อื่นไม่มีหรือมีคนละอย่างกัน ทุกท่านดีทั้งนั้น สมมุติว่ามีเทียนอยู่กองหนึ่ง เราต้องการประทีปก็ต้องเลือกที่ไขดี ใ้สัจจุคแล้วจะได้สว่างโชติช่วงใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ไม่ติด ๆ ดับ ๆ ประทีปที่ว่าดีสว่างโชติช่วง บางครั้งก็ต้องโดนลมพัดทำเอาวูบวาบ ต้องใช้มือ ป้อนไว้บ้างเป็นบางครั้งว ประทีปที่ข้าพเจ้าเลือกไว้ดวงนี้ฉายแวววาวขึ้นเรื่อย ๆ เป็นที่ชื่นชมยินดี ของผู้อยู่ภายในรัศมี ขอแสดงความยินดีตามด้วยเสมอ ไม่ว่าในกาลใด ๆ ...และได้กล่าวมุกิตา พจน์ถึงพระเทพปริยัติมุนี เมื่อคราวได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นชั้นธรรมที่ พระธรรมปริยัติเวที ความ ตอนหนึ่งว่า^{๑๑๘}..ท่านเป็นผู้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เปลี่ยนแปลง โอบอ้อมอารี วิจิไพเราะ สงเคราะห์ เอื้อเฟื้อ ขาดเหลือคอยดู ไม่นินทาเจ้านาย ไม่ทำลายลูกน้อง ไม่ยกย่องตนเอง การศึกษาภาษาบาลีเจริญมั่นคง ดีเด่นระดับประเทศ เพราะท่านผู้นี้โดยแท้...

พระครูพิพัฒนสาธุกิจ เจ้าคณะอำเภอเมืองนครปฐม ได้กล่าวคำมุกิตาสารความ ตอนหนึ่งว่า^{๑๑๙}...พระเทพปริยัติมุนี ท่านเป็นผู้มีสมรรถภาพที่เข้มแข็ง เอาการเอางาน มุ่งมั่นเพื่อ ความเจริญเป็นเบื้องหน้า เป็นผู้กว้างขวาง รู้จักบุคคลทุกชั้น ตลอดทั้งพระมหากษัตริย์ เจ้าคณะ พระสังฆาธิการ เป็นที่คุ้นเคยเป็นอย่างดีโดยทั่วไป เป็นผู้มีความรู้ประจำตัวได้ดียิ่ง เป็นผู้มีความ ริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่ค้างมาโดยตลอด.. และท่านได้เมตตาอุปถัมภ์ช่วยเหลือวัด สถาบันการศึกษา สาธารณะประโยชน์อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ท่านทั้งหลายย่อมทราบดี ในความ สร้างสรรค์ ความเจริญเป็นสำคัญ...

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวคำมุกิตาสารความตอนหนึ่งว่า^{๑๒๐}... การได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ในครั้งนี้ นับได้ว่าสืบเนื่องมาจากการที่พระเดชพระคุณ ได้บำเพ็ญกรณียกิจ อันเป็นประโยชน์ต่อทั้งทางด้านพระพุทธศาสนา การศึกษา และ สาธารณประโยชน์อื่น ๆ แก่สังคมนานัปการ อย่างไม่หยุดยั้งที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งก็คือการ ที่พระคุณเจ้าเป็นพระเถระที่มีศิลาจารวัตรน่าเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง กระผมเชื่อว่าพระเดช พระคุณพระเทพปริยัติมุนี จะเป็นกำลังสำคัญในการยกระดับจิตใจประชาชน ด้วยการเผยแผ่ ธรรมะของพระพุทธศาสนา สามารถช่วยสังคมไทยให้ร่มเย็นเป็นสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป...

^{๑๑๘} พระธรรมเสนานี, ที่ระลึกได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๔๐.

^{๑๑๙} พระครูพิพัฒนสาธุกิจ,พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๕๒.

^{๑๒๐} ชวน หลีกภัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

นายมานิต ศิลปอาชา ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวคำมุทิตาสารทอน
หนึ่งว่า^{๑๒๑}...การได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ของพระเทพปริยัติมุนี ได้นำมาซึ่งความภาคภูมิใจ
และความปลาบปลื้มยินดีเป็นอย่างยิ่งแก่ชาวจังหวัดนครปฐม ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพระคุณท่าน
เป็นพระเถระที่ถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะ และจริยาวัตรอันงดงามเป็นเอกประการ ทั้งในด้วย
การครองตน ครองคน และครองธรรม อาทิเช่น ความเป็นปราชญ์ ท่านเป็นผู้มีความรู้ และ
ภูมิปัญญาเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม โดยเฉพาะเมตตาธรรม และการบำเพ็ญทานประกอบภารกิจ
ปรากฏผลงานเด่นชัด ทั้งทางโลกและทางธรรม คู่ควรแก่คำยกย่อง...

นายชาญชัย ปทุมารักษ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครปฐม ได้กล่าวมุทิตา
พจน์ความต่อนหนึ่งว่า^{๑๒๒} ...ในการที่พระเดชพระคุณท่านได้รับเกียรติอันสูงครั้งนี้ ก็เนื่องด้วย
เป็นพระเถระ ผู้กระทำความดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ
พระศาสนาและสังคม ทำให้วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีการพัฒนาก้าวไกลไปทุกด้าน
ก่อให้เกิดความเจริญตลอดมาจนเป็นที่ทราบโดยทั่วกัน การที่ได้เลื่อนสมณศักดิ์ครั้งนี้ คู่ควร
เหมาะสมยิ่งนัก...

นายสุชาญ พงษ์เหนือ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวสารมุทิตาถึง
พระเทพปริยัติมุนีความต่อนหนึ่งว่า^{๑๒๓} ...พระคุณท่านได้บำเพ็ญกรณียกิจนานัปการ ทั้งทางโลก
และทางธรรมอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่การบำรุงพระพุทธศาสนา และสังคมส่วนรวม ซึ่งชาว
นครปฐมล้วนประจักษ์ ในส่วนการครองตน พระคุณท่านเป็นพระเถระผู้ทรงศีลาจารวัตรเป็นที่
น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่ง...

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิวัต กลิ่นงาม อธิการบดีสถาบันราชภัฏนครปฐม ได้กล่าว
มุทิตาสารทอนหนึ่งว่า^{๑๒๔}...ขอแสดงความยินดีต่อพระราชสุธรรมเมธี ที่ได้รับพระกรุณา
โปรดเกล้าพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามว่า
“พระเทพปริยัติมุนี” ..อันนำความปลาบปลื้มปีติมาสู่พุทธศาสนิกชนจังหวัดนครปฐม และ
จังหวัดใกล้เคียงอย่างยิ่ง นับเป็นแบบอย่าง และขวัญกำลังใจให้บุคคลที่ทำงานเพื่องาน
เพื่อพระพุทธศาสนา และนำประโยชน์มาสู่ปัญญาและสันติสุขของประชาชน...

^{๑๒๑} มานิต ศิลปอาชา, พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๔๗.

^{๑๒๒} ชาญชัย ปทุมารักษ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

^{๑๒๓} สุชาญ พงษ์เหนือ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๑๒๔} นิวัต กลิ่นงาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

นายถนอม ตะกรุดแก้ว ผู้อำนวยการระดับ ๕ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย ได้กล่าวคำ
แสดงมุทิตาจิตว่า^{๑๒๕} ...ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นกุศลจิตที่น่ายกย่อง
เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา พระเทพปริยัติมุนีเป็นพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมทรงคุณธรรม ทั้งด้านปฏิบัติ มีความเอื้อเฟื้อต่อทุกผู้
ทุกนาม เป็นครูเป็นปู่ชนิยบุคคลทั้งทางพุทธจักร อาณาจักร มีเมตตา มีสมณจริยาวัตรที่เคารพ
ศรัทธาเลื่อมใส เป็นที่ประจักษ์แก่ศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป...

นายโอสถ ทองมี ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา ได้กล่าวคำมุทิตาการวาระถึง
พระเทพปริยัติมุนีความตอนหนึ่งว่า^{๑๒๖} ...ท่านเป็นพระเถระผู้ทรงศีลาจารวัตรมั่นอยู่ในพระ
ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มุ่งมั่นในการทำงานเป็นแม่แบบของคนใน
สังคม ยุคโลกาภิวัตน์ ท่านเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับ
โดยทั่วกันว่า ท่านเป็นผู้เปี่ยมด้วยภูมิรู้ ภูมิปัญญา มีวาตะโวหารอันลุ่มลึก คมคาย บทความ
ปาฐกถาธรรมที่ท่านเผยแพร่และแสดงแก่สาธารณชนล้วนแต่แฝงด้วยข้อคิด แนวปฏิบัติที่สร้าง
ประโยชน์สุขแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติเองและต่อสังคมส่วนรวม...

นายปรีชา เรือนวงษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ฯ ได้กล่าวคำมุทิตาสาร
ความตอนหนึ่งว่า^{๑๒๗}...ท่านมีความเมตตา กรุณา เป็นผู้มีน้ำใจ และมีความจงรักภักดีใน
องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างสิ้นพัน การทำความดียอมปรากฏแก่สายตาของคนทั่วไป
การทำความดียอมได้รับคำยกย่องสรรเสริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป...

นายพรชัย นุชอุดม อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปราโมทย์ (พิศสะอาดราษฎร์บำรุง)
ได้กล่าวมุทิตาพจน์ถึงพระเทพปริยัติมุนีความตอนหนึ่งว่า^{๑๒๘} ...ตลอดเวลาในเพศบรรพชิต
ท่านเจ้าคุณเป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้รักการอ่าน และการเขียนหนังสือ จึงมีความรู้
ทางโลกและทางธรรมอย่างแตกฉาน ในด้านการพัฒนาและช่วยเหลือสังคม ท่านก็ได้ปฏิบัติ
ต่อเนืองอย่างสม่ำเสมอ...

^{๑๒๕} ถนอม ตะกรุดแก้ว, พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๖๐.

^{๑๒๖} โอสถ ทองมี, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

^{๑๒๗} ปรีชา เรือนวงษ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๑๒๘} พรชัย นุชอุดม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

นายประจวบ ศรีมหันต์ อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดปราโมทย์ (พิศสะอาดราษฎร์ บำรุง) ได้กล่าวมุทิตาสารทอนหนึ่งว่า^{๑๒๕}...ท่านเจ้าคุณเป็นคนคงแก่เรียน มั่นสมองดี มีความขยันหมั่นเพียร ชีวิตของท่านตั้งแต่ต้นจนมาถึงปัจจุบัน จึงมีแต่การศึกษามาตลอด เพราะฉะนั้นจึงไม่แปลกอะไรที่ความเป็นพหูสูตจะมีอยู่ในตัวท่าน พหูสูต ก็คือ มองรู้ ดูออก บอกถูก ทำได้ โครงการพัฒนาวัด โครงการพัฒนาโรงเรียน การเข้าช่วยเหลือเด็ก ๆ ผู้ด้อยโอกาสให้เข้าศึกษาเล่าเรียน ช่วยเหลือองค์กรต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หน่วยงานของทางราชการ และเอกชน ท่านก็ได้เมตตาช่วยเหลือตลอด...

นายสุพจน์ โมทย์วาริศรี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม ได้กล่าวคำมุทิตาสารทอนหนึ่งว่า^{๑๒๖}...ท่านเจ้าคุณเป็นพระเถระที่มีศิลาจารวัตรงาม นำเคารพนับถือยิ่ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล อุทิศตนเพื่อพัฒนาสังคมตลอดมา ญาติโยม พุทธศาสนิกชนที่รู้จัก มีโอกาสได้ร่วมงานใกล้ชิดกับท่าน ต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ท่านเป็นพระที่นำเคารพและศรัทธา...

ปราณี วัฒนะพงษ์ นายกพุทธสมาคมจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวมุทิตาสารทอนหนึ่งว่า^{๑๒๗}...พระเดชพระคุณ เป็นพระนักพัฒนาที่มีแนวคิดทันสมัยและมีศรัทธาในการช่วยเหลือสังคม ท่านได้บริจาคช่วยเหลือวัดต่างๆ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล หน่วยงาน องค์กรการกุศลต่างๆ จัดตั้งกองทุนบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนมอบทุนการศึกษา ทุนอาหารกลางวันแก่นักเรียน และอื่น ๆ อีกนานัปการ...

นายสวัสดิ์ สุวรรณนที ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวมุทิตาสารทอนหนึ่งว่า^{๑๒๘}..พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร เป็นพระภิกษุที่ประกอบคุณูปการแก่ชาวจังหวัดนครปฐมตลอดมา ท่านได้บำเพ็ญทานบารมีมาเป็นเนืองนิตย์ และบารมีที่ท่านได้สร้างสมมา บันดาลให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้แล้ว ท่านยังเปี่ยมด้วยภูมิปัญญาเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนา กระทั่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถวายปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีเกียรตินิติศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์แด่พระคุณท่าน...

^{๑๒๕} ประจวบ ศรีมหันต์, พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, หน้า ๖๗.

^{๑๒๖} สุพจน์ โมทย์วาริศรี, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๑๒๗} ปราณี วัฒนะพงษ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๑๒๘} สวัสดิ์ สุวรรณนที, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

นายประสาธ พงษ์ศิริวาทย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวมุทิตาสักการะต่อพระธรรมปริยัติเวที ความตอนหนึ่งว่า^{๑๓๓} ...ท่านเป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ได้ใช้ความสามารถในการพัฒนาวัดและเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย สมเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นเป็นที่เชิดหน้าชูตาของจังหวัดนครปฐม นอกเหนือจากนั้น ยังพัฒนาสังคม ชุมชน ตลอดจนท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง และที่สำคัญคือ พระคุณท่านเป็นพระนักเสียสละ มีจิตใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะช่วยเหลือส่วนรวมอย่างแท้จริง สถานสถาบันราชภัฏจึงได้ถวายปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพัฒนาชุมชนแด่พระคุณท่าน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็ได้ถวายปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์ อีกปริญญาหนึ่ง ทั้งหมดนี้นับเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณวุฒิและคุณธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีได้เป็นอย่างดี...

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและศรัทธา เพราะท่านเป็นผู้นำทางความคิด ที่มีความรู้ความสามารถเผยแผ่พุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนได้อย่างดียิ่ง และท่านได้เป็นแบบอย่างของความ เป็นผู้นำหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านการพัฒนาชุมชนและสังคม ถึงแม้ว่าสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ช่วงหลายปีที่ผ่านมา สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ได้เสนอข่าวประหลาดมิชอบตามพระธรรมวินัยของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาอย่างกรีกโครมต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสาเหตุให้บุคคลเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ ขาดความเชื่อในหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา^{๑๓๔} แต่ท่านก็เข้าใจและมั่นใจว่า ในความเป็นจริงพุทธศาสนิกชนได้ให้ความเคารพ ศรัทธาในพระสงฆ์ไม่เสื่อมคลาย ประชาชนมีความเลื่อมใสในพระธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งที่นักข่าวได้นำเสนอเป็นแต่เพียงปรากฏการณ์ส่วนหนึ่ง ทำให้บุคคลผู้ขาดปัญญาอ่อนตกเป็นทาสของกระแสของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ง่าย ยิ่งเยาวชนประชาชนขาดการศึกษา ปฏิบัติธรรมที่ไม่ถูกต้องแล้ว ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นมากมายในภายหลัง ดังนั้น ท่านจึงได้ใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์จากการศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรม นำหลักการ วิธีการของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ โดยได้นำธรรมะให้ไปอยู่ในใจประชาชนด้วยเทคนิคการสอนต่าง ๆ

^{๑๓๓} ประสาธ พงษ์ศิริวาทย์, ที่ระลึกฯ รัชมงคลสมณศักดิ์เป็น พระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๔๑.

^{๑๓๔} มานพ นักการเขียน, พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๘.

และท่านได้เป็นต้นแบบของความดีงาม ยึดมั่นในการทำความดี มีผลงานมากมายในการทำประโยชน์เพื่อสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักพระธรรมวินัย ซื่อสัตย์ต่อกิจการงานคณะสงฆ์ที่ท่านได้ทำ ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรม มีความซื่อสัตย์ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยคุณธรรมที่ท่านได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติ คือ ความขยัน ซื่อสัตย์ อุตุนเสียดสี ในขณะเดียวกันคุณธรรมที่เห็นได้ชัดคือความกตัญญูกตเวทีต่อมารดา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าพื้นฐานของคนดี ท่านได้แสดงโดยการยกย่องเชิดชูบูชามารดาให้ปรากฏต่อสาธารณชน จนได้รับการยกย่องว่าเป็นพระเถระยอดกตัญญู เป็นพระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นผู้นำทางความคิด มีจิตและวิญญานของความเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มีอุดมการณ์เพื่อให้คนได้เข้าถึงธรรม ได้ลิ้มรสแห่งธรรม สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในจริยธรรม สีลธรรม คุณธรรม ให้นุคคล ครอบครัว สังคม ประเทศชาติประสบสันติ ด้วยเทคนิควิธีการเผยแผ่ ทำทั้งเชิงรับและเชิงรุก ด้วยบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส เป็นพระเถระที่ฉลาด กล้าพูด กล้าทำ กล้านำ กล้าแสดง พูดจริง ทำจริง พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น ท่านจึงได้นำธรรมะไปเผยแผ่ให้พระสงฆ์ ข้าราชการ เยาวชน ประชาชนได้รับประโยชน์ จะเห็นได้จาก การพูด การเขียน การทำตัวอย่างให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น รวมทั้งมีการจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่งานประจำทุกปีหลายเรื่อง เช่น หนังสือปฐมมนต์วันสำคัญ หนังสืออนุสรณ์ หนังสือที่ระลึกต่าง ๆ และได้เรียบเรียงสำนวนพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ จำนวนมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง ดังที่ผู้วิจัย จะได้กล่าวในรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ในบทที่ ๓ ดังนี้

บทที่ ๓

รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุสธมฺโม)

พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาโดยตลอด ก็ด้วยพุทธวิธีการสอนอันเนื่องมาจากพระบุคลิกภาพอันหาที่เปรียบมิได้ขององค์พระศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ ตลอดจนในหมู่อริยสาวกทั้งหลายที่พากันเสียดละตามแบบอย่างขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แยกย้ายไปเผยแผ่พุทธธรรมตามหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ จนประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเปลี่ยนมานับถือและปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระองค์ได้อย่างรวดเร็ว^๑ อาจเรียกได้ว่างานเผยแผ่พุทธธรรมเป็นงานหลักเป็นหัวใจที่ทำให้พุทธธรรมรุ่งเรืองได้ เป็นงานแรกที่พระบรมศาสดาดำริและทรงทำแม้มหาโยสุดทัย^๒ แม้ภายหลังจากที่เสด็จดับขันธปรินิพพานไป เหล่าสาวกทั้งหลายก็ได้ดำเนินการแสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนตามหลักและวิธีการของพระพุทธองค์ติดต่อกันตลอดมา พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุสธมฺโม) เป็นพระสงฆ์สำคัญรูปหนึ่งที่มีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส มีมโนปณิธานอันแรงกล้า ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้ให้ดวงปัญญา ได้แสดงศักยภาพของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมทั้งในแนวรุกและแนวรับ จึงทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการรักษาพระสัทธรรมให้คงอยู่ ด้านผลงานการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านนั้น มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในรูปแบบพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะรวบรวมเรียบเรียงเนื้อหาที่ปรากฏในเอกสาร เพื่อนำมาศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สนใจในเนื้อหาพุทธธรรม

การศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ส่วน

๑. ศึกษารูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรม
๒. ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม
๓. ลักษณะพิเศษหรือสำนวนลีลาของพระธรรมปริยัติเวทีที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม

^๑ สุวัตน์ จันทระจันง, แก่นพุทธธรรม, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓.

^๒ เฒ่าไม้แห้ง – เฒ่าทารก, ฝากไว้กับกาลเวลา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตะวันออก, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐.

๓.๑ ศึกษารูปแบบการเผยแพร่พุทธธรรม

ผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงรูปแบบการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที จากข้อมูลที่ได้ศึกษา ซึ่งปรากฏในเอกสาร พอรวบรวมเรียบเรียงเป็นหลักฐานได้โดยท่านมีรูปแบบในการนำเสนออยู่ ๔ ประการ คือ พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม และบทความ ดังนี้

๓.๑.๑ พระธรรมเทศนา^๓ หมายถึง การชี้แจงแสดงเหตุผลให้ผู้ฟังรู้ยังเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น โดยมีท่วงทีลีลาสำนวนโวหารเป็นรูปแบบที่ใช้สำหรับการเทศนาธรรม โดยเฉพาะ หรือเป็นการยกพระบาลีขึ้นมาตั้งเป็นกระทู้ (อุทเทศ) แล้วอธิบายกระทู้ที่ตั้งไว้ไปตามลำดับ (นิทเทศ) และลงท้ายด้วยการให้ความรู้ที่ผู้ฟังสามารถปฏิบัติตามได้ (ปฏินิทเทศ) สำหรับพระธรรมปริยัติเวที ท่านได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้มากมายตามสถานที่ต่าง ๆ แต่ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา เฉพาะเรื่องที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร มีดังนี้

๑) ปุญญกถา ^๔	๒) ปุญญกถา ^๕
๓) ปุญญกถา ^๖	๔) พื้นฐานคนดี ^๗
๕) อริยทรัพย์ ^๘	๖) สมาธิกถา ^๙
๗) ปุญญปฏิบัติกฐกถา ^{๑๐}	๘) วิชาขบูกถา ^{๑๑}

^๓ พึ่งดูตัวอย่างรูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนาของพระธรรมปริยัติเวทีได้ในภาคผนวก ง. หน้า ๒๕๑.

^๔ พระมหาสุเทพ สุสฺสธมฺโม, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ ๕ ธันวาคม, (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๕๖ - ๔๕๘. [แสดงเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ทางไทยทีวีสีช่อง ๘]

^๕ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๓๗ - ๔๐. [แสดงเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์พระราชกณะชั้นสามัญที่ พระศรีสุธรรมเมธี]

^๖ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๔๕ - ๑๖๐. [แสดงเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ แก่ผู้ถือบวชปฏิบัติธรรม คณะเปรียญธรรมสมาคม ณ พระวิหารหลวง องค์พระปฐมเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์พระราชกณะชั้นราชที่ พระราชสุธรรมเมธี]

^๗ พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หนังสืออนุสรณ์ ๔๘ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒๑ - ๒๒๘.

^๘ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๐๕ - ๑๑๐.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕ - ๑๓๐.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๓ - ๑๔๐.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๑ - ๑๔๘.

- ๓๘) อานิสงส์การถวายที่ดินสร้างวัด^{๓๕} ๓๙) อานิสงส์การสร้างวิหารถวายสงฆ์^{๔๐}
๔๐) อานิสงส์อุณฺหิสสวิชฌงานทำบุญอายุวัฒนะ^{๔๑}

๓.๑.๒ บรรยายธรรม^{๔๒} คือ การแสดงธรรมในรูปแบบบรรยาย ซึ่งมีการกำหนดหัวข้อเรื่อง ผู้บรรยายต้องบรรยายให้อยู่ในกรอบของเรื่องนั้น พระธรรมปริยัติเวที ท่านได้บรรยายธรรมไว้มากมาย ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาเฉพาะเรื่องที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร ดังนี้

- ๑) ธรรมสำหรับผู้สูงอายุ^{๔๓} ๒) ชีวิตปลอดยาเสพติด-ยาบ้า^{๔๔}
๓) ธรรมะกับความรับผิดชอบ^{๔๕} ๔) อยู่อย่างเป็นสุขในยุคเงินบาทลอยตัว^{๔๖}
๕) พุทธศาสนาพัฒนาคน-สังคม^{๔๗} ๖) พุทธศาสนากับเยาวชน^{๔๘}
๗) พระพุทธศาสนาเข้าสู่แดนสุวรรณภูมิ^{๔๙} ๘) แนวทางปฏิบัติธรรมถวายในหลวงของเรา
๙) การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ^{๕๐} ๑๐) ยาเสพติด^{๕๑}
๑๑) รวมกันเกิดอนันตประโยชน์^{๕๒} ๑๒) ใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องนำชีวิต^{๕๓}

^{๓๕} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม), ที่ระลึกในงานพิธีเปิดหอสมุดวัดพระปฐมเจดีย์ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓๕ - ๒๔๓.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔ - ๒๔๖.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑ - ๖๖.

^{๔๒} พึ่งดูตัวอย่างบางส่วนของ การบรรยายธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีได้ที่ภาคผนวก ก. หน้า ๒๕๕.

^{๔๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๒๕๑ - ๒๕๖.

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๗ - ๒๑๓.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๑ - ๑๘๘.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ - ๒๒๘.

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๕ - ๒๕๒.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๓ - ๒๖๖.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๕ - ๑๗๕.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๕ - ๒๙๒.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๑ - ๓๐๖.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๓ - ๓๔๔.

^{๕๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม), ปฐมมนต์ พรปีใหม่ ของหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิ์ฯ (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗), หน้า ๗๕ - ๑๐๘.

- ๑๓) เด็กไทยก้าวไกลทันเทคโนโลยี^{๕๔} ๑๔) วัดกับพุทธสมาคม^{๕๕}
 ๑๕) สร้างพลังด้านยาเสพติด^{๕๖} ๑๖) พระราชวงศ์จักรีกับองค์พระปฐมเจดีย์^{๕๗}
 ๑๗) วิชาการเผยแผ่^{๕๘} ๑๘) คุณธรรม๔ประการ ในพระบรมราโชวาท^{๕๙}
 ๑๙) เทวทูต^{๖๐} ๒๐) คีล^{๖๑}
 ๒๑) วันวิสาขบูชา^{๖๒} ๒๒) วันเข้าพรรษา^{๖๓}

๓.๑.๓ ปาฐกถาธรรม^{๖๔} คือ การนำเสนอพุทธธรรมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม มุ่งเรื่องธรรม ซึ่งทางออก บอกทางถูก ปลูกทางงามตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางนำไปปฏิบัติได้ในการดำเนินชีวิต ท่านได้แสดงปาฐกถาธรรมไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ผู้วิจัยจะได้นำมาศึกษาเฉพาะเรื่องที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร ดังนี้

^{๕๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), อนุสรณ์ครบรอบ ๕๒ ปี โรงเรียนสหบาลศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์ พ.ศ. ๒๕๔๖, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑๒ – ๓๒๐.

^{๕๕} พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม) ที่ระลึกในพิธีถวายปริญญาบัตร ศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ พระราชสุธรรมเมธี, หน้า ๒๐๙ - ๒๑๘.

^{๕๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), อนุสรณ์ครบรอบ ๕๒ ปี โรงเรียนสหบาลศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์ พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๓๐๕ – ๓๑๑.

^{๕๗} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๔, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๒ – ๑๙๙.

^{๕๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๕, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๕ – ๒๖๐.

^{๕๙} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึกฉลองสมโภชวัดพระปฐมเจดีย์ เขตสังฆาวาสครบ ๑๐๐ ปี, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๙ – ๑๖๘.

^{๖๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึกในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พระราชทาน ชั้น จ.ภ. และชั้น บ.ภ. ณ วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม ๑๙ เมษายน ๒๕๔๔, หน้า ๙๕ - ๑๐๐.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑ – ๑๐๘.

^{๖๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ปฐมมนต์ วันวิสาขบูชา - อัญมณีบูชา วัดพระปฐมเจดีย์, หน้า ๑๑๙ - ๑๒๗.

^{๖๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ปฐมมนต์ วันอาสาฬหบูชา วัดพระปฐมเจดีย์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘, หน้า ๕๓ – ๖๐.

^{๖๔} ฟังดูตัวอย่างบางส่วนของ การปาฐกถาธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีได้ในภาคผนวก ง. หน้า ๒๖๖.

- ๒๐) ตามรอยพระบรมสารีริกธาตุ^{๔๓} ๒๒) สวัสดิ์ปีใหม่^{๔๔}
 ๒๓) วันแห่งพระรัตนตรัย^{๔๕} ๒๔) ใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องนำชีวิต^{๔๖}

๓.๑.๔ บทความ^{๔๗} คือ การนำเสนอข้อมูลเป็นประเด็น เป็นเชิงวิชาการ เป็นเรื่องเสนอความคิดที่มีความละเอียด ในที่นี้ พระธรรมปริยัติเวที ท่านได้นำเสนอเป็นเชิงวิชาการบ้าง นำเสนอประสบการณ์ชีวิตบ้าง นำเสนอเกี่ยวกับความเป็นไปของสังคม ศาสนา วัฒนธรรม เพื่อความรู้ความเข้าใจบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่ท่านจะเน้นพุทธธรรม เพื่อการนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตที่ดีงาม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมาศึกษา เฉพาะเรื่องที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร ดังนี้

- ๑) พระบรมสารีริกธาตุ^{๔๘} ๒) เปลี่ยนพ.ศ.ใหม่ เปลี่ยนใจหรือยัง^{๔๙}
 ๓) ชง^{๕๐} ๔) ศิลปะเป็นสิ่งยอดเยี่ยมในโลก^{๕๑}
 ๕) การศึกษาเล่าเรียน^{๕๒} ๖) บารมี^{๕๓}

^{๔๓} พระเทพปริยัติมุนี, ปฐมมณฑล พรปีใหม่ ของหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิ์ฯ, หน้า ๖๘ – ๗๔.

^{๔๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), ปฐมมณฑลสารสิริมงคล ของหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิ์, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕ – ๓๒.

^{๔๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), อนุสรณ์ครบรอบ ๕๒ ปี โรงเรียนสหบาลีศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์ พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๒๕๕ – ๓๐๔.

^{๔๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), ปฐมมณฑล พรปีใหม่ของหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิ์ฯ, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗), หน้า ๗๕ – ๑๐๘.

^{๔๗} พึ่งคู่มืออย่างบทความบางส่วนของพระธรรมปริยัติเวที ที่ภาคผนวก ง. หน้า ๒๗๓.

^{๔๘} พระมหาสุเทพ ศุภสขุมโม, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๑๓๕ – ๑๔๔.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗๖ – ๔๘๐.

^{๕๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๔๕ – ๑๔๖.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕ – ๗๔.

- ๒๓) ตั้งตน^{๑๑๐} ๒๔) การศึกษาเล่าเรียน-ความรู้คู่คุณธรรม^{๑๑๑}
 ๒๕) พระพุทธศาสนากับการศึกษาไทย^{๑๑๒} ๒๖) ก้าวหน้า^{๑๑๓}
 ๒๗) ได้ร่วมเงาพระร่วง^{๑๑๔} ๒๘) ปิดทองลูกนิมิตเจ็ดวัดไม่ตกนรก^{๑๑๕}
 ๒๙) ยิ้ม^{๑๑๖} ๓๐) ชีวิต ๔ แบบ^{๑๑๗}
 ๓๑) แผ่นดินทองนครปฐมแดนเกิดพระพุทธศาสนา^{๑๑๘}
 ๓๒) ของดีจากวัด^{๑๑๙} ๓๓) การพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนา
 ๓๔) สาธุปากหอม^{๑๒๐} ๓๕) เก่งเงิน^{๑๒๑}
 ๓๖) เครื่องหมาย ๓๗) ธงนั้พัฒนารังสี^{๑๒๓}
 ๓๘) ความเป็นมาของพระปฐมเจดีย์^{๑๒๔} ๓๙) ประวัติองค์พระปฐมเจดีย์^{๑๒๕}

๑๒๐

^{๑๑๐} พระศรีสุธรรมเมธี (สุเทพ มุสสุธรมุโม), พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม,, หน้า ๔๖๑ - ๔๖๓.

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๐ - ๔๐๒.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๖ - ๔๙๐.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๔ - ๔๑๗.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๙ - ๓๗๑.

^{๑๑๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมุโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๓๐๗ - ๓๑๐.

^{๑๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕ - ๕๗.

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕ - ๖๘.

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕ - ๑๕.

^{๑๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗ - ๒๐.

^{๑๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๑๒๒} พระมหาสุเทพ มุสสุธรมุโม, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๓๙๑ - ๓๙๗.

^{๑๒๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมุโม), ปฐมมนต์ วันอาสาฬหบูชา วัดพระปฐมเจดีย์, หน้า ๕๐ - ๕๒.

^{๑๒๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมุโม), ที่ระลึกในงานฉลองสมโภชองค์พระปฐมเจดีย์ครบ ๑๕๐ ปี, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

^{๑๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒ - ๑๔๓.

- ๕๖) ธรรมเนียมในการใช้ธงใช้ถนน^{๑๔๒} ๕๗) ดับแล^{๑๔๓}
 ๕๘) เลขานุการ^{๑๔๔} ๕๘) พระพุทธรูป^{๑๔๕}
 ๖๐) พุทธภูมิ^{๑๔๖} ๖๑) อบายภูมิ^{๑๔๗}
 ๖๒) อันตราย^{๑๔๘} ๖๒) ธรรมเนียมกับชีวิต^{๑๔๘}
 ๖๔) ที่พึ่ง^{๑๕๐} ๖๕) สมณศักดิ์ของพระสงฆ์^{๑๕๑}
 ๖๖) พุทธรูปกับพุทธมนต์^{๑๕๒} ๖๗) วัดอุโมงค์
 ๖๘) ชาดกทิวากา ๖๘) ปฏิบัติธรรม^{๑๕๓}
 ๗๐) ความเป็นมาคาถาสวดขอฝน ๗๑) กำเนิดโรงเรียนสตรีศึกษาบาลี
 ๗๒) ปฐมบาลี ๗๓) ทำวัตรเช้า – เย็น

^{๑๔๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึกในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พระราชทาน ชั้น จ.ภ. และชั้น บ.ภ. ณ วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม ๑๕ เมษายน ๒๕๔๔, หน้า ๑๑๐ – ๑๑๑.

^{๑๔๓} พระมหาสุเทพ ศุภสุธรรมโม, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม, หน้า ๓๘๔ – ๓๘๐.

^{๑๔๔} พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), หนังสืออนุสรณ์ ๔๗ ปี โรงเรียนสตรีศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๑, (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒๓ - ๓๓๐.

^{๑๔๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๔, หน้า ๒๕๑ – ๒๕๒.

^{๑๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๓ – ๒๕๔.

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๕ – ๒๕๖.

^{๑๔๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๔, หน้า ๒๕๗ – ๒๕๘.

^{๑๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐ – ๒๖๒.

^{๑๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๓ – ๒๖๕.

^{๑๕๑} พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), หนังสือที่ระลึกในพิธีประทานสัญญาบัตร พดยศ และผ้าไตรฯ ณ วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓, (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓๐ – ๔๓๓.

^{๑๕๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), พระพุทธรูปอัญเชิญจากประเทศไทยประดิษฐานไว้ ณ ประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ม.ป.ป.), หน้า ๒๘ – ๓๖.

^{๑๕๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), “ปฏิบัติธรรม” ดวงแก้ว, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ (มกราคม-เมษายน ๒๕๔๕) : ๖ – ๗.

- ๗๔) รักรีนสายเลือด มาตาปีตุจะตุฎฐานัง ๗๕) ยศ – ตำแหน่ง^{๑๕๔}
 ๗๖) วิเคราะห์พุทธภายิต^{๑๕๕} ๗๗) แม่พาลุกเข้าวัด ลูกพามแม่เข้าวัง^{๑๕๖}
 ๗๘) ไอศถ^{๑๕๗} ๗๙) เกิด แก่ เจ็บ ตาย^{๑๕๘}
 ๘๐) เมืองไทยเป็นแผ่นดินพุทธ^{๑๕๙} ๘๑) เกิดมาเป็นลูกแม่ตู้ย^{๑๖๐}
 ๘๒) ภพภูมิที่อยู่ของสัตว์ต่าง ๆ^{๑๖๑} ๘๓) สมบัติของสถาบัน^{๑๖๒}
 ๘๔) อำนาจหน้าที่เจ้าอาวาส^{๑๖๓} ๘๕) ออกพรรษา – ปวารณา^{๑๖๔}
 ๘๖) เดือนพฤศจิกายน^{๑๖๕} ๘๗) เสาชิง^{๑๖๖}
 ๘๘) พรปีใหม่ ปี ๒๕๔๗^{๑๖๗} ๘๙) ความเป็นมาและอานุภาพแห่งรัตนสูตร^{๑๖๘}

^{๑๕๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๕ – ๑๙๐.

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๑ – ๑๙๔.

^{๑๕๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่ตู้ย บุษบก วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓-๑๘.

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๗ – ๑๗๐.

^{๑๕๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๒๐๗ – ๒๑๕.

^{๑๕๙} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๒๒๑ – ๒๒๖.

^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๕ – ๒๐๖.

^{๑๖๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่ตู้ย บุษบก วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗, หน้า ๑๗๑ – ๑๗๒.

^{๑๖๒} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), อนุสรณ์ครบรอบ ๕๔ ปี โรงเรียนสหบาลีศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์ พ.ศ. ๒๕๔๘, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐๓ – ๓๐๖.

^{๑๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๗ – ๓๑๔.

^{๑๖๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๒๘๕ – ๒๘๖.

^{๑๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๗ – ๒๘๘.

^{๑๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๑ – ๒๓๒.

^{๑๖๗} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ปฐมมนต์ พรปีใหม่ของหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิ์ฯ, หน้า ๓ – ๕.

๕๐) เจ้ากรรมนายเวร^{๑๖๕}

๕๑) สัมภเวสี^{๑๖๖}

๕๒) ถกหาว่าด้วยการพรรณนาคุณมารดาผู้มีอายุ ๘๐ ปี^{๑๖๗} ๕๓) แม่เล่าให้ฟัง^{๑๖๘}

บรรดารูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ พระธรรมปริยัติเวที มีรูปแบบที่เป็นกรรณาสอนพุทธธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เป็นเรื่องง่ายใกล้ตัว ตรงประเด็น สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน นำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวม อีกทั้งทำให้เกิดความรักความหวงแหนสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมอันดีงามที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ขึ้นให้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยผู้วิจัยจะขอนำเนื้อหาของพุทธธรรมที่พระธรรมปริยัติเวทีได้นำเสนอ ตัวอย่างบางส่วนมานำเสนอ เพื่อเป็นรูปแบบและแนวทางในการศึกษาพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

ก. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาชีวิตที่ดีงาม

ข. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ก. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม

การนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม ได้แก่ พัฒนาบุคคล พัฒนาคบครัว พัฒนาสังคมให้ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมของพระสัมมาพุทธเจ้า ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความสงบสุขแก่ตนและคนส่วนรวม พระธรรมปริยัติเวที ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ

๑. นำเสนอโดยตรง

๒. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน

^{๑๖๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสุธรรมโม), ปฐมมนต์ วันมาฆบูชา ๒๕๔๗ วัดพระปฐมเจดีย์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๘ – ๑๑๔.

^{๑๖๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสุธรรมโม), ที่ระลึกฉลองสมโภชวัดพระปฐมเจดีย์ เขตสังฆวาสนครบ ๑๐๐ ปี, หน้า ๑๖๕ – ๑๗๑.

^{๑๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒.

^{๑๖๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสุธรรมโม), อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่ผู้ย บุษบก วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๗, หน้า ๑๓๗ – ๑๓๘.

^{๑๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑ – ๓๒.

๓.นำเสนอโดยบุคคลตัวอย่างมาประกอบ

๔.นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน

๑. นำเสนอโดยตรง

การนำเสนอโดยตรง ได้แก่ การบอกความหมายของข้อธรรมโดยตรง แล้วอธิบายความหมายและกล่าวขยายความต่อไป ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง โลกธรรม..ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ โลกธรรม ๘ ประการ ดังข้อความว่า

...ชีวิตของเราท่านทั้งหลาย ต้องนำเอาธรรมะของพระพุทธเจ้า เรื่องโลกธรรม มาเป็นเครื่องปฏิบัติ คนเราทุกคนที่เกิดมาจะต้องอยู่ในโลกธรรม ๘ ประการ คือ (๑) มีลาภ เราก็เสื่อมลาภ (๒) เรามียศ เราก็เสื่อมยศได้ (๓) เรามีสุข มันก็มีทุกข์ได้ (๔) เราได้รับการสรรเสริญ เขาก็นิทาเราได้ นี่เป็นโลกธรรมที่ประจำโลกอยู่ ไม่มีใครที่จะหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเราถูกโลกธรรมเข้าครอบงำอย่างนี้ จิตใจเรามันก็ลุ่มหลง แต่ถ้าเราใช้ปัญญาพิจารณาว่า นี่เป็นโลกธรรม ชีวิตของเราสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตทุกข์ให้เป็นสุขได้ ชีวิตเสื่อมให้เจริญได้..ขึ้นอยู่กับปัญญา...^{๑๑๑}

เรื่อง การพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนา...ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ จักรวรรดิวัตร ๑๒ ทศพิชราชธรรม ๑๐ วัตตบท ๗ ฌราวาสธรรม ๔ ดังข้อความว่า

...ในระดับการปกครองหลาย ๆ ประเทศ เช่น การปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้มีอำนาจปกครองหลายประเทศที่เป็นอาณานิคม พระพุทธศาสนาสอนให้ปกครองโดยธรรม เช่นเดิม ธรรมที่ว่านี้ คือ จักรวรรดิธรรม ๑๒ ประการ คือ (๑) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่พลกาย (๒) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่กษัตริย์อื่น ๆ (๓) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่ผู้ติดตาม (๔) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่พราหมณ์ (๕) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่ผู้ครองเรือน (๖) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่ชาวชนบท (๗) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่สมณพราหมณ์ (๘) ให้ความคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่เนืองนทีเอาไว้สืบพันธุ์ (๙) เว้นความกำหนัดในกามอันไม่ชอบธรรม (๑๐) ขัดขวางผู้ทำการไม่เป็นธรรม (๑๑) เพิ่มทรัพย์ให้แก่ผู้ไม่มีทรัพย์ (๑๒) เข้าไปหาสมณพราหมณ์เพื่อไต่ถามปัญหา

^{๑๑๑} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุขมโม), เพชรในรอย ถ้อยคำโอวาท, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.) หน้า ๒๘.

ในระดับปกครองประเทศ ทรงแสดงทศพิธราชธรรม คือ คุณธรรมของผู้ปกครองประเทศ ๑๐ ประการ คือ (๑)ทาน การให้เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์ (๒) ศีล การควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย (๓) บริจาค การสละทรัพย์ เพื่อสาธารณประโยชน์ (๔) อาชวะ ความเป็นผู้ซื่อตรง ไม่คดโกง (๕) มัททวะ ความอ่อนโยน (๖) ตบะ ความขยันหมั่นเพียร (๗) อักโกธะ ความไม่โกรธ พยายามข่มหรือระงับความโกรธ (๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน (๙) ขันติ ความอดทน อดกลั้น (๑๐) อวิโรธนะ ความไม่ประพฤตินิหัตถ์กรรม และจาริตประเพณี

ในระดับของผู้ใหญ่ปกครองผู้อื่น ทรงแสดงวัตตบท คือ ข้อปฏิบัติประจำ ๗ ข้อ ดังต่อไปนี้ คือ (๑) เลี้ยงดูมารดาบิดา (๒) เคารพผู้ใหญ่ในตระกูล (๓) พุดจาอ่อนหวาน สุกมิตร (๔) ไม่ยุยงให้คนอื่นแตกร้างกัน (๕) ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (๖) รักษาวาจาสัตย์ (๗) รู้จักรงับความโกรธ และในระดับผู้ปกครองบ้านเรือน ทรงแสดงธรรมไว้ ๔ ประการ ดังนี้ คือ (๑) สัจจะ ซื่อสัตย์ (๒) ทมะ รู้จักข่มใจ (๓) ขันติ อดทน (๔) จาคะ สละสิ่งของที่ควรสละ..

ทรงสอนให้ย่อโลก ย่อรัฐ ย่อเมือง ย่อบ้าน มาอยู่ที่ร่างกายและจิตใจ และในขณะที่เดียวกันก็ทรงสอนให้ขยายร่างกายและจิตใจของแต่ละบุคคล ให้เป็นเสมือนหนึ่งบ้านเรือน เมืองรัฐและโลกพร้อมด้วยให้มีคุณธรรมกำกับการปกครองส่วนนั้น ๆ ถ้ามองทุกอย่างมาอยู่ในตัวเราและทุกอย่างก็ออกไปจากตัวเรา มองงานที่เรารับผิดชอบเหมือนกับว่าเป็นงานของเราเอง ไม่ปล่อยปละละเลยมีความรับผิดชอบสูง นั่นคือ เราได้พิจารณาทางจิตแล้ว...^{๑๗๔}

เรื่อง ครอบ...ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ ขันติ สัจจะ สังคหัตถ์ ๔ อิทธิบาท ๔ ดังข้อความว่า

...คำว่า ครอบ คือ การรักษานั้น มีอยู่ ๓ ประการ ด้วยกันคือ

๑. ครอบตน คือ การรักษาจิตใจของตน..หลักธรรมที่ได้นำมากล่าวมีอยู่ ๒ ประการ คือ

ประการแรก ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่มากระทบจิตใจ หากจิตใจถูกอนิภูตรามณ์เข้าครอบงำ จิตใจก็จะฟุ้งคั่นร่นกระวนกระวาย หากจิตใจตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ ควรใช้ขันติธรรมเข้าครอบใจหรือรักษาใจไว้ เพราะขันติธรรมมีลักษณะที่อดทนต่อความลำบาก

^{๑๗๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสรมุโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๗ - ๒๐.

อดทนต่อความตรากตรำ และอดทนต่อความเจ็บใจ จึงสรุปได้ว่า ถ้าผู้ใดมีขันติธรรมประจำใจ ผู้นั้นสามารถจะครองตนอยู่ได้

ประการที่สอง สัจจะ สัจจะในที่นี้ หมายถึงความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อใจสุจริต กาย และวาจาก็สุจริตไปด้วย ความสุจริตมีอยู่ในใจของผู้ใด ผู้นั้น ย่อมจะมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ย่อมซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น ย่อมซื่อสัตย์ต่อการทำงาน และซื่อสัตย์ต่อกาลเวลา

ดังนั้น ธรรมะทั้งสองประการดังกล่าวที่กล่าวมานี้ เป็นสิ่งที่จะรักษาจิตใจของเราให้มั่นคง มีกำลังพอที่จะต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ผันแปรไปตามอารมณ์ดี หรือร้าย เป็นธรรมที่สามารถครองตนและรักษาใจของตนไว้ได้..

๒. ครองคน คือ การครองใจของคน หรือการเอาชนะจิตใจของผู้อื่น..หลักธรรมที่ท่านได้นำมากล่าว คือ หลักสังคหวัตถุ ซึ่งแปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน หรือจะเรียกว่าธรรมอันเป็นมหาเสน่ห์ทำให้คนรัก เคารพ นับถือ และบูชาก็ได้ อันได้แก่ (๑) ทาน การให้ (๒) ปิยวาจา พูดจาอ่อนหวาน (๓) อัตถจริยา การทำประโยชน์ให้คนอื่น (๔) สมานัตตตา วางตนให้เหมาะสม..

๓. ครองงาน คือ การรู้จักรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตน.. การงานทุกอย่างเท่ากับเป็นอาชีพของตน คนไม่มีงานก็เหมือนกับคนไม่มีอาชีพ คนมีงานทำดีก็เท่ากับมีอาชีพดี การงานดี ความเป็นอยู่ก็ดี เมื่องานเป็นเหมือนอาชีพ ก็ควรวางวิธีครองในหน้าที่ของตนไว้ให้ได้ หลักธรรมในการครองงานนั้นพระพุทธองค์ตรัสไว้ให้ก็คือ อิทธิบาท ๔

ประการที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ เราต้องเป็นคนรักงาน พอใจในงานที่ตัวเองรับผิดชอบ งานนั้นจึงจะดี คนจะทำงานดีต้องเป็นคนรักงาน ข้าราชการจะทำงานดี เพราะรักงานในหน้าที่ ครูสอนหนังสือดี เพราะรักการสอน..เมื่อมีความรัก ความชอบ จึงเรียกว่ามีฉันทะอยู่ในใจ เอาใจใส่ต่อการทำงานก็ถือว่าเป็นผู้ที่ครองงานได้

ประการที่ ๒ วิริยะ การทำงานจะต้องมีความขยัน เราต้องเป็นคนขยัน ขยันทำงาน ทำงานไม่คั่งค้าง ทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จไปตามกาลเวลา..

ประการที่ ๓ จิตตะ เราต้องตั้งใจทำงาน เอาใจใส่งานทุกอย่าง ไม่ให้เกิดความท้อแท้ในการทำงาน..การงานเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์ หรือว่าการงานเป็นบ่อเกิดแห่งลาภ ยศ สรรเสริญ หมั่นนึกถึง ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข อยู่เสมอ กำลังใจในการทำงานก็จะเกิดขึ้นและสามารถครองงานได้

ประการที่ ๔ วิมังสา เราต้องหมั่นค้นคว้าพิจารณา คิดค้น ค้นคิด แก้ไขปรับปรุงงาน ในหน้าที่อยู่เสมอ งานใดดีแล้ว ก็พยายามรักษาไว้ ส่วนงานใดที่ยังไม่ดี ก็พยายามแก้ไข ปรับปรุง เอาใจใส่ต่องานนั้น ก็สามารถครองงานได้..

การครองตน ครองคน และครองงาน เป็นหลักพื้นฐาน ที่ใคร ๆ ก็สามารถถือ ปฏิบัติได้ โดยเฉพาะนักปกครองทุกระดับ ไม่ว่าจะ เป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ หากมี หลักธรรมคือขันติ สัจจะ ก็สามารถครองตนอยู่ได้ หากมีสังกหัตถุธรรม คือ ความโอบอ้อม อารี วิจิไพเราะ สงเคราะห์ปวงชน วางตนเสมอ ก็สามารถครองใจคนได้ และถ้ามีอิทธิบาท ธรรม คือ ความพอใจในการทำงาน ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ตั้งใจทำงานในหน้าที่ของตน และรู้จักปรับปรุงงานในหน้าที่เสมอ ก็สามารถครองงานได้ตลอดไป...^{๑๓๕}

เรื่อง ปุณฺณกถา... ธรรมที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้คือ ทาน สีล ภาวนา ดังข้อความว่า...ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เนื่องด้วยวันนี้เป็นวันธรรมสวนะ คือ วันฟังธรรม และประพฤติปฏิบัติธรรม บรรดาพุทธบริษัทต่างก็มีจิตใจใคร่ในบุญกุศลในเบื้องต้นได้ทำการ บริจาคทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาตามสมควรแก่เวลาและโอกาสของแต่ละบุคคล

การบริจาคทาน คือ การสละสิ่งของ ๆ คนให้แก่ผู้อื่น มีคุณประโยชน์ ๔ ประการ คือ (๑) เป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำผู้นั้นไปสู่เทวโลก (๒) เป็นเสบียงติดตัวไปโดยปราศจากอันตราย ต่าง ๆ (๓) เป็นทางสายตรงที่จะนำไปสู่พระนิพพาน (๔) เป็นเหตุอย่างประเสริฐที่จะนำให้พ้น จากวิญญูสงสารได้

ศีล คือ การควบคุมมารยาททางกาย ทางวาจาให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มิให้ล่วงละเมิด บัญญัติ..มีคุณประโยชน์ ๓ ประการ คือ (๑) ผู้รักษาศีล ย่อมไปสู่สุคติภพประการหนึ่ง (๒)ผู้รักษาศีล ย่อมได้รับโภคสมบัติ.. (๓)ผู้รักษาศีล ย่อมปฏิบัติให้ถึงพระนิพพานได้

การเจริญภาวนา คือ การทำใจให้สงบ ทำใจให้ตั้งอยู่เสมอ ..

..เพราะฉะนั้น พุทธบริษัททั้งหลายควรใช้กาย วาจา ใจ สัมมนบุญกุศลให้เกิดประโยชน์ แก่คนทั้งในภพนี้และภพหน้า.. เพราะบุญกุศลเป็นเหตุ นำความสุขมาให้แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ เป็นอันดี...^{๑๓๖}

^{๑๓๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๒๕ - ๓๐.

^{๑๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗ - ๔๐.

เรื่อง ทางแห่งความเจริญ... ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ ขยัน ซื่อสัตย์ อุตทน เสียสละ ดังข้อความว่า

...คนทุกคนหรือมนุษย์ทุกรูปนามที่เกิดขึ้นมาแล้วในโลกนี้ ต่างก็มีความหวังคล้ายคลึงกัน เมื่อถึงวันถึงเวลาที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าในกิจการงานต่าง ๆ ด้วยกัน แต่การที่จะถึงความเจริญ ก้าวหน้าได้สมความปรารถนานั้น ต้องมีธรรมเป็นหลักปฏิบัติ จึงขอนำเอาคุณธรรม ๔ ประการ คือ (๑) ขยัน (๒) ซื่อสัตย์ (๓) อุตทน (๔) เสียสละ ..คุณธรรมทั้ง ๔ ประการ มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมถึงความเจริญด้วยลาภยศ สรรเสริญ สุข...^{๑๓๖}

เรื่อง น้ำ... ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ เมตตา กัลยาณมิตตา สمانัตตตา ลัจจะ ดังข้อความว่า

...คุณลักษณะพิเศษของน้ำมีอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ (๑) น้ำมีลักษณะชุ่มเย็น (๒) น้ำมีลักษณะรวมตัวกันเป็นนิจ (๓) น้ำมีลักษณะเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (๔) น้ำมีลักษณะเที่ยงตรง

..ประการที่หนึ่ง น้ำ มีลักษณะชุ่มชื้นเย็น ผู้ใดได้อาบน้ำและได้ดื่มน้ำ จะทำให้ผู้นั้นมีความชุ่มเย็น นี่คือนิยามของน้ำที่ทำให้ร่างกายชุ่มเย็น เป็นลักษณะที่ชุ่มเย็นภายนอก แต่ถ้าต้องการให้ชีวิตมีความชุ่มเย็นดังเช่นน้ำ จะต้องมีความเมตตาธรรมประจำใจ คือ รักและหวังดี มีความเอื้อเฟื้อต่อตนเองและผู้อื่น คนมีเมตตาธรรม จะมีจิตใจเยือกเย็น รอบคอบ รู้จักเห็นอกเห็นใจคนที่ลำบากกว่าตน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น..

ประการที่สอง น้ำ มีลักษณะรวมตัวกันเป็นนิจ ลักษณะของน้ำจะรวมตัวกันได้เสมอ.. เราทั้งหลายก็ต้องรวมตัวกันให้ได้เหมือนน้ำ.. ธรรมะที่จะรวมตัวกันหรือประสานรอยร้าว คือ กัลยาณมิตตตา หมายถึง รู้จักคบหาเพื่อนที่ดี ลักษณะของเพื่อนที่ควรคบมี ๔ ประการ คือ (๑) ช่วยเหลือเพื่อน ยามเมื่อเพื่อนมีทุกข์ (๒) ร่วมสุข ร่วมทุกข์ด้วยกัน (๓) แนะนำแต่สิ่งที่มีประโยชน์ (๔) รักใคร่กันด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์..

ประการที่สาม น้ำ มีลักษณะเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ น้ำจะปรับตัวมันเองให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมทุกชนิด เช่น อยู่ในภาชนะลักษณะใด ก็จะปรับตัวให้มีรูปร่างเหมือนกับภาชนะนั้น มนุษย์เองก็สามารถทำตนให้เป็นเช่นน้ำในลักษณะพิเศษนี้ได้ ก็ด้วยสมานัตตา วางตนได้เสมอดันเสมอปลายไม่ถือตัว เข้ากับคนได้ทุกประเภท..

^{๑๓๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสฺมโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๔๑ - ๔๒.

ประการที่สี่ มีลักษณะที่ตรง คือ ผิวน้ำจะรักษาความที่ตรงไว้อย่างน่าอัศจรรย์ แม้แต่นายช่าง เวลาสร้างบ้าน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความถูกต้องแม่นยำตามแบบแปลนที่ร่างไว้ ก็อาศัยระดับน้ำวัดความตรงตามส่วนประกอบต่าง ๆ ชีวิตเราก็เช่นเดียวกัน หากประสงค์ให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ก็ต้องมีสักจะ คือ ความซื่อสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองและคนอื่น...^{๑๑๘}

เรื่อง สิลั โลเก อนุตฺตริ สิล เป็นสิ่งที่ยอดเยี่ยมในโลก... ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ สิล ดังข้อความว่า

...ศิลเป็นทรัพย์ภายในชนิดหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในตัวนักเรียนผู้คงแก่เรียนเช่นเดียวกับที่มีวิชาความรู้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “สิเลน โภกสมฺปทา” มีศิลแล้วมีทรัพย์ ขอศิลเหมือนขอทรัพย์ รับผิดชอบต่อทรัพย์ ควรให้วิชากับศิลควบคู่กันไป ปฏิบัติตามพุทธคุณข้อที่ว่า “วิชาจรณสมฺปนฺโน” ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ วิชาเป็นความรู้ จรณะหรือศิลเป็นข้อปฏิบัติ

นักเรียนทุกคนที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาชั้นต้น ถือว่าเป็นความสำเร็จก้าวแรก ขอให้ทุกคนตั้งใจเดินก้าวที่สองและก้าวต่อไปในชั้นมัธยมศึกษาอย่างมั่นคง โดยเฉพาะในชั้นมัธยมศึกษานั้น จะต้องเรียนวิชาที่มากขึ้น จึงต้องมีความขยันหมั่นเพียรให้มากขึ้นไปด้วย แต่ไม่ควรละทิ้งข้อปฏิบัติคือศิล คือยังอยู่เท่าเดิม รักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น คบเพื่อนที่ดีให้มากขึ้น ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใส ให้สมกับที่เป็นเด็ก ช่วยเหลือเพื่อนฝูงเท่าที่จะเป็นไปได้ ปฏิบัติอย่างนี้อีกแค่ ๓ ปี ก็จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอีก ๓ ปี ก็จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนต่ออีก ๔ ปี ก็จบชั้นอุดมศึกษาเป็นอันว่ามีความรู้ความสามารถสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง เมื่อมีวิชาก็มีงานทำ เมื่อทำงานก็ได้ทรัพย์ เมื่อทรัพย์เกิดขึ้นจากการงานที่ได้ทำ ความสุขก็เกิดตามมา เมื่อมีทรัพย์มีความสุข ก็ถือได้ว่าสมหวัง...^{๑๑๙}

^{๑๑๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๔๓-๔๘..

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

เรื่อง บารมี... ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา ดังข้อความว่า

...คำว่า บารมี นั้น แปลว่า ถึงฝั่ง หรือแปลว่า ปฏิบัติเป็นเครื่องถึงฝั่งแห่งชน หรือปฏิบัติอันยังบุคคลให้ถึงฝั่ง หมายความว่า บุคคลผู้ประพฤติบำเพ็ญคุณงามความดีจนถึง จุดหมายปลายทาง เป็นผู้ มีบารมี

บารมี ตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓ ให้คำนิยามว่า คุณความดีที่ควร บำเพ็ญ มี ๑๐ อย่าง คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา คุณความดีที่บำเพ็ญมา คุณสมบัติที่ทำให้ยิ่งใหญ่ เช่นว่า ชมพระบารมี พระบารมี ปกเกล้า พายแพ้วพระบารมี.. บารมี ๑๐ อย่าง คือ

๑. ทานบารมี ทาน คือ การให้ การเสียสละ..
๒. ศีลบารมี ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย..
๓. เนกขัมมะบารมี เนกขัมมะ คือ การออกบวช..
๔. ปัญญาบารมี ปัญญา คือ ความรอบรู้ หยั่งรู้เหตุผล เข้าใจตามความเป็นจริง..
๕. วิริยะบารมี วิริยะ คือ ความเพียร ความแก้อั่วกล้า ไม่เกรงกลัวอุปสรรค..
๖. ขันติบารมี ขันติ คือ ความอดทน..
๗. สัจจะบารมี สัจจะ คือ ความจริงใจ ได้แก่ การพูดจริง ทำจริง และจริงใจ..
๘. อธิษฐานบารมี อธิษฐาน คือ ความตั้งมั่น การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว..
๙. เมตตาบารมี เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดี..คิดเกื้อกูลเพื่อนร่วมโลก..
๑๐. อุเบกขาบารมี อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง.. เทียงธรรม..

ทศบารมี หรือบารมี ๑๐ ทศนี้ เป็นบารมีที่ทุกคนจะต้องพากเพียรพยายามทำบำเพ็ญ อยู่เสมอ จึงจะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางได้ บางคนยังบำเพ็ญบารมีไม่เต็ม ก็อยากจะได้โน่น ได้นี่ เมื่อไม่ได้ก็เสียใจ บางครั้งถึงกับผูกพยาบาทคาดเอาเวรไว้ ท่านทั้งหลาย ถ้าประสบเข้า ก็อย่าได้ไปเสียใจน้อยใจเลย ขอให้เลิกเสียว่าบารมีของเรายังไม่เต็ม บารมีเต็มเมื่อไร สิ่งประสงค์ที่เรามุ่งมาดปรารถนาก็จักสำเร็จเมื่อนั้น...^{๘๐}

เรื่อง ความไม่โศก...ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้คือ มรณานุสสติ ดังข้อความว่า ...ปิโยโต ชายเต โสโก ความโศกย่อมเกิดแต่ของที่รัก มนุษย์ทั้งหมดที่เกิดมาใน

^{๘๐} พระเทพปริชิตมุนี (สุเทพ สุสฺสธรมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๖๕-๖๑.

โลกนี้ มีความรักเกิดขึ้นมาตั้งแต่ถือกำเนิดเลยทีเดียว เรียกว่า เป็นรักแรก คือ รักในชีวิตของตนเอง ตนได้ความรักในชีวิตของตนเองแล้ว คนอื่น ๆ ก็พลอยยึดถือหลงรักไปตาม ๆ กัน เป็นลูกของพ่อแม่ใด พ่อแม่นั้นก็รักปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา ครูอาจารย์ เพื่อนบ้านต่างก็หลงรักไปด้วย เมื่อของรักหรือคนรักจากไปจะด้วยวิธีใดก็ตาม ความโศกก็จะเกิดตามมาทันที ปัญหาที่มีอยู่ว่า “จะอย่างไร ในเมื่อคนที่เรารักจากไป เราจึงจะไม่โศก” ปัญหานี้ก็มีคำตอบได้ คือ ต้องเจริญมรณานุสสติอยู่เนื่องนิตย์ ตลอดวันและทุกวัน...^{๑๘๑}

เรื่อง สาราณียธรรม... ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ สาราณียธรรม ๖ ดังข้อความว่า

...มนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม เป็นสิ่งมีชีวิตที่พัฒนาการทางด้านร่างกายและอารมณ์สูงกว่าสัตว์จำพวกอื่น ๆ ที่มีอยู่ในโลก รู้จักอยู่ร่วมกัน ดำเนินงาน หรือทำงานด้วยกัน จึงเป็นธรรมดาที่มนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน อาจจะมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง แต่เพื่อให้กิจกรรมหรืองานนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ทำงานในกลุ่ม ในขณะต้องมีหลักธรรมประจำใจอยู่เสมอ หลักธรรมนั้น ก็คือ สาราณียธรรม ๆ คือ ธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน มีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน มี ๖ ประการ (๑) ตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา (๒) ตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา (๓) ตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา (๔) แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรม (๕) รักษากฎระเบียบของกลุ่ม (๖) มีความเห็นร่วมกันกับกลุ่ม

..สาราณียธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่คนทำงานจะต้องปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อผลงานที่ดี เพื่อความสามัคคีของหมู่คณะ และเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานที่เกิดขึ้นไม่ง่ายที่จะปฏิบัติให้ครบถ้วนได้ แต่ก็ไม่อยากเกินความสามารถ...^{๑๘๒}

เรื่อง อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว...ธรรมะที่ท่านต้องการนำเสนอในเรื่องนี้ คือ กรรม ดังข้อความว่า

...กรรม แปลว่า การกระทำ ถ้าทำดีเรียกว่า กุศลกรรม ทำชั่วเรียกว่า อกุศลกรรม ช่องทางที่คนเราจะสร้างกรรมได้มี ๓ ทาง ประกอบด้วย

๑. ทางใจ เรียกว่า มโนทวาร เรียกการกระทำทางใจ นี้ว่า มโนกรรม

^{๑๘๑} พระเทพปริชิตมุนี (สุเทพ พุสุตธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๗๕.

^{๑๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓ - ๘๔.

๒. ทางวาจา เรียกว่า วาจาทวาร เรียกการกระทำทางวาจา นี้ว่า วาจกรรม

๓. ทางกาย เรียกว่า กายทวาร เรียกการกระทำทางกาย นี้ว่า กายกรรม

การกระทำที่จะเรียกว่า “กรรม” จะต้องมึเจตนาหรือจุดประสงค์กำกับด้วย ซึ่งภาษาพระเรียกว่า “อุปาทาน” การกระทำชนิดที่เป็นกรรมเท่านั้นที่มีวิบากผลทำให้ผู้กระทำได้รับส่วนการกระทำที่เป็นกิริยา จะไม่มีวิบากผลอันใด พระอรหันต์เท่านั้นที่การกระทำโดยไม่มี ความยึดมั่นถือมั่น เพราะท่านไม่มีกิจ อันใดที่จะกระทำเพื่อตัวท่านอีก ตัณหาคือความทะยานอยากของท่านไม่มีแล้ว การกระทำของท่านเป็นเพียงกิริยา เช่นการทำกิจส่วนตัว ท่านอาบน้ำก็เพื่อให้ร่างกายสะอาด ไม่ส่งกลิ่นเหม็น รักษาร่างกายเอาไว้จนกว่าจะแตกดับไปตามกฎแห่งธรรมชาติ แต่การกระทำของปุถุชนคนทั่วไป เรียกว่า กรรม ทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นก็จะให้ผลแก่ผู้กระทำ ทำสิ่งที่ดีไว้จะได้รับผลดีตอบสนอง ทำชั่วไว้จะได้รับผลชั่วตอบสนอง ข้อนี้เป็น สัจธรรม...^{๑๘๓}

๒. นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน

วิธีเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์จริงในปัจจุบันมาประกอบการสอน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่พระธรรมปริยัติเวทีใช้ เพราะเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริงเป็นสิ่งที่คนสนใจอยู่แล้ว เมื่อหยิบยกมาพูด ทำให้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง โอวาท สมเด็จพระแม่...เมื่อถึงวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระองค์ทรงตรัสเล่าให้พสกนิกรได้ทราบฯ ผ่านพระปฐมเจดีย์ทุกครั้ง ก็อธิษฐานขอให้แข็งแรง จะได้ไปช่วยเหลือประชาชนที่เขาซึ่งยากจนอยู่ และวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๔๗ ที่ผ่านนี้ พระองค์ตรัสไว้ประทับใจมากว่า.. “ความยากจน.. ไม่ใช่สิ่งน่าละอาย ความชั่วคดโกงนั้นแหละเป็นสิ่งที่น่าละอายอย่างยิ่ง ขอให้เกิดในแผ่นดินไทย.. ให้เกิดกับพ่อแม่เช่นนี้ และขอให้เกิดอยู่ในพระบวรพุทธศาสนา” เมื่อได้ฟังแล้ว เหมือนกับได้แก้วสารพัดนึกว่า สมเด็จพระแม่มั่นคงในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง...^{๑๘๔}

เรื่อง สวัสดิ์...ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมมีแก่บุคคลผู้ให้ความสวัสดิ์ ดังนั้น ความสวัสดิ์จึงเป็นของดี ของดีประการแรก คือ อายุ หมายถึง อายุยืนยาว ปีนี้หลาย ๆ คนต่างปรวิติกว่าโลกจะแตก แผ่นดินจะสลาย ฆ่าตัวตายล่วงหน้าไปก่อนบ้าง บ้างก็เชื่อมงคลตื่นข่าวว่ามีปัญหา วาย ๆ จะเกิดภัยพิบัติ น้ำจะท่วม เขื่อนจะพัง คอมพิวเตอร์จะ

^{๑๘๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุสุธรรมโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๘๕.

^{๑๘๔} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม), เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท, หน้า ๖๕.

ไม่ทำงาน บางคนก็ไปถอนเงินจากธนาคาร เพราะเกรงว่าปัญหาคอมพิวเตอร์จะทำให้เงินของตนเองหายไปจากบัญชี จึงเอามาเก็บไว้ในบ้านก็โดนขโมยเข้ามาปล้นไปจนหมดตัวเลขกลายเป็นคนอายุสั้นไป ถ้าเชื่อพระพุทธเจ้าแล้วก็ไม่เกิดปัญหาโลกแตก เพราะพระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ไว้ว่า ศาสนาของพระองค์จะดำรงอยู่ได้ถึง ๕,๐๐๐ ปี หรือตราบใดที่คนยังประพฤติธรรมปฏิบัติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ก็อยู่นานกว่านั้น ดังนั้นภายใน ๕,๐๐๐ ปีนี้โลกไม่แตกแน่นอน นี่เราชาวพุทธควรเชื่ออย่างนี้ เชื่ออย่างมีวิจารณญาณ ทำปัจจุบันให้ดีที่สุดก็พอแล้ว...^{๑๘๕}

เรื่อง วันมาฆบูชา... พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนาให้เราได้ปฏิบัติกันวันมาฆบูชานี้ ความจริง เราก็เรียกว่าเป็นวันแห่งความรักได้ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ เราทั้งหลายอาจจะหลายท่าน หรือเยอะก็ไม่ทราบ ที่เราให้ดอกกุหลาบกัน เรียกว่า ส่งความรักให้ความรักที่เราส่งให้กันนั้นเป็นความรักแบบไหนนี้ อาตมาก็ไม่ว่าอะไร แต่ความรักในพระพุทธศาสนาในวันมาฆบูชาเป็นความรักที่พระพุทธเจ้าให้ด้วยความเป็นห่วง หมายความว่าให้ด้วยคำสอนนำไปปฏิบัติ

ข้อที่ ๑ พระพุทธเจ้าให้ความรัก ด้วยการไม่ให้ทำบาป เรียกว่า ห้าม ถามว่า ทำไมพระพุทธเจ้าจึงห้าม ห้ามด้วยความรัก เพราะทราบว่าการทำบาปแล้วมันเกิดความทุกข์ ถ้าเกิดความทุกข์ละก็สังสาร พระพุทธเจ้าก็เลยห้าม อย่าทำบาปนี่ ถ้าใครไปทำบาปเข้า ก็จะเป็นความทุกข์ เกิดความเดือดร้อน พ่อแม่ทุกท่านที่รักลูก ก็ต้องสอนลูกอย่างเดียวกันนี้ว่า อย่าไปทำบาปนี่ ลูกถ้าใครไปทำบาปเข้า ก็จะเกิดความเดือดร้อน ถามว่า ทุกท่านที่สอนอย่างนี้เพราะอะไร ก็เพราะความรัก ความรักลูก จึงสอนไม่ให้ทำความชั่ว แค่นี้ก็พอแล้วในความหมาย ความชั่วมีเยอะเลย ความชั่วมีอะไรบ้างล่ะ ไม่เบียดเบียนชีวิตกัน ความชั่วก็คือการเบียดเบียนชีวิตกัน เบียดเบียนทรัพย์กัน เบียดเบียนครอบครัวกัน เบียดเบียนด้วยการหลอกลวงกัน เบียดเบียนตัวเองด้วยการดื่มสุราเมรัย เป็นสิ่งไม่ดีทั้งนั้น แล้วยังในปัจจุบันนี้จะเห็นชัดว่า รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร มาประกาศสงครามต่อต้านยาเสพติด ถามว่า ท่านประกาศทำไม ท่านมีความรัก ความรักว่า ถ้าใครเข้าไปมั่วสุมเรื่องนี้แล้วก็มันทุกข์มากเลย

^{๑๘๕} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม), เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท, หน้า ๑๒๐.

บางที่ถึงแก่ชีวิต บางที่ก็ประสาทเสีย บางที่ก็เป็นทุกข์อย่างมาก ท่านเห็นความทุกข์ที่มันเกิดขึ้นอย่างนี้แหละ ท่านจึงห้ามว่า อย่าทำ ใครทำให้เลิก เพราะท่านรัก...^{๕๖}

เรื่อง วันวิสาขบูชา... ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ วันที่ ๑๕ ธันวาคม องค์กรยูเนสโก สหประชาชาติได้ประกาศให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของโลก พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอภิสมวาจาตั้งแต่วันประสูติว่า อกุโหสมิ โลกสมิ ว่าเราเป็นเลิศในโลก ในสมัยของพระองค์นั้น พระพุทธศาสนาไปแค่ไหน ก็พอจะมีประวัติให้ทราบ โดยมากก็จะวกเวียนไปแถวประเทศอินเดียมาสู่ประเทศลังกาบ้าง ตามประวัติเขาว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมาประเทศไทยก็มี มาเหยียบรอยพระบาทไว้ ที่จังหวัดสระบุรี ตามประวัติว่าอย่างนั้น ก็ยังไม่ทั่วโลก คุณแล้วยังไม่ทั่วโลก แต่ปัจจุบันนี้ ชาวโลกทั้งหมดมัน ๓๔๘ ประเทศ หรืออย่างไรวินี้แหละ ร่วมกันประชุมที่สหประชาชาติ แล้วก็ยกว่า วันวิสาขบูชานี้เป็นวันที่ยอดเยี่ยม ชาวโลกควรจะต้องยกย่องว่าไม่มีศาสดาไหน ที่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณในวันเดียวกัน มีพระพุทธเจ้าเราเท่านั้น นี่เขาประกาศมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มหาเถรสมาคมก็มาประกาศให้คณะสงฆ์ทั่วประเทศ ได้ทำพิธีในวันวิสาขบูชาให้เต็มที่ คือ บูชาพระพุทธเจ้าให้เต็มที่เลย ชักชวนญาติโยมเข้าวัด ทำบุญ ตักบาตรและเวียนเทียนกัน บางแห่งก็ประกาศขึ้นป้าย ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ทุกช่อง ก็ประกาศว่า วันที่ ๑๕ พฤษภาคมนี้ ขอให้ชาวพุทธไปทำบุญตักบาตรเวียนในสถานที่ต่าง ๆ ตามวัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อเป็นการยกย่องบูชาพระพุทธเจ้า ให้สมกับที่พระองค์เปล่งอภิสมวาจาว่า เราจะเป็นเลิศในโลก...^{๕๗}

เรื่อง ออกพรรษา - ปวารณา... การปวารณาจึงเป็นเรื่องสำคัญ พระสงฆ์ทั่วทั้งสังฆมณฑล เมื่อถึงวันออกพรรษา ท่านจึงปวารณากัน ส่วนญาติโยมก็ควรปวารณากันได้ ผู้ใหญ่กับผู้น้อยก็ปวารณากันได้ สามเณรก็ปวารณากันและกัน พ่อแม่ก็ปวารณากันได้ ทุกสังคัมปวารณากันได้ ก็คือตักเตือนกันได้นั้น แต่อย่าลืมว่า ถ้าไม่ได้ปวารณากันไว้ อย่าไปตักเตือนเข้า เมื่อไปตักเตือน เขาจะโกรธทันที เพราะเป็นของดีที่คนไม่ชอบ คือ คำเตือนที่

^{๕๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ปฐมมณฑ์ วันมาฆบูชา ๒๕๔๑ วัดพระปฐมเจดีย์ฯ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๑), หน้า ๕๖ - ๕๗.

^{๕๗} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ปฐมมณฑ์ วันวิสาขบูชา - อัญมณีบูชา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๑), หน้า ๘๕ - ๘๐.

ไม่ได้ปวารณาไว้ จะทำของดีที่คนไม่ชอบ ให้กลายเป็นของดีที่คนชอบเสียก่อน คือ ปวารณาซึ่งกันและกันไว้เสียก่อนก็จะได้รับของดี ที่เป็นของชอบตลอดไป

สังคัมทั่วไปมีมากมาย แต่สังคัมที่สำคัญที่สุด คือ สังคัมภายในครอบครัว สังคัมครอบครัวในประเทศไทย สมมติเอาว่า มีอยู่ ๑๐ ล้านครอบครัว ๆ ละ ๖ คนก็จะเป็น ๖๐ ล้านคน ถ้านับเอาเฉพาะสามีภรรยา ๑๐ ล้านครอบครัว ๆ ละ ๒ คน ก็จะเหลือเพียง ๒๐ ล้านคน ถ้าสามีภรรยาทั้ง ๒๐ คน ได้ปวารณากันไว้ว่า ถ้าพี่ผิต น้องช่วยเตือนด้วยนะ ฝ่ายภรรยา ก็ปวารณาว่า ถ้าน้องผิต พี่ช่วยเตือนด้วยนะ ถ้ามีปวารณากันไว้แบบนี้ ก็จะมีแต่ความเรียบร้อยดีงาม ดังนั้น จึงขอให้สังคัมทุกหมู่เหล่า จงปวารณากันไว้เถิด จะได้เกิดพลังอันดีงาม...^{๑๘๘}

เรื่อง เมืองไทยเป็นแผ่นดินพุทธ...อยากให้ข้อคิดกับ ส.ส.ทั้งหลายไว้ตรงนี้ว่า ส.ส. จะไม่ได้อ่านไม่เป็นไร เขียนให้เทวดารับทราบไว้ แล้วขอให้เทวดาไปคลใจ ให้ได้คิดว่า การที่ตนเองไม่ไปช่วยดูแลพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นการทรยศกับบรรพบุรุษที่ท่านนับถือพระพุทธศาสนา ถ้าพระพุทธศาสนาถูกทำลาย พวกบรรดา ส.ส. ชาวพุทธทั้งหลาย ท่านก็อยู่ไม่ได้ ถึงอยู่ได้ก็ไม่มีความสุข เพราะพระพุทธศาสนาเหมือนกับต้นไม้ใหญ่ประจำประเทศไทย เมื่อต้นไม้ใหญ่คือพระพุทธศาสนาล้มลง พวกท่านก็ต้องยืนตากแดดตากฝนอยู่ด้วยอย่างแน่นอน เราทั้งหลายประมาณ ๖๓ ล้านคน ล้วนอยู่ใต้ร่มโพธิสมภารขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถด้วยกันทั้งนั้น ตั้งแต่คนชั้นสูงจนถึงคนชั้นต่ำคือ ขอทาน ตั้งแต่นายกรัฐมนตรีลงมา กรรมกร คนยากคนจนไม่มีจะกิน พระองค์ทั้งสองทรงประกาศว่า เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม ฉันทขอเกิดบนผืนแผ่นดินไทย และในพระบวรพระพุทธศาสนาตลอดไป แต่มีผู้นำมาประกาศตนพระกระเสวว่า รัฐบาลขอสนับสนุนพิธีอะไร ก็ว่าไป แต่ไม่เคยประกาศตนเองว่าเป็นพุทธมามกะเหมือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเลย นำคิดว่า แผ่นดินไทย แผ่นดินพุทธ เราจะอยู่ยั่งยืนงได้แค่ไหนต่อไปเท่านั้น คราวที่เกิดวิกฤติทางภาคใต้ แม่ทัพจะทำการปราบปราม ก็ถูกสั่งห้าม เพราะจะต้องเสียค่าซ่อมมิวนานอัน โอ้อำราคาแพงอย่างมหาศาล นำสงสารที่พระเนตรถูกมีดฟันหัวเหมือนปลาช่อน ท่านเหล่านั้น

^{๑๘๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมุโม), ที่ระลึก รัับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๒๘๖.

มองเห็นเรื่องไม่เป็นเรื่อง แต่เอาเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องมาเป็นเรื่อง อย่าลืมนะว่า แผ่นดินทุกตารางนิ้ว เป็นแผ่นดินพุทธ เรื่องพระณรรณูยงถูกฟันมีราคาห้าหัว หัวละหลายหมื่น...^{๑๘๕}

๓. นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ

วิธีการยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบการเผยแผ่พุทธธรรม เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้รู้ว่าทำเช่นนี้แล้วได้รับผลเป็นเช่นไร ในการอธิบายธรรมะแล้วยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบด้วยนั้น ย่อมทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่านเกิดความมั่นใจว่าทำคืออย่างนี้จะได้รับผลคืออย่างนั้น หรือทำชั่วอย่างนี้ ย่อมได้รับผลชั่วดังเช่นบุคคลนั้น ดังนั้น การยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบการเผยแผ่พุทธธรรมนี้ เพื่อให้คนสนใจและยึดเป็นแบบอย่าง ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่องรู้ตัวก็หายไป...ท่านได้สืบทอดพุทธธรรมเกี่ยวกับของมีค่า แต่ถ้าไม่รักษาสิ่งเหล่านั้น จะหลุดลอยไป เมื่อรู้ตัวก็หายไปเสียแล้วโดยเฉพาะพระคุณแม่ผู้มีแต่ให้ ได้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อจิตใจเราต้องรักษาไว้เพื่อเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้เกิดความร่มเย็น แต่ถ้าเราไม่เห็นคุณค่า ไม่รักษาไว้ให้ดี ไม่มีความกตัญญูรู้บุญคุณ จะมีแต่การขาดทุนเรื่อยไป แต่กว่าจะสำนึกได้ก็สายไปเสียแล้ว ท่านได้ยกบุคคลเป็นตัวอย่างว่า

...มีครอบครัวยากจนครอบครัวหนึ่ง อยู่ในหมู่บ้านชนบทประกอบไปด้วยสมาชิกสามคนคือพ่อแม่และลูกชายอีกคนหนึ่ง ด้วยเหตุที่เป็นลูกคนเดียว พ่อแม่จึงรักคั่งหัวแก้วหัวแหวน สำหรับผู้เป็นแม่นั้นอาการเห่อลูกชายดูเหมือนจะมากกว่าพ่อ เพราะเกษั้นชมกับผลงานชิ้นโบว์แดงที่ได้ทำไว้ นั่นคือแก่ได้ฝึกสอนลูกชายให้อ่านบทกลอนทำนองได้อย่างไพเราะ ขนาดเคยเข้าประกวดอ่านกลอนทำนองเสนาะได้รับรางวัลระดับประถมมาแล้ว ยามพบเห็นคนรู้จัก แก่ก็ไม่ลืมที่จะประกาศความเก่งกาจของลูกชายอย่างออกรสออกชาติ อยู่มาไม่นานหัวหน้าครอบครัวก็ล้มป่วยลง เพราะยากจนไม่มีเงินรักษา จึงสิ้นชีวิตไปในที่สุด ผู้เป็นแม่จึงต้องออกทนต่อสูทำงานหาเลี้ยงลูกชายแต่เพียงลำพัง ฝ่ายเจ้าลูกชายตัวดี เพราะถูกเอาอกเอาใจแต่เล็ก มักจะเอาแต่ใจ วันไหนขยันก็จึงได้ลงไร่ช่วยแม่ทำงาน แต่วันที่คร้านขี้เมา ก็หนีไปเที่ยวหาเพื่อนต่างหมู่บ้าน ปล่อยให้แม่ไปไร่เพียงลำพัง เมื่อโตเป็นหนุ่มเกิดไปชอบสาวต่างหมู่บ้าน จึงบอกให้แม่ไปลู่ขอ ฝ่ายพ่อแม่ของเจ้าสาวมีฐานะดี จึงเรียกสินสอดก่อนอีกโขยทีเดียว แม่นั้นไม่มีปัญญา

^{๑๘๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทศวรรษเฉลิมสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๒๒๖.

หาเงินไปขอสะใภ้ให้ลูกชาย จึงตกลงใจแบ่งขายไร่ไปครึ่งหนึ่ง ถึงกระนั้นยังไม่พอ แม่ต้องไปยืมกำนันมาสมทบอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งกำนันก็เมตตาให้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ยอย่างใด มีเมื่อไรค่อยคืน ไม่มีก็ไม่เป็นไร เมื่อตกแต่งให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ลูกชายก็ย้ายไปอยู่กับภรรยา

วันเวลาล่วงเลยผ่านไป ดูเหมือนจะกินความทรงจำของลูกชายให้ค่อยๆหายไปด้วย บัดนี้เขาลืมไปว่ามีใครคนหนึ่งซึ่งกำลังทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยอยู่กลางไร่ ไร่พื้นที่เหลืออยู่ครึ่งเดียว เขาไม่เคยส่งข่าวให้แม่ได้รู้เลย ฝ่ายผู้เป็นแม่ทนคิดถึงลูกชายไม่ไหว ต้องเป็นฝ่ายไปหาลูกเอง แรก ๆ เจ้าโทนก็ต้องต้อนรับขับสู้แม่ของตนเป็นอย่างดี แต่พอสองครั้งสามครั้งเข้า เขาก็ทำท่าที่รังเกียจแม่ แม่เลี้ยงลูกมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย มีหรือที่จะอ่านกิริยาอาการของลูกแค่นี้แม่จะดูไม่ออก เมื่อเป็นเช่นนี้แม่จึงไม่กล้ามาหาลูกชายอีก แต่เมื่ออยู่มาไม่นาน เพราะความชราและทำงานหนัก บวกกับความระทมใจต่อการกระทำของลูก ทำให้แม่ล้มป่วยไม่สบาย ทั้งในใจลึกๆก็กลัวอยู่เหมือนกัน แต่ก็ยังคิดถึงอยู่ว่าลูกเราก็เป็นมนุษย์ ยามเมื่อแม่ไม่สบายบอกรับมาหา คงจะให้พึ่งพาอาศัยได้ แต่ครั้นพอไปถึงก็เป็นเหมือนกับที่นึกหวั่น ลูกชายทำท่ารังเกียจไม่ยอมให้แม่พักอยู่ด้วย จะกลับบ้านก็ไม่มีเงินค่ารักษาอาการไข้ ครั้นจะขอลูกก็กลัวจะถูกปฏิเสธ จึงตัดสินใจเอ่ยปากยืมเงินลูกก่อน ฝ่ายลูกชายแกลังบอกว่าเงินนี้เป็นของภรรยา จะต้องทำสัญญาประกันไว้ ไม่อย่างนั้นภรรยาจะว่าเอา ที่สุดแม่ก็ต้องยอมทำสัญญากู้ยืมเงินจากลูกไปสองพัน กว่าจะกลับถึงบ้านได้ โอ้ว! ดวงใจของแม่นี้มันอ่อนล้าเหลือเกินลูกเอ๋ย

ถึงจะรักษาทางร่างกายด้วยยาไม่รู้กี่ขนาน แต่จิตใจนั้นมีอาการทรุดหนัก เลยพลอยทำให้อาการทางร่างกายถดถอย เงินที่กู้มาจากลูกชายก็ค่อยๆหมดลง หมดลงพร้อมกับความกล้าที่จะไปสู่น้ำลูกของตนอีก นางจึงตัดสินใจขายไร่ครั้งที่เหลืออยู่ พอได้อาศัยเป็นค่านายและค่าอาหารประทังชีวิตไปวันๆ ฝ่ายลูกชายได้ข่าวว่าแม่ขายไร่คงจะพอมีเงินใช้หนี้ตน จึงเดินทางมาหาแม่ พอมาถึงก็จัดแจงเอ่ยทวงหนี้ “แม่ ขายไร่มีเงินแล้ว ใช้นี้หนี้มาเสียทีสิ” แม่จึงกลืนน้ำตาเอาไว้ข้างในบอกว่า “ลูกเอ๋ย เงินนะพอมีอยู่ แต่แม่ต้องเอาไว้เป็นค่านายค่าซื้อข้าว ไข่แม่หายดีแข็งแรงทำงานได้แล้วจะคืนให้” พอพ้นผ่านมาได้อีกเดือนหนึ่งเขาก็ไปทวงเงินกับผู้เป็นแม่อีก แม่ก็บอกไปอย่างเดิม เมื่อทำท่าว่าจะไม่ได้เงินคืน ลูกชายจึงพูดส่าทับแม่ว่า “แม่อย่าลืมนะ ไปสัญญากู้ยืมอยู่ที่ฉันทัดใจโกงฉันทัดใจเชียวนะ ไม่งั้นฉันทัดใจจริงๆด้วย” พอได้ยินลูกว่าเช่นนั้น ท่านบ่น้ำตาแห่งความเศร้าเสียใจของผู้เป็นแม่ที่เคยเก็บกั้นมานาน คำพูดที่เคยปกปิดมาตลอด แต่บัดนี้มันสุดจะหน่วงเหนี่ยวเอาไว้ได้อีกแล้วจึงต่างก็พรั่งพรูออกมาจนสุดระงับ “เออ.. เอละเงินกูจะไม่ให้มันแม่แต่สตาตงค์แดงเดียว จะฟ้องร้องจะเข่นฆ่ากูยังไ้ก็เชียว” แล้วแม่ก็พูดอะไรไม่ออกอีก จะมีก็แต่น้ำตากับเสียงสะอื้นที่บีบคั้นหัวใจของผู้ได้พบได้ย็นเป็นยิ่งนัก แต่นิจจา

พอเห็นน้ำตาของแม่ผู้ไม่สบายแล้ว แทนที่ลูกจะเกิดสำนึกเห็นอกเห็นใจสงสารผู้บังเกิดเกล้า กลับพูดสวนไปว่า “เออ..ไม่ต้องทำ ฉันฟ้องเอาแม่เข้าคุกแน่” ว่าแล้วเจ้าโทนจึงตรงไปยังบ้านกำนัน พอได้ฟังเรื่องราวจนจบ หัวใจกำนันแทบจะร่วงพลอย “นี่มันอะไรกัน บนโลกใบนี้ยังมีลูกประเภทนี้อยู่อีกหรือ นึกว่าจะมีอยู่แต่ในนิทานปรัมปราเสียอีก” แต่เพราะกำนันเป็นชาติแห่งบัณฑิต จึงรู้ว่าอันการนี้จะชี้โทษแห่งการเนรคุณตรงๆแก่มนุษย์ประเภทนี้นั้น เป็นเรื่องที่ไกลจากความสำเร็จ จำเป็นต้องใช้อุบายเป็นเครื่องชี้หน้า เมื่อคิดได้ดังนั้นกำนันจึงกล่าวว่า “เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน เงินสองพันนั้นเดี๋ยวข้าจะใช้ให้แทนก็แล้วกัน แต่มีเงื่อนไขอยู่ว่า ข้าจะผูกคุณหนึ่งใบลือเอาไว้ที่หน้าท้องของเจ้า เจ้าจะต้องมาหาข้าทุกวัน แล้วข้าจะใส่ก้อนกรวดลงในถุงวันละก้อน จนกว่าจะครบกำหนดเวลาหนึ่งเดือน เพื่อที่ข้าจะได้รู้ว่าเจ้ามาหาข้าทุกวันแล้วละนั้น ห้ามเจ้าเอาถุงออกหรือแอบหยิบก้อนกรวดทิ้งเป็นเด็ดขาด ไม่ว่าเวลากินเวลาอนหรือแม้แต่เวลาเข้าห้องส้วม หากเจ้าผิดสัญญา ข้าจะไม่คืนเงินให้กับเจ้า เท่านั้นเจ้ายอมรับได้หรือไม่” เพื่อเงินแล้วคนโลกทำได้ทุกอย่าง ดังนั้นเขาจึงรับปากและยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำนันกำหนดไว้

วันแรกๆ เขานึกว่าไม่ใช่เรื่องหนักหนาอันใดมากมาย แต่พอล่วงเลยมาได้เก้าวันสิบวัน ความอดทนที่เคยมีก็ชักจะลดน้อยถอยลง จนกระทั่งย่างเข้าวันที่สิบห้า ขณะที่มาถึงเขาได้พูดกับกำนันว่า “พ่อกำนัน ให้นันแก่ถุงนี้ออกเถอะนะ” กำนันนั้นรู้อยู่แล้ว แต่แกสั่งถามยั้งเชิงในท่าที่ดูว่า “อ้าว ทำไมละ นี่เพิ่งจะแค่สิบห้าก้อนเองนี่นา หรือว่าเจ้าไม่คิดจะเอาเงินคืนแล้ว” เขาจึงได้ระบายให้กำนันฟังว่า “ไม่ไหวหรอกพ่อกำนัน จะไปไหนมาไหนมันสุดจะลำบาก เวลานอนก็ไม่ถนัด ยิ่งเวลาเข้าห้องส้วมยิ่งแล้วใหญ่เลย เงินทองนั้นฉันไม่เอาแล้วละ แค่อนุญาตให้ฉันแก่ถุงนี้ออก ก็พอแล้ว” กำนันรู้ทันทีว่าบัดนี้โอกาสที่ตนกำลังรอคอยมาถึงแล้ว จึงจ้องหน้าเขาแล้วกล่าวว่า “ฟังให้ดีนะเจ้าโทน นี่เจ้าแค่ผูกถุงบรรจุก้อนกรวดไว้เพียงไม่กี่ก้อน แค่นี้ก็เดือนเจ้าก็ทนไม่ไหวแล้ว เจ้าลองคิดดูซิ ตอนที่แม่ของเจ้าอุ้มท้องเจ้าอยู่นั้น ไม่ใช่แค่ก้อนกรวดเล็กๆ แต่เป็นเจ้าทั้งคน นับวันเจ้ายิ่งโตขึ้นเรื่อยๆไปไหนมาไหน เวลากินเวลาอนหรือแม้แต่เวลาเข้าห้องน้ำห้องส้วม เจ้าก็คิดท้องแม่ไปทุกหนทุกแห่ง เจ้าลองนึกดูซิว่า แม่ของเจ้าจะทุกข์ทรมานเพียงไหนที่ต้องอุ้มเจ้าเอาไว้แบบนี้ตั้งเก้า-สิบเดือน แม่ของเจ้ายังไม่เคยที่จะปรียากบ่นเลยสักคำ แล้วตั้งแต่เจ้าลืมตามาดูโลกจนถึงเวลานี้แม่ของเจ้า ต้องสู้อุตุนมาขนาดไหน หมดข้าวหมดน้ำไปเท่าไร สิ้นเงินทองคำเล่าเรียนไปเพียงใด กับแค่เงินสองพันที่แม่ยืมเจ้าไปคิดแล้วยังไม่คุ้มกับค่าข้าวค่าน้ำที่แม่ของเจ้าเลี้ยงเจ้ามาเพียงปีเดียวด้วยซ้ำไป ยิ่งค่าแห่งความรัก ความหวังใยที่แม่มีให้กับเจ้าด้วยแล้ว เอาหัวเจ้ามาสักเก้าสิบหัวก็ไม่เพียงพอจะไถ่ถอนได้

หากแม่ของเจ้าเกิดเรียกร้องค่าเลี้ยงดูขึ้นมา ต่อให้ทำงานหนักตลอดชีวิตแล้วเกิดใหม่อีกสัก สิบชาติเจ้าก็ไม่มีปัญญาพอที่จะใช้หนี้ให้กับแม่ไม่ได้ แต่แม่ก็ไม่เคยเรียกร้องอันใดจากเจ้าเลย แม้แต่นิดเดียว ขนาดจะเอาเงินแกยงยืมเจ้า ที่แกไม่ยอมใช้คืนให้เจ้าเพราะแกไม่มี ขนาดนี้แล้วยังจะเอาอะไรกับแกอีก เอาซี..ถ้าหากว่าเจ้ายังต้องการที่จะฟ้องแม่อยู่อีกละก็บอกมาได้เลย เพียงเจ้าบอกอีกคำเดียว ข้าจะไปจับแม่ของเจ้าส่งตำรวจเดี๋ยวนี้เลย เอาใหม่ละ แม่ของเจ้าคงไม่ไปไหนหรอก เพราะเมื่อวานมีคนมาบอกว่าอาการป่วยแม่ของเจ้ากำลังทรุดหนักมาก นี่แม่ลำเรียงภรรยาข้าไปคุตั้งแต่เช้ายังไม่กลับมาเลย”

คำพูดเหล่านี้ คล้ายกับพระคำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่สามารถทำให้องค์ลีลาม จอมโจรได้กลับใจ และที่ทำให้นางปฏาจารากลับได้สติ บัดนี้สมองของเขาลืมเรื่องราวอย่างอื่น เวลานี้เขามองเห็นภาพบุคคลผู้หนึ่ง ผู้ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นผู้มีสายตาอ่อนโยนที่สุด ผู้เคยนั่ง สัปหงกอยู่ข้างเตียงเมื่อครั้งที่เขาไม่สบายต้องเข้าโรงพยาบาล ผู้ซึ่งพร้อมจะให้ทุกอย่างแม้แต่ ชีวิตแก่เขาได้ คนผู้นั้นไม่ใช่ใครอีกเลยนอกจากแม่ แม่ผู้เป็นคนดีที่สุดที่เขาจะหาไม่ได้จากที่ใด ในโลกอีกแล้ว เขาก็นั่งน้ำตาที่หลั่งไหล ปากก็พร่ำอยู่มิได้ขาด “โอ..นี่เราทำอะไรลงไป เราทำ ให้แม่ผู้หวังดีต่อเรา ที่สุดต้องเป็นทุกข์ต้องเสียใจ ทำไมเราถึงกลายเป็นลูกเนรคุณได้ขนาดนี้ คอยลูกก่อนนะแม่เจ้า ลูกจะไปกราบตักขอโทษแม่ที่ได้ทำผิดพลาดพลั้งไปแล้ว ต่อแต่นี้ไปลูก จะไม่ปล่อยให้แม่ต้องลำบากอีกแล้ว สิ่งใดที่แม่ปรารถนาขอเพียงเอ่ยปาก ถึงจะข้ามน้ำลุยไฟ ลูกก็จะไปหามาให้แม่ให้จงได้” ไม่ทราบว่ามีมานานเท่าใด บัดนี้หลังคาบ้านของแม่ ปรากฏอยู่ ข้างหน้าลิบ ๆ แค่มองเห็นหลังคาบ้านเขารู้สึกอบอุ่นเหมือนครั้งที่เขาเคยอาศัยอยู่ก่อนจะ แต่งงานจากไป ก่อนหน้านี้นี้เขามาทวงหนี้สองครั้ง แต่ไม่เคยมีความรู้สึกแบบนี้เลย ยิ่งใกล้บ้าน แม่เข้าไปเท่าไร ความดีใจที่จะได้ไปกอดอกแม่ที่แสนอุ่น ก็เพิ่มทวีมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงเท่าจะจำ พรวดๆ แต่ใจกลับหวนนึกถึงเรื่องราวเมื่อครั้งที่แม่เคยเลี้ยงดูเขามา เป็นฉากๆ กลับไปกลับมา อย่างสับสน แล้วความคิดของเขามาหยุดลงเมื่อขึ้นบันไดบ้านชั้นสุดท้าย “เอ๊ะ ทำไมผู้คนถึง ขึ้นมาบนบ้านจนพลุกพล่านแบบนี้” พลันสายตาเขาก็มองเห็นร่างของแม่นอนสงบอยู่กลาง พื้นบ้าน บัดนี้เขาไม่สามารถจะรับรู้อะไรอีกแล้ว ตาพร่าไปหมด หูก็ไม่ได้ยินเสียงรอบข้าง ไม่ได้ยินแม้กระทั่งเสียงป้าลำเรียงภรรยาของกำนันที่พูดอยู่ใกล้ๆ “สายไปแล้วเจ้าโทนเอ๊ย... เมื่อถึงจะมอดถึงแต่เงินสองพันที่จะคืนให้เจ้าอยู่ไม่ขาด นั้นใจเงินยังอยู่ในมือแม่เจ้า อยากได้ คินนั๊กไม่ใช่รี..

ท่านได้สรุปว่า กว่าที่รู้ว่าสิ่งใดมีค่าก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้หลุดลอยไปแล้ว เจ้าโทน อยากจะกอดแม่ อยากจะเลี้ยงดูตอบแทนพระคุณแม่บ้าง แต่สิ่งที่เขาทำได้ในเวลานี้ก็เพียงยืน

น้ำตามองดู เปลวไฟที่กำลังไหม้ร่างของแม่บนเชิงตะกอน แม่นหากจะมีหนี้สินเงินทองกับผู้อื่น เมื่อชีวิต ยังไม่สิ้นคงต้องได้ชดใช้คืนสักวันเป็นแน่แท้ แต่หนี้ชีวิตที่เจ้าโทนได้ติดค้างผู้บังเกิดเกล้าคราวครั้งนี้ ไม่ทราบวันใดจึงจะมีโอกาสได้ตอบแทนท่าน ลำนึกได้ก็สายไปเสียแล้วเจ้าโทนเอ๋ย...^{๕๕๐}

เรื่อง ยศ – ตำแหน่ง... ยศที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสารว่า

อัญฐานวโต สติมโต
 สุจิตมมุตต นิสุมมการิโน
 สลยญตสฺส จ ฌมฺมชีวิโน
 อปฺปมตฺตสฺส ยโตภิวฑฺฒติฯ

แปลเป็นใจความว่า ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้ขยัน ผู้มีสติ ผู้มีภาระงานสะอาด ใคร่ครวญแล้วจึงทำ ผู้สำรวมระวัง ผู้มีสัมมาชีพ ผู้ไม่ประมาท ฯ..

..ตามเรื่องกล่าวไว้ว่า พระเจ้าพิมพิสาร ได้นำตัวนายกุมภโมสกเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลการกระทำของนายกุมภโมสก แต่พระพุทธเจ้า เป็นใจความว่า “บุคคลผู้นี้ แม้จะมีทรัพย์แล้ว ยังเป็นคนขยัน วางแผนการทำงานรับจ้าง เป็นงานที่สุจริต ใคร่ครวญ สำรวมระวัง ทำหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ไม่ลืมหูลืมตา” พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลเช่นนี้ เป็นคนประพฤติธรรม ยศย่อมเจริญแก่เขา”

ดังนั้น ผู้ที่ปฏิบัติตามพุทธภาษิตตามที่ได้ยกขึ้นกล่าวนี ยศและตำแหน่งย่อมเจริญได้อย่างแน่นอน...^{๕๕๑}

เรื่อง น้ำ... ท่านได้สืบทอดธรรมเกี่ยวกับน้ำให้ทราบว่า มีลักษณะชุ่มเย็น ผู้ใดได้อบน้ำ และได้ดื่มน้ำแล้ว จะทำให้ผู้นั้นมีความชุ่มเย็น เป็นลักษณะชุ่มเย็นภายนอก แต่ถ้าต้องการให้ชีวิตมีความชุ่มเย็น ดังเช่นน้ำจะต้องมีเมตตาธรรมประจำใจคือรักและหวังดีมีความเอื้อเฟื้อต่อตนเองและผู้อื่น คนมีธรรมจะมีจิตใจเยือกเย็น ท่านได้ยกเรื่องของผู้มีเมตตาธรรมเรื่องสุวรรณสามโพธิสัตว์เป็น ตัวอย่างว่า “สุวรรณสามนี้คือยลียงคูบิดามารดาทั้งสองผู้ตบอด ซึ่งปฏิบัติตนเป็นดาบสอยู่ในป่าหิมพานต์ ด้วยอำนาจเมตตาบารมีธรรมของสุวรรณสาม สัตว์นานาชนิด

^{๕๕๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), หลกสิบเทศนา หลกสิบวรรษา, หน้า ๕๕ - ๖๒.

^{๕๕๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), ที่ระลึก รัับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๑๘๕ - ๑๘๐.

ในป่า ไม่ได้มีความกลัวสุวรรณสามเลย ตรงกันข้าม เวลาสุวรรณสามไปเก็บผลไม้ในป่า ก็จะมาพอกันมาห้อมล้อมร่วมเดินทางไปด้วยกัน อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่สุวรรณสามกำลังจะขึ้นจากทำน้ำ หลังจากที่ได้ตักน้ำเสร็จแล้ว ได้ถูกกษัตริย์แห่งกรุงพาราณสี พระนามว่า กบิลยักษ์ ยิงด้วยธนูอาบยาพิษ สุวรรณสามแม้จะถูกยิงจนได้รับบาดเจ็บอย่างแสนสาหัส ก็ไม่ได้มีความรู้สึกโกรธแค้นอาฆาตต่อผู้ทำร้ายตนเลย เพราะเมตตากรุณาที่บำเพ็ญมานั่นเอง สุวรรณสามเรียกให้กบิลยักษ์ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ทำให้กบิลยักษ์รู้สึกละอายใจในความผิดที่ตนก่อขึ้น พระองค์จึงปรากฏกายให้สุวรรณสามได้เห็น และได้พบบิณฑามารดาของสุวรรณสามมาจากอาศรม บิณฑามารดาได้ตั้งสัจจะอธิษฐานว่า ด้วยอำนาจเมตตากรุณาที่บำเพ็ญมาตลอด ขอให้พิษในกายของสุวรรณสามได้มลายไปให้หมดสิ้น พอจบคำอธิษฐานสุวรรณสามก็ฟื้นขึ้นมา ตาที่บอดของบิณฑามารดาก็หายเป็นปกติ พระเจ้ากบิลยักษ์ก็กลับใจเลิกฆ่าสัตว์กลับไปปกครองเมืองด้วยทศพิธราชธรรม”

ท่านได้สรุปว่าเพราะอำนาจของเมตตากรุณา ไม่ถือโทษยอมให้อภัยนี้เอง ทำให้สุวรรณสามโพธิสัตว์พ้นภัยปางตายได้ และยังทำให้ผู้อื่นพลอยได้ความสุขไปด้วย แม้ศัตรูที่คิดร้ายก็ยอมสยบเห็นได้ว่าการทำใจเยือกเย็น ตามคุณลักษณะของน้ำ สามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้คลี่คลายไปในทางที่ดีเสมอ...^{๑๕๒}

เรื่อง พระรัตนตรัย เป็นที่พึ่งสูงสุด... ท่านได้สื่อพุทธธรรมเกี่ยวกับพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ ที่เราเรียกว่าพระรัตนตรัย ถือว่ามีบุญคุณต่อเรามาก ผู้ใดไม่เชื่อหรือถือเป็นเรื่องเหลวไหล ผู้นั้นจะไม่มีหลักในการดำเนินชีวิต คนไม่มีหลัก มักจะซวนเซทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่รู้อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรไม่ดี มีชีวิตที่เดือดร้อนอยู่เนืองๆ สุดท้ายก็เอาตัวไม่รอด พระสงฆ์ เป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยที่มีบุญคุณต่อเรามาตลอด เพราะพระสงฆ์ จะทรงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเอาไว้ แล้วนำมาสอนเราต่อ และเป็นเนื่อนานุญของชาวโลกด้วย ใครจะทำบุญทำกุศล ก็ต้องกระทำกับพระสงฆ์ หากไม่มีพระสงฆ์อยู่เลย เราจะไปทำบุญทำกุศลกับใคร ศาสนาก็ต้องหมดไป จะเหลือแต่วัดร้างเต็มไปหมด..ยิ่งในปัจจุบันพระสงฆ์ซึ่งเป็นเนื่อนานุญของสาธุชน ถูกวิพากวิจารณ์มาก ถูกประทุษร้ายด้วยถ้อยคำที่เป็นผรุสวาจาอย่างไม่กลัวบาปกรรม แต่เรื่องทำนองนี้ ไม่ใช่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้เท่านั้น แม้ในครั้งพุทธกาลก็เคยมีมาแล้ว มีเรื่องเล่าว่า “นักบวชคนหนึ่งชื่อว่า กิสวัจจะ ถูกชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง

^{๑๕๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุคุตฺตมฺโง), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๔๔ - ๔๕.

รุมกันคำ ด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย คำแล้วยังไม่สะใจ เอาน้ำสาด ถ่มน้ำลายใส่อีก พอสะใจแล้ว ก็พากันหนีไป ลูกศิษย์ของนักบวชคนนั้นมาพบเข้า ก็เกิดความสลดใจ ช่วยกันนำอาจารย์ไปชำระร่างกายจนสะอาดดีแล้ว จึงเอ่ยถามอาจารย์ว่า อาจารย์ครับ คนที่ทำกับอาจารย์ถึงขนาดนี้ พวกเขาจะได้รับกรรมอะไร อาจารย์ตอบว่า พวกเขาทำกับอาจารย์อย่างนี้ อาจารย์ไม่โกรธเลย แต่เทวดาที่รักษาตัวฉันอยู่โกรธมาก ต่อแต่นี้ไปอีก ๗ วัน คนเหล่านั้น ก็จะถูกรกรรมที่เขาทำไม่ได้ไว้เอง ลงโทษถึงแก่ความตายกันหมด”

ท่านได้กล่าวสรุปว่า ผู้ใดลบหลู่ดูหมิ่นพระรัตนตรัย คือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ถือว่าได้ทำกรรมไม่ดี...^{๑๕๓}

๔. นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน

วิธีแทรกอารมณ์ขัน เป็นวิธีการหนึ่งที่พระธรรมปริยัติเวทีใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านนำธรรมะเข้าสู่จิตใจในรูปของธรรมะบันเทิง ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลินบันเทิง สนุกสนาน ชวนให้น่าฟัง ไม่เบื่อ ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม... ในเวลาที่ยังไม่ได้บวช ออกโรงเรียนแล้วนี้ ทำงานอะไร ขึ้นต้นมะพร้าวแข่งกับลิง ปราบกว่าลิงแพ้ เราชนะ เพราะเราเป็นคน มันเป็นลิง เราต้องชนะมัน ตกต้นมะพร้าวนี้บับไม่ถ่วงแต่ไม่ตาย อาศัยเราเป็นหนูมาน เอ้อไม่ตาย ตกไม่ตาย ตกบับไม่ถ่วงก็แล้วกัน แต่ไม่ตาย มันทำให้ชีวิตนั้นเมื่อการขึ้นต้นมะพร้าวเหลืออีกสองเดือนจะบวชแล้วนี้ จะเลิกขึ้นต้นมะพร้าว ก็ดับต้นมะพร้าวไว้ บอกว่าถ้ากูลามึงแล้ว กูจะไม่ให้มึงเห็นหน้าอีกต่อไป ว่าอย่างนั้นเถอะ จะไม่กลับมาให้มันเห็นหน้าอีก ใ้อต้นมะพร้าวต้นพวกนี้ เอ้อลามัน...^{๑๕๔}

เรื่อง การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ... บุญเป็นส่วนละเอียด ไทษธรรมเป็นส่วนหยาบ แต่ว่าส่วนละเอียด โยมมองไม่เห็น เห็นแต่ส่วนหยาบ ๆ ถ้าอาตมาจะอุปมาในที่นี้ ก็เหมือนกับ โยมที่จะทำแกง เวลาแกง โยมก็ต้องมีมะพร้าว มะพร้าวก็ต้องมาขูด ขูดมะพร้าวแล้วก็เอาไปคั้นเอาน้ำกะทิ น้ำกะทิมันมาจากไหน มันมาจากมะพร้าว แต่ตอนที่ไม่นั้น เราเห็นน้ำกะทิ ไทหม ไม่เห็น ไม่เห็นน้ำกะทิ เห็นแต่กากมะพร้าว ฉนั้นใด บุญที่จะเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นจากไทษธรรม

^{๑๕๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๗.

^{๑๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๐.

บีบออกมาเป็นน้ำกะทิ บีบออกมาเป็นบุญ ในส่วนของน้ำกะทินั้นแหละ ให้ผู้ที่ล้วงลับไปแล้ว ในส่วนของกามะพร้าวทิ้งไป เอาไปให้พระเทศน์...^{๑๕๕}

เรื่อง ชีวิตปลอดยาเสพติด - ยาบ้า...ปัจจุบันนี้ เงินบาทมันจะลอยตัวอย่างไร เราไม่ต้องคิดตรงนั้น เพราะหน้าที่เราอยู่แค่ศึกษา เล่าเรียน แม้ถึงเราจะประหยัดกันสุดๆ ประหยัดกันแล้ว ประหยัดกันอีก นั่นเป็นทางที่ดีที่เขามีโฆษณาว่า เขาโฆษณาว่าอย่างไร เขาบอกว่า “เอ้อ นี่ป่า ทำอย่างไร เราจึงจะประหยัดได้มากกว่านี้อีก” ป่านั้น ก็บอกว่า “นี่เราก็ประหยัดกันสุดๆ แล้วนะแม่” แล้วก็ยังมีสิ่งลึกลับ ที่มันอยู่ข้างหน้า บอกว่า “เฮ้ ถ้าอยากจะประหยัดมากกว่านี้ ก็ต้องใช้หลอดตะเกียบซี่” หลอดตะเกียบ มันคืออะไร ก็คือไฟฟ้านั่นเอง ตรงนั้นเขาให้ข้อคิดไว้ ว่าในสมัยเดิมนี่ คนมันจน เวลากินข้าว เขาไม่กินกับกันหอก เขากินแต่ข้าวเปล่า ๆ แล้วก็เอาปลามาแขวน เวลาที่กินข้าว แล้วก็ดูปลา ก็เท่ากับกินปลาไปด้วย นั่นว่าประหยัดแล้วนะ ขนาดกินข้าว แล้วดูปลา ว่าประหยัดแล้ว ยังจะให้ประหยัดมากไปกว่านี้ ก็ไม่ต้องกินกันแหละ...^{๑๕๖}

เรื่อง ยาเสพติด... คนในประเทศชาติของเรา ๖๐ ล้านกว่าคน ดิทยาบ้าทั้งหมด อะไรจะเกิดขึ้นกับประเทศไทย แน่นอนเลย คนอื่นเข้ามาปกครอง ถ้าคนอื่นเข้ามาปกครอง ประเทศชาติแล้ว มันจะเอาเราไปไว้ไหน คนขี้ยา ๖๐ ล้านคน เขาไม่เอาไว้หอก เขาเอาไปให้ระเข้กินหมด เขาต้องเอาคนดีมาอยู่แทนเรา เห็นความโหดร้ายของยาบ้าไหม อย่างนี้เราต้องป้องกัน ต้องใช้คำว่าป้องกันว่าจะไม่เกิด เกิดเราต้องแก้ไข วิธีป้องกันเราจะทำอย่างไร คือ

๑. เราอย่าไปใกล้มัน
๒. อย่าให้มันมาใกล้เรา...^{๑๕๗}

^{๑๕๕} พระเทพปริยัติมุนี(สุเทพ มุสสุตฺตมฺ โยม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๒๕๐.

^{๑๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘.

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๔ .

ข. การนำเสนอพุทธธรรมประเภทนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การนำเสนอพุทธธรรมประเภทนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาสิ่งแวดล้อมแบบแผน ประเพณีอันดีงามเอาไว้ทั้งสถาปัตยกรรมอันล้ำค่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน และเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอพุทธธรรม สารธรรมที่ท่านนำเสนอ นั้นล้วนแฝงไปด้วยข้อคิด สามารถนำไปเป็นข้อคิด ข้อประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พระธรรมปริยัติเวที ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ

๑. นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
๒. นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย
๓. นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอน มาประกอบ
๔. นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

๑. นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ

วิธีการนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ ประเภทนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่พระธรรมปริยัติเวที จะยกเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีใน สังคมไทยบ้าง เรื่องราวจากองค์พระปฐมเจดีย์บ้าง จากธรรมบทบ้าง ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง การกราบไหว้... การกราบไหว้และการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้หลัก ผู้ใหญ่ เป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่แสดงออกถึงลักษณะนิสัยอ่อนโยนของคนไทย ไม่มีชนชาติใด ที่จะไหว้ได้สวยงามอ่อนช้อยเท่าคนไทย เมื่อชาวต่างชาติได้มาเห็นก็เกิดความประทับใจ การกราบไหว้เป็นการแสดงความเคารพหรือการทักทายของคนไทย

พระพุทธเจ้า	เป็นผู้ควรกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย
พระธรรม	เป็นที่ควรปฏิบัติด้วยความเคารพกราบไหว้อยู่เป็นเนืองนิตย์
พระสงฆ์	เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า
พระมหากษัตริย์	เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้จากพสกนิกร
บิดามารดา	เป็นผู้ควรได้รับการกราบไหว้จากบุตรธิดา
ครูอาจารย์	สมควรได้รับการกราบไหว้จากลูกศิษย์
ผู้หลักผู้ใหญ่	ควรได้รับการกราบไหว้จากผู้ผู้น้อย... ^{๑๕๘}

^{๑๕๘} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม), เพชรในร้อยถ้อยคำโอวาท, หน้า ๓๕.

เรื่อง ของดีจากวัด... “ยังมีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า “พญากง” ได้ทรงครอบครองเมืองศรีวิชัย คือ เมืองนครปฐมในปัจจุบัน สืบต่อพระเจ้ากาสิกราชผู้เป็นพระราชบิดา ภายหลังต่อมาได้มีพระราชโอรสประสูติแต่พระมเหสีองค์หนึ่ง โอรสได้ถวายคำพยากรณ์พระราชกุมารว่าจะเป็นผู้บุญญาธิการเป็นอันมาก จะได้ครองราชสมบัติเป็นองค์พระมหากษัตริย์ต่อไปในภายหน้า แต่ว่าพระราชกุมารพระองค์นี้ ก่อนจะขึ้นเสวยราชย์สมบัติจะทำปีศาจมาคือฆ่าพ่อเสียก่อน ฝ่ายว่าพญากงผู้เป็นพระราชบิดาทรงทราบดังนั้น จึงมีรับสั่งให้นำราชบุรุษนำพระราชกุมารไปทิ้งเสียในป่า ราชบุรุษรับสั่งแล้วจึงนำพระราชกุมารไปทิ้งไว้ในป่าไผ่อันเป็นดินแดนติดต่อกับไร่ของยายพรหม ยายพรหมไปพบจึงนำพระราชกุมารมาเลี้ยงไว้แต่ยายพรหมมีบุตรหลานมาก จึงนำพระราชกุมารไปให้ยายหอมซึ่งเป็นพี่น้องกันดูแลรักษาแต่บางตำนานว่ายายหอมได้เลี้ยงพระราชกุมารไว้ จนเติบโตเป็นหนุ่มใหญ่ พระราชกุมารลายายหอมขึ้นไปเมืองเหนือถึงกรุงสุโขทัย ไปแสดงอภินิหารที่เมืองสุโขทัยนั้นโดยเข้าจับช้างที่กำลังตกน้ำมันได้ พระเจ้ากรุงสุโขทัยทรงเห็นว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการก็ทรงรับเลี้ยงไว้ ภายหลังทรงสั่งให้มาอยู่เมืองใต้จนได้กำลังมากขึ้นที่สุดทำการรบกับพญากง แต่บางตำนานกล่าวไว้ว่าเมื่อยายหอมเลี้ยงพระกุมารไว้พอสมควรแล้ว นำไปให้เจ้าเมืองราชบุรีเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ในครั้งนั้นเมืองราชบุรีเป็นเมืองขึ้นของเมืองศรีวิชัย ภายหลังเมื่อพระราชกุมารเจริญวัย ได้แนะนำมิให้เจ้าเมืองราชบุรีส่งเครื่องบรรณาการและได้ทำการรบกับพญากง การรบนั้นได้ชนช้างกัน ผลที่สุดฆ่าพญากงได้สำเร็จจึงกรีธาทัพเข้าเมืองศรีวิชัยเพื่อทำการริบทรัพย์สมบัติต่อไป

เวลานั้นพระมเหสีของพญากง ซึ่งเป็นพระราชชนนีของพญาพาน ยังมีพระชนม์ชีพอยู่กล่าวกันว่าทรงมีพระสิริโฉมสวยงามมาก พญาพานทรงคิดจะได้เป็นสนม จึงรีบเสด็จเข้าไปหาที่พระตำหนัก ขณะนั้นเทพดาได้แปลงร่างเป็นแมวม่มลูกอ่อน ๒ ตัวนอนขวางทางบันไดปราสาทอยู่ เมื่อพญาพานได้เสด็จพระราชดำเนินข้ามสัตว์ทั้ง ๒ ขึ้นไป แมวซึ่งเป็นลูกจึงพูดกับแม่ว่าพระราชองค์นี้เห็นเราเป็นสัตว์เดรัจฉานจึงข้ามเราไป แม่ซึ่งเป็นแมวจึงตอบว่าลูกเอ๋ยอย่าไปถือโทษท่านเลย แต่พระมารดาของท่านแท้ ๆ ท่านยังจะเอาเป็นเมียเลยลูก พญาพานได้สดับคำของแมวม่มลูกพูดเช่นนั้น ก็บังเกิดความประหลาดพระทัยยิ่งนัก ครั้นเสด็จขึ้นไปถึงพระแท่นประทับของพระมเหสีจึงได้ตั้งสัตย์อธิษฐานว่า “ถ้าพระมเหสีของพญากงเป็นพระราชมารดาของเราแล้วขอให้จิโทรก(น้ำนม)หลังออกจากกันทั้งสองให้ปรากฏ ถ้ามิใช่เป็นพระราชมารดาของเราแล้ว อย่าให้น้ำนมหลังออกมาเลย”

พอเสียดัสต์ยธิษฐานแล้ว น้ำนมของพระมหาลีได้หลั่งออกมาประจักษ์ตา พญาพานได้ทรงไต่ถามทรงทราบเนื้อความเป็นพระราชมารดาจริงแล้ว ก็ทรงเข้าค้ำน้ำนมพร้อมกับทรงทราบว่าพญาภองนั้น ได้เป็นพระราชบิดาของพระองค์ก็ทรงพระกรรแสง พร้อมกับทรงพิโรธโกรธยายหอมเป็นยิ่งนัก จึงเสด็จไปจับยายหอมรับสั่งให้ประหารชีวิต ภายหลังทรงคิดได้ว่าตัวเรานี้ได้ฆ่าท่านผู้มีพระคุณทั้งสอง เสียด้วยเหตุนี้ประชาชนคนทั้งปวงจึงได้ขนานนามของพระราชองค์นี้ว่า “พญาพาน” หรือพาลตามมูลเหตุเป็นสองสถานคือคำว่า “พาล” เพราะไม่รู้จักบุญคุณของพ่อและผู้มีพระคุณอีกคำหนึ่งว่า “พาน” สะกดด้วยตัว น. นั้น เป็นสัญลักษณ์ว่า เมื่อแรกพระองค์ประสูติเจ้าพนักงานได้ใช้พานทองเข้าประคองรับ พระพักตร์ไปกระทบปากพาน จึงมีแผลเป็นที่พระนลาต “เอาพานทองรองรับ พระบุตรา กระทบหน้าแต่น้อย เป็นรอยพาน”ฯ ดังนี้

นับแต่พญาพานได้ทรงประกอบกรรมชั่วอย่างหนัก คือกระทำปีศาจฆ่าพระบิดาและฆ่าท่านผู้มีพระคุณ ดังได้กล่าวมาแล้ว น้ำพระทัยของพระองค์ให้รู้สึกหวั่นต่อกรรมนั้น ๆ สุดที่จะประมาณได้ ที่สุดพระองค์จึงรับสั่งให้ประชุมสมณพราหมณาจารย์ มีพระราชโองการถามว่าจะกระทำกุศลกรรมใด ๆ ซึ่งพอจะลบล้างรอยบาปที่ฆ่าพระราชบิดาและฆ่ายายหอมผู้มีพระคุณที่ได้เลี้ยงดูอุปถัมภ์ บำรุงรักมาจนเติบโตแต่เยาว์วัยได้บ้าง บรรดาพระเจ้าพระสงฆ์ได้ถวายพระพรว่าขอให้พระองค์ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ให้ใหญ่โต และสูงเท่ากับ ความสูงของนกเขาที่บินเหินสู่เวหาชั้นนั้นแล พอจะบรรเทาอกุศลกรรมหนักที่พระองค์ทรงกระทำมาได้บ้าง ท้าวเธอได้ทรงสดับเช่นนั้นก็พอทรงคลายความหวาดหวั่นพระทัยลงได้บ้าง จึงรับสั่งให้สร้างพระเจดีย์ตามขนาดส่วนใหญ่แลสูงขึ้นไป เพื่อลบล้างรอยบาปที่ฆ่าพระราชบิดาพร้อมทั้งผู้มีพระคุณดังกล่าวแล้ว

การสร้างพระเจดีย์นี้ได้ทรงจัดสร้างไว้ ๒ แห่ง คือพระปฐมเจดีย์แห่งหนึ่ง เป็นที่ระลึกถึงพระบิดา กับอีกแห่งหนึ่งคือพระประโทนเจดีย์เป็นที่ระลึกถึงยายหอมผู้มีพระคุณ ดังที่ท่านทั้งหลายได้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ หากจะมีวินิจฉัยตำนานเรื่องนี้ ก็จะพอวิเคราะห์ได้ว่าเป็นคตินิยายของพื้นเมืองที่ได้เล่าสู่กันฟัง เพื่อเป็นเครื่องกล่อมเกล่าชีวิตจิตใจของอนุชนแถบมอญสั่งสอนให้รู้สำนึกในบาปบุญคุณโทษ นับว่าเป็นประโยชน์คืออยู่ แต่จะอย่างไรก็ดี องค์พระปฐมเจดีย์นี้เมื่อสรุปข้อความแล้วคงได้ความสำคัญรวมด้วยกัน ๓ ข้อ คือ

๑. เป็นปูชนียวัตถุที่มีความสูงใหญ่ที่สุดในบรรดาเจดีย์ซึ่งมีอยู่ในแหลมสุวรรณภูมิ ส่วนนี้นับว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงว่าพระพุทธศาสนา ได้แผ่เข้ามาตั้งในประเทศไทยเป็นครั้งแรกที่สุดก่อนที่อื่นใดทั้งสิ้น

๒. เป็นศิลปะที่แสดงออกเกี่ยวกับวัตถุสถานในทางพระศาสนา อันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นับเป็นความเลื่อมใสศรัทธาของปวงชนชาวไทย ชาตินไทย ทั้งเป็นหลักชัยหลักหนึ่งของชาติ ซึ่งองค์พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทรงราชูปถัมภ์มาทุกรัชกาล แม้ในรัชกาลปัจจุบันนี้รัฐบาลก็ยังจัดสรรเงินงบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์ด้วยดีตลอดมา

๓. เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นสิ่งสักการะของชาวพุทธ ซึ่งเคยได้แสดงความศรัทธาในทางปาฏิหาริย์ นำความอัศจรรย์แก่ผู้ประสบถึงกับขอมนอบนบกระทำสักการบูชาเสมอมาไม่ขาดสาย...^{๑๕๕}

เรื่อง **สาธุปากหอม...** มีชายคนหนึ่งอยู่ในเมืองสาวัตถี ได้ฟังพระสังฆกรรมเทศนาเห็นโทษในการครองชีวิตเป็นฆราวาส ประารถนาจะบวชเพื่อแสวงหาความสงบในสมณธรรม จึงลาภรรยาไปบวชกับพระมหาเถระรูปหนึ่ง ได้ตั้งใจฟังพากเพียรบำเพ็ญสมณธรรมตามที่ตั้งปรารถนาไว้ตลอดมา ต่อมาพระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงพบหญิงนั้น ทรงทราบเหตุผลแล้วเกิดสมเพชในนางผู้เป็นภรรยา จึงรับสั่งให้นำหญิงนั้นมาเลี้ยงไว้ในพระราชวัง ตั้งเป็นนางสนมอยู่มาวันหนึ่งราชบุรุษเอานิลูบลดอกบัวเขียวมาถวาย พระเจ้าปเสนทิโกศลกำมือหนึ่ง พระองค์จึงประทานแก่นางสนมคนละดอก ฝ่ายสตรีที่เป็นภรรยาของพระภิกษุนั้น เมื่อได้รับพระราชทานก็ยิ้มแสดงความยินดี แต่พอดมกลิ่นนิลูบลแล้ว กลิ่นน้ำตามิได้ก็ร้องไห้ต่อหน้าพระที่นั่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลสงสัยพระทัย จึงตรัสถามว่า เหตุไฉนนางจึงยิ้มแล้วร้องไห้ นางนั้นทูลว่า ที่นางยิ้มเพราะดีใจที่พระกรุณาประทานดอกบัวให้ แต่พอดมกลิ่นดอกบัวแล้วหอมเหมือนกลิ่นปากของพระเถระผู้สามีนางคิดถึงความหลังจึงร้องไห้ พระเจ้าปเสนทิโกศลต้องการพิสูจน์ว่าจริงของนาง จึงโปรดให้ประดับวังด้วยของหอมทั้งปวง แล้วอาราธนาสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าและเหล่าภิกษุสงฆ์ให้มาฉันภัตตาหารในพระราชฐาน และมีโองการถามหญิงนั้นว่า พระมหาเถระองค์ไหนที่นางอ้างว่าเป็นสามีหญิงนั้นก็ชี้พระมหาเถระ เมื่อเสร็จภัตกิจแล้ว พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงอาราธนาให้พระพุทธรเจ้าและภิกษุสงฆ์อื่นๆกลับวัดก่อน เว้นพระมหาเถระขอให้อยู่เพื่ออนุโมทนา เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จกลับแล้ว พระมหาเถระจึงกล่าวอนุโมทนาด้วยน้ำเสียงอันไพเราะมีกลิ่นหอมฟุ้งจากปากพระเถระรูปนั้นคลบเลียซึ่งกลิ่นดอกไม้ของหอมทั้งปวง กลิ่นปากของมหาเถระเจ้าหอมฟุ้งไปทั่วพระราชวัง ดังกลิ่นการบูรและพิมเสนผสมกฤษณาหอมยิ่งกว่าดอกบัวนิลูบล ปรากฏการณ์ปรากฏแก่ชนทั้งหลายในพระราชวัง

^{๑๕๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมโม), *หกลีบเทศนา หกลีบพรรษา*, หน้า ๕-๑๐.

ส่วนองค์พระมหากษัตริย์เมื่อเห็นจริงดังคำหญิงนั้นกราบทูล ก็ทรงโสมนัสน้อมนมัสการ ฝ่ายพระเถระเสร็จสิ้นการอนุโมทนาแล้วก็กลับไปสู่วิหาร ครั้นรุ่งเช้าพระเจ้าปเสนทิโกศล จึงเสด็จไปสู่วิหารถวายนมัสการพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วกราบทูลถามว่าเหตุใดกลิ่นปาก พระมหาเถระจึงหอมน้กหนา ท่านได้สร้างบุญกุศลใดมา สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบ ว่าเพราะบุพพชาติปางก่อนภิกษุรูปนี้ได้ฟังสัทธรรมไพเราะจับใจ เต็มตื่นด้วยปีติยินดีจึงออกมาจาสาธุ ๆ เท่านั้น อานิสงค์แห่งการฟังพระสัทธรรมให้ผล จึงมีกลิ่นปากหอม...^{๒๐๐}

เรื่อง พระพุทธศาสนากับพระปฐมเจดีย์... ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้เป็นกษัตริย์อินเดียที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระองค์เป็น องค์ศาสนูปถัมภกที่ยอดเยี่ยม ประการสำคัญท่านเป็นผู้ส่งสมณทูตไปประกาศพระศาสนาไปยัง ต่างแดนหลายสาย ดินแดนแถบสุวรรณภูมิก็เป็นสายหนึ่ง ที่ทรงส่งพระโสณะและพระอุตตระ มาประกาศสัทธรรมยังดินแดนแถบนี้ ตามประวัติศาสตร์นักโบราณคดีมีคำถามหนึ่งที่ได้เถียง กันมานานว่า บริเวณใดของประเทศไทย ที่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่เป็นแห่งแรกแต่เท่าที่ ทราบโดยทั่วไป พระพุทธศาสนาประดิษฐานในประเทศไทยที่จังหวัดนครปฐมนี้เอง โดยมี องค์พระปฐมเจดีย์เป็นพยานหลักฐานยืนยันมาจนถึงทุกวันนี้

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ให้ความเห็นว่า นครปฐมนี้เองที่เป็นสถานที่ ประดิษฐานพระพุทธศาสนาแห่งแรก เพราะจากหลักฐานทางโบราณคดีหลายชิ้นบ่งชี้อย่าง ชัดเจน เป็นต้นว่าธรรมจักรศิลาที่มีอายุในราวรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้สร้างไว้ พระเถระทั้งสองคือพระโสณะและพระอุตตระ ได้พาคณะสมณทูตมายังประเทศไทย และ แสดงพรหมชาลสูตร โปรดให้คนไทยในยุคนั้นเกิดความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อคนจำนวนมากมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็มีความคิดที่จะสร้างสิ่ง บูชาอันเป็นตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อใช้เป็นสถานสักการบูชาของ พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป พระปฐมเจดีย์องค์แรกที่สร้างขึ้นมานั้น พุทธสถาปัตยกรรมแบบ อินเดีย รูปทรงคล้ายสถูปสาญจิในประเทศอินเดียมีลักษณะคล้ายบาตรคว่ำ ท่านทั้งหลายถ้ายัง นึกไม่ออก ก็ลองดูบาตรของพระเวลากว่าลง นั่นแหละเป็นทางเดียวกับพระปฐมเจดีย์ใน ยุคแรก ลักษณะเจดีย์เป็นอย่างไร กาลเวลาล่วงเลยผ่านไป พระปฐมเจดีย์องค์ที่สองหรือในยุคที่ สองก็สร้างขึ้นมามีรูปลักษณะเป็นพระปรางค์สร้างต่อขึ้นจากพระเจดีย์องค์เก่า ตามเรื่องเล่าขาน

^{๒๐๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), *หกลีบเทศนา หกลีบเทศนา*, หน้า ๒๑ – ๒๒.

กันมาตั้งแต่โบราณว่า ผู้สร้างคือพญาวาน สร้างขึ้นมาเพื่อลบล้างความผิดที่ตนฆ่าบิดาคือ พญางงจนตาย ตามตำนานกล่าวว่ามี ความสูงเท่านกเขาเหิน ความสูงประมาณ ๔๕ วา ภายใน ยังได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกด้วย

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๓๗๕ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงผนวช อยู่ได้รู้ดังกังไปยังนครปฐม ขณะนั้นยังเป็นป่าทึบ พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นพระเจดีย์ สูงใหญ่ ตั้งตระหง่านอยู่กลางป่า เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดก็พบว่า เป็นพระเจดีย์ที่ใหญ่โตไม่เคยพบเห็นที่ใดมาก่อน ภายหลังที่ได้ครองราชย์แล้ว พระองค์ก็ได้ให้ทำการทำนุบำรุง พระเจดีย์นี้ขึ้นมาใหม่ และสร้างพระเจดีย์ครอบทับลงไป เรียกว่า “พระปฐมเจดีย์” หรือที่ ชาวบ้านสมัยนั้นเรียกว่า “พระประชม”

พระปฐมเจดีย์เปลี่ยนแปลงมาถึงสามยุคสามสมัย และสามรูปแบบ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงก็คือ พระปฐมเจดีย์ยังเป็นโบราณสถานที่สำคัญยิ่ง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นเดิม เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความยั่งยืนตั้งมั่นตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่คู่กันกับพระปฐมเจดีย์ พุทธศาสนาเป็นนามธรรม พระปฐมเจดีย์เป็นศาสนวัตถุ เป็นรูปธรรม ธรรมคือความถูกต้อง...^{๒๐๐}

๒. นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย

การนำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ส่วนใหญ่พระธรรมปริยัติ เวที จะเปรียบเทียบสิ่งที่มีอยู่แล้วและเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวผู้ฟัง หรือเป็นสิ่งที่คนทั่วไปรู้และเห็นอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง น้ำ...ท่านสาธุชนทั้งหลาย น้ำที่ดี คือน้ำที่คงลักษณะสี่ประการคือ ชุ่มเย็น รวมตัวกันเป็นนิจ เข้ากับสิ่งแฉะลื่นได้ง่าย และเที่ยงตรง แต่น้ำเน่า คือน้ำที่ขาดลักษณะทั้งสี่ประการหรือขาดไปประการใดประการหนึ่ง น้ำเน่าเกิดจากมนุษย์มองข้ามความสำคัญของน้ำไป เช่น ทิ้งของสกปรก ทิ้งของเน่าเสียลงในแหล่งน้ำต่าง ๆ จนในที่สุดไม่สามารถนำน้ำในแหล่งน้ำนั้น ๆ มาใช้ได้อีก เพราะน้ำที่ดี น้ำสะอาดกลายเป็นน้ำเน่า จิตใจของเราก็เปรียบได้กับน้ำ คนที่มีเมตตา รู้จักเห็นอกเห็นใจคนที่ด้อยกว่าตน เป็นที่ดีกับทุกคน วางตนได้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว มีความซื่อสัตย์ เที่ยงตรง เปรียบได้กับน้ำใสสะอาด เป็นประโยชน์กับ

^{๒๐๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๓๕ - ๓๖.

คนทั่วไป ส่วนคนที่มีจิตใจขุนม้า เจ้าอารมณ์เห็นแก่ตัว ไม่เป็นเพื่อนที่ดีกับใคร ๆ ถือตัว เอาแต่ดูถูกดูหมิ่นคนซ้ำยังคดโกงไม่ซื่อตรง เปรียบได้กับน้ำเน่าที่ไร้ประโยชน์ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ฉะนั้น ขอสาธุชนทั้งหลาย จงตระหนักในคุณค่าของน้ำ แหล่งน้ำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ ลำคลอง ทะเลสาบ หรือแหล่งน้ำอื่น ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพธรรมชาติ ของน้ำที่ดีไว้ตราบนานเท่านาน และขอให้ปฏิบัติตนเช่นคุณลักษณะของน้ำดี คือ ชุ่มเย็นด้วยเมตตาจิต รวมตัวกันติดด้วยความเป็นเพื่อนที่ดี เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ด้วยการวางตน เสมอต้นเสมอปลาย ประการสุดท้าย เที่ยงตรงด้วยสัจจะ ความจริงใจ ในกาลทุกเมื่อ...^{๒๐๒}

เรื่อง พร... การรักษาศีล อันได้แก่ การตั้งเจตนาที่จะไม่ล่วงละเมิดสิทธิของเพื่อนสมาชิก ร่วมสังคัม พวงมาลาเรียงร้อยมวลบุปผาให้งดงามได้ ฉันทิ การตั้งเจตนารักษาศีล ย่อมร้อยรัดจิตใจของมวลมนุษย์ให้งดงามได้ ฉันทิ ดอกไม้แม้จะหลากสีหลายสีหลายพันธุ์ แม้จะแปลกรูปร่างต่างสายพันธุ์ แต่เมื่อได้รับการจัดระเบียบด้วยมือของช่างดอกไม้ผู้ชาญฉลาด ย่อมจะเป็นพวงมาลาที่มีความสวยงาม ควรแก่การนำไปบูชาบรรณาการ มิฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นแค่เพียงเศษดอกไม้ หากคุณค่าอันใดไม่ได้เลย มิแต่จะทำให้เกิดความสกปรกรุ่งรัง มนุษย์เราก็คลายกัน หากโลดแล่นไปตาม กระแสแห่งความอยาก ไม่มีระเบียบ ไร้หลักการปฏิบัติ ก็ย่อมจะเป็นคนที่ไร้ค่า นำพาแต่ความเดือดร้อนแก่ตน สร้างความสับสนให้แก่สังคัม แต่เมื่อมีจิตสำนึกตระหนักในสิทธิแห่งตนและคนอื่น ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะเป็นชีวิตที่งดงาม เกิดเป็นพรอันยิ่งใหญ่ทั้งแก่ตน และสังคัมได้...^{๒๐๓}

เรื่อง วันอัฐมีบูชา... วันอัฐมีบูชาจึงถือว่าเป็นวันสำคัญ เป็นวันปลงธรรมสังเวช และเป็นวันปฏิบัติบูชาพระพุทธเจ้า ที่ได้ยกบาปเป็นหัวข้อเทศน์ว่า อนิจจา วต สงขารา อุปาทายชัมมิโน อุปัชชิตฺวา นิรุชฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข ถือว่าเป็นการปลงธรรมสังเวช ในวันอัฐมีบูชา ในวันถวายพระเพลิงพระบรมศพ เป็นวันที่พุทธบริษัทหลั่งน้ำตาปลงธรรมสังเวช และในทำนองเดียวกัน เราก็นำเอากายและใจของเราประกอบไปด้วยศีลและธรรมอุปมาเหมือนดอกบัวชูขึ้น ตัดมาปักไว้ในแจกัน บูชาพระพุทธเจ้า ในที่นี้ก็คือบูชาพระบรม

^{๒๐๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสฺสโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๒๐๓} พระเทพปริยัติมุนี, ปฐมมณฑ์ วันอาสาฬหบูชา ๒๕๔๕, หน้า ๑๔๒ - ๑๔๓.

สารีริกธาตุ บุษษาพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ทุกองค์ และบุษษาคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อเราได้บุษษาอย่างนี้ ถือว่าเราได้ทำหน้าที่พุทธบริษัทของเราสมบูรณ์ในวันอัฐมีบูชา...^{๒๐๔}

เรื่อง วันวิสาขบูชา... ท่านทั้งหลาย พระพุทธเจ้า มีชื่อเสียงขจรไป “กิตติสทโท อพุกุคโต” หรือ “อพุกุคโต กิตติสทโท” ชื่อเสียงของพระพุทธเจ้าขจรไป ไปทั้งตามลมและทวนลม กลิ่นไม้กลั่นดอกนีปไปเฉพาะตามลม กลิ่นน้ำหอมมันก็ไปตามลมเฉพาะตามลม ทวนลมมันไปไม่ได้ แต่ว่ากลิ่นของพระพุทธเจ้านี้ ตามลมก็ไปได้ ทวนลมก็ไปได้ ขึ้นบนก็ไปได้ ลงต่ำก็ไปได้ เหนือฟ้าก็ไปได้ ใต้ดินก็ไปได้ นั่นคือความหอม ในที่นี้ก็คือความยิ่งใหญ่หรือความดีนั่นเอง ความดีนั้น มันไปทั้งเหนือลมและตามลม ไปเหนือลมมันก็หอม ไปตามลมมันก็หอม เพราะฉะนั้น ทุกท่านที่ได้มาในวันสำคัญนี้ ถือว่าเราได้มาสร้าง ความดีให้กับตัวเอง..ท่านทั้งหลาย ความสุขอีกอย่างหนึ่ง จะเกิดขึ้นได้เพราะบุญ บุญนี้ถ้าท่านเข้าใจว่า ที่ท่านมาวัดนี้ท่านได้บุญแล้ว ทำตัวเองให้มีบุญ แล้วทุกอย่างมันจะเกิดขึ้น เหมือนกับแม่เหล็ก แม่เหล็กมันเจอลูกเหล็ก มันจะดูดหุด บุญก็เหมือนกัน อยู่ในตัวเราแล้ว มันจะดูดความสุขมา ให้เรามีความสุข...^{๒๐๕}

เรื่อง ที่พึ่งสูงสุด...พระคุณของพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์เป็นเนื่อานบุญอันประเสริฐของชาวโลก เปรียบเหมือนท้องนาที่มีดินอันสมบูรณ์ เมื่อหว่านเมล็ดพืชพันธุ์ใด ก็ย่อมได้พืชผลตามนั้น บุญที่กระทำถวายแด่พระสงฆ์นี้ ก็ย่อมมีผลมากเช่นเดียวกัน พระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ต้องทำอยู่ ๓ ประการ

๑. ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้
๒. ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
๓. แนะนำสั่งสอน ชักชวนประชาชนให้ปฏิบัติตามคำสั่งของพระพุทธเจ้า...^{๒๐๖}

^{๒๐๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมโม), ปฐมมนต์ วันวิสาขบูชา-อัฐมีบูชา พ.ศ. ๒๕๔๘, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๒๐๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมโม), ปฐมมนต์ วันอาสาฬหบูชา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๓), หน้า ๕๗-๕๘, ๑๐๒.

^{๒๐๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๓๒๘.

๓. นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอน มาประกอบ

วิธีการนำเสนอแบบนี้ จึงทำให้สาระพุทธธรรมมีความชัดเจนในเรื่องนั้น ๆ วิธีการนำเสนอของพระธรรมปริยัติเวที ทำให้ผู้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน และได้ปรัชญาชีวิต นำไปขบคิดเป็นข้อคิดสะกิดใจได้ เพราะเนื้อหาพุทธธรรมที่ได้นำเสนอล้วนมีความตรงประเด็นชัดเจน ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง **พรพระ...ผู้ที่มีอายุยืนนาน มีผิวพรรณผ่องใส** แสดงให้เห็นว่ามีความสุข คือ สุขกายสุขใจ เมื่อสุขกาย สุขใจ ก็กินได้นอนหลับ เมื่ออยู่ดีกินดี กินได้นอนหลับ สุขภาพกายก็แข็งแรง มีพลังกำลังในการประกอบกิจการต่าง ๆ ได้ตลอด เพราะได้ประพฤติปฏิบัติชอบ ประกอบด้วยสัมมาปฏิบัติ จึงได้รับพรสี่ประการ..สมดังพุทธภาษิตคาถา..ว่า

อภิวัตานสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตุตทาโร ชมมา วุฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํฯ
ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ย่อมเจริญแก่ผู้มีปกติไหว้กราบอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นนิจ...^{๒๐๖}

เรื่อง **แม่ของความคิด...ท่านสาธุชนทั้งหลาย** การทำความดีนั้น บางครั้งก็ต้องมีอุปสรรคขัดขวาง มีมารมากอวยรบกวน หากเราไม่มีศีลคอยรักษาความดีที่กระทำไว้แล้ว ความดีของเราก็คงอยู่ไม่ได้ อย่างที่เขาเรียกว่า “ดีแตก” แต่ถ้าหากเราสามารถตั้งใจมั่น รักษาศีลให้บริสุทธิ์แล้ว ศีลจะมีอานิสงส์มากมาย สมดังพระบาลีที่มาในขุททกนิกาย เถรคาถาว่า

สีลํ เสตุ มหเสกฺโข สีลํ คนฺโธ อนุตฺตโร
สีลํ วิเลปนํ เสฏฺฐํ เยน วาติ ทิโส ทิสํ ฯ

แปลว่า ศีลเป็นสะพานอันล้ำค่า ศีลเป็นกลิ่นที่ไม่มีกลิ่นอื่นยิ่งกว่า

ศีลเป็นเครื่องลอบไล่อันประเสริฐ เพราะกลิ่นศีลฟุ้งจรไปทั่วทิศ...^{๒๐๗}

เรื่อง **ขันติกลา...** สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระผู้เป็นบุพการี แห่งองค์พระประมุขของปวงชนชาวไทย ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ อันเป็นประโยชน์ต่อพระโอรส พระราชธิดา ประเทศชาติศาสนา และประชาชน

^{๒๐๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๒๕๐.

^{๒๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓ - ๒๐๔.

อย่างหาเปรียบมิได้ จนกระทั่งทรงได้รับขนานพระนามว่า “แม่ฟ้าหลวง” และ “สมเด็จพระย่า” ของมวลพสกนิกรทั้งแผ่นดิน พระราชประวัติในพระองค์นั้น บริสุทธิ์ดงามประจักษ์แจ้งคำภีร์ที่ว่า

“..คนดีเหมือนกับดอกบัว แม้เกิดจากโคลนตมใต้น้ำ ก็ยังได้ชูยอดชโยกลั่นเหนือผิวน้ำ ได้เป็นที่คอดมแก่กลิ่นภมรที่มีความต้องการด้วยรสจากเกสร และได้เป็นที่นำไปบูชาพระไตรรัตน์แห่ง มวลสาธุชนผู้มีความต้องการด้วยบุญกุศล”...^{๒๐๕}

เรื่อง **บูชา...** วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ หรือที่เรียกกันติดปากว่าวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นวันลอยกระทง ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีอันดีงามของคนไทย ได้คติมาจากลัทธิพราหมณ์ ซึ่งพวกพราหมณ์นิยมทำเพื่อบูชาพระผู้เป็นเจ้า คือ พระนารายณ์บรรทมสินธุ์ อยู่ท่ามกลางมหาสมุทร นิยมทำกันในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ หรือในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ และเป็นพระราชพิธีที่นิยมทำตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้น ในพิธีนั้น นอกจากการบูชาแล้ว ยังมีการจัดให้มีมหรสพเพื่อให้ครึกครื้นสนุกสนาน ดังนิราศเดือนที่ว่า

“เดือนสิบสอง	ล่องลอย	กระทงหลวง
ชนทั้งปวง	ลอยตาม	อร่ามแสง
ดอกไม้ไฟ	โชติช่วง	เป็นดวงแดง
ทั้งพลูแรง	ตั้งตั้ง	ดั่งสะพาน
เสียงนกบิน	พราวพราว	กรวดไ้อื้อ
เสียงหอนหวือ	ฮือฮา	อยู่ท่าลาน
ล้วนผู้คน	ล้นหลาม	ตามสะพาน
อลหม่าน	นาวา	ในสาคร”

ตามคติความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับวันลอยกระทงนี้ มีคติความเชื่อหลายคติด้วยกัน มีมติหนึ่งว่า การจัดทำกระทงขึ้น ก็เพื่อบูชารอยพระพุทธรูป ตามเรื่องปรากฏอยู่ในวรรณคดี ปุณณิศาว่า พญานาคได้ทูลขอพระพุทธรูปเจ้า เสด็จแสดงธรรมที่นาคพิภพ ก่อนเสด็จกลับจากนาคพิภพ พระพุทธรูปทรงประดิษฐานรอยพระพุทธรูปไว้ ณ หาดทรายริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานที พญานาคทั้งหลายได้สักการบูชารอยพระพุทธรูปนั้น แทนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เหตุนี้การลอยกระทง ถือว่าเพื่อบูชารอยพระบาท ดังคำบูชาที่ใช้กล่าวขณะลอยว่า

^{๒๐๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุนทรโม), *หกลีบเทศนา หกลีบเทศนา*, หน้า ๑๑๕ - ๑๑๖.

“อหิ อมิณา ปทีเปโน อสุกาย นมมทาน นทียา ปุลิเน ฐิตํ มุณีโน ปาทวลญชฺ อภิปุชยามิ
 อัย ปทีเปโน มุณีโน ปาทวลญชฺ ปุชา มยฺหํ ทิฆมรตฺตํ สุขาย สํวตฺตตฺ”

แปลว่า “ข้าพเจ้าขอน้อมบูชารอยพระพุทธรูปบาทของสมเด็จพระมหามุนีเจ้า อันประดิษฐ์
 อยู่ ณ หาดทรายแห่งแม่น้ำนัมมทาโน้น ขอให้การบูชารอยพระพุทธรูปบาทสมเด็จพระมุนีเจ้า
 ด้วยประทีปนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า สิ้นกาลนานเทอญ”...^{๒๑๐}

เรื่อง **พื้นฐานของคนดี...** สัตบุรุษที่เราเรียกว่า “คนดี” คนดีนี้หากได้เป็นพ่อแม่ก็ชื่อ
 ว่าเป็นพ่อพระแม่พระ หากได้เป็นลูกก็จะเชิดชวงศ์ตระกูล หากได้คนดีเป็นหัวหน้าครอบครัวใด
 ครอบครัวนั้นก็อยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข หากประเทศชาติบ้านเมือง มีผู้นำผู้บริหารประเทศ
 เป็นคนดี ย่อมพบแต่ความสุขและความเจริญรุ่งเรือง คนดีเป็นดั่งน้ำเย็นที่ดับความร่าร้อน
 เป็นดั่งสายฝนที่หลังขโลมผืนดินที่แห้งแล้วหล่อเลี้ยงธัญพืชให้เขียวขจี สร้างสายธารเป็น
 สายเลื้อยหล่อเลี้ยงสิ่งมีชีวิตบนผืนโลกนี้ ดังคมเราต้องการคนดีเป็นที่พึ่งต้องการคนดีเป็นผู้นำ
 ดังพระบรมราชาบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันว่า

“บ้านเมืองทุกวันนี้ มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด
 หากจะต้องช่วยกันส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มี
 อำนาจ ไม่ให้ก่อความวุ่นวายได้”

หลายคนปรารถนาจะเป็นคนดี แต่เมื่อถูกความโกรธหลงเข้าครอบงำ จึงหันไปทำความ
 ชั่วกลายเป็นคนไม่ดีไป นั่นเป็นเพราะไม่มีพื้นฐานของความเป็นคนดี “พื้นฐานของดีก็คืออิฐ
 พื้นฐานของชีวิตก็คือการศึกษา ความสงสัยคือพื้นฐานปรัชญา กตัญญูกตเวทิตา คือ พื้นฐานของ
 คนดี” ต้นไม้ใหญ่ย่อมมีรากเหง้าที่แข็งแรง ดึกที่สูงใหญ่เทียมเมฆย่อมมีรากฐานที่มั่นคง คนจะ
 ดีได้ ต้องมีพื้นฐานของความเป็นคนดี สมด้วยพระบาลีที่พระพุทธองค์ตรัสว่า

สปปริสฏฺมิ กตญฺจตา จ กตเวทิตา จ

แปลว่า ความเป็นผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วตอบแทน เป็นพื้นฐานของคนดี...^{๒๑๑}

^{๒๑๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๒๑๖ - ๒๑๗.

^{๒๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔.

เรื่อง อานิสงส์การถวายเป็นที่ดินสร้างวัด... การซื้อที่ดินถวายวัด สร้างเป็นวัด ภายในวัด ก็ต้องสร้างอาคาร กุฏิ วิหาร โบสถ์ ศาลา เสนาสนะอื่น ๆ จึงจะเป็นวัดได้ และสมบัติทั้งหมด นี้เรียกว่า เป็นศาสนสมบัติของวัดหรือเป็นศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนา เป็นการบูชา พระพุทธเจ้าด้วยแผ่นดิน เหมือนกับที่พระเจ้าตากสินทรงบูชาพระพุทธศาสนาด้วยแผ่นดินว่า

อันตัวพ่อชื่อว่าพระยาตาก ทนทุกข์ยากกู้ชาติพระศาสนา

ถวายแผ่นดินให้เป็นพุทธบูชา แต่พระศาสดาสมณะพระพุทธโคดม...^{๒๑๒}

๔. นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ มาประกอบการเผยแผ่พุทธธรรม วิธีการส่วนใหญ่ได้ยกเรื่องเล่าจากธรรมเนียม เหตุการณ์เกี่ยวกับปัจจุบัน หรือเกี่ยวกับเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับองค์พระปฐมเจดีย์ ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง สวัสดิ์... อายุวัฒนกุมารเมื่อครั้งยังเป็นทารกพ่อแม่เป็นคหบดีที่มีฐานะร่ำรวย เป็นผู้มีอิทธิพลอันดีงาม เข้าหาผู้ใหญ่กราบไหว้ทุกครั้งที่ได้พบผู้ใหญ่ พ่อแม่จึงได้พาลูกไปไหว้ พราหมณ์คนหนึ่ง พราหมณ์ได้ทำนายว่าเด็กคนนี้อายุจะสั้น พ่อแม่ก็พาลูกน้อยไปหาหมอที่เก่ง ที่สุด หมอที่เก่งกาจก็ไม่สามารถช่วยเหลืออายุวัฒนกุมารให้รอดจากความตายได้ ในที่สุดได้พา ลูกน้อยของตนมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พาเด็กเข้าไปกราบพระพุทธองค์ พระองค์จึงได้ทรงแนะนำ วิธีทำให้เด็กอายุยืน โดยให้อยู่ในท่ามกลางพระสงฆ์ผู้เจริญมณฑล เจริญความสวัสดิ์ตลอดเจ็ดวัน เจ็ดคืน จากนั้นพ่อแม่ก็ให้เด็กสวัสดิ์พระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าก็ตรัสให้ความสวัสดิ์แก่เด็ก น้อย ในที่สุดอายุวัฒนกุมารก็มีอายุยืนยาวถึง ๑๒๐ ปี นั้นเพราะการไหว้ การไหว้คือการสวัสดิ์ สวัสดิ์แล้วอายุยืนอย่างนี้

ในปัจจุบันนี้ มีภัยหลายอย่างที่คอยทำลายบั้นตอนอายุ แต่เราก็สามารถป้องกันได้ด้วยการสวัสดิ์กัน สวัสดิ์ในที่นี้คือการให้กำลังใจกัน เราอยู่ได้ด้วยกำลังใจ คนป่วยหนักได้กำลังใจดี มีคนไปเยี่ยมสวัสดิ์อวยพรกัน ก็หายป่วยเร็ว นี้แสดงให้เห็นว่าสวัสดิ์แล้วได้อายุ...^{๒๑๓}

^{๒๑๒} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภธรรมโม), ที่ระลึกในงานพิธีเปิดหอสมุดวัดพระปฐมเจดีย์ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘, หน้า ๒๔๓.

^{๒๑๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภธรรมโม), หกสิบเทศนา หกสิบเทศนา, หน้า ๓๒๐ – ๓๒๑.

เรื่อง **ความเป็นมาของพระปฐมเจดีย์...** ท่านใดที่ได้กราบไหว้บูชาองค์พระปฐมเจดีย์องค์ปัจจุบันนี้ก็เหมือนได้กราบไหว้พระเจดีย์ถึง ๓ องค์ คือ องค์ที่ ๑ ทรงบาตรคว่ำ อายุ ๒๒๘๐ ปี องค์ที่ ๒ สร้างครอบองค์ที่ ๑ อายุ ๑๔๕๐ ปี และองค์ที่ ๓ ที่เห็นในปัจจุบันทรงระฆังคว่ำ สร้างครอบองค์ที่ ๒ อายุ ๑๕๐ ปี ยุคสามสมัยอยู่ที่แห่งเดียวกัน เหมือนกับได้เฝ้าพระพุทธองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างใกล้ชิด เมื่อท่านได้มากราบไหว้บูชาแล้ว ท่านจะเจริญด้วยบุญญาธิการ และมีความสุขกายสุขใจตลอดไปอย่างมั่นคงเหมือนองค์พระปฐมเจดีย์ เพราะผู้ที่สร้างองค์พระปฐมเจดีย์ทั้ง ๓ องค์นั้น เป็นพระอรหันต์บ้าง เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่บ้าง เป็นพระมหากษัตริย์บ้าง เป็นเศรษฐีกฤหบดีบ้าง ล้วนแต่เป็นผู้มีบุญญาธิการสูงส่งทั้งนั้น

สำหรับ พ.ศ. ๒๕๔๖ นี้ ทางวัดพระปฐมเจดีย์จะจัดงานฉลองสมโภชองค์พระปฐมเจดีย์ทั้ง ๓ องค์ องค์แรกอายุ ๒๒๘๐ ปี องค์ที่สองอายุ ๑๔๕๐ ปี องค์ที่สามที่ท่านเห็นอยู่นี้มีอายุ ๑๕๐ ปีพอดี จึงขอเชิญชวนทุกท่านไปร่วมสักการะกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุไว้ในพระเจดีย์ทั้ง ๓ องค์ ด้วยคำกล่าวบูชาว่า

อหํ วรุตามิ ธาตุโย

อหํ สุขิโต โหมิ สทา โสตุถิ ภวนตุ เมติ.

ในโอกาสฉลองสมโภชพระปฐมเจดีย์ครบ ๑๕๐ ปีนี้ วัดพระปฐมเจดีย์ได้จัดสร้างวัดอุโมงค์ไว้มอบให้ท่านที่เดินทางไปสักการบูชาองค์พระปฐมเจดีย์หลายชนิดด้วยกัน แต่มีเพียง ๒ ชนิดเท่านั้นที่จะต้องสั่งจอง คือ กริ่งพระปฐม ๑๕๐ ปี และเหรียญหล่อเนื้อระฆังรูปพระปฐมเจดีย์ ๑๕๐ ปี ถือเป็นรุ่นประวัติศาสตร์ เชิญบูชาได้เป็นสมบัติของตน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว...^{๒๑๔}

เรื่อง **ประวัติองค์พระปฐมเจดีย์...**พระปฐมเจดีย์องค์ที่ ๑ ทรงบาตรคว่ำ พระโสณะและพระอุตตระสร้างบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ มีปาฏิหาริย์ตามหนังสือ “นิมิตพิศวงพระปฐมเจดีย์” ของนายไพศาล แสนชัย หน้า ๒๕ เล่าไว้ว่า พระปฐมเจดีย์ก่อนที่จะสร้างขึ้นมานั้น ได้มีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ได้เสด็จมาที่นี่ด้วยพลังพุทธานุภาพ ชาวบ้านเคยเห็นฉัพพรรณรังสีเปล่งออกมา ๗ สี ๗ แสง และฉัพพรรณรังสีจะปรากฏขึ้นโดยมากจะเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วันวิสาขบูชา เป็นต้น สถานที่ที่พวกเขาบ้านเห็น

^{๒๑๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุตฺตมฺโม), ที่ระลึกในงานฉลองสมโภชองค์พระปฐมเจดีย์ครบ ๑๕๐ ปี, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

ฉัพพรรณรังสีของพระบรมธาตุก็คือ องค์พระปฐมเจดีย์ทรงคว่ำบาตร ที่พระโสมนเถระ พระอุตรเถระสร้างไว้นั่นเอง

ในราวปี พ.ศ. ๕๖๘ พญาพานได้ทำปิตุฆาต ฆ่าบิดาของตนโดยไม่มีเจตนา เมื่อพญาพานทราบว่าตนเองได้ทำปิตุฆาต ก็เศร้าโศกเสียใจ รู้สึกไม่สบายใจในการกระทำของตน ละเลยการบริหารบ้านเมือง จึงได้ปรึกษากับปุโรหิตและพระสงฆ์ผู้เป็นอริยะในสมัยนั้น ทั้งปุโรหิตและพระสงฆ์ผู้เป็นอริยะ ได้แนะนำให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่สูงเท่านกเขาเหิน แล้วอุทิศส่วนกุศลให้กับบิดาที่ล่วงลับไป บาปกรรมที่ทำไว้ก็จะทุเลาเบาบาง

พญาพานได้ฟังคำปรึกษาเช่นนั้นแล้ว ก็เกิดความโสมนัสยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะทราบข่าวสถานที่ชาวบ้านเห็นฉัพพรรณรังสีของพระบรมธาตุ จึงได้เดินทางไปพิสูจน์ ณ สถานที่นั้นด้วยตนเอง พร้อมทั้งราชบริพารอีก ๕ คน ทุกคนแต่งชุดขาว สมทานศีล ๕ เดินเข้าไปในพระปฐมเจดีย์ทรงบาตรคว่ำ ในขณะที่นั้นทั่วบริเวณเป็นป่ารกชัฏ พญาพานและผู้ติดตามจึงได้นั่งบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่นั่น เป็นเวลา ๑ วัน แล้วอธิษฐานจิตต่อเหล่าเทพดาฟ้าดินว่า “หากสถานที่นี้เป็นสถานที่อันเป็นมงคล มีพระบรมธาตุสถิตอยู่จริง ก็ขออัญเชิญอำนาจแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคัลบันดาลให้เห็นเป็นประจักษ์แก่หมู่ข้าพเจ้าด้วยพุทธานุภาพเถิด”

ปรากฏว่า หลังจากตั้งจิตอธิษฐานแล้ว ประมาณ ๑ ชั่วโมงเศษ ฉัพพรรณรังสีก็ปรากฏแสงสว่างไปทั่วทั้งบริเวณ ทุกคนบังเกิดความปีติโสมนัสจนน้ำตาไหล เข้าใจทันทีว่าเป็นพุทธานุภาพของพระบรมธาตุ เมื่อได้สถานที่สร้างพระเจดีย์แล้ว ก็ประชุมเหล่าปุโรหิต ราชบริพารตลอดจนสมณชีพรามณ์ ปรึกษาหาวันอันเป็นมงคลในการสร้างพระเจดีย์ทั้งหมดมีมติให้เริ่มก่อสร้างในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ปี พ.ศ. ๕๖๘ พญาพานผู้สร้างพระปฐมเจดีย์องค์ที่ ๒ เป็นเจดีย์ทรงปราสาทสูง ๔๒ วา ๒ ศอก (สูงเท่านกเขาเหิน) ได้เกณฑ์ข้าราชการบริพารทั้งหลายร่วมสร้างเจดีย์ และยังมีชาวบ้านศรัทธาเข้าร่วมสร้างเจดีย์ในครั้งนั้นด้วย เมื่อสร้างเจดีย์สำเร็จลุล่วงได้ดั่งตั้งใจแล้ว ก็ได้ทำกันฉลองสมโภชเป็นการใหญ่ นับว่าพระปฐมเจดีย์องค์ที่ ๒ ได้ถูกสร้างครอบงำบนพระปฐมเจดีย์องค์แรก ได้เป็นหลักชัยแห่งพระพุทธศาสนา เป็นที่เคารพสักการบูชาของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายมาโดยลำดับ รวมทั้งปาฏิหาริย์ที่ปรากฏให้เห็นเป็นระยะ ๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมา

ปาฏิหาริย์ขององค์พระปฐมเจดีย์องค์ที่ ๒ ทรงปราสาท ซึ่งพญาพานสร้างไว้ นั้นปรากฏหลายครั้ง ครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๔ เป็นฤดูแล้ง สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ครั้งยังทรงผนวชอยู่) ได้เสด็จไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ มีพระสงฆ์ติดตามหลายรูป ทรงปักกลด ประทับ ณ โคนต้นสะคร้อ (ทางด้านทิศเหนือขององค์พระปฐมเจดีย์ในปัจจุบัน)

ครั้งเวลาล่วงเลยมาถึงตอนค่ำ พระองค์จึงได้เสด็จขึ้นไปสวดมนต์บนลานองค์พระปฐมเจดีย์ หลังจากสวดจบแล้ว ก็ทรงอธิษฐานขอพระบรมธาตุต่อเทพดาผู้รักษาว่า ขออารักข์เทพดาผู้รักษา จงแบ่งพระบรมธาตุให้สักสององค์ จะนำไปบรรจุในพระพุทธรูปที่หล่อใหม่องค์หนึ่งในเจดีย์อีกองค์หนึ่ง แล้วรับสั่งให้นายรินมหาเด็กลูกเอาผอบใส่พานขึ้นไปตั้งไว้ในโถงพระเจดีย์ด้านทิศตะวันออก เมื่อถึงเวลาเสด็จกลับก็ไปเชิญผอบลงมา ไม่ปรากฏว่าพบอะไร หลังจากนั้นล่วงไปประมาณหนึ่งเดือน มีเหตุการณ์น่าอัศจรรย์เกิดขึ้น พระเนาวรัตน์ที่ทรงสร้างไว้อยู่ในหอพระวัดมหาธาตุ พบพระบรมธาตุเพิ่มจากองค์เดิมสององค์ นับว่าเป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากการที่พระองค์ทรงตั้งจิตอธิษฐานขอพระบรมธาตุที่พระปฐมเจดีย์ และได้สมพระประสงค์ที่วัดพระมหาธาตุ นับเป็นปาฏิหาริย์ครั้งแรกที่เกิดขึ้น เพราะองค์พระปฐมเจดีย์เป็นต้นเหตุ

ปาฏิหาริย์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรเห็นเป็นครั้งแรกที่องค์พระปฐมเจดีย์ วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๘๖ เวลายามเศษ ทรงเห็นแสงเป็นดวงกลมที่องค์พระปฐมเจดีย์ ลอยออกจากซุ้มคูหาด้านทิศเหนือ ขนาดประมาณผลส้มเกลี้ยง มีรัศมีสว่างขึ้นไปเบื้องบนถึงยอดคนพศุลเบื่องต่ำถึงชั้นทักษิณเดิมแล้วก็หายไป ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พบเห็นปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ทรงปรากฏที่พญาพานสร้างไว้ ๖ ครั้ง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พบเห็นปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ทรงระฆังคว่ำองค์ปัจจุบัน รวม ๓ ครั้ง ในรัชกาลที่ ๖ พบเห็นปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ องค์ปัจจุบัน ๒ ครั้ง ในสมัยรัชกาลปัจจุบัน พบเห็นปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ องค์ปัจจุบัน ๒ ครั้ง

ความจริงแล้ว ปาฏิหาริย์แห่งองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ตั้งแต่สมัยพระโสมนเรศวรและพระอุตรนเรศวร ถึงสมัยพญาพานผู้ครองเมืองทวารวดี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบัน เป็นเจดีย์ ๓ องค์อยู่ในที่เดียวกัน ปรากฏมีปาฏิหาริย์ตามตำนานบ้าง ตามคำบอกเล่าบ้าง มีปรากฏการณ์มากกว่านี้ เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาได้อย่างจริงใจ ผู้สร้างเจดีย์จะได้บุญมีวาสนาอย่างสูงส่ง ผู้กราบไหว้สักการบูชาเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุก็เป็นบุญบารมีอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สร้างและผู้กราบไหว้สักการบูชา จะถึงพร้อมด้วยสมบัติมากมาย มีรูปงาม จิตใจดี มีเกียรติ มียศ มีตำแหน่ง เป็นนักปราชญ์ มีสติปัญญา

เฉลียวฉลาด จะทำกิจการใด ๆ ก็จะทำให้รุ่งเรืองไปทุกภพทุกชาติ จะเป็นผู้มี ความมั่นคง
ตั้งองค์เจดีย์...^{๒๑๕}

จะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อ
ชีวิตที่ดีงาม และการนำเสนอพุทธธรรมประเภทอนุรักษสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความรู้ ความ
เข้าใจอย่างถูกต้อง ผู้ฟัง ผู้อ่าน สามารถตรงตามได้ นำปฏิบัติได้จริง เพราะพุทธธรรมที่ท่าน
นำเสนอ นั้น เป็นเรื่องง่าย ใกล้ตัว ในขณะที่ก็เป็นสิ่งที่ผู้คนพบเห็นอยู่ประจำ นอกจากนั้น
แล้ว ท่านยังได้มีแนวทางในการนำเสนอพุทธธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของท่าน
โดยการนำเสนอทั้งการใช้ถ้อยคำ ภาพพจน์ นิทาน การใช้สำนวนต่าง ๆ ดังที่จะได้กล่าว ดังนี้

๓.๒ แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุตมฺโม)

ศาสนาของพระพุทธองค์เป็นศาสนาเพื่อมวลชน ต้องการให้ผู้ที่เข้าถึงศาสนาแล้ว
นำออกไปทำประโยชน์แก่กุลแก่มวลชน^{๒๑๖} การเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ไทย อาจมี
แนวทางในการเผยแผ่ที่แตกต่างกันออกไปบ้าง แต่โดยส่วนใหญ่ในการเผยแผ่นั้นได้ชี้ให้เห็นถึง
ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ถึงแม้จะมีคำกล่าวที่ว่า พระสงฆ์เราปัจจุบันทำงานโดยไม่มีแผน
ทำไปตามแนวทาง คือ ทางใครทางมัน ทำร่วมกันไม่ได้ เจ้าสำนักเผยแผ่จึงกลายเป็นผู้สร้าง
ปัญหา ยิ่งเผยแผ่ ชาวบ้านก็ยิ่งสับสน^{๒๑๗} หรือต่างคนต่างความคิด ต่างคนต่างทำ ขาดหลักฐาน
เหตุผล และไม่ยุติด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จนทำให้เกิดความแตกแยกในด้านทฤษฎี
คือ ความเห็น^{๒๑๘} แต่สำหรับพระธรรมปริยัติเวที ท่านมีแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมคือ
สอนคนให้รู้จักการไหว้พระสวดมนต์ ระลึกถึงพุทธานุคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ทั้งเข้า สาย บ่าย เย็น
ก่อนนอน ตื่นนอนอย่างมีสติเชื่อว่าได้ปฏิบัติธรรม การได้บริจาครูปทำบุญชื่อว่าปฏิบัติธรรม
รักษาศีลเป็นบุญชื่อว่าปฏิบัติธรรม การภาวนาเป็นบุญชื่อว่าปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมด้วย
การใช้ธรรม ปฏิบัติธรรมเพื่อจะรู้ธรรม นอกจากนั้นท่านได้เน้นหลักกรรมฐาน ศีล สมาธิ

^{๒๑๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุตมฺโม), ที่ระลึกในงานฉลองสมโภชองค์พระปฐมเจดีย์
ครบ ๕๕๐ ปี, หน้า ๑๔๒ - ๑๔๓.

^{๒๑๖} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, *พุทธจักรดงขมิ้น*, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ๒๕๓๒), หน้า ๔.

^{๒๑๗} พระศรีธรรมมาภรณ์ (ดำรง ทิฏฐธมฺโม), “พุทธศาสตร์ พุทธวิธีการเผยแผ่” พระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศ รุ่นที่ ๕, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), :๑๗๑.

^{๒๑๘} เฉลิมพล โสมอินทร์, *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับการพูด*,
(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

ปัญญา ทาน ศีล ภavana ความกตัญญูกตเวทิตา และพระบรมราโชวาท ๔ ประการ เป็นหลักในการปฏิบัติ นอกจากนี้พระธรรมปริยัติเวที ยังได้มีแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมที่ชัดเจนคือการยกถ้อยคำเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย การยกอุทาหรณ์ เล่านิทานประกอบเพื่อให้เห็นภาพพจน์ การใช้สำนวน พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม คำกลอนขึ้นมาอ้างเป็นการช่วยเสริมสร้างเทคนิคแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างชัดเจน น่าเชื่อถือ ก็นใจ และประทับใจผู้ฟัง

การศึกษาแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมมีการแสดงพระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม บทความของพระธรรมปริยัติเวที ผู้วิจัยจะได้ศึกษาในเรื่อง ดังต่อไปนี้

- ๓.๒.๑ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย
- ๓.๒.๒ การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ
- ๓.๒.๓ การใช้สำนวนพุทธภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง บทกลอน

๓.๒.๑ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย

การใช้ข้ออุปมาอุปมัย คือ การยกตัวอย่างของจริงหรือปรากฏการณ์จริงที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่และใกล้ตัวผู้ฟัง เป็นสิ่งที่คนเราเห็นกันอยู่คาดคั้นทั่วไป การนำรูปธรรมไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้น จะช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดและเข้าใจง่ายขึ้น ส่วนการนำนามธรรมไปเปรียบเทียบกับรูปธรรม จะช่วยให้เนื้อความหนักแน่นขึ้น พระธรรมปริยัติเวทีจึงได้นำเอาวิธีอุปมาอุปมัยมาใช้มากในการเผยแผ่พุทธธรรม เพราะท่านเห็นว่าธรรมะบางข้อนั้นยากแก่การเข้าใจ แต่เมื่อยกสิ่งที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาเปรียบเทียบกับ ผู้ฟัง ผู้อ่าน ย่อมมองเห็นตามความเป็นจริงได้ ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง นีว...ญาติโยมสาธุชนทั้งหลาย ผู้คนในสังคมของเราก็มีความแตกต่างกันมากมายนี้ หากจะเปรียบแล้วก็ไม่ต่างอันใดกับนีวทั้งห้าในมือของเรา งานที่จะทำได้สำเร็จได้ด้วยดีก็ต้องอาศัยนีวทั้งห้าร่วมกันทำหน้าที่อย่างเหมาะสมแก่ฐานะของตน บ้านเมืองเรามีความสงบร่มเย็นได้ก็ต้องอาศัยบุคคลแต่ละฝ่ายร่วมกันสร้างสรรค์ มิใช่เป็นหน้าที่ของบุคคลใดผู้หนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ และการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้น สิ่งที่เป็นจำเป็นในการปฏิบัติก็คือคุณธรรม เครื่องปฏิบัติให้เหมาะสมกับหน้าที่ของตน นั่นก็คือ ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งเปรียบกับนีวโป้ง จะต้องประกอบด้วย พรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้ที่หน้าที่ปกครองดั่งนีวชี้ ต้องปราศจากอคติธรรมสี่คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ผู้ที่เป็นทหารซึ่งเปรียบดั่ง

นิ้วกลาง ก็ต้องมีความเสียดสี มีความกล้าหาญ มีความอดทน มีความซื่อสัตย์ ผู้ที่เป็นคั้ง
 นิ้วนางก็ต้องมีคุณธรรมที่สร้างความงาม คือ ศิลธรรม เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยขันติธรรม
 และโสรจธรรม อนุชนผู้เยาว์วัยคั้งนิ้วก็อย ก็ต้องมีความอ่อนน้อมต่อมคนต่อผู้ใหญ่เป็น
 นิจศีล บ้านเมืองสังคมาใด มีหน้าที่คั้งนิ้วทั้งห้าที่สามัคคีกัน บ้านเมืองนั้น สังคมนั้น ก็จะมีแต่
 ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง...^{๒๑๕}

เรื่อง ยิ้ม...ลักษณะที่แท้จริงของการยิ้มนั้น เป็นคุณสมบัติที่ฉายออกมาจากจิตใจ
 ที่เมตตาการุณย์ โดยตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม การยิ้มที่จริงใจเท่านั้นจะได้รับผลเต็มที่
 ผลของการยิ้มมีอยู่ ๔ ประการ

๑. ทำให้เกิดความเบิกบานใจ ขจัดความขุ่นข้องหมองใจ ภาวะอารมณ์ที่ดี เป็นการ
 บ่งบอกว่าเป็นผู้มีสุขภาพใจที่สมบูรณ์ มีคุณภาพ การยิ้มถือว่าเป็นยาบำรุงใจขนานแท้
๒. ทำให้มีเสน่ห์ต่อผู้พบเห็น ดึงดูดให้นิยมชมชอบ ยอมรับนับถือในตัวบุคคลที่มี
 ใบหน้าเบิกบาน ยิ้มละไม โดยปราศจากข้อระแวงสงสัย
๓. ทำให้ใบหน้างดงาม เพราะยิ้มทำให้ดวงหน้าขวนมอง คนที่ขี้เหร่แต่เมื่อยิ้มก็ทำให้
 คุติขี้นมาได้ ส่วนผู้ที่มิใบหน้านามอยู่แล้ว เติมยิ้มลงไปสักนิด ท่านก็จะคุติขี้นไปอีก
๔. ทำให้อารมณ์หายโกรธ ผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ เพราะคนที่มักโกรธ
 ง่าย จะมีดวงหน้าที่หม่นหมองดูแก่เกินวัย ดังนั้นการยิ้มด้วยเมตตา จะเป็นสิ่งที่ขจัดความโกรธ
 หรือโทสะให้หมดไป เปรียบเหมือนเอาน้ำรดไฟที่ลุกโหมให้มอดดับไป...^{๒๒๐}

เรื่อง ธรรมะกับความรับผิดชอบ... ศีล เป็นสมบัติ ขอให้ทุกท่านได้ทราบว่ ศีล คือ
 สมบัติ ที่ท่านได้ย่างทำเข้ามาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลแห่งนี้ ให้มองเห็นว่าตรงนี้เป็น
 สถานที่ที่เป็นสมบัติของเรา อะไรเป็นสมบัติของเรา ตรงนี้วิชาความรู้ เป็นสมบัติของเรา เราเข้า
 มาเอาสมบัติคือวิชาความรู้ตรงนี้ใส่ตัวเราไว้ เมื่อมีสมบัติคือความรู้ใส่ตัวเราไว้ เราสำเร็จจาก
 ตรงนี้ไปมีงานทำ พอเรามีงานทำสมบัติก็เกิดขึ้น ให้มองเห็นว่า สถานที่นี้เป็นสมบัติ ศีลที่
 เราได้สมทานหรือรับไปนี้ เป็นสมบัติเห็นว่าเป็นสมบัติ สมบัติในที่นี้คือ บุญ บุญเป็นสมบัติ
 สามารถดูแลเอาสมบัติภายนอกเข้ามาได้ อุปมาเหมือนกับบ่อน้ำ บ่อน้ำเป็นนายของน้ำ น้ำเป็น

^{๒๑๕} พระเทพปริชิตมุนี (สุเทพ สุสฺสธรมฺโม), *หลักสิบเทศนา หลักสิบบรรณา*, หน้า ๕๔.

^{๒๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖ - ๕๗.

บริวารของบ่อ ระหว่างนายกับบริวาร ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ใครจะต้องไปหาใคร ตอบได้ชัดเจนว่าผู้น้อยจะต้องไปหาผู้ใหญ่ บ่อเหมือนกับผู้ใหญ่ น้ำเหมือนผู้น้อย เวลามีน้ำ พอเจอบ่อก็ต้องวิ่งไปหาเลย ไหลลงไปบ่อ เพราะน้ำเป็นบริวารของบ่อ...^{๒๒๑}

เรื่อง แม่ของความคิด... ความสะอาด ก็คือความผ่องแผ้ว ความหมัดจด ความจริงใจ หิริ แปลว่า ความละอาย โอดตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว ละอายและความเกรงกลัวในที่นี้ หมายถึง ความละอายต่อสิ่งที่เป็นความชั่ว ความไม่ดี เกรงกลัวต่อสิ่งที่เป็นบาปผิดทำนองคลองธรรม พระอรชกถาจารย์ในยุคก่อน ท่านได้เปรียบเทียบไว้ให้เราเข้าใจถึงหิริและโอดตปปะสองข้อนี้ว่า คนที่กลัวบาปนั้น เปรียบเช่นกับคนกลัวอสรพิษ แม้ว่าอสรพิษจะตัวไม่ใหญ่โต แต่ก็มีพิษร้ายแรง หากไม่ระวังก็จะถูกมันจกกัดให้เป็นอันตรายได้ และเปรียบดังสตรีงามที่อาบน้ำแล้ว ซิลมได้ด้วยเครื่องปรุงของหอม แต่งตัวงดงามดีแล้ว ย่อมรังเกียจสิ่งสกปรก แม้เพียงเล็กน้อย เช่น โคลนตม ดังนี้...^{๒๒๒}

เรื่อง การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ...บุญเป็นส่วนละเอียด ไทยธรรมเป็นส่วนหยาบ แต่ว่าส่วนละเอียด โยมมองไม่เห็น เห็นแต่ส่วนหยาบ ๆ ถ้าอาตมาจะอุปมาในที่นี้ ก็เหมือนกับโยมที่จะทำแกง เวลาแกง โยมก็ต้องมีมะพร้าว ๆ ก็จะต้องมาขูด ขูดมะพร้าวแล้วก็เอาไปคั้นเอาน้ำกะทิ น้ำกะทิมันมาจากไหน มันมาจากมะพร้าว แต่ตอนที่มันคั้น เราเห็นน้ำกะทิใหม่ไม่เห็น ๆ น้ำกะทิ เห็นแต่กากมะพร้าว ฉนั้นใด บุญที่จะเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นจากไทยธรรม บีบออกมาเป็นน้ำกะทิ บีบออกมาเป็นบุญ ในส่วนของน้ำกะทินั้นแหละ ให้ผู้ที่ล่องลับไปแล้ว...^{๒๒๓}

เรื่อง พื้นฐานของคนดี... ผู้ไม่รู้จักบุพการี ไม่รู้จักพระคุณของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไม่รู้จักพระคุณของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ไม่เชื่อว่าเป็นคนกตัญญู เหมือนต้นไม้ใหญ่ที่ไร้ราก ถูกกระแสลมพัดก็ล้มกรืน คนที่คิดว่าตนเป็นคนดี แม้รู้ความกตัญญูกตเวทิตี ก็จะเป็นคนดีไม่ได้นาน...^{๒๒๔}

^{๒๒๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสฺสรมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖.

^{๒๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑ - ๒๐๒.

^{๒๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

^{๒๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๐.

เรื่อง **ประหม่นนักเรียนบาลี...**นักเรียนบาลีจะเรียนได้สำเร็จนั้น ต้องมีหลักอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา นักเรียนที่สอบไม่ผ่าน ก็ลองสำรวจตัวเองดูนะว่า ขาดอะไร ฉันทะ คือ ความพอใจ สำรวจดูว่าเรามีความพอใจในการศึกษาเล่าเรียนไหม วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร สำรวจดูว่าเรามีความตั้งอกตั้งใจการเรียนไหม ไปโรงเรียนทุกวัน หรือไม่ ขาดเรียนหรือเปล่า จิตตะ คือ ฝึกฝน สำรวจดูว่าเรามีความฝึกฝนในการเรียนไหม ไม่ใช่ ขยันเหมือนกิ่งก่า วิ่ง ๆ แล้วก็หยุดอย่างนี้ไม่ดี ต้องขยันเหมือนปลา เพราะปลาว่ายน้ำไปเรื่อย ไม่หยุด บางครั้งเร็ว บางครั้งช้า แต่ไม่หยุด และวิมังสา คือ พิจารณาไตร่ตรอง ต้องรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาความเข้าใจ ไม่ใช่จะขยันอย่างเดียว เราจะต้องพิจารณาไตร่ตรองสิ่งที่เราได้เรียนไป...^{๒๒๕}

๓.๒.๒ การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ

การนำเสนอโดยวิธียกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบในการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม หรือบทความ ท่านจะยกเรื่องมาเล่าเพื่อให้เนื้อหาพุทธธรรมนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้สอดคล้องกับเนื้อหา ทำให้มองเห็นภาพ ยังความเพลิดเพลินให้เกิดขึ้น และในขณะเดียวกันก็ได้รับสาระธรรมด้วย จึงนับว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับผู้ฟังทุกกลุ่ม ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง **ความไม่โศก...** เมื่อครั้งพระโพธิสัตว์เกิดมาเป็นพราหมณ์ชาวเมืองพาราณสี มีอาชีพทำนาทำไร่ ในครอบครัวนั้นมีทั้งหมด ๖ คน คือ ตัวพราหมณ์ พระโพธิสัตว์ ภรรยาของพราหมณ์ ลูกชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ และหญิงรับใช้อีกคน ทุกคนเชื่อฟังในคำสั่งสอนของพราหมณ์เสมอ ทุกเย็นก่อนเข้านอนพราหมณ์จะสอนให้ทุกคนนึกถึงความตายอยู่ประจำว่า

“พวกเธอจงเจริญมรณานุสสติอยู่เสมอว่า เราทุกคนจะต้องตาย ชีวิตของเราไม่แน่นอน ร่างกายทรัพย์สินสมบัติเป็นสิ่งไม่จริง มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปตามธรรมดา แต่สิ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ความตาย เราต้องตายกันทุกคนอยู่ที่ว่าจะช้าหรือเร็ว ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน พวกเธอไม่ควรประมาท” ทุกคนปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา

^{๒๒๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสฺสโม), ที่ระลึก รัชมหาราชทศวรรษเฉลิมสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑๕.

ต่อมาวันหนึ่ง พรานหมันกับลูกชายออกไปไถนาตั้งแต่เช้าตรู่ พวกผู้หญิงอยู่เฝ้าบ้านคอย ทำอาหารไปส่ง ขณะที่พวกพรานหมันกำลังไถนาอยู่ ลูกชายได้จุดไฟเผาหญ้าแห้งใกล้จอม ปลูก ควันไฟเข้าตางพืษตัวหนึ่งในจอมปลูก มันจึงเลื้อยออกมากัดลูกชายของพรานหมันจน สิ้นใจตายในทันที พรานหมันเห็นลูกชายล้มก็วิ่งรี่เข้ามาดู พบว่าลูกชายของตนตายแล้วจึงอุ้มศพ วางไว้ใต้ร่มไม้แล้วกลับไปไถนาต่อโดยมิได้แสดงอาการเสียใจแต่อย่างใด เพราะด้วยอานิสงส์ ของการเจริญมรณานุสสติอยู่บ่อยๆ จึงรู้และเข้าใจสภาพตามความเป็นจริง พอตีมีเพื่อนบ้านคน หนึ่งกำลังจะกลับบ้านเดินผ่านมา พรานหมันจึงวานให้ไปบอกคนที่บ้านว่าให้เอาข้าวมาสำหรับ คนเดียว ไม่ต้องเพื่ออีกคนเหมือนทุกวันแล้วก็ให้ทุกคนออกมาที่นาทั้งหมด

ภรรยา ลูกสาว ลูกสะใภ้ และหญิงรับใช้ออกมาและรู้ว่าลูกชายเสียชีวิตแล้ว ก็มีได้มีใคร เสียใจหรือรำไ้ให้คร่ำครวญ ต่างพากันเอาดอกไม้เครื่องหอมมาวางบูชา และจัดการเผาแบบ ง่าย ๆ ที่นาแห่งนั้น

ขณะเดียวกัน แทนบัณทุกัมพลศิลาอาสน์ขององค์อินทาทวาราชก็เกิดอาการร้อนขึ้นมา เพราะอานุภาพแห่งคุณของคนทั้งห้า พระอินทร์ส่งทิพยเนตรคูก็รู้สาเหตุทั้งหมด เกิดความ ศรัทธาเลื่อมใส จึงเสด็จลงมาพบคนทั้งห้าถามว่า

“ลูกชายคนเดียวในบ้าน ท่านไม่รักหรืออย่างไร ทั้งที่ตายไปอย่างนี้ ไม่เห็นมีใคร เสียใจเลยสักคน”

“ชื่อว่าบุตรผู้สืบสกุล ย่อมเป็นที่รัก เป็นดังแก้วตาดวงใจของพ่อแม่” พรานหมันตอบ

“แล้วทำไมไม่มีใครเสียอกเสียใจกับการจากไปของเขา” พระอินทร์ถามด้วยความสงสัย

พรานหมันจึงตอบไปว่า “ข้าพเจ้าทราบดีว่า เสียใจไปก็เปล่าประโยชน์ ลูกชายก็ตายไป แล้ว ร่างที่ไว้วิญญาณของเขาใช้ประโยชน์อะไรก็ไม่ได้ เขาได้ทิ้งร่างนี้ไปเหมือนงูที่ลอกคราบ เก่าทิ้งไป เขาได้ไปตามทางของเขาแล้ว แม้พวกญาติที่เผาศพเขา จะร้องเศร้าโศกเสียใจขนาด ไหน เขาก็ไม่มีทางรับรู้ความรู้สึกเหล่านั้น เขาไปยังที่ ๆ เขาจะไปแล้ว”

ส่วนภรรยา ก็ตอบว่า “ลูกชายของดิฉันเขามาจากโลกอื่น มาเกิดในท้องของดิฉัน ก็ไม่ได้เชื่อเชิญเขามา เมื่อเขาไปจากดิฉัน ๆ ก็มีได้อนุญาตให้เขาไป เขามาหาของเขเอง เขาก็ ไปของเขาเอง ดิฉันจะรู้สึกเสียใจไปทำไม เขาไปตามทางของเขาแล้ว เขาไม่รับรู้ความรู้สึกเศร้า โศกเสียใจของบรรดาญาติอีกต่อไป”

น้องสาวตอบว่า “พี่ชายของฉันตายไปแล้ว ดิฉันร้องไห้คร่ำครวญไป ก็ต้องซุบซอมอด โรยไป ไม่เห็นจะเกิดประโยชน์อะไรสำหรับดิฉัน พวกญาติพี่น้องก็ยังอยู่สบาย เขาได้ไปตาม ทางของเขาแล้ว เขาไม่รับรู้ความรู้สึกเสียใจของบรรดาญาติอีกต่อไป”

ฝ่ายลูกสะใภ้ก็ตอบเป็นทำนองเดียวกันว่า “ ผู้ที่ร้องไห้คร่ำครวญถึงคนที่ตายจากไปแล้ว ก็เหมือนกับเด็กน้อยที่ร้องไห้เพราะอยากได้ดวงจันทร์ สามีของดิฉันเขาไปตามทางของเขาแล้ว ดิฉันร้องไห้คร่ำครวญไปก็ไร้ประโยชน์ แม้พวกญาติที่กำลังเผาศพเขาจะพากันร้องไห้คร่ำครวญ เขาก็ไม่รู้ถึงความรู้สึกของพวกญาติได้”

และหญิงรับใช้ก็ตอบเป็นคนสุดท้ายว่า “ผู้ที่เศร้าโศกคร่ำครวญถึงคนที่ล่วงลับไปแล้ว หวังจะให้เขากลับคืนมา ก็เหมือนกับการประสานหม้อที่แตกแล้ว ให้ต่อกันดังเดิม ย่อมเป็นไปได้ ลูกชายของเจ้านาย ท่านไปตามของท่านแล้ว แม้พวกญาติที่กำลังเผาศพเขา จะพากันร้องไห้ คร่ำครวญ เขาก็ไม่รู้ถึงความรู้สึกของพวกญาติได้”

จากคำพูดของทุกคน ทำให้พระอินทร์ทราบดีว่า ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการเจริญมรณานุสสติเป็นอย่างดี ทุกคนรู้จักปรับใจ ทำใจกับเหตุการณ์เช่นนี้ได้ พระอินทร์จึงเกิดความรู้สึกศรัทธาเลื่อมใสเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ จึงได้ดลบันดาลแก้วแหวนเงินทองให้กับครอบครัวของพราหมณ์แล้วกล่าวทิ้งท้ายไว้ว่า

“พวกท่านจงระลึกถึงความตายต่อไปเถิด และให้ท่าน รักษาศีล เข้าถือนิสิตอุโบสถอยู่เป็นประจำเถิด” แล้วพระอินทร์ก็เสด็จกลับวิมานบนสวรรค์ชั้นฟ้าดังเดิม

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พราหมณ์และครอบครัวก็ได้รับความสุขจากทรัพย์สมบัติ แก้วแหวนเงินทองเหล่านั้น เพราะความไม่โศก..

ท่านได้สรุปว่า ขอได้ฝึกเจริญมรณานุสสติให้เป็นประจำต่อเนื่อง เมื่อใดก็ตามสิ่งที่เป็นที่รัก คนที่ผูกพันจากไป พลัดพรากไป จะได้สามารถปรับใจทำใจไม่เศร้าโศกไปกับการจากไปของสิ่งนั้นหรือคนนั้น และอาจจะได้รับสิ่งดีมีคุณค่าเช่นเดียวกับครอบครัวพราหมณ์ พระโพธิสัตว์ได้รับจากองค์อินทาทวาราชก็เป็นได้...^{๒๒๖}

เรื่อง แม่ของลูก :เรื่องหมายคนดีและการเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ... ในโลกนี้ไม่มีใครรักเราเท่าแม่ ถ้าจะตั้งคำถามว่า “ในโลกลนี้ ใครรักเรามากที่สุด” หากจะตอบว่า “ก็แม่ของเราสิ รักเรามากที่สุด” คำตอบนี้โดยส่วนใหญ่เห็นจะไม่ผิด เพราะเหตุไร เพราะลูกทุกคนล้วนเกิดในอุทรของแม่ทั้งนั้น และเพราะแม่เป็นเพศหญิง จิตใจย่อมมีความอ่อนโยนอยู่ตามธรรมชาติ ความอ่อนโยนนี้เองเป็นที่เจริญงอกงามของความรักได้ดีที่สุด ฉะนั้นแม่ทุกประเภทจะเป็นแม่คนหรือแม่อะไรก็ตามล้วนแต่รักลูกทั้งนั้น มีเรื่องประหลาดมหัศจรรย์ในทาง

^{๒๒๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมโม), หลกสิบทศนา หลกสิบวรธนา, หน้า ๗๕-๗๖.

พระพุทธศาสนา อยู่เรื่องหนึ่ง นำมาเล่าในที่นี้คงไม่มีใครเชื่อ เพราะเป็นเรื่องเหลือเชื่อ แม้ถึงจะไม่มีใครเชื่อก็จะเล่า เพื่อเป็นองค์พยานแห่งความรักของแม่ เรื่องมีอยู่ว่า

“มีพระอรหันต์รูปหนึ่ง ก่อนที่จะบวชในพระพุทธศาสนา สมัยเป็นฆราวาส ท่านเป็นชายหนุ่มมีฐานะดี เป็นลูกเศรษฐีแต่งงานมีบุตรแล้ว วันหนึ่งไปพบพระอรหันต์รูปหนึ่ง ซึ่งมีรูปร่างผิวพรรณงดงาม เกิดคิดอกุศลในใจว่า ถ้าพระรูปนี้เป็นภรรยาเราคงจะดี พร้อมกับอกุศลจิตนั้นเพศของเขากลายเป็นหญิงไปทันที เขาเกิดความอับอายมาก จึงหนีไปอยู่เมืองอื่น เพื่อไม่ให้ใครรู้จัก และได้แต่งงานกับชายคนหนึ่งจนมีลูกด้วยกัน เขาจึงได้เป็นทั้งพ่อและแม่ของลูกในชาติเดียวกัน

ตรงนี้แหละที่ว่าไม่น่าเชื่อ ภายหลังเพื่อนของเขามาพบทราบเหตุความเป็นไปนั้น จึงพาไปขอขมาพระอรหันต์ เขาได้กลับเป็นชายอย่างเดิม และมีความสลดใจกับเรื่องบาปกรรม จึงได้ตัดสินใจบวชในพระพุทธศาสนา

ประชาชนทั้งหลายได้ทราบเรื่องนั้น จึงพากันไปถามความจริงจากท่านมากมาย และปัญหาที่คนอยากรู้ที่สุดคือระหว่างลูกที่ท่านเป็นพ่อ กับลูกที่ท่านเป็นแม่นั้น ท่านรักลูกคนไหนมากกว่ากัน ตอนนั้นท่านยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ท่านตอบพวกเขาไปว่า ข้าพเจ้ารักลูกที่อาศัยท้องข้าพเจ้าเกิดมากกว่า”...^{๒๒๗}

เรื่อง อานิสงส์การทำบุญแก่สามเณร...สามเณรเป็นเหล่ากอแห่งพระสมณโคดม ซึ่งเป็นตระกูลแห่งพระพุทธศาสนา..สามเณรที่มีความสำคัญอีกรูปหนึ่ง คือ นิโครธสามเณร เป็นหลานของพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระเจ้าอโศกมหาราชที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา เพราะได้ฟังพระธรรมเทศนาจากสามเณรเรื่อง อปปมาทธรรม ให้พระเจ้าอโศกได้สดับ เมื่อพระเจ้าอโศกได้สดับแล้วทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนา สร้างเจดีย์บูชาพระพุทธเจ้าถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ สละทรัพย์ไว้ในพระพุทธศาสนา นับไม่ถ้วน เป็นผู้อุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ทรงส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕ สาย ทรงประทานพระบรมสารีริกธาตุ แต่พระสมณทูตได้นำไปประดิษฐานทั่วโลก พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย เพราะพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งสมณทูตสายที่ ๕ ซึ่งมีพระโสณเถระและพระอุตตระ ได้สร้างพระปฐมเจดีย์ไว้เป็นหลักฐานอยู่ในปัจจุบัน พระเจ้าอโศกมหาราชเลื่อมใสพระพุทธศาสนาได้ เพราะสามเณรนิโครธ พระพุทธศาสนามีอยู่

^{๒๒๗} พระธรรมปรีชิตเวที (สุเทพ มุสสุกรมโหม), แม่ของลูก: เครื่องหมายของคนดีและการเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๔ - ๕.

ในประเทศไทยได้เพราะพระเจ้าอโศกมหาราชส่งมา ดังนั้น พระพุทธศาสนามีอยู่ในประเทศไทยได้ ก็เพราะสามเณรนิโครธ นี่คือความสำคัญของสามเณร..

ฉะนั้น สามเณรจึงถือว่าเป็นปฏิคาหกที่สำคัญ สามารถเป็นผู้รับทานจากศรัทธาของญาติโยมได้ โดยงานบำเพ็ญกุศลศกทุกงานไม่ควรจะขาดสามเณร ขอให้เจ้าภาพเจาะจงนิมนต์สามเณรมาสวดพระอภิธรรมบ้าง นิมนต์สามเณรมาฉันเพลบ้าง หรือจัดให้ลูกหลานบวชเณรหน้าไฟบ้าง สามเณรที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นปฏิคาหกรับทานปัจจัย ๔ แล้ว ทานและปัจจัย ๔ ที่เจ้าภาพแก่สามเณร ก็จะกลายเป็นบุญเหมือนกับถวายพระสงฆ์เช่นเดียวกัน และเจ้าภาพก็อุทิศส่วนบุญนี้ส่งไปให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว บุญเมื่อถึงผู้ล่วงลับแล้ว ผู้ที่ล่วงลับก็จะมีความสุขในสัมปรายภพอย่างแน่นอน...^{๒๒๘}

๓.๒.๓. นำเสนอโดยยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง บทกลอน มาประกอบการเผยแพร่พุทธธรรม

วิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต ภาษิต คำคม โคลง บทกลอนมาประกอบกับการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความนั้น เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้การเผยแพร่พุทธธรรมมีประเด็นชัดเจน หรือสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้ฟัง ผู้อ่านมากขึ้น พระธรรมปริยัติเวทีใช้วิธีการนี้ด้วย แต่ครั้งย่อมมีคำเหล่านี้เชื่อม แทรกหรือลงท้ายอยู่เสมอ ซึ่งสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

๓.๒.๓.๑ พุทธศาสนสุภาษิต

การนำเสนอธรรมะในรูปแบบต่างๆ ยกเว้นการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นธรรมเนียมอยู่แล้วที่ต้องยกพุทธศาสนสุภาษิต อย่างอื่นไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ ในการบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมและบทความเป็นต้น ของพระธรรมปริยัติเวที แทรกตามขั้นตอนบ้าง ใช้เป็นบทสรุปบ้าง แล้วแต่ความเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้สิ่งที่นำเสนอมีความหนักแน่น ชัดเจน เพราะมีหลักฐานสามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะพุทธศาสนสุภาษิตที่ยกขึ้นมาเขียนนั้น ส่วนมากนำมาจากพระไตรปิฎก ส่วนในอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา มีน้อย ดังข้อความตัวอย่าง

^{๒๒๘} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม), คู่มือฟังสวดพระอภิธรรมบำเพ็ญกุศลให้ผู้มีพระคุณ, หน้า ๓๐ – ๓๓.

เรื่อง ยศ – ตำแหน่ง... ยศ กับ ตำแหน่ง จึงมักจะเป็นของคู่กัน ทั้งฝ่ายคติโลกและคติธรรม ทางคติโลก หมายถึง ฝ่ายบ้านเมือง ส่วนฝ่ายคติธรรม ก็จะเป็นพระภิกษุสงฆ์ เมื่อพิจารณาแล้ว ทางฝ่ายภิกษุสงฆ์ ตำแหน่งจะมาก่อน ส่วนฝ่ายทางบ้านเมือง ยศจะมาก่อน ตำแหน่ง บางครั้งก็มาพร้อม ๆ กัน จะอย่างไรก็ตาม ทั้งฝ่ายทางโลกและทางฝ่ายธรรม ต่างก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ ต้องการยกย่องสรรเสริญบุคคลที่ทำงาน เพราะทั้งยศและตำแหน่งนั้น มีสำหรับมอบให้กับผู้บริหาร ตำแหน่งเป็นอำนาจ ส่วนยศก็เป็นการเสริมอำนาจ ให้อำนาจสำคัญมากขึ้น ทั้งยศและตำแหน่งก็มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าโน้นแล้ว พระองค์ทรงตรัสว่า “ยโส ลพฺธา น มชฺเชยฺย บุคคลไฉยฺสแล้ว ไม่พึงมา” คือ ไฉยฺส หรือ ความเป็นใหญ่แล้วอย่าลืมตัว สำหรับผู้เขียน ก็มาได้ยศและตำแหน่งควบคู่กันมาตลอด โดยเฉพาะปีทีสอบ ป.๕.๓ ได้ ทางบาลีสันนามหลวง ออกวิชาสัมพันธ์เรื่อง ยศ ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสารว่า

อุฏฺฐานวโต สติมโต

สุจิกมฺมสุส นิสุมฺมารีโน

สญฺญตฺตสฺส จ ฌมฺมชีวิโน

อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺตติฯ

แปลเป็นใจความว่า ยศย่อมเจริญแก่บุคคลผู้ขยัน ผู้มีสติ

ผู้มีการงานสะอาด ใคร่ครวญแล้วจึงทำ

ผู้สำรวมระวัง ผู้มีสัมมาชีพ ผู้ไม่ประมาท ฯ...^{๒๒๕}

เรื่อง บุญญกถา...บุญ เป็นนามธรรมคือเจตนาอยู่ที่ตัวเรา ตัวของเราเป็นผู้สร้างบุญ เก็บบุญและเป็นที่อยู่ของบุญ เราควรแสวงหาบุญที่กายของเรา ที่มีความยาวเพียง ๑ วา มีความหนา ๑ คืบ และมีความกว้างเพียงศอกกำมานี้แล บุญที่อยู่ในตัวของเรา สถานที่เกิด ๓ ทาง คือ บุญที่เกิดขึ้นทางกาย ๑ บุญที่เกิดขึ้นทางวาจา ๑ บุญที่เกิดขึ้นทางใจ ๑ บุญที่เกิดขึ้นทางกาย เช่น เราใช้กายไหว้พระ กราบพระ ทำความเคารพพระ ใช้กายช่วยกิจการงานตามวัดต่างๆ ตลอดจนการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิโคตติในกาม ไม่ดื่มสุราและเมรัย เป็นต้น ชื่อว่า บุญที่เกิดขึ้นทางกาย บุญเกิดขึ้นทางวาจา เช่น ใช้วาจาพูดในสิ่งที่ดี ใช้วาจารับศีล ใช้วาจากล่าวธรรมะ ใช้วาจาบอกบุญชักชวนผู้อื่นทำบุญ ใช้วาจาสดมภ์ หรือใช้วาจาบริกรรม

^{๒๒๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), ที่ระลึกรับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, หน้า ๑๘๕ – ๑๘๐.

พระพุทธคุณ “พุท” เวลาหายใจเข้า “โธ” เวลาหายใจออก ภวานว่า “พุทโธ” ดังนี้ ชื่อว่าบุญเกิดขึ้นทางวาจา บุญที่เกิดขึ้นทางจิตใจ เช่นการทำบุญทุกชนิด ใจต้องคิดก่อน เพราะใจเป็นใหญ่ ใจเป็นหัวหน้า สมด้วยพุทธภาษิตว่า

มโนปุพฺพบุคฺคา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
 มนสา เจ ปสนฺเนน ภาสตี วา กโรตี วา
 ตโต นํ สุขมนุเวติ ฉายาว อานุปายินีฯ

แปลเป็นใจความว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้ว พุทอยู่ก็ดี ความสุขย่อมไปตามเขาเหมือนเงาตามตัว การทำใจน้อมระลึกถึงธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงตรัสสอนปวงชนให้รู้แจ้งเห็นจริง ตามพระองค์ เมื่อน้อมเอาธรรมะของพระองค์ มาภวานาในใจแล้ว เรียกว่าบุญเกิดขึ้นทางใจ...^{๒๓๐}

เรื่อง อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว... การดำ่ว่า การประทุษร้ายต่อผู้ที่มีความผิด การประทุษร้ายต่อท่านผู้ไม่ได้ประทุษร้าย จะต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่เราประทุษร้ายเป็นผู้มีศีลมีคุณธรรม บาปกรรมที่จะตกต้องถึงตัวเรายิ่งทวีความรุนแรงเป็นหลายเท่า ผลกรรมจากการดำ่ว่าพระผู้มีศีลนั้น ท่านพรรณนาไว้ในพระคาถาธรรมบทว่ามีถึง ๑๐ ประการ คือ

โย ทณฺฑเทน อทณฺฑเตสุ อปฺปทญฺเฐสุ ทุสฺสตี
 ทสฺนุนมณฺญตฺรํ ฐานํ จิปรฺเปมว นิคฺจฺฉตี
 เวทนํ ผรุสฺสํ ชาณี สรีรสฺส ว เกทนํ
 ครุกํ วาปี อาพาธํ จิตฺตฺกฺเขปํ ว ปาปฺเณ
 ราชโต วา อฺปสฺสคฺคํ อพฺภกฺขานํ ว ทารุณํ
 ปริกฺขยํ ว ญฺาตีนํ โภคานํ ว ปภฺงฺคฺฉนํ
 อถ วาสฺส อคารานี อคฺคิ ทฺหตี ปาวโก
 กายสฺส เกทา ทฺุปรฺปญฺเญ นีรยํ โส อฺปฺปชฺชตีฯ

^{๒๓๐} พระเทพปริชิตมุนี (สุเทพ สุสฺสรมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบวรรษา, หน้า ๔๐.

แปลว่า ผู้ประทุษร้ายต่อท่านผู้บริสุทธิ์ ย่อมประสบภัยพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาภัย ๑๐ ประการเหล่านี้คือ ประการที่หนึ่ง ย่อมเจ็บปวดร่างกายอย่างหนักโดยไร้สาเหตุ ประการที่สอง อวัยวะจะต้องแตกหัก ประการที่สาม จะเกิดอาพาธโรคร้ายรักษาไม่หาย ประการที่สี่ จิตวิปลาสเสีย สติเป็นบ้า ประการที่ห้า เกิดคดีความที่ไม่มีทางชนะ ประการที่หก ถูกกล่าวหาด้วยเรื่องน่าอับอาย จนเสียชื่อเสียง ประการที่เจ็ด เกิดการสูญเสียญาติผู้รัก ประการที่แปด ทรัพย์สิ้นเกิดสูญหายย่อยยับ ประการที่เก้า ไฟไหม้บ้านไร่ที่อยู่อาศัย และ ประการที่สิบ เมื่อแตกกายทำลายชั้นแล้วก็ต้องไปเกิดยังขุมนรกอเวจี...^{๒๓๑}

เรื่อง เสียเพื่อได้...ในฐานะประชาชนชาวไทย ก็มีหน้าที่รักและหวงแหนในความเป็นไทย ในสถาบันชาติ ขอมเสียดสละความเห็นแก่ตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขของส่วนรวม บ้านเมืองร่มเย็น ไม่ก่อความเดือดร้อนให้เกิดแก่ชาติบ้านเมือง ขอมเสียดสละชีวิตเพื่อปกป้องเอกราชของชาติไว้ พึงขอมเสียดประโยชน์ส่วนน้อย เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนมาก ขอมเสียดทุกอย่างเพื่อรักษาหน้าที่ รักความดีของตนไว้ ดังพระพุทธพจน์ที่มาในขุททกนิกาย ชาดกว่า

ชนํ จเช อญฺควรสฺส เหตุ

อญฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน

อญฺคํ ทํอ ชีวิตญฺจาปี สพฺพํ

จเช นโร ฌมฺมนุสฺสนุโต

แปลว่า นรชนพึงขอมเสียดสละทรัพย์

เพราะเหตุแห่งอวัยวะ

เมื่อรักษาชีวิต พึงสละทุกอย่าง

คือทั้งอวัยวะ ทรัพย์ และแม้กระทั่งชีวิต...^{๒๓๒}

เรื่อง แม่ของความดี... ศิลามีหลายประเภท เช่น ศิลของสาธุชนผู้อยู่ครองเรือน มี ๕ ข้อ เรียกว่า “ศิล ๕” ศิลของอุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาปสาทะรักษาศิลอุโบสถ มี ๘ ข้อ เรียกว่า “อุโบสถศิล” ศิลของสามเณรมี ๑๐ ข้อ ศิลของพระภิกษุมี ๒๒๗ ข้อ แต่แตกต่างกันที่ประเภทและจำนวน แต่ศิลทุกประเภทก็มีเป้าหมายอันเดียวกัน นั่นคือต้องการให้ผู้ปฏิบัติมี

^{๒๓๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบวรรษา, หน้า ๘๘ – ๘๙.

^{๒๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑.

ระเบียบวินัย มีกาย วาจาสงบเรียบร้อย มีความเป็นอยู่ที่เป็นปกติ ไม่เกิดความเดือดร้อนใน
 ภายหลัง ศีลมีความสะอาดกาย สะอาดวาจา เป็นลักษณะปรากฏให้เห็น มีหิริโอตตปละเป็น
 บรรทัดฐาน ดังพระบาลีว่า

โศเจยฺยปจฺจุปฺปฐฺฐานํ ตยิทํ ตสฺส วิญญูทึ

โอตฺตปฺปละจ หิริ เจว ปทฺฐฺฐานนฺตึ วนฺณตฺตํ

แปลว่า เหล่าวิญญูชนพรรณนาว่า ศีลนั้น มีความสะอาดเป็นเครื่องปรากฏ

มีหิริโอตตปละ เป็นบรรทัดฐาน..

..ผู้ที่มีศีลนั้น จะเข้าสมาคมใด ก็เป็นผู้ที่มีความแก้วกล้าไม่เก้อเจิน ไม่หวาดหวั่น
 ด้วยกลัวจะมีผู้รู้ความชั่ว เป็นผู้ที่น่าไว้เนื้อเชื่อใจ ไม่ว่าจะอยู่ในวันใดก็น่ารักสวยงาม เป็นเด็กก็
 ได้รับการมองว่าเป็นเด็กดี วุ่นนอนสอนง่าย เป็นผู้ใหญ่ก็เป็นผู้มีเหตุผลน่าเคารพยกย่อง
 เป็นคนสูงอายุน่ารัก น่าเคารพกราบไหว้ ดำรงอยู่ในเพศฤหัสถ์ก็น่าคบหา น่าไว้วางใจให้
 เป็นผู้นำของสังคม เป็นพระภิกษุสามเณร ดำรงอยู่ในเพศบรรพชิต ก็เป็นบุคคลที่น่ากราบไหว้
 บูชาของคนทั่วไป เป็นที่ไว้วางใจของพระผู้ใหญ่ในการบริหารงาน.. ฉะนั้น จึงควรบำเพ็ญศีล
 ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ เพราะศีลเป็นคุณธรรมพื้นฐานของสังคมทุกระดับ ศีลเป็นแม่แบบให้
 คุณธรรมเหล่านี้ได้อุบัติขึ้นและเจริญมั่นคงอยู่ได้ ศีลเป็นแม่ของความดีทั้งปวง สมดัง
 พุทธภาษิตที่ได้ยกไว้เป็นอุทเทสบท ณ เบื้องต้นว่า

อาทึ ลีลํ ปตฺติฐฺฐาจ กฺลฺยาณานนฺจ มาตุกํ

ปมฺขํ สพฺพทรมฺมานํ ตสฺมา ลีลํ วิโสชฺยตฺติฯ

ศีล เป็นที่พึ่งในเบื้องต้น เป็นมารดาของกัลยาณธรรมทั้งหลาย

เป็นประมุขของธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น ควรชำระศีลให้หมดจด...^{๒๓๓}

๓.๒.๓.๒ สุภาสิต ภาสิต คำคม

เรื่อง บารมี...การถูกกล่าวหา ถูกนิทนาว่าร้ายต่างๆ ที่ท่านทั้งหลายประสบอยู่
 เรื่อยๆ และทนไม่ได้นี้ ก็เพราะขาดขันติบารมี จึงพยายามตั้งขันติ ความอดทนไว้ให้มั่นคง
 อดกลั้นต่อการนิทนาว่าร้ายให้ได้ มันจะพ่ายแพ้ไปเอง และจะหมดไปในที่สุด อย่างภาษิตที่รู้

^{๒๓๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสฺมโม), หกสิบเทศนา หกสิบวรรษา, หน้า ๒๐๑, ๒๐๓ – ๒๐๖.

กันอยู่ว่า “**นินทากาลเหมือนเทน้ำ ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีดมากรีดหิน**” เมื่ออดทนได้
เชื่อว่าได้บำเพ็ญขันติบารมี...^{๒๓๔}

เรื่อง เครื่องหมายคนดี... ความสุขต่าง ๆ เราได้มาจากไหน ได้มาจากเงิน เงินเรา
ได้มาจากไหน จากความรู้ ความรู้เราได้มาจากไหน จากครูอาจารย์ ไต่ไปไต่มาก็มาอยู่ที่ครู
อาจารย์นี่เอง เพราะฉะนั้นคนเรามีความรู้ได้มาจากการศึกษาที่ครูอาจารย์ประสิทธิ์ประสาท
มาให้ จึงมีคำพูดว่า **การศึกษาเป็นบ่อเกิดแห่งการงาน การงานเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์
ทรัพย์เป็นบ่อเกิดแห่งความสุข ความสุขเป็นยอดปรารถนาของคน..**

..ความกตัญญูทศเวท..มีข้อใหญ่ที่เราควรจะนำไปปฏิบัติ ๕ ประการ

๑. เราเป็นคนไทย ต้องมีความกตัญญูทศเวทต่อชาติไทย
๒. เราเป็นพุทธศาสนิกชน ต้องกตัญญูต่อพระศาสนา
๓. เราเป็นพสกนิกรของพระเจ้าแผ่นดิน ต้องกตัญญูทศเวทต่อพระมหากษัตริย์
๔. เป็นลูกศิษย์ของครูอาจารย์ ต้องกตัญญูทศเวทต่ออาจารย์
๕. เราเป็นลูกของพ่อแม่ ต้องกตัญญูทศเวทต่อบิดามารดา

หลัก ๕ ประการนี้ ก็อยู่ในตัวเราทุกคน ใครจะทำหรือไม่ทำ ไม่มีใครบังคับ แต่ว่าทำ
ดีกว่าไม่ทำ เพราะถ้าปฏิบัติได้ตามนี้ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็จะยืนหยัดคู่ฟ้าดิน
ตลอดไป

**“อันความกรุณาปราณี จะมีใครบังคับก็หาไม่
หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน” ...**^{๒๓๕}

เรื่อง น้ำ... การดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนที่เราคิดว่าต่ำกว่า
เรา การไม่เกรงอกเกรงใจเหล่านี้ ทำให้คนเราในสังคมไม่ยอมหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งเป็นผลให้
สังคมขาดความเป็นเอกภาพ เกิดปัญหาตามมามากมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าเรารู้จักใช้สมานัตตา คือ
วางตัวสม่ำเสมอ ไม่ดูถูกดูหมิ่นคน ดังโบราณสอนไว้ว่า **คนนอนสูงให้นอนกว่า คนนอนต่ำให้
นอนหางย...**^{๒๓๖}

^{๒๓๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), หลกสิบทศนา หลกสิบวรธรรมา, หน้า ๗๓.

^{๒๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗, ๑๐๐.

^{๒๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖ -๔๗.

เรื่อง นิ้ว...ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้นต่อสภาพที่ทนได้ยาก โสรัจจะ คือ ความมี
อหยาตังคฆาม สงบเรียบร้อย ความอดทนเป็นเครื่องกันโทสะไว้ แม้จะไม่สามารถกันได้
ทั้งหมด แต่ความอดทนจะช่วยกันมิให้แสดงความเกรี้ยวกราด โกรธเคืองออกมาทางสีหน้า
หรือกิริยาท่าทาง โดยใช้โสรัจจะเก็บอาการ โกรธเกรี้ยวไว้มิดชิด ดังที่นักปราชญ์สอนไว้ว่า
น้ำขุ่นอยู่ใน น้ำใสอยู่นอก...^{๒๓๗}

เรื่อง เมตตากถา...ยศฐาบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่ทุกอย่าง..ถ้าหากชีวิตของเราไม่
มีแล้ว ยศฐาบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ ก็หมดไปด้วย ตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ก็หมดไปด้วย ซึ่งเราให้
ความสำคัญทั้งยศฐาบรรดาศักดิ์ ทั้งทรัพย์สินเงินทองมากมาย เรายกย่องให้ความสำคัญกัน
แต่ให้ทุกท่านได้ทราบว่า สิ่งที่เป็นยศฐาบรรดาศักดิ์หรือทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นขึ้นอยู่กับชีวิต
ชีวิตปกครองอยู่ นักปราชญ์จึงกล่าวว่า

“เมื่อชีวิตมี ยศฐาบรรดาศักดิ์ก็มา

เมื่อชีวิตหมด ยศฐาบรรดาศักดิ์ ทรัพย์สินสมบัติก็หมดไป

ไปอยู่กับคนที่มีชีวิต ไปอยู่กับสิ่งที่มีชีวิต”...^{๒๓๘}

เรื่อง ชีวิตปลอดยาเสพติด – ยาบ้า...ปราชญ์ท่านกล่าวว่า คำว่า “นักเรียน” ท่าน
หมายถึง เด็ก หรือ เยาวชน เด็กในวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า แล้วผู้ใหญ่ในวันนี้ ก็เป็นผู้หน้าที่
ดีของเด็กในวันหน้าต่อ ๆ ไป ถ้าจะว่า “เด็กในวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า ผู้ใหญ่ในวันนี้ เป็นดี
ในวันหน้า” เขวากันอย่างนั้น..ความเสียดสละเป็นเรื่องสำคัญเหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ตรัสไว้ในพระบรมราโชวาท ซึ่งเดียวเราจะว่ากันว่า “**สละประโยชน์ส่วนน้อย
เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง**” ...^{๒๓๙}

เรื่อง ทางได้ทรัพย์... หัวใจเศรษฐีทั้ง ๔ ประการ ได้แก่ “**ขยันหา รักษาดี
มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตเหมาะสม**” เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ปฏิบัติได้ทรัพย์ตามที่มุ่งมาด
ปรารถนา คนที่อยากร่ำรวย จะต้องมึศีล อันจะทำให้ทรัพย์เกิด และมีหัวใจเศรษฐีเป็นทางให้

^{๒๓๗} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสรมโฆ), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๕๑.

^{๒๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

^{๒๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘, ๒๑๑.

ได้ทรัพย์ การจะได้มาซึ่งทรัพย์สมบัติศฤงคาร มิได้มาด้วยการทอ้งบ่นคาถาหัวใจเศรษฐี เพียงอย่างเดียว แต่ต้องนำไปปฏิบัติ จึงจะเห็นผลจริง...^{๒๔๐}

เรื่อง การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ... พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ว่าเป็นเทวดา ผู้ที่เป็นเทพ เป็นเทวดา ปกติก็อยู่บนชั้นฟ้า แต่ว่า แม่ของเรานี้ อยู่บนพื้นดิน ก็แสดงว่า พระพุทธเจ้า ยกย่องแม่ว่าขึ้นไปอยู่บนชั้นฟ้า จากพื้นดินก็ไปอยู่บนชั้นฟ้า แล้วทำไมเราเป็นลูก เราจะไม่ยกย่องเทวดา คือผู้ที่ดูแล ดูแลแล้วก็ดูแล ไม่ให้ภัยอันตรายต่าง ๆ มาถึงตัวลูก ถ้ารู้ว่าภัยอันตรายต่าง ๆ มา แม่ก็จะเหมือนกำแพงกั้นไว้ ไม่ให้ภัยต่าง ๆ มาถึงตัวลูก ยกตัวอย่าง เช่น โรคภัยไข้เจ็บ มาถึงลูกในยามคราใดแล้ว ท่านก็จะรีบกำจัดปัดเป่าออกไป กวาดยาเองได้กวาดยา กวาดยาเองไม่ได้ ก็ให้คนอื่นกวาด รักษาเองได้รักษา รักษาเองไม่ได้ ก็ให้หมออื่นรักษา นั่นคือกำจัดปัดเป่าออกไปในฐานะที่ท่านเป็นเทวดา เรียกว่าดูแลรักษา ให้ชีวิตลูกมีความปลอดภัย โบราณท่านกล่าวว่า **“มดไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอม”** นี่คือเทวดา แม่ของเรา..

..แม่ให้ชีวิตเรามา..นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า **“ชีวิตมี สมบัติมา ชีวิตหมด สมบัติไป”** ดังนั้นชีวิตของเรา จึงเป็นสมบัติมหาศาล แล้วถามว่า ชีวิตของเราแต่ละคนนั้นมาจากไหน ก็ต้องตอบว่าแม่ให้มา...^{๒๔๑}

เรื่อง ยาเสพติด... นักปราชญ์ท่านกล่าวว่าให้เราใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาให้มากที่สุด การศึกษาสำคัญ ความเจริญจะเกิดขึ้นเพราะการศึกษา ความดีงามจะเกิดเพราะการศึกษา ความเจริญรุ่งเรืองจะเกิดขึ้นเพราะการศึกษา ต้องรีบศึกษา อย่าปล่อยเวลาให้มันล่วงไป **“อภิเชกษตรีย์ กำจัดศัตรู เรียนรู้วิชา”**..พระเจ้าแผ่นดินทรงให้พระบรมราโชวาทไว้ว่า **“จะเป็นอะไรก็เป็นได้ แต่อย่าลืมเป็นคนดี ให้ทุกคนปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมนั้นดีมาก แต่ขอให้มีความพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมสักอย่างหนึ่ง ก็คือความซื่อสัตย์สุจริต”** ที่พระเจ้าแผ่นดินให้พระบรมราโชวาทไว้แก่พสกนิกร ได้รับฟังมาก็เลยเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ เพียงเรามีสัจนิศ เราจะมิทุกสิ่งทุกอย่างในทางที่ดี เราเป็นคนดีด้วยการไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเรียกว่ายาบ้าหรือยาบ้า...^{๒๔๒}

^{๒๔๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๒๖๒.

^{๒๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๖, ๒๘๘.

^{๒๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๓ – ๓๐๔.

๓.๒.๓.๓ โคลง บทกลอน

โคลง กลอน เป็นส่วนประกอบในการพูด การแสดง ทำให้น่าฟัง น่าติดตาม เป็นการเสริมคำพูด หรือเรื่องทีพูดให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ในการพูด การแสดงของ พระธรรมปริยัติเวที มีโคลง กลอนแทรก ท่านอ้อ โคลง กลอน ที่ผู้อื่นแต่งไว้บ้าง ท่านแต่งขึ้นเองบ้าง ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง นีว... นีวนาง เมื่อเราได้ยินคำว่า “นาง” ต่างก็นึกถึงสตรีที่มีความอ่อนช้อย อ่อนโยนมากกว่าผู้ที่เป็นผู้ชาย นีวนางจึงเป็นนั้วที่มีความงามกว่าบรรดานั้วที่เหลือ และเป็นนั้วที่ชาวโลกนิยมใช้ประดับสิ่งที่มีค่าและมีราคาเพื่อความสวยงาม เช่น ประดับเพชร แหวน พลอยต่าง ๆ ค่าของมือ บางคนเขาดูกันที่นั้วนี้เอง นีวนางเป็นนั้วที่มีความสวยงามในสังคมนั้น ๆ เป็นผู้ที่เซ็ดหน้าชูตาให้กับสังคมบ้านเมือง ผู้ที่จะทำหน้าที่ดั่งนีวนางได้ มิได้หมายถึงสตรีผู้งดงามเท่านั้น แต่พวกเราทุกคนสามารถเป็นผู้มีความงามได้ ความงามมิใช่แค่งามรูปกาย แต่ต้องให้งามที่จิตใจ งามที่กิริยามารยาท สมด้วยนักปราชญ์กล่าวไว้ว่า

*คนจะงาม งามที่ใจ ไช้ใบหน้า คนจะสวย สวยจรรรยา ไช้ตาหวาน
คนจะแก่ แก่ความรู้ ไช้อยู่นาน คนจะรวย รวยศีลทาน ไช้บ้านโต..*

..การทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายนั้น สิ่งทีจำเป็นในการปฏิบัติก็คือคุณธรรมเครื่องปฏิบัติให้เหมาะสมกับหน้าที่ของตน นั่นก็คือ ผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งเปรียบกับนั้วโป่ง จะต้องประกอบด้วย พรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้ที่หน้าที่ปกครองดั่งนั้วซี่ต้องปราศจาก อคติธรรมสี่คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ ผู้ที่เป็นทหารซึ่งเปรียบดั่งนั้วกลาง ก็ต้องมีความเสียสละ มีความกล้าหาญ มีความซื่อสัตย์ ผู้ที่เป็นดั่งนีวนางก็ต้องมีคุณธรรมที่สร้างความงาม คือเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยขันติและโสรจจะอนุชนผู้เยาว์วัยดั่งนั้วก้อย ก็ต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นนิจศีล บ้านเมืองสังคมใด มีหน้าที่ดั่งนั้วทั้งห้าที่สามัคคีกัน บ้านเมืองนั้น สังคมนั้น ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

<i>เมืองใดไม่มีทหารหาญ</i>	<i>เมืองนั้นไม่นานเป็นข้า</i>
<i>เมืองใดไร้จอมพารา</i>	<i>เมืองนั้นไม่ช้าอัจน</i>
<i>เมืองใดไม่มีพานิชเลิศ</i>	<i>เมืองนั้นย่อมเกิดขัดสน</i>
<i>เมืองใดไร้ศีลโสภณ</i>	<i>เมืองนั้นไม่พ้นเสื่อมทราม</i>
<i>เมืองใดไม่มีกวีแก้ว</i>	<i>เมืองนั้นไม่แคล้วคนหยาม</i>

เมืองใดไร้ نارิราม เมืองนั้นหมดความภูมิใจ
เมืองใดไม่มีดนตรีเลิศ เมืองนั้นไม่เพลิดเพลิน
เมืองใดไร้ธรรมอำไพ เมืองนั้นบรรลัยแน่นอนฯ...^{๒๔๓}

เรื่อง ชีวิตคือละคร... ละครชีวิต แสดงคนเดียวไม่ได้ ต้องแสดงกันหลายคน เพราะแต่ละชีวิตต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ชีวิตจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ได้ ดังที่นักปราชญ์ท่านแต่งเป็นคำกลอนไว้ว่า

อันบ้านเรือนใหญ่โตรโหฐาน มีเสนาหาหลายต้นจิงทน์ไหว
เกิดเป็นคนอยู่คนเดียวก็เปลี่ยวใจ ต้องมีพวกพ้องไว้อาศัยกัน...^{๒๔๔}

เรื่อง อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว...การดำ่ว่า การประทุษร้ายต่อผู้ที่มีความผิด การประทุษร้ายต่อท่านผู้ไม่ได้ประทุษร้าย จะต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่เราประทุษร้ายเป็นผู้มีศีลมีคุณธรรม บาปกรรมที่จะตกต้องถึงตัวเรายังทวีความรุนแรงเป็นหลายเท่า ผลกรรมจากการดำ่ว่าพระผู้มีศีลนั้น ท่านพรรณนาไว้ในพระคาถาธรรมบทว่ามีถึง ๑๐ ประการ.. พระเดชพระคุณ พระศรีรัตนโมลี รองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ได้แต่งเป็นคติธรรมคำกลอนเอาไว้ที่น่าฟังว่า

ผู้มีจิต	คิดร้าย	ทำลายเขา
โดยว่างเปล่า	โทษทัณฑ์	นั้นบาปหนา
ย่อมประสบ	กรรมเวร	เห็นทันตา
ทรงตรัสว่า	สืบอย่าง	ทุกข์ปางตาย

หนึ่งเจ็บปวด	อย่างหนัก	ยากรักษา
สองโศกคา	เสื่อมลอย	ค่อยหดหาย
สามอวัยวะ	แตกหัก	จากร่างกาย
สี่โรคร้าย	เกาะเกี่ยว	เกินเยียวยา

^{๒๔๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสรมฺโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๕๒ - ๕๔.

^{๒๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

ห่าเกิดโรค	ทางจิต	คิดฟุ้งซ่าน
หกมีการ	อ้อฉาว	ถูกกล่าวหา
เจ็ดอุปสรรค	มากมี	เข้าบิณฑ
แปดเงินตรา	ทรัพย์สิ้น	หมดสิ้นไป

เก้าญาติมิตร	เคยมี	ก็ตีจาก
สิบพลัดพราก	ที่อาศัย	ถูกไฟไหม้
ในสิบข้อ	ไม่ข้อหนึ่ง	ก็ข้อใด
เป็นต้องได้	ประสบ	พบแน่นอน... ^{๒๔๕}

เรื่อง การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ... แม่ให้ทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัตินอกกายแม่ที่มีอยู่ อาจจะเป็นที่นาสักผืนหนึ่ง อาจจะมีบ้านสักหน่อหนึ่งก็แล้วแต่ ถือว่าเป็นสมบัติที่แม่มอบให้ ท่านทำสมบัติมอบให้ไว้แก่เรา นั่นคือแม่ ๆ แปลว่า ผู้ให้ เมื่อแม่ให้แล้ว แม่ต้องการอะไรจากลูกบ้าง สิ่งที่แม่ต้องการจากลูกมีไม่มากนัก มีอยู่ ๓ อย่าง นักปราชญ์ท่านกล่าวเป็นคำกลอนไว้ว่า

ยามมีกิจหวังให้เจ้าเฝ้ารับใช้ ยามเจ็บไข้หวังให้เจ้าเฝ้ารักษา

ยามถึงคราวล่วงลับดับชีวา หวังให้ลูกปิดตาเวลาตาย...^{๒๔๖}

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมที่ท่านนำเสนอ นั้นเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เนื้อตรงประเด็น สามารถตรงตามได้ นำปฏิบัติไปได้ ความสุขร่มเย็นก็จะบังเกิดแก่บุคคล ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ

๓.๓ คุณลักษณะพิเศษหรือสำนวนลีลาของพระธรรมปริยัติเวทีที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม

คุณลักษณะพิเศษ เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา อันหมายถึง อุปนิสัย การศึกษา การแต่งกาย กิริยามารยาท การก้าวเดิน การพูดจา การสร้างศรัทธา การสำรวจให้ดูดี การมีคุณลักษณะบุคลิกภาพที่ดี จึงจะมีผู้อื่นยอมรับ การยอมรับเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้การเผยแผ่พุทธธรรมประสบความสำเร็จ ตัวอย่างในอรรถกถาธรรมบทว่า

^{๒๔๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), หกสิบเทศนา หกสิบวรรษา, หน้า ๘๘ – ๘๐.

^{๒๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๘.

มีพรหมณ์แก่คนหนึ่งบวชเป็นตาปะขาว เทียวแสวงหาภิกษาคด้วยความยากลำบาก ภายหลังคิดหวังจะฟังบุตรก็มองไม่เห็นว่าเป็นไปได้ จึงคิดถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่งของตนได้ เพราะพระองค์เป็นผู้ไม่สยิวพระพักตร์ มีพระพักตร์เบิกบาน ตรัสถ้อยคำไพเราะ ฉลาดในการต้อนรับ^{๒๔๗} และในที่สุดพระองค์ก็เป็นที่พึ่งของพรหมณ์ได้จริง ๆ คือ ทำให้พรหมณ์ได้บรรลุนิเวศน์ พระพุทธองค์ทรงมีคุณลักษณะพิเศษอันควรแก่ศรัทธาปสาทะทุกประการ มีพระวรกายสง่างาม มีพระสุรเสียงไพเราะเสนาะหู มีอากัปกิริยามารยาทงดงาม ดังที่มีผู้ชมว่า

“พระสมณโคดม มีพระฉวีวรรณเปล่งปลั่งดุจทอง ละเอียดล่อนจนละอองธุลีไม่อาจติดพระวรกายได้ มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม”^{๒๔๘}

“พระสมณโคดม พระองค์นั้นทรงมีพระสุรเสียงที่กึกก้องเปล่งออกจากพระโอษฐ์ ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ คือ ๑. นุ่มนวล ๒. ไพเราะ ๓. ฟังชัด ๔. ฟังง่าย ๕. กลมกล่อม ๖. ไม่พร่า ๗. ลุ่มลึก ๘. มีกังวาน”^{๒๔๙}

“มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสเสียงดุจเสียงร้องของนกกการเวก”^{๒๕๐}

“พระสมณโคดม ทรงละเว้นคำหยาบ คือ ตรัสแต่คำไม่มีโทษ ไพเราะ น่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ”^{๒๕๑}

พระอัสสชิ เป็นพระสาวกรูปหนึ่งที่ถูกคนเห็นแล้วเกิดความรักใคร่พอใจ เลื่อมใสศรัทธา มีเรื่องเล่าว่า พระอัสสชิ ท่านเป็นพระที่เรียบร้อย มีกิริยาที่ก้าวไป ถอยกลับ แลดู เหลียวดู กู้เข้า เหยียดออก นำเลื่อมใส มีจักขุทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ^{๒๕๒} เวลาเดินแต่ละย่างก้าวดูเรียบร้อย อุปติสสะ คือ พระสารีบุตรเห็นกิริยาอาการของพระอัสสชิท่านนั้น ก็เกิดความรักใคร่อยากเข้าไปหาร่วมสนทนาด้วย ฉะนั้น จรรยามารยาทและการวางตัวดีถือได้ว่าเป็นจุดแรกที่เรียกความนิยมชมชอบจากผู้ฟังตั้งแต่แรกเห็นช่วยสร้างความศรัทธามากขึ้น พระพุทธองค์แนะนำว่าสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสมีอยู่ ๔ ประการ^{๒๕๓} คือ (๑) จำพวกถือรูปเป็น

^{๒๔๗} พ.ร. อ. (บาลี) ๒๔/๔๑, (ไทย) ๔๓/๒๓๔.

^{๒๔๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๔๗๖.

^{๒๔๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๑.

^{๒๕๐} ที.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๖/๓๗๘.

^{๒๕๑} ที.สี. (ไทย) ๕/๕/๔.

^{๒๕๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๗๒.

^{๒๕๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๕ – ๑๔๗.

ประมาณ(๒) จำพวกถือเสียงเป็นประมาณ (๓) จำพวกถือความเคร่งครัดเป็นประมาณ (๔) จำพวกถือธรรม (ความรู้) เป็นประมาณ พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ ได้กล่าวสรุปไว้ว่าผู้สื่อสารธรรมที่ผู้ฟังชอบต้องมีคุณลักษณะหรือบุคลิกภาพ ดังนี้ (๑) รูปร่างดี (๒) เสียงดี (๓) แต่งกายดี (๔) เรื่องที่พูดดี^{๒๕๔} และคุณลักษณะพิเศษของการเผยแผ่พุทธธรรม ๕ ประการ^{๒๕๕} คือ (๑) พหุสุตตา เป็นพหุสูต (๒) ธตา ทรงจำไว้ได้ (๓) วจสา ปริจิตา คล่องปาก (๔) มนสาอนุเปกจิตา จำได้ขึ้นใจ (๕) ทิฏฐิ สุปปฏิวิฐฐา แทงตลอดด้วยความเห็นอันถูกต้องชอบธรรม จึงจะทำให้การเผยแผ่พุทธธรรมให้ผู้ฟังเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติ ได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งเป็นการดำรงพระสัทธรรมให้มีความมั่นคง ดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า.. ภิกษุเล่าเรียนพระสูตรที่เล่าเรียนมาแล้ว ด้วยบทพยัญชนะที่สับสนทอนมากที่สุด ..ภิกษุเป็นพหุสูต จบคำภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตถิกา ถ่ายทอดพระสูตรแก่ผู้อื่นโดยเคารพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงลับไป สูตรไม่ขาดรากฐาน มีที่พึ่งอาศัยนี้.. ย่อมเป็นไปเพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่หายไปแห่งพระสัทธรรม ...^{๒๕๖} ..ภิกษุทั้งหลาย ผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ ควรแสดงธรรมแก่คนอื่น อำนาจประโยชน์ ๓ ประการ อะไรบ้าง

๑.บุคคลผู้แสดงรู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม

๒.บุคคลผู้ฟังธรรมรู้แจ้งอรรถและธรรม

๓.บุคคลผู้แสดงธรรมและผู้ฟังธรรม ทั้ง ๒ ฝ่าย รู้แจ้งอรรถและรู้แจ้งธรรม

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการนี้แล จึงควรแสดงธรรมแก่คนอื่น...^{๒๕๗}

นอกจากนั้น คุณลักษณะพิเศษของการเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีต้องไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความสำรวมในปาฏิโมกข์ เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค การอยู่ในเสนาสนะอันสงบ การประกอบความเพียรในอธิจิต^{๒๕๘} พระพิพิธธรรมสุนทร ได้กล่าวโดย

^{๒๕๔} พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์, วาทการ: ศิลปะการพูดในที่ชุมนุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ห.ส.น. เจียฮั่ว, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕.

^{๒๕๕} อัง.จตุกก.(บาลี) ๒๑/๒๒/๒๗., อัง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๒/๓๖.

^{๒๕๖} อัง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๖/๒๕๗.

^{๒๕๗} อัง. เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๓/๒๐๖.

^{๒๕๘} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๐/๕๑.

สรุปว่า^{๒๕๕} อย่าโจมตี อย่าบีบตา ให้รักษาศีล อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน ฝึกสอนใจตนเอง^{๒๖๐} แล้วต้องมีความตั้งใจ ต้องเตรียมพร้อม ต้องเตรียมตัว ต้องสะสมข้อมูล ต้องขยันอ่านหนังสือ ต้องเป็นนักฟัง ต้องเป็นนักเขียน^{๒๖๑} พระโสภณธรรมวาที ได้กล่าวว่ายุคปัจจุบัน ล้าวนลีลาการเผยแผ่พุทธธรรม ควรเป็นสำนวนร่วมสมัยรุ่นใหม่ไม่วากวน และใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ควรมีองค์ประกอบ ๖ ประการคือ (๑) ลีลาสวย (๒) รวยสาระ (๓) จังหวะดี (๔) ชี้หลักธรรม (๕) ใจความกระชับ (๖) เหมาะกับเวลา และยังได้กล่าวถึงสำนวนที่นับว่าดีมีลักษณะ ๗ ประการ คือ (๑) ฟังง่าย (๒) ไพเราะ (๓) จังหวะดี (๔) ชี้หลักธรรม (๕) ได้รส (๖) ได้สาระ (๗) ได้ธรรมะชัดเจน^{๒๖๒} ประการสำคัญต้องมีลีลาดี มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีความประพฤติดี มีปฏิภาณไหวพริบดี

จากการศึกษาเอกสารข้อมูล พบว่า พระธรรมปริยัติเวที แม้ท่านมีคุณลักษณะพิเศษหรือสำนวนลีลา ถึงแม้ไม่ครบถ้วนตามที่ปรากฏในพระบาลีหรืออรรถกถาก็ตาม แต่โดยภาพรวมแล้วท่านเป็นพระเถระที่มีความรู้ดี ความสามารถดี ความประพฤติดี มีความเมตตา มีปฏิภาณสัมมาปฏิบัติศิลาจารวัตรที่น่าเลื่อมใส เป็นกัลยาณมิตรที่งดงาม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าได้กับทุกคน ไม่ถือตัว สนทนาด้วยความเป็นกันเอง ที่มีความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่มีน้ำใจ มีความกตัญญูต่อบุคคลที่เป็นยอดต่อผู้มีพระคุณ ต่อธรรม ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สำนวนลีลาในนำเสนอพุทธธรรมเสียงดังกังวาน ชัดถ้อยชัดคำ น่าฟัง ฟังง่าย สำนวนที่ใช้มีความไพเราะ จังหวะดี ชี้หลักธรรม มีความชัดเจน มีชีวิตชีวา มองเห็นภาพ มีอรรถรสสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชีวิตที่ดีงามได้

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง เจ้าคณะภาค ๑๔ ได้กล่าววาทิตาพจน์ถึงพระเทพปริยัติมุนี^{๒๖๓} ว่า...ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี มีเกียรติประวัติดีเด่นเป็นประการใด ย่อมเป็นที่ทราบซึ่งตรึงอยู่กับจิตใจของคณะศิษยานุศิษย์ และท่านที่มีความเคารพนับถือทั้งฝ่าย

^{๒๕๕} พระพิพิธธรรมสุนทร, คติธรรมนำชีวิต, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓.

^{๒๖๐} กิตติสุนทร, คู่มือวิถีโฆสก เล่ม ๑ - ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^{๒๖๑} กิตติสุนทร, คู่มือการเทศน์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ม.ป.ป.), หน้า ๓๐.

^{๒๖๒} พระโสภณธรรมวาที, ความรู้พื้นฐานการเทศน์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปกเกล้า, ๒๕๔๖)

หน้า ๑๖ - ๑๗.

* ปัจจุบันได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชกณะชั้นธรรมที่ พระธรรมปริยัติเวที

^{๒๖๓} พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๒), หน้า ๔๘-๕๐.

บรรพชิตและภุคส์ภุคส์สาธุชน ตลอดถึงพระมหาเถรานุเถระทั้งหลายเป็นอย่างดี จึงไม่จำเป็นต้องพรรณนาเกียรติคุณความดีเด่นให้มากความ แต่จะกล่าวพรรณนาเฉพาะปฏิบัติปฏิบัติเพียงบางประการ เพื่อเป็นทีภูฐานานุคติ แก่พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและภุคส์ภุคส์รุ่นหลัง จะยึดเป็นแบบอย่างดำเนิน รอยตาม อันเป็นเหตุให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข พ้นจากความอยู่ร้อนนอนทุกข์ในการดำเนินชีวิตสำหรับตนสืบไป

ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี เป็นพระเถระที่มีปฏิปทาปฏิบัติศีลาจารวัตร ผุดผ่อง นำกย่อง นำเคารพ นำเลื่อมใส มีจิตใจผ่องใสเข้มแข็งเบิกบาน มีอารมณ์จำขันธ์เป็นปกติวิสัย ไม่เคร่งเครียดในชีวิตความเป็นอยู่ แต่เคร่งครัดในพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี มีปกติประพฤติอ่อนน้อม วางตนเป็นกันเองกับบรรพชิตและภุคส์ภุคส์สาธุชนทั้งหลายทั่วไป มีมนุษยสัมพันธ์ดีเด่นตามหลักทางพระพุทธศาสนา ๒ ประการ คือ

๑. ปุพฺพภาสึ มีปกติทักทายปราศรัยก่อน ด้วยการพูดหวาน ขานเพราะ เสนาะโสด

๒. อุตฺตานมุขี มีปกติมีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ไม่แสดงหน้าเจ้า หน้าอ หน้ายักษ์ หน้ามาร ให้ปรากฏออกมานอกหน้า เก็บอารมณ์เก่ง กล่าวคือ “น้ำ (ใจ) ชุ่นเก็บไว้ข้างใน น้ำ (ใจ) ไสนำออกมาข้างนอก” มีขันติธรรมและเมตตาสูง

ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี เป็นพระเถระผู้ประกอบด้วยลักษณะดีเด่น เช่น พระเจดีย์ เพราะได้ที่อยู่ใกล้ชิดกับองค์พระปฐมเจดีย์ ได้กราบไหว้ ทำสักการบูชา ด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาเป็นนิจสิน จึงทำให้ซึมซาบ รับคุณสมบัติต่าง ๆ มาด้วย กล่าวคือธรรมดาเจดีย์ที่พุทธบริษัททั้งฝ่ายภุคส์ภุคส์ และบรรพชิตทั้งหลาย พากันไปเคารพสักการะ ณ สถานที่ต่าง ๆ นั้น ย่อมประกอบด้วยลักษณะดีเด่น ๓ ประการ คือ (๑) มีความสูงเด่นเป็นสง่า (๒) มีความใหญ่โตโอ่อ่าน่าเกรงขาม (๓) มีความขลังหวังเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนทั้งหลายได้ ฉะนั้น ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี ก็มีปฏิปทานำเลื่อมใส นำเคารพสักการบูชา ฉะนั้น โดยประกอบด้วยลักษณะดีเด่น ๓ ประการ คือ

๑. มีลักษณะสูงด้วยอุดมเพศ ทรงเพศบรรพชิตเป็นพุทธสาวก เป็นปุชฌัญญุคค เป็นทั้งผู้แนะ เป็นทั้งผู้นำ ของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย สูงด้วยอิสริยยศ มีสมณศักดิ์เป็นพระราชกณะ ชั้นเทพ เป็นพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่งในสังฆมณฑล

๒. มีความเป็นใหญ่ด้วยบริวารเยอะ เป็นผู้มีคนเคารพนับถือมาก ทั้งบรรพชิตและภุคส์ภุคส์ มีมนุษยสมบัติ คือ มีผู้ศรัทธามาก ก็เพราะมากไปด้วยความเมตตาธรรมมีอัชฌาศัยใจ คอโอบอ้อมอารีชอบบริจาคน มีความหวังดี มีความปรารถนาดีต่อบุคคลทั่วไป กล่าวได้อย่างสนิทใจว่า ในยุคปัจจุบันนี้ ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี เป็นนักบริหารมืออาชีพ จะทำ

กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง สามารถทำให้ผู้ร่วมงาน ช่วยปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ ทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายตามจุดประสงค์ มีผู้ส่วนร่วมในการปฏิบัติก็มาก มีผู้ให้การสนับสนุนก็มาก เรียกว่าทำกิจกรรมอะไร ก็สำเร็จ ได้ทั้งงาน ได้ทั้งคน นับว่าเป็นผู้บริหารที่มีศักยภาพสูงรูปหนึ่งในสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าท่านมากด้วยน้ำใจ ดังคำพังเพยว่า

บริวารมา เพราะน้ำใจมี

บริวารไม่หนี เพราะน้ำใจไม่ลด

บริวารไม่หมด เพราะน้ำใจไม่แห้ง

๓. มีความขลังด้วยเกียรติยศ มีคุณงามความดี ทั้งในส่วนอัตตสมบัติและปรหิตปฏิบัติ มีน้ำใจเพื่อแผ่ มีเมตตาธรรมสูง จะปลุกเสกอะไรก็ขลัง โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี มีของขลังเป็นที่ปรากฏแก่คนทั่วไปคือ “เป็นยอดกตัญญู” มีความกตัญญูกตเวทีเป็นเลิศ โดยเฉพาะต่อบุพพการี แม่พระประจำชีวิตของท่านคือ แม่ผู้โยมมารดาและมีเชษฐาปจายธรรม มีความเคารพบูชาต่อผู้มีอุปการคุณต่อท่านเหล่านั้นด้วยใจที่มั่นคงมาโดยตลอด สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ ในความกตัญญูกตเวที

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของพุทธสาวกคือธำรงศาสน์ ประกาศธรรมนับเป็นหน้าที่โดยตรงที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบหมาย ท่านเจ้าคุณพระเทพปริยัติมุนี ก็เป็นอีกรูปหนึ่งที่ตั้งอยู่ในฐานะแห่งศาสนทายาท เป็นผู้หนักแน่นมั่นคงในพระพุทธศาสนา ดำเนินปฏิบัติที่ พระพุทธองค์วางไว้อย่างเคร่งครัด คุณสมบัติพิเศษ เป็นนักพูดนักคิด มีสำนวนในการเทศนาโวหาร อันมีอรรถรสทั้งน้ำเสียงชัดเจนไพเราะ นุ่มนวลให้ผู้ฟังเห็นคุณค่าอยากนำไปปฏิบัติ บทเทศนาของท่านก็ชัดเจน ฟังง่าย เข้าใจง่าย นำไปปฏิบัติได้ทันที ทั้งนี้เกิดจากความแตกฉานทางด้านปริยัติและความซำของทั้งในคคิโลกและคคิธรรม...

พระพิพัฒนวิริยาภรณ์^{๒๖๔} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระปฐมเจดีย์ ได้กล่าวถึงพระธรรมปริยัติเวทิตว่า “...ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางการพูด มีการมคมคายคืออยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้เข้าศึกษานักธรรมบาลี และพระอภิธรรมพร้อมด้วยพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาต่าง ๆ จึงสามารถเทศนาธรรมหรือบรรยายธรรมให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทุกระดับ การบรรยายธรรมหรือการอบรมของท่าน จึงปรากฏเป็นนิมิตชมชอบ เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ได้สดับเป็นอย่างยิ่ง...”

^{๒๖๔} พระพิพัฒนวิริยาภรณ์, พระราชสุธรรมเมธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม , (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์สหทัยการพัฒนากิจการพิมพ์ , ๒๕๓๗) , หน้า ๒๖.

พระราชรัตนมูนิ^{๒๖๕} รักษาการเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ได้กล่าวถึงพระธรรมปริยัติเวทีว่า “เป็นพระมหาเถระ ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่ อันเป็นงานหลักของพระสงฆ์ผู้เป็นศาสนทายาท”

พระธรรมปริยัติเวที เป็นพระสงฆ์ที่มีคุณลักษณะของการเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดี สามารถถนอมเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษา การปฏิบัติ มาเป็นสำนวนลีลาทั้งพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ได้อย่างมีอรรถรส และความรู้ที่ท่านได้นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียง ในด้านสำนวนลีลาการเผยแผ่พุทธธรรม จัดอยู่ในหลัก ๔ ส. คือ

ส. ๑ สันทัตสนา (Oclearly) อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงไปเห็นกับตา

ส. ๒ สมาทปนา (Convince) ชักจูงใจให้เห็นจริง ด้วยชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

ส. ๓ สมุตเตชนา (Encourage) เร้าใจให้แก่วอก้าว บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะ แข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ ทนต่อความเหน็ดเหนื่อย

ส. ๔ สัมปหังสนา (Hopeful) ชโลมใจให้เข้มแข็ง ไร้เรงเบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

อาจเรียกได้ว่า ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระพุทธธรรมได้อย่างแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ไร้เรง สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างทางเดินของชีวิตจิตใจ นำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปปรับปรุงการปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวม เมื่อจะกล่าวโดยภาพรวมแล้ว คุณลักษณะพิเศษหรือสำนวนลีลาของพระธรรมปริยัติเวทีที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีคุณลักษณะพิเศษสำนวนลีลาการเผยแผ่พุทธธรรมที่หลากหลาย พอสรุปได้ดังนี้ (๑)เสียงดัง ฟังชัด ก้องกังวาน (๒) มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน นำเสนออย่างมีเหตุผล (๓)เนื้อหานำเสนอเป็นใกล้ตัว สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน (๔) เนื้อหาธรรมะมีชีวิตชีวา มองเห็นด้วยภาพด้วยการยกตัวอย่างอุทาหรณ์ (๕) เนื้อหามีองค์แห่งความรู้ใหม่ ชวนให้ขบคิดอยู่เสมอ (๖) มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับ (๗) มีเนื้อหาเหมาะสมกับยุคสมัย (๘)ใช้ภาษาธรรมะในการนำเสนอที่เข้าใจง่าย อธิบายชัดเจนตรงประเด็น (๙) รู้จักประยุกต์เปรียบเทียบใช้ภาษาอุปมาอุปไมยให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย (๑๐) มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร (๑๑) มีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์

^{๒๖๕} พระราชรัตนมูนิ, หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, คำนำ:

สำหรับสำนวนลีลาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ในส่วนที่มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร และความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์ จะเป็นรูปแบบและแนวทางอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทที่ ๔ สืบต่อไป

บทที่ ๔

ศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีในการสื่อสาร และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

การเผยแผ่พุทธธรรมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร (Communication) พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องทำการสื่อสารกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจหลักคำสอนทางพระศาสนาที่ถูกต้อง^๑ ฉะนั้น ผู้ทำการสื่อสารก็ต้องมีรูปแบบและแนวทางในการใช้สื่อเป็นอย่างดีทั้งพุทธวิธีในการสื่อสาร และการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ จึงจะสามารถทำการสื่อสารกับประชาชนให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งเนื้อหาของการศึกษาความสอดคล้องวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุตมฺโม) ไว้ ๒ ประเด็น

๔.๑ ความสอดคล้องกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร

๔.๒ ความสอดคล้องกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๔.๑ ความสอดคล้องกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร^๒

พุทธวิธีในการสื่อสาร^๓ คือ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณีอุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับการยกย่องว่า สตฺถา เทวมนุสฺสานิ ทรงเป็นศาสดาของมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธเจ้าทรงมีเป้าหมายในการสอนคือฝึกฝนอบรมคนให้เกิดปัญญาที่แท้จริง เพื่อให้ใช้ปัญญาดำเนินชีวิต ทางใดที่จะก่อให้เกิด

^๑ พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินฺนาโภ), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเทพสิงหนราจารย์ (จรัญ ฐิตฺตมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๕.

^๒ หลักพุทธวิธีการสื่อสาร ผู้วิจัยอาศัยแนวการอธิบายของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เพื่อถ่ายทอดการทำความเข้าใจตามกรอบของพุทธวิธีที่ท่านได้กล่าวใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒).

^๓ วศิน อินทสระ, พุทธวิธีในการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓.

ปัญญา พระองค์ก็จะทรงสอนหรือแนะนำ^๔ พระอัจฉริยภาพของพระพุทธองค์ในด้านการสอนเป็นที่ปรากฏเด่นชัดว่าได้เผชิญกับนักปราชญ์ราชบัณฑิต เจ้าลัทธินิกาย ซึ่งบางพวกก็เข้ามาดี บางพวกก็เข้ามาร้าย บางพวกเข้ามาทำทาสติปัญญาหรือมาแสวงหาความรู้ และบางพวกมาเพราะต้องการข่มปราบปราม แต่พระองค์ก็ทรงสามารถเอาชนะได้ด้วยพระอัจฉริยภาพในการสอนของพระพุทธองค์ ทำให้บุคคลในสังคมทุกระดับ นับตั้งแต่กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร ซึ่งมีความแตกต่างกันด้านความเชื่อ ความประพฤติ และทางสติปัญญา ได้หันมานับถือ พระรัตนตรัย พุทธวิธีเทศนาธรรม มีคุณลักษณะ ๔ อย่างดังนี้

๑. สันตสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา ใ้ใจให้แก้วอกแวก บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขันมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ชโลมใจให้เข้มแข็ง ไร้เรง เบิกบาน ไม่น่าเบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนพึงได้รับจากการปฏิบัติ

อาจผูกเป็นคำสั้นๆ ได้ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ไร้เรง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

๔.๑.๑ กุศโลบายการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าเมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้ง พระองค์ได้มีกุศโลบายการสำรวจตรวจสอบองค์ประกอบหลายๆอย่างในการสอนบุคคลระดับต่างๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ สติปัญญาที่แตกต่างกัน หัวข้อนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพุทธวิธีการสื่อสาร ซึ่งเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประยุกต์คำสอนแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสม กุศโลบายการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายอย่าง ที่น่าสังเกตหรือพบบ่อย คงจะได้แก่วิธีต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉา หรือสนทนาวิธีนี้น่าจะเป็นกุศโลบายที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาใน

^๔ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

พระศาสนายังไม่รู้ ยังไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธองค์ทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเกิดความเลื่อมใสในที่สุด การสอนแบบนี้จะมีปรากฏในพระไตรปิฎกหลาย ๆ ที่ เช่น กรณีของปริพพาชกชื่อวัจฉโคตร ที่เข้าไปทูลถามเรื่องความเห็นสุดโต่ง ๑๐ ประการกับพระองค์ และก็ได้มีการสนทนาแบบถาม-ตอบ ในเรื่องดังกล่าวระหว่างปริพพาชกกับพระพุทธองค์^๕ เป็นต้น ในการสอนแบบสัจฉาหรือสนทนา จะมีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป เพราะเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งเมื่อพระพุทธองค์แสดงธรรมจบ ผู้ฟังมักจะได้รับคุณวิเศษจากการฟังธรรมโดยวิธีนี้อยู่เสมอ

๒. แบบบรรยาย พระพุทธเจ้าจะทรงใช้ที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากมาฟังเพื่อเพิ่มความรู้และความสงบทางจิตใจ ลักษณะพิเศษของกุศโลบายการสอนแบบนี้มีทั้งการแสดงธรรมที่มีใจความยาว และที่มีใจความสั้นๆตามต่อสถานการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม เช่นในพรหมชาลสูตร พระองค์ก็ได้บรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ศีลระดับต้นที่เรียกว่าจตุศีล ๒) ศีลระดับกลางที่เรียกว่ามัชฌิมศีล ๓) ศีลระดับสูงที่เรียกว่ามหาศีล และตอนท้ายก็แสดงเรื่องทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่าง ๆ ร่วมสมัยพุทธกาล ซึ่งมีทั้งหมด ๖๒ ทฤษฎี โดยพระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงหรือบรรยายและชี้ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีความเห็นหรือมีหลักคำสอนที่ต่างจากทฤษฎีทั้ง ๖๒ ประการนี้อย่างไร^๖ เป็นต้น

๓. การตอบปัญหา การตอบปัญหาของพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีการตอบให้เหมาะสม เพราะโดยมากการถามปัญหาจะเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น เพียงเพื่อข่มและลองภูมิ แต่พระพุทธองค์ทรงแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะกุศโลบายการตอบ ๔ ประการ

- ๑) เอกังสพยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา
- ๒) ปฎิปุจฉาพยากรณียปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงตอบตอบ
- ๓) วิกัซชพยากรณียปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ
- ๔) รูปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย

ดังปรากฏในเทวตาสังยุต ที่มีเทวดาไปทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ให้อะไรชื่อว่าให้วรรณะ ให้อะไรชื่อว่าให้ความสุข ให้อะไรชื่อว่าให้จักขุ และใครชื่อ

^๕ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๘๓-๑๘๔/๒๑๕-๒๒๓.

^๖ ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๕/๒๘-๑๐๔/๑๑-๓๕.

ว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง” พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้พร่ำสอนธรรมชื่อว่าให้อมตะ”^๑ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสอนแบบตอบปัญหา และแสดงถึงการให้ความหมาย ทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

๔.แบบวางกฎข้อบังคับ โดยใช้กุศโลบายกำหนดหลักเกณฑ์ การว่ากล่าว ตักเตือนมีกฎและข้อบังคับให้พระสาวกหรือพระสงฆ์ปฏิบัติ หรือยึดถือด้วยความเห็นชอบร่วมกัน เพื่อคุณประโยชน์ที่ดียิ่งมา ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงบัญญัติวินัยต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นข้อบังคับให้พระภิกษุได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงบัญญัตินั้น สามารถเป็นตัวแทนของพระองค์ได้ ดังที่ทรงตรัสในวันที่พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปก็จะเป็น ศาสดาของเธอทั้งหลาย”^๒

๔.๑.๒ พุทธวิธีในการสื่อสาร(การสอน) ของพระพุทธเจ้า

การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุปายการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในพุทธวิธีการสื่อสาร(การสอน)เป็นอย่างยิ่ง ประกอบด้วย ๑๐ วิธี คือ

๑. การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบ คำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏนิทานชาดกมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหายอันเกิดจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^๓ หรือสอนเรื่องอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกเอาเฉพาะพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า “เป็นผู้มีสติ หมั่นประกอบความเพียร ไม่ติดอยู่ในที่ ละความห่วงอาลัยไปเหมือนหงส์ละเปลือกนมไป ฉะนั้น”^๔ ดังนั้นการสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็น

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^๒ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๓ พ.พ. (ไทย) ๒๕/๖/๒๕.

^๔ พ.พ. (ไทย) ๒๕/๕๑/๕๗.

ภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ช่วยให้จำแม่น เห็นจริงและความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่ง

๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมารูปธรรม ก็ช่วยให้หนักแน่นเข้า เช่น ครั้งพระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่เมณฑกเศรษฐีว่า “โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยเมล็ด แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้”^{๑๑} หรือครั้งที่พระองค์ตรัสในคราวที่ประทับอยู่ในอารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถีว่า “สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเล่นเลยไปไม่บรรลุลหรรณที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพันธนาการ ใหม่ๆยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้วและฟังอย่างนี้ จึงตกสู่หลุมถ่านเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉะนั้น”^{๑๒} การใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

๓. การใช้อุปการณการสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปการณการสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปการณบ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ เช่น ในครั้งที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่สิสพาวนใกล้เมืองโกสัมพี ก็ได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประคู้เป็นอุปการณ คือ พระองค์ได้หยิบใบประคู้ลายมาเล็กน้อยแล้วถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับพระหัตถ์ของพระองค์ที่ใหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายก็ทูลว่า ใบปามีมากยิ่งนักแล้วพระองค์ก็ตรัสแสดงการที่พระองค์ไม่สอนทั้งหมด เพราะคำสอนของพระองค์นั้นมีมากมายเหมือนไม้ประคู้ลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้น^{๑๓}

๔. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี เช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอน

^{๑๑} บ.พ. (ไทย) ๒๕/๒๕๒/๑๑๐.

^{๑๒} บ.พ. (ไทย) ๒๕/๕๕/๓๐๖.

^{๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๑/๖๑๓.

จอมกอมุตรและคุณของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดมีความปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธเจ้าจึงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง หลังจากที่ทรงดูแลจนภิกษุที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้ เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐาก ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุผู้อาพาธเถิด”^{๑๔}

๕. การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้เป็นอัจฉริยภาพแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน จะเห็นได้จากกรณีของเวรัญชพราหมณ์ที่มากล่าวต่อพระองค์ต่าง ๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธการกล่าวนั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นคำ โดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่นในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์ต่อว่าพระพุทธเจ้าว่า “ท่านเป็นพระโคดม เป็นคนไม่มีสมบัติ” ซึ่งสมบัติในความหมายของพราหมณ์ เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอก ที่เป็นเครื่องตอบสนองความต้องการพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าให้ความหมายการไม่มีสมบัติคือ การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้น ๆ เพราะการตัดรากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายชื่อว่า ไรซึ่งความเป็นคนมีสมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง^{๑๕} เป็นต้น

แม้ด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟังผู้เรียนหันมาสนใจและกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้นและเป็นการช่วยให้มีการพิจารณาเปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรหนูก อ่างไรหนึ่คิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่า พรมพราหมณ์ อริยะ ยัญ ดบะ ไฟบูชายัญ ฯลฯ ซึ่งเป็นคำลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่ก็มีมีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

๖. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพุทโธบายอย่างทีเรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลจริง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควร

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๖๕/๒๓๕-๒๔๑.

^{๑๕} คูรายละเอียดใน วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๒-๑๐/๒-๔.

ไปโปรดใครก่อน เช่น ครั้งตรัสรู้แล้วก็เลือกที่จะโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวก เขามีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ และต่อมาก็สอนชายหนุ่มที่ชื่อยสกุบุตร ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มใน ชุมชนนั้น เพราะพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และ ยสกุบุตรนี้จะเป็นสาวกที่จะช่วย ในการเผยแผ่คำสอนได้มาก^{๑๖} จากนั้นพระองค์ก็เสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมบริวาร ทั้งพัน เริ่มด้วยชฎิลคนพี่ใหญ่เสียก่อน แล้วนำชฎิลเหล่านี้ ผู้กลายเป็นสาวกแล้ว เข้าสู่คร ราชฤกษ์ประกาศธรรม ณ พระนครนั้น ได้ราชาเป็นสาวก เป็นอันว่าพอเริ่มต้นประกาศ พระศาสนา ก็ได้ทั้งนักบวชผู้ใหญ่ เศรษฐี และราชา ซึ่งเป็นคนชั้นสูงสมัยนั้นเป็นสาวก เป็นการ นำทางเสด็จเผยแผ่ให้ปลอดภัยไป

ในการทรงสั่งสอนคนแต่ละถิ่น หรือแต่ละหมู่คณะ ก็มักทรงเริ่มต้นที่บุคคลผู้ เป็นประมุข เช่นพระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าของหมู่นั้น ๆ ทำให้การประกาศพระศาสนา ได้ผลดีและรวดเร็ว และเป็นการยืนยันพระปรีชาสามารถของพระองค์ด้วย

๘. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นที ประโยชน์ เช่น กรณีของการบัญญัติพระวินัยแต่ละข้อ พระองค์ก็ต้องมีมูลเหตุของความผิดที่ เกิดขึ้นเสียก่อน แล้วจึงสอนโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิด หลังจากนั้นก็จะบัญญัติสิ่งที่ไม่ควร ปฏิบัติหรือที่ควรปฏิบัติ ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระวินัย เช่น กรณีของพระสุทินที่ต้องอาบัติปาราชิก ด้วยการเสพเมณฑกบอดีตภรรยาของตน^{๑๗}

ต่อมาพระองค์ก็ได้ทรงบัญญัติ ในเรื่องความผิดที่ประทุติแล้วขาดจากความเป็น ข้อที่ ๑ และอีกกรณีหนึ่งที่แสดงถึงการรู้จักใช้จังหวะและโอกาสของพระพุทธองค์ก็คือ ในเรื่อง การทำสังคายนา เมื่อครั้งยังทรงพระชนม์อยู่ มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูลแสดงความประสงค์ให้ พระองค์ทำสังคายนา แต่กาลเวลายังไม่สมควรก็ตรัสห้ามเสีย แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อ ถัดอีก ๓๖๕ วัน ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์สิ้นไป และทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้วโดยการอ้าง ตัวอย่างจากลัทธิต่าง ๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสม จึงมีมติให้ภิกษุได้ทำสังคายนาโดยทรง ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุมณีพระสารีบุตร เป็นต้น ได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม^{๑๘}

^{๑๖} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๓๑/๑๘-๔๐.

^{๑๗} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๔-๓๕/๑๓-๒๕.

^{๑๘} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๖-๓๐๒/๒๔๓-๒๕๐.

๘. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดใจ ตัดค้นหา
มานะ ทักษะเสียให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใด
ให้การสอนได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกรู้สึกว่าแพ้ เช่น
กรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่มีวิธีการฝึกด้วยวิธีแบบสุภาพ วิธีแบบรุนแรงทั้งวิธีแบบ
สุภาพและรุนแรง จนกระทั่งสุดท้ายเมื่อฝึกไม่ได้ก็ฆ่าทิ้งเสีย ซึ่งพระองค์ก็ใช้วิธีการที่คน ฝึกม้า
กล่าวไว้นั้น ย้อนกลับมาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระองค์ ด้วยพระดำรัสว่า “เรายอมฝึกคน
ด้วยวิธีแบบสุภาพบ้าง ด้วยวิธีแบบรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีทั้งสุภาพและทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง
และถ้าฝึกไม่ได้ก็ฆ่าเสีย”^{๑๘} แต่กรณีการฆ่าของพระองค์นั้น หมายถึงการไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่
ไม่สนใจในธรรม จึงฆ่าเสียคือปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจ
ของบุคคลนั้น การทำในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย

๙. การลงโทษและการให้รางวัล การลงโทษในที่นี้คือ การลงโทษซึ่งมีทั้ง
ในทางธรรมและวินัย มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัลคือการแสดงธรรมไม่
กระทบกระทั่งไม่รุกรานใคร แต่เป็นการกล่าวสรรเสริญในการกระทำที่ถูกต้อง และถือว่าเป็น
ตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ในเรื่องของการลงโทษ เช่น การลงพรหมทัณฑ์ต่อพระฉันทะ ซึ่งมีความ
เยอหยิ่งว่าตนเองเป็นผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า ในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งออกบวช
เป็นเหตุให้พระฉันทะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้พระฉันทะ
รู้จักสำนึกในการกระทำของตนเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้มีการลงพรหมทัณฑ์ ด้วยการไม่ให้
ผู้ใดพูดคุยหรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่พระฉันทะ โดยตรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จดับ
ขันธปรินิพพานว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไปแล้ว สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันทะ ด้วยการ
ที่ว่า แม้ภิกษุฉันทะจะพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือน พระอานนท์”^{๑๙}

การให้รางวัลของพระพุทธองค์นั้น ที่ปรากฏเด่นก็คือ การตรัสยกย่องในความ
เป็นเลิศในด้านต่างๆ ที่เรียกว่าเป็น “เอตทัคคะ” เช่น กรณียกย่องพระสารีบุตรว่า มีความเป็นเลิศ
ในด้านผู้มีสติปัญญามาก มีความเข้าใจธรรมแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งได้ โดยเปรียบพระสารี
บุตรเหมือนเสนาบดีที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “นรชนใดผู้ไม่ต้องเชื่อ
ใคร รู้จักนิพพานที่ปัจฉิมอะไรปรุงแต่งไม่ได้ตัดรอยต่อแห่งการเกิดใหม่ ทำลายโอกาสแห่งการ

^{๑๘} อ.จ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๖๕-๑๗๑.

^{๑๙} ที.ม. (ไทย) ๒๕/๘๘/๒๗๕.

ท่องเที่ยวไปในสงสาร ความคลายหวังแล้ว นรชนนั้นแล เป็นบุรุษสูงสุด”^{๒๑} แม้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงใช้การชมเชยยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปแบบการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น เป็นการ กล่าวชมเชยโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการ เปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงยกย่องเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่างหรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง

๑๐. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมี ลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณคือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆมาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะ ครั้งเฉพาะคราวไป ยิ่งในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้าต้องเจอปัญหามากมาย และ พระองค์ก็ต้องอาศัยปฏิภาณแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น กรณีของครอบครัวพราหมณ์ที่อยู่ในเมือง ราชคฤห์ ฝ่ายสามีนับถือศาสนาพราหมณ์แต่ภรรยา นับถือพระพุทธศาสนา และภรรยา ก็ สรรเสริญแต่พระพุทธคุณอยู่ตลอดเวลา จนสามีไม่พอใจ คอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่าง ๆ นานา

จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหล่น แล้วปลั่งอุทานด้วยคำที่แสดงออกถึง ความเคารพต่อพระพุทธเจ้า พราหมณ์เกิดความไม่พอใจยิ่งนัก จึงไปเพื่อที่จะเอาชนะด้วยการ ถามให้พระพุทธเจ้าจนปัญญาในการตอบปัญหาว่า “บุคคลกำจัดอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข กำจัด อะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตม พระองค์ทรงพอพระทัยการกำจัดธรรมอย่างหนึ่งคือ อะไร” พระพุทธเจ้าทรงใช้กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการตรัสตอบว่า “บุคคลกำจัดความ โกรธได้จึงอยู่เป็นสุข กำจัดความโกรธได้จึงไม่โศก พราหมณ์ พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการ กำจัดความ โกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะบุคคลกำจัดความ โกรธนั้น ได้แล้ว จึงไม่โศก” ซึ่งหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสแก้ปัญหาจบ พราหมณ์จึงความเลื่อมใสและยอมรับที่ จะเป็นสาวกของพระองค์^{๒๒} ซึ่งเนื้อหาในการตรัสตอบปัญหาโดยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า กับพราหมณ์ แสดงถึงลักษณะความเป็นบรมครูของพระพุทธองค์อย่างหาใครเปรียบได้

^{๒๑} จ.ม. (ไทย) ๒๕/๘๘/๒๖๕.

^{๒๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๘๗/๒๖๔.

๔.๑.๓ ความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที

กับพุทธวิธีในการสื่อสาร

พระธรรมปริยัติเวที เป็นพระสงฆ์ที่มีทั้งศาสตร์คือ ความรู้ ความเข้าใจชีวิต สังคม มีความสามารถในการสื่อสาร มีทั้งศิลป์คือเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธา ด้วยจิตใจเมตตา เสียสละ ทำงานทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยได้นำหลักการ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มานำเสนอในรูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่าง แบบแผนของการเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงได้รับการยอมรับและยกย่องให้เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่ในการศึกษาความสอดคล้องแต่ในที่นี่ จะขอนำมากล่าวเท่าที่เห็นว่ามี ความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระธรรมอันประกอบด้วย พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความที่พระธรรมปริยัติเวทีได้นำออกมาเผยแผ่พุทธธรรม ๕ ประการ ดังนี้

๑. การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ
๒. การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย
๓. ใช้วิธียกตัวอย่างบุคคล
๔. ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน
๕. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง

๑.การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ

การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอนช่วยให้เข้าใจง่าย และชัดเจน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏนิทานชาดกมากถึง ๕๔๗ เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหายอันเกิดขึ้นจากความไม่สามัคคี โดยยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี^{๒๓} หรือสอนเรื่องอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยยกเอาเฉพาะพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่าง โดยตรัสยกย่องว่า “เป็นผู้มีสติ หมั่นประกอบความเพียรไม่ติดอยู่กับที่ละความห้วงอาลัยไป เหมือนหงส์ละเปลือกตมไป ฉะนั้น”^{๒๔} ดังนั้น การสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ช่วยให้จำแม่น เห็นจริงและความเพลิดเพลินทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น การยกอุทาหรณ์และการ

^{๒๓} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๖/๒๕.

^{๒๔} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๕๑/๕๗.

เล่านิทานแล้วนำธรรมะมาแทรกตามขั้นตอน ใช้ธรรมะเป็นบทสรุปหรืออธิบายหลักธรรมแล้ว ยกนิทานมาประกอบ เป็นวิธีการหนึ่งที่พระธรรมปริยัติเวทีใช้มากในการเผยแผ่พุทธธรรม เช่น นิทานจากธรรมบท นิทานชาดก นิยายอิงธรรมะ เมื่อท่านยกอุทาหรณ์และเล่านิทาน ประกอบการแสดงพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม หรือบทความ ทำให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อหาทำให้มองเห็นเป็นรูปธรรม ผู้ฟังท่าน อ่านบทความของท่าน นอกจากจะได้สาระข้อคิดที่เป็นคติแล้วยังได้รับความเข้มข้นเบิกบานใจ ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง สวัสดิ์ ... คนที่กล่าวสวัสดิ์ แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ผู้ใหญ่ก็เอ็นดู คนที่รู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่ ถือว่าเป็นคนมีความสวัสดิ์ บางครั้งคนเราโกรธเกลียดกันอาจจะถึงทำร้ายร่างกายหรือฆ่ากันก็ได้ แต่ถ้ายอมสวัสดิ์กันเสียแล้วก็จะยกโทษหายโกรธกันได้ ตัวอย่างผู้ที่สวัสดิ์แล้วได้อายุยืนนานมีมาในขุททกนิกาย ธรรมบท เรื่องอายุวัฒนกุมาร เป็นตัวอย่าง

อายุวัฒนกุมารเมื่อครั้งยังเป็นทารก พ่อแม่เป็นคหบดีที่มีฐานะร่ำรวย เป็นผู้มีอชยาศัยอันดีงาม เข้าหาผู้ใหญ่กราบไหว้ทุกครั้งที่ได้พบผู้ใหญ่ พ่อแม่จึงได้พาลูกไปไหว้พราหมณ์คนหนึ่ง พราหมณ์ผู้นี้ได้ทำนายว่า เด็กคนนี้อายุจะสั้น พ่อแม่ก็พาลูกไปหาหมอที่เก่งที่สุด หมอที่เก่งกาจก็ไม่สามารถช่วยเหลืออายุวัฒนกุมารให้รอดจากความตายได้ ในที่สุดได้พา ลูกน้อยของตนมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พาเด็กเข้าไปกราบพระพุทธองค์ พระองค์จึงได้ทรงแนะนำวิธีทำให้อายุยืน โดยให้อยู่ในท่ามกลางของพระสงฆ์ผู้เจริญมณฑล เจริญความสวัสดิ์ตลอด ๗ วัน ๗ คืน จากนั้นพ่อแม่ก็ให้เด็กสวัสดิ์พระพุทธเจ้า และพระองค์ก็ตรัสให้ความสวัสดิ์แก่เด็กน้อย ในที่สุดอายุวัฒนกุมารก็มีอายุยืนยาวถึง ๑๒๐ ปี นั่นเพราะการไหว้ การไหว้ก็คือความสวัสดิ์ สวัสดิ์แล้วอายุยืนอย่างนี้...^{๒๕}

เรื่อง มนต์... พระรัตนตรัยประกอบไปด้วย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นองค์สาม เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพุทธบริษัท รัตนะทั้ง ๓ เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การระลึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นพระบรมศาสดา ผู้ทรงปัญญาคิณ พระบริสุทธิ์คุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ถึงพระธรรมคำสอนที่ประเสริฐที่สุด สำหรับการยกฐานะจิตใจให้สูงกว่าสัตว์ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ประเสริฐ ถึงพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติ

^{๒๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภฺสรมุโณ), *หกลีบเทศนา หกลีบพรรษา*, หน้า ๑๒๐.

ชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นเนื่อนานูญของโลก ชื่อว่าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอาศัย การกล่าวระลึกถึงพระรัตนตรัยนั้น มีคำว่า “พุทฺธํ สรณํ กจฺจามิ ธมฺมํ สรณํ กจฺจามิ สงฺฆํ สรณํ กจฺจามิ” เป็นต้น เรียกว่า เป็นมนต์ขลังบทหนึ่ง ที่จะป้องกันมิให้ภัยอันตรายใด ๆ มากล้ำกรายผู้สวด ดังมีนิทานในธรรมบทว่า ในสมัยพุทธกาล มีเด็กคนหนึ่งพลัดหลงกับพ่อแม่ กลางป่า ตกกลางคืน เด็กนั้นก่อนนอน ได้กล่าวว่า “นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส” แล้วก็หลับไป ขณะนั้นมียักษ์ตนหนึ่งออกมาจะจับเด็กกินเป็นอาหาร เอื้อมมือมาจับที่ร่างของเด็กคนนั้น เด็กก็สะดุ้งตื่น แล้วเปล่งวาจาออกมาด้วยความเคียดชังว่า “นโม.. พุทฺธสฺส” ยักษ์ได้ยินดังนั้นก็กลับมิจิตใจอ่อนโยน หันมาเฝ้าระวังเด็กอยู่ตลอดคืน นั้นเพราะ อานิสงส์แห่งมนต์ที่สวดสำหรับระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย...^{๒๖}

เรื่อง ปุญญกถา...บุญเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือการบริจาคทานเป็นเหตุให้เกิดบุญประการหนึ่ง การรักษาศีลเป็นเหตุให้เกิดบุญประการหนึ่ง การเจริญภาวนาเป็นเหตุให้เกิดบุญประการหนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสไว้ในพระสูตรตันตปิฎก คัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ว่า เหตุให้เกิดบุญทั้งสามมีอานิสงส์ต่างกันดังนี้ การทำบุญให้ทานแก่สัตว์ดิรัจฉาน เช่นให้อาหารแก่สุนัข แมว ไก่ และนก เป็นต้น โดยไม่หวังการตอบแทน ได้อานิสงส์ถึงร้อยภร้อยชาติ การทำบุญให้ทานแก่บุคคลผู้ไม่มีศีล ได้อานิสงส์ผลถึงพันภพันชาติ การทำบุญให้ทานแก่บุคคลผู้มีศีลได้อานิสงส์ผลถึงแสนภแสนชาติ ทำบุญถวายทาน แต่พระสงฆ์ร้อยครั้งร้อยหน ก็ยังสู้อานิสงส์ผลของการนำตนไปรักษาศีล ๕ หรือศีล ๘ ครั้งเดียวไม่ได้ การรักษาศีล ๕ หรือศีล ๘ ร้อยครั้งร้อยหน ยังสู้อานิสงส์ผลของการเจริญภาวนาครั้งเดียวไม่ได้...^{๒๗}

เรื่อง เสียเพื่อได้... การเสียสละ ก็คือการให้นั่นเอง ผู้ให้ต้องพิจารณาถึงการเสียสละให้เห็นเป็นการได้ขึ้นมา พิจารณาให้เห็นว่า ให้แล้วได้ อย่าเห็นว่า ให้แล้วเสีย ถ้าเราเห็นว่าให้แล้วเสีย เราจะให้กันไม่ได้ เพราะกลัวเสีย ต้องพิจารณาให้เห็นว่า ให้แล้วได้ ยิ่งให้

^{๒๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุคุสุธรมุโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๓๕๐ - ๓๕๑

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ยิ่งได้ เราจึงยอมให้กัน การให้ก็คือ ให้ความเจริญแก่ทุกสิ่งทุกอย่างนั่นเอง ดังเช่น ราชะพราหมณ์ถวายข้าวแก่พระสารีบุตรเพียงทัพพีเดียว ได้ความเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ท้าวสักกะเทวราชถวายอาหารแก่พระมหากัสสปะ ได้ความเป็นท้าวสักกะที่ยิ่งใหญ่ มหาทุกตะบุรุษถวายอาหารแก่พระพุทธเจ้า ได้ความเป็นเศรษฐีในวันนั้น การให้ก็คือการได้ประสบการณ์จากการเสียดละ เกิดจากการร่วมงานกับคนอื่น ต่างวาระ ต่างสถานที่ ทำให้มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ๆ เพิ่มขึ้น เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป คนที่มีความสามารถ มีประสบการณ์ เป็นทรัพยากร เป็นบุคคลที่มีทรัพย์มาก เป็นบุคคลที่มีค่า สิ่งที่มีค่ายอมเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป ฉันทใด บุคคลที่มีค่าก็เป็นที่ต้องการของสังคม ฉันทนั้น

ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ แต่ใช้ไปเพื่อประโยชน์ตนเองและพวกพ้องของตน จัดเป็น “บุรุษธรรมดา” ส่วนผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมมา ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมแก่ประเทศชาติจัดเป็น “มหาบุรุษ” หรือเป็น “พระโพธิสัตว์” ตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นตัวอย่างที่ดีในการบำเพ็ญพระองค์เป็น “นักเสียดละ” พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ไม่เคยถือพระองค์ ไม่ทรงถือชนชั้นวรรณะหรือแบ่งแยกศาสนา ทรงมีพระเมตตาในพสกนิกรของพระองค์โดยถ้วนหน้า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานาประการ เสด็จเยี่ยมชาวบ้านในถิ่นทุรกันดารตามชนบทห่างไกลเพื่อให้เข้าถึงความเป็นอยู่ที่แท้จริง บรรเทาความทุกข์ยากของชาวชนบทให้ ลดน้อยลงด้วยโครงการพระราชดำริมากมาย เพื่อความอยู่ดีกินดีของเหล่าพสกนิกรทุกหมู่เหล่า แม้จะทรงเหน็ดเหนื่อยสักเพียงใด อุปสรรคจะใหญ่โตแค่ไหน พระองค์ไม่เคยทรงย่อท้อ ทรงเสียดละความสุขส่วนพระองค์เพื่อคนไทยทุกคนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสัมมาอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างมีความสุข ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นวิกฤตแค่ไหน พระองค์ไม่เคยทิ้งประชาชน ทรงเป็นหลักชัยที่มั่นคง เป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนทั้งชาติ เงินทองที่ประชาชนทูลเกล้าถวายในวโรกาสต่าง ๆ ก็ทรงนำเข้ามามูลนิธิของพระองค์ เช่น มูลนิธิชัยพัฒนา เป็นต้น เพื่อนำดอกเบ็ญมาใช้จ่ายในโครงการพระราชดำริต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงยอมสละได้ทุกอย่าง ขอเพียงเห็นพสกนิกรของพระองค์อยู่ดีมีสุขมีความสุขปลอดภัยในทรัพย์สินเงินทองและชีวิตเหล่านี้ พระองค์ทรงยอม “เสียดให้ได้”

พระราชภารกิจที่ทรงกระทำเท่าที่ผ่านมาเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงเป็นทิวาฐานนุกติให้กับคนไทยในเรื่องการเสียดสละทุกสิ่งเพื่อส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นพระราชทรัพย์ หรือแม้กระทั่งความสุขส่วนพระองค์ ภาพที่เห็นจนเจนตาติดตรึงในใจของคนไทยทุกครั้ง ก็คือภาพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่ ในฉลองพระองค์ธรรมดา มีกล้องถ่ายภาพคล้องอยู่ที่พระคอ ในพระหัตถ์มีดินสอและแผนที่อยู่ตลอดเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร หรือทรงตรวจงานในที่ต่าง ๆ จะทรงตรวจสอบถามถึงปัญหาหรืออุปสรรคอยู่ไม่ขาดระยะ พระพักตร์เต็มไปด้วยพระเสโท แต่แววพระเนตรมีความมุ่งมั่น ที่จะแก้ปัญหาบรรเทาทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์ ทรงปฏิบัติพระองค์เช่นนี้ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือท้อพระทัยแต่อย่างใด

ท่านสาธุชนทั้งหลายที่เป็นชาวพุทธที่เคยศึกษาพุทธประวัติมาบ้าง คงพอจะทราบว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็น “พระมหาบุรุษ” ผู้ทรงเสียดสละตลอดพระชนมายุเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ชาวโลก หาผู้ใดเปรียบปานมิได้ เมื่อพระองค์เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ก็ทรงเป็นผู้เสียเพื่อได้มาโดยตลอดทุกภพทุกชาติ เช่น เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ก็ทรงเสียดสละสิ่งของนอกร่าง ของตนทุกอย่างที่ผู้อื่นมาขอ ทรงบริจาคกระทั่งโอรสธิดาตลอดจนนางมัทรี พระชายาผู้เป็นดั่งแก้วตาดวงใจของพระองค์เพื่อเป็นทานแก่คนอื่น เมื่อมาถือกำเนิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ก็ทรงเสียดสละราชสมบัติ สละพระชายาและพระราชโอรส สละแม้กระทั่งชีวิตของตนเอง ออกบรรพชาแสวงหาโมกขธรรม เพื่อตรัสรู้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร และเพื่อนำธรรมที่ตรัสรู้นั้นมาประกาศเผยแผ่แสดงแก่ชาวโลก เพื่อให้เข้าใจถึงสัจธรรมแห่งชีวิต และหยั่งรู้ถึงความสุขแท้จริงยั่งยืนนี้เป็นการ “เสียเพื่อได้” ถ้าพระองค์ไม่อาศัย พระมหากรุณาธิคุณต่อสัตว์โลก ไม่ออกบรรพชาแสวงหาโมกขธรรม พระองค์ก็อาจจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ชาวโลกก็จะไม่ทราบถึงธรรมะไม่ได้พบพานพบความดับเย็นแห่งนิโรธ ไม่รู้วิธีปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์ทั้งกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรมที่ถูกต้อง พระพุทธศาสนาก็จะไม่เกิดขึ้น แต่พระพุทธองค์ทรงเสียเพื่อได้เสียส่วนน้อยเพื่อได้ส่วนมาก ทรงอุทิศทุกอย่างเพื่อความทุกข์ที่แท้จริงของชาวโลก และการได้ของพระองค์นั้นก็คุ้มเกินคุ้ม พระพุทธศาสนามีคนรู้จักและนับถืออยู่ทั่วโลก มีผู้สืบทอดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะเหตุที่พระองค์ยอมเสียดสละและการเสียดสละของพระพุทธเจ้า ก็ทำให้

พระองค์เป็นผู้มีค่า แม้แต่พระบรมสารีริกธาตุ พระอัฐิธาตุ พระสร้อยการของพระพุทธเจ้าก็เป็นสิ่งที่มีค่าจนไม่มีอำนาจเงินสกุลใดจะซื้อได้...^{๒๘}

จะเห็นได้ว่าการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ ที่ท่านนำมาใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น ทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่านมีความเข้าใจง่ายขึ้น มองเห็นภาพพจน์อย่างชัดเจน จนเกิดความเพลิดเพลินไปกับพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม หรือบทความของท่าน จนทำให้เกิดความเข้มข้นเบิกบานใจ นี่ก็คือลักษณะเด่นของพระธรรมปริยัติเวที ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมโดยใช้รูปแบบและแนวทางการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ

๒. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย

คำอุปมาอุปมัยช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้การอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยรูปธรรม ก็ช่วยให้หนักแน่นเข้า เช่น ครั้งพระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่มณฑกเศรษฐีว่า “โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่นเหมือนคนโปรยเมล็ด แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้”...^{๒๙} หรือครั้งที่พระองค์ตรัสในคราวที่ประทับอยู่ในอารามของอนาถปิณฑกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถีว่า “สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเล่นเลยไปไม่บรรลุธรรมที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพันธนาการใหม่ ๆ ยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้วและฟังแล้วอย่างนี้ จึงตกสู่หลุมถ่านเพลิงตลอดไปเหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉะนั้น”^{๓๐} การใช้อุปมานี้จะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใดหรือการอุปมาอุปมัยในพระสูตรต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงนำมาเปรียบเทียบกับผู้ฟังเข้าใจธรรมมีจำนวนมาก เช่น

^{๒๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมโม), *หกลีบเทศนา หกลีบวรรษา*, หน้า ๑๗๑ – ๑๗๒.

^{๒๙} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๒๕๒.

^{๓๐} พ.พ. (ไทย) ๒๕/๕๕/๓๐๖.

“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดีก็จะพูดดี หรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้นสุขย่อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัวไป ฉะนั้น” ^{๑๑}

“ภูเขาศิลาล้วนเป็นแท่งที่ย่อมไม่สะเทือนเพราะลม ฉันทิ บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะนิทานหรือสรรเสริญ ฉันทิ” ^{๑๒}

จากการยกตัวอย่างการใช้อุปมาอุปมัยของพระพุทธเจ้า นั้น ผู้ฟังย่อมเข้าใจถึงคำสอนของพระองค์ได้อย่างชัดเจน ผู้ฟังสามารถตรงตามความเป็นจริงได้ เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่าย ไม่ต้องไปจินตนาการ

ดังนั้น พระธรรมปริยัติเวทิจึงได้นำเอาวิธีอุปมาอุปมัยมาใช้มากในการเผยแผ่พุทธธรรม เพราะท่านเห็นว่าธรรมะบางข้อนั้นยากแก่การเข้าใจ แต่เมื่อยกสิ่งที่เป็รรูปธรรมขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้ฟัง ผู้อ่าน ย่อมมองเห็นตามความเป็นจริงได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่องพระพุทธานุศาสนากับพระปฐมเจดีย์...มีขณิมาปฏิบัติทาหรืออริยมรรค ๘ ผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจในอริยมรรคนี้ก่อนว่า มรรค ๘ มีความเกี่ยวประสานกันทุก ๆ ข้อ แต่มรรคที่มีความสำคัญ คือมีบทบาทสำคัญ ๓ ข้อ คือสัมมาทิฐิ ความเห็นหรือความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งสามประการจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติไปร่วมกับมรรคข้ออื่น ๆ อุปมาดังการเดินทาง สัมมาทิฐิเป็นเหมือนไฟส่องทางหรือเข็มทิศ ซึ่งมีหน้าที่ส่องให้เห็นทางและชี้ให้เห็นทางที่ถูกต้อง สัมมาวาชามะ เป็นเหมือนการออกแรงก้าวไป หรือการใช้แรงผลักดันให้เคลื่อนไป ส่วนสัมมาสติ เป็นเหมือนเครื่องบังคับควบคุมระวังให้การเดินทางอยู่ในเส้นทางถูกจังหวะ และสามารถหลบหลีกภัยได้เมื่อประสบภัยเฉพาะหน้า ส่วนมรรคที่เหลือเปรียบได้กับเสบียงที่ต้องนำไปในการเดินทาง ส่วนกิเลสตัณหาเปรียบได้กับอุปสรรคในระหว่างทางที่ต้องฟันฝ่าไป โดยอาศัยของค์มรรคนั้นแลเป็นเครื่องถือปฏิบัติ... ^{๑๓}

^{๑๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒/๒๔.

^{๑๒} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘๑/๕๓

^{๑๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺมฺโม), หลกสิบทศนา หลกสิทวรรชษา, หน้า ๓๔ – ๓๕.

เรื่อง **บุญญกถา...**ตามธรรมดาของจิตนั้น เดิมที่เป็นจิตที่สะอาดเป็นจิตที่ประภัสสร แต่จิตที่ต้องเศร้าหมองเพราะกิเลสทั้งหลายซึ่งจรมา กิเลสคือสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง ทำให้ใจเป็นทุกข์ ทำให้ใจเร่าร้อนคึ้นรน กระวนกระวาย กิเลสอุปมาเหมือนว่าผีร้าย โจรร้าย และเหมือนกับไฟที่รุนแรง เมื่อมันเกิดขึ้นมาแล้วมันก็ประทุรร้ายจิตใจ เผลอผลาญจิตใจให้เร่าร้อน กิเลสมี ๓ ชนิด คือโลภะ ความโลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ๑ โทสะ ความโกรธประทุรร้าย คิดปองร้ายให้ได้รับความทุกข์ ๑ โมหะ ความหลงใหลในสิ่งที่ผิดจากทำนองคลองธรรม ๑ ชาวโลกที่วุ่นวายกันอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส โลกความอยากได้ก็ดี โทสะความโกรธก็ดี โมหะความหลงก็ดี ทั้ง ๓ นี้เป็นรากเหง้าแห่งอกุศลมูล เป็นเหมือนสิ่งสกปรก ทำให้กาย วาจา ใจ สกปรกได้ เมื่อกาย วาจา ใจสกปรกแล้ว ต้องเอาบุญไปชำระล้าง กาย วาจา ใจที่สกปรกได้...^{๓๔}

เรื่อง **ขันติกถา...** วิถีปฏิบัติขององค์สมเด็จพระบรมมหาราชพิตรพระราชสมภารเจ้า เปรียบได้กับพระราชมารดาที่คอยดูแลปกป้องพระเจ้ามหาชนก โดยมีได้คำนึงถึงความทุกข์ยากใด ๆ หวังแต่เพียงความเจริญความสุขของพระโอรส ส่วนสมเด็จพระบรมมหาราชพิตรที่ได้ทรงปฏิบัติดูแลห่วงใยของค์พระชนนีอย่างใกล้ชิด เปรียบได้กับสุวรรณสามโพธิสัตว์ปรนนิบัติดูแลดาบสนันนัยน์ดาบอดผู้เป็นบิดามารดาอย่างดียิ่ง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงปฏิบัติพระองค์สมดังพุทธภาษิตที่ว่า ผู้มีความอดทน ย่อมนำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น ผู้มีความอดทนย่อมเป็นผู้ดำเนินขึ้นสู่ทางแห่งสวรรค์ และพระนิพพาน...^{๓๕}

เรื่อง **แม่ของความดี...** ธรรมดาว่าคนเรานั้นหากอยู่เพียงลำพังในโลกนี้ เรื่องกฏระเบียบก็คงไม่จำเป็นมากนัก แต่ความเป็นจริงแล้วไม่ว่าเราจะอยู่คนเดียว เรายังมีครอบครัว มีเพื่อนร่วมบ้าน ร่วมสังคม เพราะคนเราไม่ใช่พระอรหันต์ การคิด การพูด และการกระทำ ยังปะปนไปทั้งความดีและความชั่ว มีถูกมีผิด บางครั้งจึงอาจจะมีผลกระทบกระทบกันบ้าง

^{๓๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสโม), *หลักเทศนา หลักบรรพชา*, หน้า ๓๕.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

ยิ่งในสังคมปัจจุบันเป็นโลกของวัตถุนิยม ทรัพย์สิ้นเงินทองกลายเป็นสิ่งมีอิทธิพลเหนือคุณงามความดี ความจริงแล้วศีลคืออริยทรัพย์ เป็นทรัพย์ที่ประเสริฐเหนือทรัพย์ใด ๆ เพราะศีลทำให้สังคมทุกระดับสงบสุข เป็นสะพานข้ามไปยังเกาะแห่งความดี ศีลทำให้คนมุ่งมั่นที่จะรักษาความดี คนเรานั้นแม้จะมีรูปร่าง มากด้วยความรู้ความสามารถ เพียงพร้อมด้วยศถาบรรดาศักดิ์ หากไร้ศีลไม่ตั้งอยู่ในธรรม ก็เปรียบได้ดั่งดอกไม้งามแต่มีกลิ่นเหม็น ผู้คนแรกเห็นก็พึงใจ แต่เมื่อเข้าใกล้ได้กลิ่นก็สิ้นอยาก ไม่คิดแม้จะคบหาพูดคุย แต่คนแม้จะด้อยในเรื่องรูปสมบัติ หน้าไม่งาม ไร้โรคสมบัติ แต่มีความประพฤติสะอาดบริสุทธิ์ ตั้งอยู่ในศีล มันคงอยู่ในธรรม ก็เปรียบได้กับดอกไม้ แม้จะไม่งามวิจิตร ผู้คนแรกเห็นแม้จะไม่ชอบใจ แต่เข้าใกล้ได้กลิ่นก็สิ้นรังเกียจ กลับนิยมชมชอบอยากได้ไว้ส่งกลิ่นหอมให้จริงใจ...^{๓๖}

เรื่อง สัปบุริสธรรมกถา...คุณลักษณะอันสำคัญของสัตบุรุษคือความมีน้ำใจ ที่เปี่ยมล้นไม่ทิ้งมิตรสหายในยามตกทุกข์ได้ยาก ถึงแม้จะแลกด้วยชีวิต สัตบุรุษก็จะเลือกความดี เห็นมิตรสหายสำคัญกว่าชีวิตของตนเสมอ นี่คือการเค็ดเดี่ยวของบุคคลผู้มีภาวะผู้นำ ที่มีเหนือกว่าบุคคลธรรมดาสามัญ มวลแมลงชอบบินเข้าหากองไฟไม่กลัวตาย เพราะไม่รู้โทษแห่งไฟ ช้างและม้าอาชาไนยไม่กลัวตาย เพราะทรงในศักดิ์ศรี แต่สัตบุรุษผู้ชาญฉลาดไม่กลัวตาย เพราะเห็นแก่คุณธรรมความดี...^{๓๗}

จะเห็นได้ว่าอุปมาอุปมัยที่ท่านนำมาประกอบในการแสดงธรรมนั้น ส่วนมากเป็นเรื่องที่คนเราเห็นสัมผัสและคลุกคลีอยู่ เพียงแต่ไม่ได้ขบคิดเท่านั้น เมื่อท่านนำมาเปรียบเทียบทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่าน มีความเข้าใจง่ายขึ้น มองเห็นภาพพจน์อย่างชัดเจนจนเกิดความเพลิดเพลินไปกับพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมหรือบทความของท่าน นี่ก็คือลักษณะเด่นของพระธรรมปริยัติเวที ที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมโดยใช้รูปแบบอุปมาอุปมัย

^{๓๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), *หกลีบเทศนา หกลีบวรรณษา*, หน้า ๒๐๕.

^{๓๗} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), *ปฐมมณฑ์ วันอาสาฬหบูชา ๑๓ ก.ค.๒๕๔๖*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๖.

๓. ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง

วิธีการยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบการเผยแพร่พุทธธรรม เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้รู้ว่าทำเช่นนี้แล้วได้รับผลเป็นเช่นไร ในการอธิบายธรรมะแล้วยกบุคคลมาประกอบด้วยนั้นย่อมทำให้ผู้ฟัง ผู้อ่าน เกิดความมั่นใจว่าทำอย่างนี้จะได้รับผลอย่างคือนั้น หรือทำชั่วอย่างนี้ย่อมได้รับผลชั่ว ดังเช่นบุคคลนั้น การยกตัวอย่างมาประกอบการเทศน์นี้ เพื่อให้คนสนใจและยึดเป็นแบบอย่าง ดังที่พระพุทธองค์ทรงยกพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่างในเรื่องสันโดษว่า

ภิกษุทั้งหลาย กัสสปะเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวารตามมีตามได้ และกล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ทั้งไม่ประกอบการแสวงหาที่ผิด เพราะเหตุแห่งจีวร..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ไม่ได้จีวรแล้ว..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ก็ไม่กระวนกระวายได้จีวรแล้ว..บิณฑบาต..เสนาสนะ.. และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ก็ไม่คิดใจ ไม่หลงพัวพันมองเห็นโทษ มีปัญญาเครื่องสลัดออก ใส่อ้อยอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้สันโดษด้วยจีวร..บิณฑบาต..เสนาสนะ..คิลานปัจฉิมเภสัชบริวารตามมีตามได้ และกล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยจีวร..บิณฑบาต..เสนาสนะ.. และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวารตามมีตามได้ ทั้งไม่ประกอบการแสวงหาที่ผิด เพราะเหตุแห่งจีวร..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ไม่ได้จีวรแล้ว..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ก็จักไม่กระวนกระวาย และได้จีวรแล้ว..บิณฑบาต..เสนาสนะ..และคิลานปัจฉิมเภสัชบริวาร ไม่คิดใจ ไม่หลงพัวพันมองเห็นโทษ มีปัญญาเครื่องสลัดออก ใส่อ้อยอยู่

ภิกษุทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้แล เราจักกล่าวสอนเธอทั้งหลายตามกัสสปะหรือผู้ใดพึงเป็นเช่นกัสสปะ เราจักกล่าวสอนให้ประพฤติตามผู้นั้น และเธอทั้งหลายได้รับโอวาทแล้วพึงปฏิบัติเพื่อความเป็นเช่นนั้น..^{๓๘}

และเหมือนดังที่พระองค์ทรงตรัสสอนภิกษุทั้งหลายให้เอาอย่างพระมหากัสสปะที่ผู้ศรัทธาคิดดูจแสงจันทร์นวลไยว่า

^{๓๘} ส.น. (ไทย) ๑๖/๑๔๔/๒๓๓-๒๓๔

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นเหมือนดวงจันทร์ จงปรากฏ ปรากฏจิตออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ไม่กะนองเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลายเถิด เปรียบเหมือนบุรุษและจะพึงปรากฏ ปรากฏจิต แลดูบ่อน้ำซึ่งคร่ำคร่า ภูเขาที่ขรุขระ หรือแม่น้ำที่ขาดเป็นห้วง ๆ อุปมานี้ฉันใด อุปมานี้ฉันนั้น เธอทั้งหลายก็เป็นเหมือนดวงจันทร์ จงปรากฏ ปรากฏจิตออกเป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ไม่กะนองเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลาย กัสสปะเปรียบเหมือนดวงจันทร์ ปรากฏ ปรากฏจิตออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ไม่กะนองเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลาย...^{๓๕}

พระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความของพระธรรมปริยัติเวที ได้ยกบุคคลมาเป็นตัวอย่างอยู่เสมอ เพื่อให้การอธิบายธรรมที่ท่านแสดงนั้นให้มีความสนใจมากขึ้น ดังเช่นตัวอย่าง

เรื่อง รวย... การเป็นคนร่ำรวย มีทรัพย์สมบัติเงินทองนั้น เกิดจากความขยันหมั่นเพียรแสวงหาทรัพย์และรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ถึงกระนั้นก็ต้องรู้จักความพอดี ใช้ทรัพย์ที่แสวงมาได้เหมาะสม เพราะถ้าเราใช้เวลาทั้งชีวิตเพื่อความร่ำรวย โดยไม่ได้นำทรัพย์ที่มีอยู่นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวหรือเพื่อสังคม ทรัพย์เหล่านั้นก็จะไม่เป็นประโยชน์หมคคุณค่าไป ดังมีเรื่องสาธกยกไว้เป็นตัวอย่างว่า

“ครั้งหนึ่ง ยังมีชายสองคนที่เป็นเพื่อนรักกัน ชายคนแรกมีฐานะอยู่ในชั้นเศรษฐีมีเงินทอง มีข้าทาสบริวารมากมาย บ้านเรือนใหญ่โตโอ้อ่า เป็นที่นับหน้าถือตาของคนทั่วไป ในขณะที่ชายผู้เป็นเพื่อนรักอีกคนหนึ่ง เป็นเพียงชาวนาที่มีเพียงที่ดินกับควายอีกหนึ่งคู่สำหรับไว้ทำมาหากินทำนาปลูกข้าวปลูกผัก เลี้ยงดูครอบครัวไปตามประสาคนจน เมื่อทั้งสองคนมีเวลาว่าง ก็มักจะมานั่งพูดคุยกัน ชายหนุ่มผู้ร่ำรวยก็มักจะพูดแต่คำว่าจะทำอะไรจึงจะหาเงินให้ได้มากขึ้น จะต้องเหนื่อยอีกมากแค่ไหนจึงจะทำให้แก้วแหวนเงินทองที่มีอยู่มันเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม และจะมักจะบ่นเสมอว่า ทำไมรวยทรัพย์สมบัติถึงขนาดนี้ยังไม่มีความสุขเสียที แต่อดที่แปลกใจไม่ได้ว่าทำไมเพื่อนของตนซึ่งมีทรัพย์สินไม่มากมายนัก แต่มองดูแล้วเพื่อนของเรามีความสุขและความเป็นอยู่เรียบง่ายมากกว่าเรา ดูเพื่อนของเราเหมือนไม่มีความสุขทุกเลย

ชายหนุ่มผู้เป็นชาวนาฟังแล้วยิ้มตอบและตอบว่า “ทรัพย์สินเงินทองช่วยให้การใช้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นก็จริง แต่สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นภาระใหญ่หลวง กลายเป็นความทุกข์กองโตที่จะทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ตลอดไป ถ้ายังจัดการไม่ถูกวิธี ก็จะมีแต่ความทุกข์อยู่อย่างนี้แหละ

^{๓๕} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๔๖/๒๓๓

เพื่อนเอ๋ย จึงขอบอกเพื่อนรักว่า ถ้าเรารู้จักพอ เราก็แสวงหาทรัพย์แต่เพียงพอดี มีทรัพย์เท่าที่เป็นอยู่แค่นี้ก็พอแล้ว เราขอให้มืออาหารรับประทานวันละสามมื้อ มีเวลาอยู่กับครอบครัว ใช้เงินที่หามาได้ให้เป็นประโยชน์อย่างมีเหตุผล เท่านั้นเราก็เป็นคนร่ำรวยที่มีความสุขแล้ว ตามคติธรรมที่นักปราชญ์ได้กล่าวไว้ว่า “มีกินมีใช้ ไม่เจ็บไม่ไข้ มีความเป็นอยู่เท่านี้ก็รวยแล้ว” เพื่อนลองไปคิดดูก็แล้วกันว่า เพื่อนพอหรือยัง เมื่อรู้จักคำว่าพอก็จะมีความสุขตามคติธรรมที่ท่านบัณฑิตกล่าวไว้ว่า รู้จักพอ ก่อสุขทุกสถาน”...^{๔๐}

เรื่อง แม่ของลูก เครื่องหมายคนดีและการเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ...ในโลกนี้ ไม่มีใครรักเราเท่าแม่ ดังมีเรื่องเล่าว่า “เมื่อประมาณ ๕ – ๖ ปีที่ผ่านมา มีแม่คนหนึ่งเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า เขาเป็นนักธุรกิจ ได้ตั้งเนื้อตั้งตัวโดยเริ่มจากไม่มีอะไรเลย จนกระทั่งมีทรัพย์สินเงินทองอยู่ในขั้นเศรษฐีคนหนึ่ง ในด้านการประกอบอาชีพ ได้รับความสำเร็จด้วยดีตลอดมา แต่สิ่งที่ไม่ได้รับความสำเร็จเลยคือ การเลี้ยงลูก ลูกทุกคนเกร คบเพื่อนเกร ไม่เอาถ่าน ไม่เรียนหนังสือ ไม่ทำงาน ดื่มสุรา เทียวเตร่เสเพล

แม่เป็นคนมีเงิน ต้องออกสังคมร่วมกับคนอื่นเป็นประจำ เวลาแม่หลาย ๆ คนมาพบปะกัน ก็มักจะคุยถึงลูกของตน แม่บางคนก็คุยว่า ลูกเรียนได้เกรดเท่านั้น สอบได้เท่านั้น สอบเข้าโรงเรียนดีโรงเรียนดัง สอบเข้ามหาวิทยาลัยดังได้ นับว่าเป็นความภูมิใจและเป็นเกียรติของแม่เหลือเกิน

แต่แม่ผู้อภัพที่มีลูกเกร ต้องหลบจากวงสนทนาไป แอบร้องไห้ในห้องน้ำ ใจก็ครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาว่า ทำไม? ลูกของแม่จึงไม่ทำให้แม่ปลื้มใจ ภูมิใจ มีเกียรติเหมือนคนอื่นบ้าง ทำไม? ลูกจึงมีแต่ทำให้แม่เสียใจ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ ได้รับความอับอายขายหน้าตลอดเวลา

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทั้งความเสียใจและน้ำตาของแม่ที่ไหลออกมานั้น ไม่ได้มีความเกลียดชังลูกปะปนมาเลย แม่ยังรักลูก และหวังว่า สักวันหนึ่งข้างหน้าลูกของแม่จะกลับตัวเป็นคนดีได้”

^{๔๐} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสธมฺโม), ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๕, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๖ – ๒๔๗.

ที่ได้นำความรักของแม่..มาเล่าในที่นี้ เพื่อต้องการให้ลูกรู้ว่า แม่นั้นรักเรามากแค่ไหน...^{๔๑}

จากบุคคลตัวอย่างที่ท่านยกมาประกอบการเผยแพร่พุทธธรรมนั้น เหมาะสมกับเรื่อง ช่วยให้เข้าใจในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะมีตัวอย่างบุคคลเป็นเครื่องยืนยัน ทำให้รู้ว่าปฏิบัติตนตามธรรมข้อนี้ย่อมได้ผลเช่นนี้ จึงทำให้สารธรรมที่ท่านนำมาเสนอมีความชัดเจนแจ่มแจ้ง จูงใจให้ผู้ฟัง ผู้อ่าน มองเห็นความสำคัญของพระธรรมมากยิ่งขึ้น

๔. ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน

พุทธวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้า บางครั้งพระองค์จะสอนด้วยสำนวนโวหารที่แสดงว่ามีอารมณ์ขัน แต่การมีอารมณ์ขันนั้นเป็นเพียงอุบายในการสอนเท่านั้น เช่น คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปบิณฑบาตที่บ้านอุทัยพราหมณ์ วันแรกพราหมณ์นำภัตตาหารมาใส่บาตรจนเต็ม วันที่สองพระพุทธเจ้าเสด็จไปอีก พราหมณ์ก็ใส่ให้อีก วันที่สามพระพุทธเจ้าเสด็จไปอีก พราหมณ์ก็ใส่ให้อีก แต่หลังจากการใส่บาตรเสร็จแล้ว พราหมณ์ได้กล่าวเป็นทำนองหยอกล้อว่า “พระสมณโคตมนี้ติดในรส จึงเสด็จมาบ่อย ๆ”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า กสิกรย่อมหว่านพืชบ่อย ๆ ฝนย่อมตกบ่อย ๆ ชาวนาย่อมไปไถนาบ่อย ๆ แวนแคว้นย่อมบริบูรณ์ด้วยธัญชาติบ่อย ๆ ผู้ขอย่อมขอบ่อย ๆ ทานบดีย่อมให้บ่อย ๆ ครั้นให้บ่อย ๆ แล้วก็เข้าถึงสวรรค์บ่อย ๆ ผู้ต้องการน้ำนมย่อมมีรีดนมบ่อย ๆ ลูกโคย่อมเข้าหาแม่โคบ่อย ๆ บุคคลย่อมลำบากและคืนรนบ่อย ๆ คนเขลาย่อมเข้าถึงครรภ์บ่อย ๆ สัตว์ย่อมเกิดและตายบ่อย ๆ บุคคลทั้งหลายย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อย ๆ ส่วนผู้มีปัญญาจุณแผ่นดินย่อมไม่เกิดบ่อย ๆ เพราะได้มรรคผลแล้วไม่มีภพใหม่อีกต่อไป...^{๔๒}

วิธีแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน เป็นวิธีการหนึ่งที่พระธรรมปริยัติเวที ใช้ในการเผยแพร่พุทธธรรม ทั้งนี้เพื่อความเพลิดเพลิน ทำให้ผู้ฟังไม่เบื่อ ชวนให้อยากติดตามในเนื้อหาสาระที่ท่านได้นำเสนอ ดังข้อความตัวอย่าง

^{๔๑} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุตมฺโม), แม่ของลูก เครื่องหมายคนดีและการเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ, หน้า ๖ - ๘.

^{๔๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๕๘/๒๕๕ - ๒๕๖.

เรื่อง พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม...เขาบอกว่าเข้ามหาวิทยาลัยแล้วจะเก่ง สอบไปเข้ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปเรียนปริญญาโทกับเขาเนี่ย ไม่ใช่พระกระจอกนี้ะ ปริญญาโทนี้ะนี่ ทำเป็นเล่นไปเถอะ ภาษาอังกฤษไม่กระดิกหู แต่พอได้บ้าง พอได้บ้าง ฝรั่งเศสมา ท้องค์พระนี่ พูจจนฝรั่งหนีแหละ ฝรั่งบอกว่าฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่รู้เรื่อง ถ้ามันอยู่คำเดียวแหละ ทักฝรั่ง ก็ฮัลโล เสร็จแล้วก็ แวร์ ยูคัมฟอรัม มันก็จะตอบว่า เฮอ มันนี่ บางทีก็อิงแลนด์ ว่าอย่าง นั้น ไม่รู้มันว่าอะไร ก็ซังมันเถอะ แล้วก็บอกว่า ไอ แพรคทิส สปีค อิงค์ลิช นี้อท ลองไทม์ ว่า อย่างนั้น ว่าอย่างงี้ก็ไม่รู้มัน ว่า ไอ วอนท์ ทู สปีค อิงค์ลิช เวล ไอ ซิงค์ อิน คิวเจอร์ ไอ แคน สปีค อิงค์ลิช เวล ไอ แพรคทิส อิงค์ลิช แอฟเวરીเคย์ แน่ ว่ามันไปเรื่อยเถอะ ถูกหรือผิดก็ซัง มันปะไร ไม่ใช่ภาษาของเราเนี่ย ไซ้มี๊ ฝรั่งชมว่า โอ้ ยู สปีค เวรี่เวล ฮ้า อย่างนั้นอย่างนี้ มันบอกว่าเราพูดเก่ง บอกว่า โอ้ ไอ แคนสปีคไทย เวรี่เวล แคนนอน สปีค อิงค์ลิช เวล ว่าไง บอกว่าพูดเป็นภาษาไทยมาซิ เราจะพูดให้แจ้วเลยเชียว ภาษาอังกฤษ เอ้อะ พูดไม่ได้ ลิตเติลนิด หน่อย ว่าไปโน่น มันพอได้เหมือนกันนี้ะ นี้เววปริญญาโท มันมีนี้ะ ไม่ใช่กระจอกนี้ะ จากเด็ก ป.๔ นี้ะ พอเข้ามหาวิทยาลัยได้แล้ว ไปเรียน ไปเรียนห้าปีนี้ะ ไม่ใช่เล่น มันไปยากอยู่อีตรงทำ วิทยานิพนธ์ โอ้ย ไปหา ไปทำวิทยานิพนธ์นี้ะ บินไปเมืองนอกนี้ะ ไปยุโรป ไปยุโรปนะ แล้ว ไปลืบทว่าประเทศ เขาถามไปทำไม บอกจะไปหาชื่อวิทยานิพนธ์สักหน่อย ไปหาเมืองนอกซิ พับผ่า ไปๆมาๆ เอ๊ะมาหาได้ที่นครปฐมนี้เอง ทำเรื่องพระพุทธศาสนา อิทธิพลพระพุทธศาสนา เถรวาทที่มีต่อการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ยาวเปรี๊นเลยเชียว...^๓

เรื่อง บันทึกช่วยจำ...วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ทาง ผอ.พุทธมณฑล เมื่อได้ รับทราบข่าวการต้อนรับของทางช่อง ๑๑ จึงได้มีการสอบถามกับผู้เขียน “หลวงพ่อครับ ใคร เป็นผู้ติดต่อให้ช่อง ๑๑ มาถ่ายทอดสดได้” ผอ.พุทธมณฑลถามด้วยความแปลกใจ “ผอ.” ผู้เขียน ตอบสั้น ๆ ผอ. พุทธมณฑลทำหน้าที่สับสนเล็กน้อย แล้วก็บอกว่า “ผอ.ไหนครับท่านผมยังง อยู่” “ก็ ผอ.วัดพระปฐมเจดีย์” ผู้เขียนเฉลยแบบมีปริศนาเช่นเดิม ผอ.พุทธมณฑลทำหน้าง ต่อไปอีกเล็กน้อย ก็ร้องว่า “อ้อ นึกว่าใคร ท่านนั่นเอง”...^๔

^๓ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุสุธรรมโม), หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา, หน้า ๒๔๐ – ๒๔๑.

^๔ พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุสุธรรมโม), พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๒) หน้า ๑๒๑.

เรื่อง พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม...คือคือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ใครต้องการนี้ รักษากาย วาจาให้เรียบร้อย ครูบาอาจารย์ต้องการให้นักเรียนเป็นคนเรียบร้อย การที่จะสอนให้นักเรียนเป็นคนเรียบร้อยนะมันสอนยาก นักเรียนเป็นคนมีระเบียบเรียบร้อย นะยาก ๆ ทำไม่จึงยาก ก็เขาบอกว่าเป็นคนโง่ละ คนมันสอนยาก มันคือ คนคือ เขาเรียกว่า คนแมว แมวนี้ ลองเราไปจับหางมันซิ มันไม่มาหรือก มันจะไปข้างหน้า จับไปข้างหน้า มันไม่ไปหรือก มันก็ถอยหลัง จับหลังให้มันขึ้นมา มันไม่ขึ้นหรือก มันก็เอนลง จับท้องให้ มันเอนลง มันก็กระดกขึ้น นั่นคือลักษณะของแมว ลักษณะของคนที่ดีก็เป็นอย่างนั้น คือแต่ เราจะฝึกคนให้ไม่เป็นคนคือได้ เพราะเอาศีลเข้าไปให้เท่านั้น..ในตัวของเรา เราก็ต้องมีศีลเป็น ตัวนำ ตัวเราเป็นตัวตาม ถ้าจะเรียกว่าผู้ใหญเป็นผู้นำ ผู้น้อยเป็นผู้ตามก็ได้ ผู้ใหญ่กับผู้น้อยในที่นี้ ท่านอุปมาว่าผู้ใหญ่อะเหมือนกับหัว ผู้น้อยเหมือนกับหาง เราเป็นหางอยู่นะ หัวกับหางต้อง ไปด้วยกัน ถ้าหัวกับหางเกิดความขัดแย้งกันเมื่อไหร่ ตาย? แล้วก็ให้เอาอยู่ตัวหนึ่ง ไม่ใช่สิบสาม ตัวนี้นะ งูเห่าตัวหนึ่ง ปกติแล้วมันมีศีล มันไปไหน มันก็ไปตามเรื่องราวของมัน หากินไปเรื่อย เอ้อ วันดีคืนดี เกิดไอ้หางมันคิดปฏิวัติขึ้นมา ปฏิวัติหัว มันอยู่ในโพรง โพรงก็มีราก ไม้จะไร้อยู่ในนั้นเสร็จ เวลาเข้ามันจะออกไปหากิน มันต้องไปทั้งหัวหางไข่ม้อย แต่วันนั้น หัวจะไป หางมันไม่ไป หางมันพันเอาไว้ พันรากไม้ไว้ ไอ้หัวมันไปไม่ได้ มันก็วิ่งไปถามหาง มันพูดกันได้ มันบอกเอ๊ย ไอ้หางก็เราจะออกไปหากิน ทำไม่มึงไม่ไปละ หางบอกว่า กูไม่ไป ทำไม่มึงไม่ไปละ ก็กูอยากจะนำบ้างละ ไอ้หัวก็บอกว่า เอ๊ย มึงจะนำได้อย่างไร ก็มึงไม่มี ลูกกะตา เฮอะ มีไม่มีก็จะนำหละ เกิดไอ้หางมันขึ้นมา เอาละซี ไอ้หัวมันก็พยายามจะเลื้อยไป ให้ได้ หางมันไม่ปล่อย มันไม่ไป เออพอมันไม่ไปหนักเข้า ๆ ไอ้หัวมันก็เลยรำคาญ เอาไม่ไป ก็อย่าไว้ออดให้มันตายห้าทั้งหัวทั้งหางนี่แหละ ไข่ม้อย พอมันชกนานเข้าชกหัว ไอ้หัวมันก็จะ ยอมหาง ไอ้หางมันจะไปนี่ เอ๊ยออกไปหากินกันเถอะไอ้หัว เอ้ามึงจะไปหากินยังงี้ก็ไปเถอะ หัวมันก็หลับตา ๆ ไอ้หางพอได้ช่องเท่านั้น เป็นผู้นำแล้วนี่ มันก็ไปซิ หางมันก็ขึ้นไปคลานเอา หางไป พอไปสักพักเดียว ข้างหน้ามันมีกองไฟอยู่ หางมันก็คลาน ๆ คลาน ๆ ไป เพราะมันไม่มีลูกกะตา คลานเข้าไปในกองไฟ ก็เลยตายห้าทั้งหมดทั้งหัวทั้งหาง...^{๔๕}

^{๔๕} พระเทพปริชิตมุนี (สุเทพ สุสุธรรมโม), *หลักเทศนา หลักบรรพชา*, หน้า ๒๓๓, ๒๓๖.

๕. ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง

การเผยแพร่พุทธธรรมที่ประสบความสำเร็จ ผู้เผยแพร่ต้องรู้จักใช้ภาษาให้มีความเหมาะสมกับระดับผู้ฟัง ยิ่งผู้นำเสนอเนื้อหาสาระธรรมมีความเข้าใจเกี่ยวกับผู้ฟังมากเพียงใด โอกาสที่จะสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจย่อมมีมากขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เผยแพร่พุทธธรรมจะต้องคำนึงถึงผู้ฟังเป็นหลัก เพราะการสอนธรรมต้องให้เข้าถึงประชาชน ดังนั้น การสื่อภาษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ ภาษาที่ใช้ในการเผยแพร่จะเป็นภาษาท้องถิ่นหรือภาษากลางก็ได้ ไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่ต้องเป็นภาษาที่ผู้ฟังรู้เรื่องและเข้าใจได้ และเป็นที่ยอมรับในที่นั้น ๆ ในข้อนี้พระพุทธเจ้าก็ทรงแนะนำให้ พระสาวกใช้ภาษาตามที่โลกนิยมกัน ไม่ให้ทะเลาะกับใคร เพราะภาษาเป็นเหตุตั้งที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า

“อัคริเวสสนะ ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้ ย่อมไม่ทะเลาะวิวาททู่เถียงกับใคร ๆ โวหารใดที่ชาวโลกนิยมพูดกันก็ไม่ยึดมั่น กล่าวไปตามโวหารนั้น” ^{๔๖} และพระองค์ทรงแนะนำไว้อีกว่า “ภิกษุไม่พึงยึดภาษาท้องถิ่น ไม่พึงละเลยคำพูดสามัญ ไม่พึงปรักปรำภาษาชนบท ไม่พึงล่วงเลยคำพูดสามัญเสีย..” ^{๔๗} “ภิกษุในธรรมวินัยนี้.. วาจาใดไร้โทษ สบายหู น่ารัก จับใจ แบบชาวเมือง คนส่วนใหญ่ชอบใจ พอใจ ก็กล่าววาจาเช่นนั้น” ^{๔๘}

พระธรรมปริยัติเวที เป็นผู้ที่รู้จักใช้ภาษาที่น่ารัก ฟังสบายหู น่ารัก จับใจ ในการเผยแพร่พุทธธรรมออกอากาศทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การแสดงพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความต่าง ๆ ท่านจะใช้ภาษาง่าย ๆ กะทัดรัด รัดกุม เข้าใจชัดเจน ทำให้เป็นที่ชอบใจ พอใจดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง ดวง...คำว่า “ดวง” ตามภาษาไทยมีความหมายหลายนัย เป็นคำเรียกสิ่งของที่มีลักษณะเป็นรูปกลมๆ ก็ได้ เช่น ดวงดาว ดวงตรา ดวงกลืน เป็นลักษณะนาม ที่ใช้เรียกจิตในพระอภิธรรม ก็ได้ เช่น จิตเกิดขึ้น ๑ ดวง จิตดับไป ๒ ดวง หรือเป็นคำเปรียบเทียบลูกผู้เป็นที่รักของพ่อแม่ ก็ได้ เช่น ดวงใจของแม่ ดวงตา ของพ่อ แต่ดวงที่อาตมภาพจะนำมากล่าวถึงในที่นี้ หมายถึงดวง ที่เป็นราศี ซึ่งผู้เป็นโหรได้คำนวณตามตัวเลขแบ่งเป็น ๑๒ ราศี นั่นคือ ดวงชะตาชีวิต หรือที่นิยมเรียกกัน สั้น ๆ ว่า “ดวง” เวลาดีมีสิ่งดี ๆ อย่างกรายเข้ามา

^{๔๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๐๔/๒๕๓.

^{๔๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๓๑/๓๕๓.

^{๔๘} จ.ม. (ไทย) ๒๕/๑๘๕/๒๕๓.

ในชีวิต เราก็จะพูดว่า “ดวงดี” “มีดวง” “ดวงขึ้น” เป็นต้น แต่เวลาที่มีความไม่เข้ามาเชื่อมเยือน เราก็จะพูดกันว่า “ดวงไม่ดี” “ดวงตก” “ดวงอภัพ” โบราณท่านจึงมีสำนวนเป็นข้อคิดเกี่ยวกับดวงไว้ว่า “บุญมาวาสนาช่วย ที่ป่วยก็หายที่หน่ายก็รัก บุญไม่มาวาสนาไม่ช่วย ที่ป่วยก็หนัก ที่รักก็หน่าย” บุญและวาสนาในที่นี้ หมายถึงดวงนั่นเอง

คนส่วนใหญ่ชอบและอยากให้ดวงชะตาของตนเป็นไปในทางดี ถ้าหมอดู ทักว่า ปีนี้ดวงชะตาไม่ค่อยดี ก็จะพยายามแสวงหาวิธีการแก้เคล็ดกันไปต่าง ๆ นานา เพื่อจะเสริมดวงชะตาราศีของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละคน ปัจจุบัน นอกจากการให้หมอดูทำนายดวงชะตาตามแบบฉบับดั้งเดิมแล้ว ยังเกิดรูปแบบการทำนายดวงชะตาแนวใหม่ นั่นคือการทำนายดวงชะตา ทางโทรศัพท์ การดูดวงทางโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จึงถือได้ว่า ดวงมีความสำคัญต่อความเชื่อและการปฏิบัติของคนไทยอยู่ไม่น้อย สำหรับพวกเราเหล่าชาวพุทธ ซึ่งได้ชื่อว่าผู้รู้ ควรศึกษาให้รู้และเข้าใจ อันจะนำไปสู่การวางท่าทีและวิถีปฏิบัติในเรื่องนี้ได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดเป็นความเจริญอกงามในชีวิต จะได้เป็น คนมีดวงดีในที่สุด บางคนเห็นผู้อื่นดวงดี ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งเร็วผิดปกติ จึงได้ วิเคราะห์คำว่า “ดวง” ในเชิงประชดประชันว่า ดวงนั้น ประกอบด้วยพยัญชนะ ๓ ตัว ได้แก่ คอเด็ก วอแหวน และ งอญ พยัญชนะตัวคอเด็ก ก็คงย่อมาจาก เด็กของใคร วอแหวนย่อมาจากวังแกงใหม่ งอญย่อมาจากเงินเท่าไร่ หากใคร มีคุณลักษณะตรงตามอักษร ๓ ตัวนี้ ก็จะเป็นผู้มีดวง

ความหมายของคำว่า ดวง ตามที่บางคนเข้าใจนี้ จะมีอยู่ในสังคมของเรา หรือไม่ก็ตาม การสร้างดวงลักษณะเช่นนี้ ถือว่าไม่ถูกต้องตามลักษณะดวงของผู้ได้ชื่อว่าชาวพุทธ เป็นดวงที่มีต้นหาความอยากเป็นตัวนำ ต้องพึ่งพาคนอื่น อยู่ร่ำไป เป็นดวงที่ไม่ยั่งยืน การคิดว่าตนเป็นเด็กของใคร มีผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจคอยช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุน วังเด็นเพื่อให้ได้มาซึ่งลาภยศ ทั้งโดยชอบและไม่ชอบ หรือใช้ทรัพย์สินเป็นตัวเบิกทางเพื่อหวังสิ่งที่ตนพึงประสงค์ ถึงแม้จะได้ในสิ่งที่ตนมุ่งหวัง คุณคล้ายกับเป็นคนดวงดีดวงขึ้น แต่นั่นเป็นเพียงดวงต้นหา เป็นสิ่งที่ได้มาด้วยการแสวงหาอันมิชอบ ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม จึงทำให้ลาภยศที่ได้มาอยู่กับเขาผู้นั้นได้ไม่นาน ดวงเช่นนี้ไม่ยั่งยืน

แต่ดวงของชาวพุทธ ต้องเป็นดวงแห่งคุณธรรม เป็นดวงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของตัวเองเอง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” ดังนั้น คำว่า ดวง หากจะแยกออกเป็นพยัญชนะ ๓ ตัว ตามนัยข้างต้นนั้น จะให้ความหมายว่า

ดอเด็ก หมายถึง ดี วอแหวน หมายถึง วิริยะ และ งอง หมายถึง งาน ดี วิริยะ และ งาน ๓ ประการนี้ จึงเป็นคุณธรรม อันจะทำให้เกิดดวงแก่ตนเองและสังคมประเทศชาติ...^{๔๘}

เรื่อง **ครูประจำวัน...** คำว่า ครู หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ศิษย์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน หวังเพียงความเจริญของศิษย์ฝ่ายเดียว คนเราที่เกิดมาในโลกนี้ ล้วนมีครูด้วยกันทั้งนั้น แต่ทุกคนไม่อาจจะเป็นครูได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ควรทราบก่อนว่า ครูมีอยู่ ๓ จำพวก ดังนี้

๑. ครูประจำบ้าน คือ บิดามารดา
 ๒. ครูประจำโรงเรียน คือ ครูบาอาจารย์
 ๓. ครูประจำโลก คือ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาเอกของโลก
- นำเอาครูประจำบ้านไว้ที่ หัวใจ
นำเอาครูประจำโรงเรียนไว้ที่ หัวสมอง
นำเอาครูประจำโลกไว้ที่ หัวคิด

นำมาประยุกต์ผสมผสานเป็นแนวทางในการศึกษาให้ชีวิตของนักเรียนก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง ประสบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองสืบไป...^{๔๙}

เรื่อง **ชีวิตปลอดภัยเสียแต่คิด...** ชีวิตของนักเรียน เป็นชีวิตที่มีค่า ขณะนี้นักเรียนกำลังเรียนอยู่ กำลังไฝ่หาวิชาอยู่ เอาวิชามาไว้ในชีวิตเรา ชีวิตก็จะได้มีค่ามากขึ้น แต่ในขณะที่เรากำลังเดินหาวิชาอยู่นี้ ให้ระมัดระวังสิ่งข้างทาง สิ่งข้างทางในที่นี้ก็คือ ยาเสพติด เราอย่าได้แวะไปหาหมั้น หรืออย่าให้มันมาใกล้เรา ถ้าเราแวะไปหาหมั้นหรือมันมาใกล้เรา ชีวิตของเราก็จะลดราคาลงมา วิธีที่จะทำให้ชีวิตของเราให้มีค่ายิ่งขึ้น ก็คือ เอาศีลธรรมเป็นเครื่องนำชีวิต ศีล คือ สมบัติ ศีลคือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ศีล คือ การไม่เบียดเบียน ศีล คือ การให้อภัยกัน ศีล คือ ความสะอาด และธรรมสี่อย่างที่เรจะต้องนำไปปฏิบัติ ก็คือ..ขยัน..ซื่อสัตย์..อดทน..เสียสละ ...^{๕๐}

^{๔๘} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), **ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี พ.ศ. ๒๕๔๕**, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๘ – ๒๔๙.

^{๔๙} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), **เพชรในร้อย ถ้อยคำโอวาท**, หน้า ๒๑.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

เรื่อง วัดกับพุทธสมาคม...เรามีองค์พระปฐมเจดีย์เป็นศรีสง่าของประเทศไทย คนเข้ามาชมมัสการ แต่มาจริง ๆ แล้วมองไม่เห็นสิ่งสำคัญคือ พระบรมสารีริกธาตุ ก็มามองเห็น หลวงพ่อพระร่วง ยืนเด่นเป็นสง่าให้พร พระร่วงให้พร เราต้องทราบบอกมือ ถ้าจะถามว่า พระร่วงยกมือทำไม ในฐานะที่เราเป็นพุทธสมาคมต้องตอบได้ ยกมือต้องบอกไปเลยว่า พระร่วงให้ปริศนาธรรมว่า “หนึ่งห้ามกับสองให้” ยกมือ “หนึ่งห้ามกับสองให้” คือ

๑. ห้าม คือ ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒. ให้ คือ ให้ทำความดี ให้ทำใจให้สบาย

พระร่วงยกมือหนึ่งห้ามกับสองให้ แล้วก็ทอดมือซ้ายออกไป ไม่ได้ทำอะไรเลย ให้รู้จักปล่อยวาง ให้รู้จักเสียสละ เห็นไหมคนเอาเงินไปใส่ตู้กัน ปล่อยวางเสียสละใส่ตู้หลวง พ่อกันเยอะ แม้กระทั่งตัวเราเองก็เช่นเดียวกันเราก็ต้องรู้ เรารู้จักปล่อยวาง รู้จักเสียสละ อย่าไปยึดถืออะไรมากเกินไป เราก็ทำหน้าที่ของเรา สมมติว่ามาทำงานที่พุทธสมาคม เราก็ทำงานในหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ก็คือทำงานเพื่อพระพุทธเจ้า เอาได้ง่าย ๆ คือ ทำงานให้หลวง พ่อพระร่วง พระร่วงก็คือ พระพุทธเจ้า ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา ศาสนาของพระพุทธเจ้าก็คือ ๑. ห้าม ๒. ให้ เราในฐานะเป็นกรรมการพุทธสมาคม ต้องทำงานให้เป็นตัวอย่าง ไม่ทำความชั่ว ความชั่วคืออะไร ความชั่ว บอกง่าย ๆ คือ ทำแล้วตนเองมีความทุกข์ ผู้อื่นมีความเดือดร้อน ดังนั้นความชั่วก็คือ การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินอกใจ การพูดเท็จ การดื่มสุรา เมรัย เหล่านี้ เรียกว่า ความชั่ว

๑. การไม่ทำความชั่ว ก็คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤตินอกใจ การไม่พูดเท็จ การไม่ดื่มสุราเมรัย นี่ชื่อว่า การไม่ทำความชั่ว

๒. การทำความดี ความดีเราก็ทำ ที่เราทำกันทุกวันนี้ ความดี คือ การไม่เบียดเบียนกัน ทำความดีให้กับตัวเอง ทำบุญ ทำทาน ทำความดีให้กับสังคม ช่วยเหลือสังคม นี่เป็นความดีทั้งนั้น

๓. ทำใจให้สะอาด การทำใจให้สะอาด ก็คือ ทำใจให้สบายอย่าเครียด ใจคนเราจะสบายได้ ก็คือ ๑. ไม่โลภ ๒. ไม่โกรธ ๓. ไม่หลง ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง แล้วใจสบาย นี่คือ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือ หลวงพ่อพระร่วงที่ท่านยกมือ...^{๕๒}

^{๕๒} พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), ที่ระลึกในพิธีถวายปริญญาบัตรศิลปศาสตรบัณฑิต กิตติมศักดิ์ พระราชสุธรรมเมธี ๒๐ เมษายน ๒๕๔๐, หน้า ๑๒๑ – ๑๒๒.

พระธรรมปริยัติเวที ท่านมีรูปแบบและแนวทางในการนำเสนอพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จูงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุตเตชนา) ร่าเริง(สัมปหังสนา) มากขึ้น ไม่สับสนวุ่นวาย มีเหตุผล มีเนื้อหาสาระดี มีมุมมองให้แง่คิด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย การใช้วิธียกตัวอย่างบุคคล การใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน การใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้ฟังมานำเสนอ ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวทางที่ใช้จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท่าน จึงเป็นการเผยแผ่พุทธธรรมที่สอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสารอย่างแท้จริง

นอกจากการเผยแผ่พุทธธรรม ที่ท่านได้นำหลักพุทธวิธีในการสื่อสารมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ตามความรู้ ตามประสบการณ์ ตามแบบพระเถรอาจารย์ในอดีตด้วยแล้ว ท่านยังมีความรู้ ความเข้าใจในการสื่อพุทธธรรมตามหลักนิเทศศาสตร์ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ทั้งนี้เพราะการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากการสื่อสารผิดพลาด การนำไปปฏิบัติ ย่อมเกิดผลเสียหายตามมา ดังนั้น การศึกษาความสอดคล้องกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ จึงมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีอย่างยิ่ง จะสอดคล้องอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไป ดังนี้

๔.๒ ความสอดคล้องกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

การสื่อสารของมนุษย์มีขึ้นพร้อม ๆ กับชีวิตมนุษย์ การติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันเกิดขึ้นและได้รับการพัฒนามาตลอดเวลา จากสมัยเริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบัน การสื่อสารในสมัยโบราณหรือในสมัยปัจจุบันมิได้มีความแตกต่างกันในด้านจุดมุ่งหมายเลย กล่าวคือคนเราสื่อสารกันเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นระหว่างกัน การสื่อสารเป็นการสื่อความคิดของคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง เพื่อจะให้คนอื่นอีกคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งรู้ว่า เขาต้องการบอกอะไร วิธีในการสื่อสารได้รับการพัฒนามาตลอด และมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันซึ่งได้มีการสร้างเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆมากมาย เพื่อนำมาเป็นที่ช่วยทำหน้าที่ในการสื่อสาร^{๕๓} การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเหมือนกันหรือร่วมกันชเรมมัม (Schramm) กล่าวว่า เมื่อเราทำการสื่อสารก็หมายความว่าเรากำลังพยายามที่จะสร้าง

^{๕๓} มณฑล ใบบัว, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า๑.

“ความร่วมกัน” (Commonness) กับคนอื่น^{๕๔} เบอร์โล (Berlo) กล่าวว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีความคล้ายคลึงกัน หากทั้งสองฝ่ายไม่มีความคล้ายคลึงกัน การสื่อสารก็เกิดขึ้นไม่ได้^{๕๕} โรเจอร์ (Rojers) เรียกลักษณะคล้ายคลึงกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารว่า Homophily ลักษณะความคล้ายคลึงกันของผู้ส่งสารและผู้รับสารได้แก่ความเชื่อ ค่านิยม การศึกษา สถานะทางสังคม ทักษะคิด เป็นต้น^{๕๖} ชรามม์ (Schramm) เรียกปัจจัยเหล่านี้ว่า ประสบการณ์ (Experience) ความร่วมมือกันที่จะทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นได้ดังกล่าวคือความร่วมกันในความหมาย (Common Meaning)^{๕๗} ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนเพียงใด ประกอบกับด้วยคนจำนวนมากเท่าใด การสื่อสารก็ยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคมที่นำมาซึ่งความสับสน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจและความไม่แน่ใจแก่สมาชิกของสังคมย่อมต้องอาศัยการสื่อสาร^{๕๘} เป็นเครื่องมือเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ก็ต้องยอมรับว่าการสื่อสารของมนุษย์นั้นเป็นกระบวนการ ที่มีพลวัตหรือการเคลื่อนไหว (dynamic) คือมีความสัมพันธ์ที่มีผลกระทบ (effect) ต่อกันและกันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสาร การสื่อสารของมนุษย์จึงมีความต่อเนื่อง (continuous) มีการเปลี่ยนแปลง (changing)^{๕๙} และต้องอาศัยการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา (adative)

^{๕๔} Wilbur schramm ed, **The Process and Effects of Mass Communication**, (Urbana, Ill. : University of Illinois Press, 1960), p. 3.

^{๕๕} David K. Berlo. **The Process of Communication**, (New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1960), p. 30.

^{๕๖} Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker, **Communication of Innovations**, (New York: The Free press, 1971), p. 14.

^{๕๗} Schramm, **The Process and Effects of Mass Communication**, (Urbana, Ill. : University of Illinois Press, 1960), p. 6.

^{๕๘} ปรมะ สตะเวทิน, **หลักนิเทศศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๕๙} พชนี เษจรรยา และคณะ, **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ: บริษัทเฮลโลการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

๔.๒.๑ ความหมายของการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

นิเทศศาสตร์^{๖๐} หมายถึง วิชาว่าด้วยการสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ นิเทศศาสตร์^{๖๑} มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Communication Arts แปลว่า ศาสตร์แห่งการสื่อสาร ซึ่งหมายรวมถึงการสื่อสารทุกรูปแบบของมนุษย์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงให้ความหมาย “นิเทศศาสตร์”^{๖๒} เอาไว้ว่า “เป็นวิชาการสื่อสารไปยังมวลชน โดยทางใดก็ตาม ไม่จำเพาะทางหนังสือพิมพ์ เช่น การสื่อสารทางละครก็เข้าไปอยู่ในนิเทศศาสตร์ การสื่อสารมวลชนทางอื่นนอกจากทางหนังสือพิมพ์ เช่น ทางวิทยุ ทางโทรทัศน์ ก็เข้าอยู่ในนิเทศศาสตร์ การสื่อสาร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication มีใช้ในภาษาไทยหลายคำ เช่น การติดต่อสื่อสาร การสื่อความหมาย มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า communis ซึ่งหมายถึง common หรือ commonness ในภาษาอังกฤษ และมีความหมายเป็นภาษาไทยว่า “ความร่วมมือกันหรือความคล้ายคลึงกัน” ถ้าแปลตามรูปศัพท์เดิม การสื่อสารหมายถึง กิจกรรมที่มุ่งสร้างความร่วมมือหรือคล้ายคลึงกันให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การสื่อสาร^{๖๓} ก็คือ การสร้างความเหมือนกันหรือความคล้ายคลึงกันในบางสิ่งบางอย่างกับผู้อื่น

คำว่า Communication หรือในภาษาไทยเรียกว่า “การสื่อสาร” นั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

๑. อริสโตเติล (Aristotle)^{๖๔} ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาวิชาวาทิลิป (rhetoric) หรือการสื่อสาร (Communication) ว่าเป็นการแสวงหา “วิธีการชักจูงใจที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ” (search for “all the available means of persuasion”)

^{๖๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๔๔๘.

^{๖๑} ประมะ สตะเวทิน, นิเทศศาสตร์กับสังคม, (กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑.

^{๖๒} บำรุงสุข สีหอำไพ, หนังสือประจำปีของแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕, (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๕), หน้า ๕.

^{๖๓} มณฑล ไบบัว, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร, หน้า ๑.

^{๖๔} David K. Berlo, **The Process of Communication**, (New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1960), p. 7.

๒. วอเรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver)^{๖๕} “คำว่า การสื่อสารในที่นี้มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคนๆหนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคนหนึ่ง การสื่อสารจึงไม่หมายความแต่เพียงการเขียนและการพูดเท่านั้น หากแต่ยังรวมไปถึง ดนตรี ภาพ การแสดง บัลเลต์ และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย”

๓. จอร์จ เอ มิลเลอร์ (George A. Miller)^{๖๖} “การสื่อสารหมายถึงการถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง”

๔. วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm)^{๖๗} “การสื่อสาร คือการมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าว”

จากการศึกษานิยามของคำว่า การสื่อสารต่าง ๆ ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การสื่อสาร คือกระบวนการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน การส่งข้อความ ข่าวสารจากฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่งให้เข้าใจตรงกัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Communication หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้อื่นหรือแก่สิ่งมีชีวิต ด้วยการใช้สัญญาณ^{๖๘} เช่น การพูด กริยาท่าทาง หรือสัญญาณวิทยุ เป็นต้น

๔.๒.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร

เนื่องจากมีผู้นิยามความหมายของการสื่อสารไว้หลายทัศนะด้วยกันจึงอาจสรุปถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ของการสื่อสารได้ดังนี้

๑. ผู้ส่งสาร (Source) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะทำการสื่อสารความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตน

๒. สาร (Message) คือ ผลผลิตของผู้ส่งสารที่จะถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสารหรือวัตถุประสงค์ของตนที่ปรากฏออกมาในรูปของรหัส (Code)

^{๖๕} Warren W. Weaver and Claude E. Shannon, **The Mathematical theory of Communication**, (Urbana, Illinois : The University of Illinois, Press, 1949), p. 95.

^{๖๖} George A. Miller, **Language and Communication**, (New York: Mc Craw- Hill, 1951, p. 6.

^{๖๗} Wilbur Schramm, **The Process and Effects of Mass Communication**, Wilbur Schramm and Donald F. Roberts eds. (Urbana, Illinois : University of Illinois Press, 1974), p. 13.

^{๖๘} สมาน งามสนธิ, **องค์ประกอบของการสื่อสารที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ**, เอกสารอัดสำเนา (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

๓. **สื่อ (Channel)** คือ สิ่งที่ขนส่งสาร (a carrier of message) หรือเป็นพาหนะของสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง สื่อก็คือสิ่งที่นำหรือถ่ายทอดสารของผู้ส่งสารให้ปรากฏ

๔. **ผู้รับสาร (Receiver)** คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับสารของผู้ส่งสาร ผู้รับสารอาจเป็นคนเดียว หรือหลายคน

๔.๒.๓ วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

โดยทั่วไปเราอาจสรุปวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารและวัตถุประสงค์ของผู้รับสาร ในการทำการสื่อสารได้ดังนี้ คือ^{๖๕}

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร

๑. เพื่อแจ้งให้ทราบ (to informed)
๒. เพื่อให้การศึกษา (to educated)
๓. เพื่อให้ความบันเทิง (to entertain)
๔. เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ
(to proposed or to persuade)

วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร

๑. เพื่อทราบ (to understand)
๒. เพื่อศึกษา (to learned)
๓. เพื่อความพอใจ (to enjoied)
๔. เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ
(to disposed or to decide)

๔.๒.๔ รูปแบบของการสื่อสาร

๑. การสื่อสารทิศทางเดียว (One way communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารฝ่ายเดียวโดยที่ผู้รับสารไม่ได้โต้ตอบกลับ เช่นการสื่อสารทางหนังสือพิมพ์ ทางวิทยุ ทางภาพยนตร์หรือโทรทัศน์

๒. การสื่อสารสองทิศทาง (Two way communication) ได้แก่การสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถตอบโต้กัน ได้ทันที เช่นการสนทนา รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่จัดเป็นรายการสด ให้ผู้ฟัง ผู้ดู โทรทัศน์เข้าร่วมรายการได้ เป็นต้น

รูปแบบของการสื่อสารอีกประการหนึ่ง ได้แก่

^{๖๕} กิติมา สุรสนธิ, ความรู้ทั่วไปทางการสื่อสาร, (กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๕-๗.

๑. การสื่อสารด้วยการพูด ที่เรียกว่า **วจนภาษา (Verbal Communication)** คือ สารหรือภาษาที่แสดงออกในรูปของถ้อยคำ คำพูดหรือตัวอักษร ซึ่งได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นต้น

๒. การสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด ที่เรียกว่า **อวจนภาษา (Non-verbal communication)** คือ สารหรือภาษาที่ไม่ได้แสดงออกโดยใช้ถ้อยคำ คำพูดหรือตัวอักษรโดยตรง แต่แสดงออกทางอื่น ซึ่งสามารถสื่อความหมายบางอย่างได้เช่นกัน ได้แก่ ระยะห่างระหว่างบุคคล สายตาน้ำเสียง การแสดงออกทางสีหน้า กิริยาท่าทาง การสัมผัส^{๑๐} และรูปลักษณ์ต่าง ๆ

๔.๒.๕ คุณสมบัติของผู้ส่งสาร (Source) ที่พึงประสงค์ตามแนวทางแห่งพุทธะ

คุณสมบัติของผู้ส่งสาร ต้องอาศัยคุณธรรมภายในจิตใจของผู้ส่งสารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกัลยาณมิตร พระผู้มีพระภาคเจ้าเองก็ทรงดำรงอยู่ในฐานะกัลยาณมิตรของเหล่าสัตว์ ทรงเป็นเพื่อน เป็นผู้นำทาง จุดประทีปให้ส่องสว่าง เพื่อเปิดดวงตาปัญญาให้มองเห็นทางเดินไปสู่เป้าหมายคือพระนิพพาน ดังที่ปรากฏในกัลยาณมิตตสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพพนิमित ฉันทใด กัลยาณมิตตา”^{๑๑} ก็เป็นตัวนำ เป็นบุพพนิमितเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ฉันทนั้น^{๑๒} “อาศัยเราเป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชาติผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดา ย่อมพ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”^{๑๓}

ความเป็นกัลยาณมิตรของสรรพสัตว์ที่มีอยู่ในภายในเช่นนี้ ทำให้พระองค์ส่งสาร สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ประกาศธรรมจักรเพื่อคนทั้งโลก พระองค์เป็นปรโตโมหะแก่เหล่าสัตว์ ดังที่ปรากฏในทุติยมิตตสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม ซึ่งได้แก่

^{๑๐} พัทธนี เศษจรธา และคณะ, แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์, หน้า ๑.

^{๑๑} กัลยาณมิตตตา เพื่อนที่ดี มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงคบ หรือความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑

^{๑๒} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๔๕/๔๓.

^{๑๓} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๓/๕.

๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ
๒. เป็นที่เคารพ
๓. เป็นที่ยกย่อง
๔. เป็นนักพูด^{๓๔}
๕. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ^{๓๕}
๖. เป็นผู้พูดด้วยถ้อยคำลึกซึ้งได้^{๓๖}
๗. ไม่ชักนำในอฐานะ^{๓๗}

องค์คุณทั้ง ๗ นี้ เป็นคุณลักษณะที่ผู้สอนหรือครูผู้มีความกรุณาโดยทั่วไปจะมีได้ ไม่จำกัดพระพุทธเจ้าเท่านั้น ถือเป็นคุณสมบัติภายในสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ส่งสารทั้งหลาย พึงระลึกไว้ในตน

กัลยาณมิตรจึงเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำผู้เรียนให้ดำเนินก้าวไปในมรรคาแห่งการฝึกอบรมด้วยตัวของผู้เรียนเองเป็นสำคัญ ดังที่ทรงกำหนดบทบาทของพระองค์ว่า “ ตถาคตก็เป็นผู้บอกทาง ”^{๓๘}

ดังนั้น คุณธรรมภายในของพระผู้มีพระภาคที่ทรงแสดงธรรมแก่ผู้คนทั่วไป จนเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือกันนั้น จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญประการหนึ่ง ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ คือ สัมปรีติธรรมๆ แปลว่า หลักการของสัตบุรุษ แบ่งออกเป็น ๗ ประการ

๑. **สัมมัญญุตตา** ได้แก่ เป็นผู้รู้ธรรมะคือหลักการ หลักความจริง เนื้อหาสาระของแต่ละข้อธรรมที่จะถ่ายทอดแก่ผู้ฟัง และรู้แจ้งแทงตลอดทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตนอย่างลึกซึ้ง

^{๓๔} เป็นนักพูด ในที่นี้หมายถึง เป็นผู้ฉลาดในการใช้คำพูด (อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗)

^{๓๕} อดทนต่อถ้อยคำ ในที่นี้หมายถึง ปฏิบัติตามโอวาทที่ท่านให้แล้ว (อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗)

^{๓๖} ถ้อยคำลึกซึ้ง หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับฉาน วิปัสสนา มรรค ผล และนิพพาน (อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗)

^{๓๗} ไม่ชักนำในอฐานะ หมายถึง ป้องกันไม่ทำให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่อกุล มีคติเป็นทุกข์แต่ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่อกุล มีคติเป็นทุกข์ แต่ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่อกุล มีคติเป็นสุข (อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗)

^{๓๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๗๗/๘๓, พ.อ. (ไทย) ๓๐/๓๓/๑๖๖.

๒. **อัครัตถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักเนื้อหาสาระ ความหมาย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการเผยแผ่พุทธธรรมที่ชัดเจน สามารถนำผู้ฟังให้เข้าสู่เนื้อหาสาระของพระธรรมด้วยความอยากรู้ อยากเห็น และสามารถตอบปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้ฟังถามโดยไม่แสดงอาการรังเกียจ

๓. **อัครัตถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักตนเอง รู้ว่าตน คือใคร มีความรู้ ความสามารถมากน้อยเพียงใด มีความพร้อมหรือไม่พร้อมอย่างไร การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เมื่อเรารู้จักตนเองดีแล้ว จะนำไปสู่การยอมรับตนแล้วเปิดเผยตน สามารถสอนตนเองได้อย่างดียิ่ง ผู้ที่สามารถสอนตนเองได้นั้น จะเป็นคนที่สามารถรับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณ์ญาณที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผล ทำให้การเผยแผ่พุทธธรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔. **มัตถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักประมาณ รู้จักพอดี ในการเผยแผ่พุทธธรรม กล่าวคือ รู้กำลังสติปัญญา ความสนใจ ความตั้งใจของผู้ฟัง ถ้านั้นเนื้อหาสาระมากเกินไป ผู้ฟังยอมรับไม่ได้ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากฟัง แต่ถ้าน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอ การทำให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์จากการฟังอย่างเต็มที่ จึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งของผู้เผยแผ่พุทธธรรม

๕. **กาลัตถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักเวลา แยกแยะประเด็นดี มีความรับผิดชอบ รู้จักเลือกเนื้อหา ของพุทธธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

๖. **ปริสัทถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักชุมชนชน รู้จักสังคม กล่าวคือ ผู้เผยแผ่ต้องรู้จักอุปนิสัยของคนฟัง เพื่อจะได้สื่อพุทธธรรมให้ถูกกับจริต ยิ่งมีความเข้าใจในอุปนิสัยของคนฟังมากเท่าไร การที่จะสื่อพุทธธรรมนั้นก็ประสบความสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ ทรงมีพระญาณหยั่งรู้อุปนิสัยของผู้ฟังได้อย่างละเอียดสุขุมลุ่มลึก ฉะนั้นการสอนของพระองค์ จึงประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๕}

๗. **บุคลลปโรปรัตถ์ญญา** ได้แก่ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล หมายความว่า ผู้ฟังแต่ละคน แต่ละชุมชนชนมีลักษณะจำเพาะเป็นของตนเอง มีจริต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในพื้นฐานของความรู้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด การที่ผู้สื่อพุทธธรรมรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้สามารถแยกแยะและรู้จักวางท่าทีต่อผู้ฟังได้^{๑๖}

^{๑๕} สมาน งามสนิท, องค์ประกอบของการสื่อสารตามทางแห่งทางแห่งพุทธะ, เอกสารอัดสำเนา (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๔ – ๕.

^{๑๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑/๒๖๔, อภ.สศคก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

คุณสมบัติของผู้ส่งสารหรือหลักการ ๗ อย่างนี้ ย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ฟังได้อย่างเต็มที่ และย่อมรู้จักประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระ และสร้างบรรยากาศในการฟังได้อย่างเหมาะสม เป็นนักสื่อสารธรรมชาติที่สมบูรณ์แบบ มีจิตวิญญาณของความเป็นนักเผยแผ่อย่างแท้จริง

๔.๒.๖ องค์ประกอบของสาร (Message) ตามแนวทางแห่งพุทธะ

องค์ประกอบของสารตามแนวทางแห่งพุทธะ ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ ^{๔๐}คือ

๑. สัจจะ ได้แก่เรื่องที่น่าเสนอต่อมวลชนนั้น เป็นความจริง(สัจธรรม) เสนอหรือสื่อสารตามความเป็นจริง ไม่มีการบิดเบือน
๒. ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่เสนอหรือสื่อสารนั้นเป็นของแท้ เสนอตามสภาพความเป็นจริง ไม่คาดเดา ไม่แต่งเติมใส่สี ใส่ใจ
๓. กาล เรื่องสื่อสารนั้นมีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเวลา
๔. ปิยะ เรื่องที่สื่อสารนั้นเป็นเรื่องที่ถูกกับจริตหรือคนชอบ
๕. อัตถะ เรื่องที่สื่อสาร มีสาระ และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๔.๒.๗ องค์ประกอบของผู้รับสาร (Receiver) ตามแนวทางแห่งพุทธะ

องค์ประกอบของผู้รับสารตามแนวทางแห่งพุทธะ สามารถแบ่งผู้รับสารออกเป็น ๔ กลุ่ม เปรียบเหมือนดอกบัว ๔ เหล่า

๑. กลุ่มพ้นน้ำ เมื่อได้รับแสงอาทิตย์ จะข้ามบานทันที กลุ่มนี้เปรียบเหมือนผู้มีปัญญาเฉียบแหลมมีการศึกษาดีแล้ว ไม่ต้องการเนื้อหาหรือการอธิบายอะไรมาก เพียงแต่ยกหัวข้อธรรมะก็สามารถรู้ได้

๒. กลุ่มบัวใต้ผิวน้ำ เพียงรอวันจะโผล่พ้นน้ำขึ้นมารับแสงอรุณแล้วข้ามบานในวันรุ่งขึ้น เปรียบเสมือนผู้มีปัญญามากอยู่แล้ว ให้ข้อมูลข่าวสารเพียงเล็กน้อยก็เข้าใจได้ ยังประโยชน์ให้สำเร็จ

๓. กลุ่มบัวที่จมอยู่กลางน้ำ โอกาสที่จะโผล่ขึ้นมาพ้นน้ำ เพื่อรับแสงอรุณแล้วข้ามบาน เปรียบเสมือนกลุ่มคนที่มีเขาวงปัญญานานกลาง หากประคับประคองดี ๆ โอกาสจะ

^{๔๐} สมาน งามสนิท, องค์ประกอบของการสื่อสารตามแนวทางแห่งพุทธะ, หน้า ๓ - ๔.

ประสบความสำเร็จในชีวิตก็มีมาก การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ ต้องละเอียดอ่อน เนื้อหาต้องตรงประเด็น ชัดเจน และถูกต้อง เพราะกลุ่มนี้ไม่เปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ

๔. กลุ่มบัวโนโคลนม คือ บัวที่ยังเป็นหน่อยังไม่โผล่พ้นโคลนมขึ้นมา โอกาสที่จะเป็นอาหารของเต่าและปลาก็มีอยู่มาก เปรียบเสมือนกลุ่มผู้รับสารที่ปัญญาทึบ ห่อหุ้มด้วย อวิชชา คือ ความไม่รู้แจ้ง การสื่อสารกับบุคคลเหล่านี้ ต้องออกแรงจึงจะประสบความสำเร็จ หรือบางครั้งอาจต้องเลิกกันไปเลย ๆ กลุ่มนี้จะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ หรือไม่ยอมเปลี่ยนแปลงเลย

๔.๒.๘ ทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติล (The Aristotelien Model)

ทฤษฎี คือ ข้อความที่บอกความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยมีการจัดระเบียบให้มีความหมายขึ้นมา^{๘๒} อริสโตเติล เป็นนักปราชญ์ชาวกรีก ได้มีความสนใจเกี่ยวกับ วาทศิลป์ (Rherocic) เป็นอย่างมาก เพราะในสมัยของอริสโตเติลนั้น การพูดเพื่อชักจูงใจ เช่น การพูดในศาล ในสภา และในที่ชุมนุมชนนั้น จำต้องอาศัยความสามารถในการพูดสูง จึงได้วิเคราะห์กระบวนการพูดเพื่อชักจูงใจว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้พูด (Speaker) คำพูด (Speech) และผู้ฟัง (Audience) สามารถเขียนเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

อริสโตเติล ได้อธิบายว่า การพูดจะมีประสิทธิผลในการชักจูงใจได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของผู้พูด (Character หรือ Ethos) ว่ามีความรู้ มีความน่าเชื่อถือ น่าเลื่อมใส น่าไว้วางใจเพียงใด ในขณะที่เดียวกัน คำพูด ก็มีความสำคัญด้วย กล่าวคือ เนื้อหาสาระของคำพูด ตลอดจนการเรียบเรียงและวิธีการพูด (Content , Arrangement And

^{๘๒} ธนวัตติ บุญลือ, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ ๕ เอกสารการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘ , (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๓๓.

Delivery) ก็จะมีผลต่อการชักจูงใจด้วย ในส่วนของผู้ฟัง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการพูด เป็นผู้ถูกชักจูงใจ จะเชื่อตามคำพูดของผู้พูดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ฟัง (Emotion)^{๘๓}

แบบจำลองกระบวนการพูดเพื่อชักจูงใจของอริสโตเติลนี้ ถือเป็นแบบจำลองคลาสสิก (Classical Model) ซึ่งแบบจำลองอื่น ๆ ในยุคหลังได้ยึดถือและมีลักษณะใกล้เคียงแบบจำลองของอริสโตเติล^{๘๔} แบบจำลองอื่นๆ ถึงแม้จะมีความสลับซับซ้อนมากกว่า แต่ก็ไม่ได้ต่างจากนี้เท่าใดนัก จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้คือ ผู้พูด คำพูด และผู้ฟัง ปรากฏอยู่เสมอ แต่จะเปลี่ยนคำพูดเป็น ผู้ส่งสาร สาร หรือผู้รับสารแทนเท่านั้น

จากการศึกษาของนักวิชาการสื่อสารที่สำคัญหลายคน ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารนั้น อริสโตเติลได้กล่าวถึงเมื่อ ๒,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว เขากล่าวว่า บุคลิกของผู้พูดเป็นสาเหตุของการโน้มน้าวใจที่สำคัญของการพูด เขาอธิบายว่าเมื่อผู้ฟังไม่รู้จริงในเรื่องที่ฟัง เมื่อความเห็นถูกแบ่งแยก เมื่อนั้นผู้พูดมีความหมายมาก การโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกมากจากเหตุ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้พูดต้องเป็นผู้มีสติปัญญาลึกซึ้ง มีไหวพริบไหวปัญญาอุปถัมภ์ด้วยวิจารณ์ญาณอย่างดี (Intelligence)

๒. ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่ามีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความตั้งใจจริง ที่จะรักษาประโยชน์ให้ (Good will)

๓. ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีนิสัยดี มั่นอยู่ในศีลธรรม (Good character) คือเป็นผู้รักความยุติธรรม กล้าหาญ ยับยั้งชั่งใจ เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เสร้นิยม สุภาพ รอบคอบ สุขุม พูดจริงทำจริง รักษาคำพูด

แนวความคิดของอริสโตเติลได้รับการพัฒนามาตลอด ปราชญ์ทางการสื่อสารได้สรุปออกมาทำนองคล้ายคลึงกันว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารขึ้นอยู่กับปัจจัย ๒ ประการ คือ ความสามารถหรือความชำนาญ (Competence of Expertness) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness)^{๘๕}

^{๘๓} Michael Burgoon, **Approaching Speech / Communication**, (New York: Holt Rinehart and Winston, Inc. 1974), p. 10.

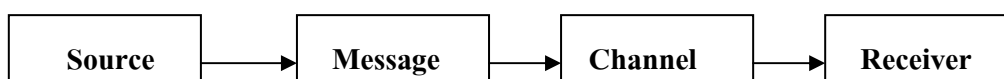
^{๘๔} ประมะ สตะเวทิน, **หลักนิเทศศาสตร์**, หน้า ๔๕.

^{๘๕} อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท, **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๕ – ๑๒๐.

การที่ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสื่อสารของอริสโตเติลมาใช้ในการศึกษา เพราะว่ามีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ที่บอกว่าสอดคล้องนั้นเพราะพระธรรมปริยัติเวที ผู้พูด (Speaker) มีความชำนาญ มีความรู้ดี ความสามารถดี ความประพฤติดี มีความรู้คู่คุณธรรม มีความแตกฉานในวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรม มีศิลาจารวัตรที่งดงามเป็นที่ไว้วางใจ เป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของบรรดาพุทธศาสนิกชนทั่วไป สามารถโน้มน้าวใจให้เลื่อมใสในพระธรรมคำสอน คำพูด (Speech) ที่ท่านได้นำเสนอนั้นได้ผ่านการเรียบเรียงด้วยวิธีคิดจากจิตใจ เรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งคำพูดที่ได้สื่อออกมาที่สมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ ทำให้ ผู้ฟัง (Audience) เกิดความปิติ ความอึ้งใจ สุขใจที่ได้รับสาระธรรมที่เป็นประโยชน์ เป็นคติในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

๔.๒.๕ ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เบอร์โล

เดวิด เบอร์โล^{๘๖} (David Berlo) ได้เขียนหนังสือ The Process of Communication เมื่อ ค.ศ.1960 อธิบายถึงแบบจำลองกระบวนการสื่อสารอันเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ SMCR Model ซึ่งย่อมาจาก Source, Message, Channel, Receiver, สามารถเขียนเป็นแบบจำลองได้ดังนี้

๑. S ผู้ส่งสาร (Source) ปัจจัยของผู้ส่งสารประกอบด้วย

- ก. ทักษะในการสื่อสาร (communication skill)
- ข. ทักษะคติ (attitudes)
- ค. ความรู้ (knowledge)
- ง. ระบบสังคม (social system)
- จ. วัฒนธรรม (culture)

^{๘๖} David K. Berlo. **The Process of Communication**, (New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1960), p. 72.

๒. M สาร (Message) ปัจจัยของสารประกอบด้วย

- ก. รหัส (code)
- ข. เนื้อหา (content)
- ค. การจัดเสนอ (treatment)

๓. C สื่อ (Channel) เบอร์โลว์ กล่าวว่า สื่อ มีความหมาย ๓ ประการ คือ (๑) หมายความว่า การเข้ารหัสและการถอดรหัส (๒) หมายความว่า สิ่งที่น่าสาร (message-vehicle) เช่น คลื่นแสง, คลื่นเสียง, วิทยุ, โทรศัพท์, หนังสือพิมพ์ เป็นต้น (๓) หมายความว่า พาหนะของสิ่งที่น่าสาร เช่น อากาศ อย่างไรก็ตาม เบอร์โลว์ กล่าวว่า สื่อในความหมายที่ ๒ และที่ ๓ นั้น เป็นเรื่องทางเทคนิค เป็นเรื่องของวิศวกร และนักวิทยาศาสตร์ ส่วนในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ สื่อตามความหมายของเบอร์โลว์คือช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทในการรู้สึก (sense mechanisms) หรือการถอดรหัสของผู้รับสาร อันได้แก่ การเห็น (seeing), การได้ยิน (hearing), การสัมผัส (touching), การได้กลิ่น (smelling) และ การลิ้มรส (tasting)

๔. R ผู้รับสาร (Receiver) ปัจจัยของผู้รับสารประกอบด้วย

- ก. ทักษะในการสื่อสาร (communication skill)
- ข. ทัศนคติ (attitudes)
- ค. ความรู้ (knowledge)
- ง. ระบบสังคม (social system)
- จ. วัฒนธรรม (culture)^{๔๗}

สำหรับการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่พุทธธรรมนั้น การที่ผู้ส่งสาร (Source) เป็นส่วนสำคัญในการสื่อสาร และผู้รับสาร (Receiver) จะทำการตัดสินใจในการรับสาระพุทธธรรม ผู้รับสารจะไตร่ตรองโดยมีความสัมพันธ์ทางทักษะในการสื่อสาร ทัศนคติ ความรู้ ระบบสังคม วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกัน การตัดสินใจยอมรับสาร (Message) ใดนั้น สื่อหรือช่องทาง (Channel) ในการส่งสารเป็นส่วนที่มีความสำคัญในการสื่อสาร เพื่อการโน้มน้าวใจในการสื่อสาระพุทธธรรม ปัญหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนากับทฤษฎีการสื่อสารนั้น พระพุทธรูปศาสนา มีทำทืออย่างไร ธรรมเกียรติ กัณธรี^{๔๘} ได้ตอบคำถามนี้ว่า เมื่อครั้งพุทธกาลยัง

^{๔๗} ยูภา สุภากุล, การสื่อสารมวลชน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕-๑๗.

^{๔๘} ธรรมเกียรติ กัณธรี, “สงฆ์กับสื่อเพื่อมวลชน” โลกของสื่อ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท ที.พี. พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒): ๔๔ - ๔๕.

ไม่มีสื่อมวลชนตามกรอบทฤษฎีทางตะวันตก เช่น สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับคนจำนวนมาก ไม่มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ทว่าเรายอมรับกันหรือไม่ว่า พระภิกษุรูปหนึ่งสามารถกลายเป็นสื่อมวลชนในรูปแบบวิถีชีวิตและสังคมในขณะนั้นได้ เพราะกลายเป็นสื่อที่เคลื่อนที่ไปมิได้หยุดอยู่ที่หนึ่งที่ใด มี “สาร” คือ “ธรรมะ” โดยพระภิกษุรูปนั้นเป็นผู้ส่งสาร ช่องทางที่สารผ่านก็มีทั้งการที่พระภิกษุรูปนั้น แสดงธรรมหรือสอนโดยการปฏิบัติให้ดู สอนโดยการพูดหรือเทศนารวมทั้งผ่านประเพณีพิธีกรรม ซึ่งผู้รับสารก็มิได้รับสารทางเดียว ยังสามารถสื่อความคิดเห็นของตนด้วยการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ด้วยเป็นการสื่อสารสองทางด้วยภาษาที่สื่อเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนั้นแล้วในการเผยแผ่พุทธธรรม ในการที่ผู้ส่งสาร การใช้ภาษาคือ สาร เนื้อหาของสารมีความจำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นสารหรือภาษาตามหลักนิเทศศาสตร์มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๔.๒.๑๐ องค์ประกอบที่สำคัญของการใช้ภาษาตามหลักนิเทศศาสตร์ คือ^{๘๕}

๑. ความกระชับชัดของภาษา ภาษาที่ใช้ต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ หรือก่อให้เกิดความสับสน นั่นคือ ภาษาที่ใช้ต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

๑.๑ ถูกต้องชัดเจน คือ ใช้ถ้อยคำที่ถ่ายทอดความเห็น ความรู้สึกรู้สีกของผู้พูดได้ดี มีความหมายแจ่มชัด และมีความสัมพันธ์กับคำอื่น ๆ ให้กลมกลืน สมเหตุ สมผล ชวนฟัง

๑.๒ ใช้คำชี้เฉพาะและก่อให้เกิดความเข้าใจได้ดี ไม่ใช้ถ้อยคำที่เป็นนามธรรม ฟังแล้วงง หรือตีความไม่ได้ โดยยึดความรู้ และภูมิหลังของผู้ฟังเป็นสำคัญ

๑.๓ อย่าใช้คำที่ไม่จำเป็น หรือคุณศัพท์ที่ให้รายละเอียดที่ไม่สำคัญ

๑.๔ ความสมเหตุสมผล ด้วยการให้เหตุผล กล่าวอ้างหรือแสดงลำดับความ และเหตุการณ์อย่างถูกต้อง เข้าใจได้ดี อันเกิดจากความสามารถในการเลือกใช้ภาษาและแต่งประโยคที่ไพเราะ และชัดเจน

^{๘๕} พระมหาสิริคุณา ปญญาวิจิตโต (โปรงใจ), “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนิกโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๗๑ – ๑๗๒.

๒. การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ด้วยการให้การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย หรือยกตัวอย่างกับสิ่งที่ผู้ฟังรู้จักและคุ้นเคย สามารถพูดสร้างสีสัน และบรรยากาศให้ผู้ฟังวาดภาพตามไปได้จากการฟัง

๓. ใช้ย้าคำหรือเพื่อสร้างความหรือย้ำจุดเด่น หรือความสำคัญของเนื้อหา ด้วยการให้ผู้ฟังรับและเข้าใจในประเด็นสำคัญหรือแก่นของเนื้อหาให้ได้

๔. ความเหมาะสมของการใช้ภาษา นั่นคือ ใช้ภาษาให้เหมาะสมกับความ ต้องการความสนใจ ความรู้และทัศนคติของผู้ฟัง การใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ฟังอาจทำได้โดย

๔.๑ ใช้คำสรรพนามที่สร้างความใกล้ชิดเป็นกันเอง แต่สุภาพ

๔.๒ ใช้การตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้ฟังสนใจและเกิดความรู้สึกร่วม

๔.๓ กล่าวถึงหรือยกตัวอย่างในเรื่องที่ผู้ฟังมีส่วนร่วม มีประสบการณ์

๔.๔ หากต้องการสร้างความรู้สึกร่วมด้วยการสร้างสถานการณ์ ควรสร้างสถานการณ์ในเรื่องที่เป็นไปได้ และเกิดขึ้นได้สำหรับผู้ฟังกลุ่มนั้น ๆ

๔.๕ ระวังการใช้ภาษาที่อาจสร้างความเข้าใจผิดในกลุ่มผู้ฟังนั้น โดยเฉพาะ การทำให้เกิดความรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม ไม่ให้เกียรติ

อาจารย์ปรมะ สตะเวทิน^{๕๐} ได้กล่าวสรุปถึงการสื่อสารหรือข่าวสารที่ดีตามหลัก นิเทศศาสตร์ไว้ว่า ข่าวสารข้อมูลที่ดีตามหลักของเฮนรี เอส บริงเกอร์ส (Henry S. Brinkers) จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๖ ประการ คือ

๑. มีความถูกต้อง (Accuracy)

๒. มีความตรงกับกรณี (Relevant)

๓. มีความเหมาะสมกาละ (Timely)

๔. มีความบริบูรณ์พอเพียง (Sufficiency)

๕. ไม่มีอคติ (Lack of Bias)

๖. มีจำนวนพอเพียง (Adequacy)

นอกจากนี้ บรูซ เอฟ. ไบรด์ (Bruce F. Baird) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสาร ข้อมูลที่ดีต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

^{๕๐} ปรมะ สตะเวทิน, หลักนิเทศศาสตร์, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๘๘-๘๙.

- ๑. เชื่อถือได้ (Reliable)
- ๒. ประหยัด (Economic)
- ๓. จำเป็น (Necessary)
- ๔. ถูกต้อง (Accurate)
- ๕. ใช้ประโยชน์ได้ (Usable)

ส่วน กัทลิพ และเซนเตอร์ (Cutlip, Center) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพของการสื่อสารว่าต้องประกอบด้วยหลักสำคัญ ๗ ประการ คือ

๑. ความถูกต้องและน่าเชื่อถือ (Credibility) การสื่อสารที่จะได้ผล สารจะต้องมีความถูกต้องและผู้ส่งสารควรจะเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญ มีความน่าไว้วางใจ และเป็นที่ยอมรับของผู้รับสาร

๒. ความเหมาะสมกับกาลเทศะ (Context) คือ เนื้อหาสาระที่ใช้ในการสื่อสารต้องสอดคล้องกลมกลืนไม่ขัดกับวัฒนธรรมของสังคม สิ่งแวดล้อม บุคคล เวลา และสถานที่

๓. เนื้อหาสาระ สารที่จะส่งต้องมีเนื้อหาสาระ (Content) เป็นประโยชน์มีคุณค่าและสำคัญต่อผู้รับ รวมทั้งเหมาะสมและสอดคล้องกับความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมของผู้รับให้มากที่สุด และก่อให้เกิดความหมายบางอย่างแก่ผู้รับ มีความเข้าใจความหมายเพื่อเป็นปัจจัยในการนำข่าวสารนั้นไปประพฤติปฏิบัติ

๔. ความแจ่มแจ้งชัดเจน (Clarity) สารนั้นต้องง่าย มีความชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ หรือตีความหมายได้หลายแง่ สามารถทำให้เห็นภาพพจน์ได้อย่างชัดเจน

๕. ความสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (Continuity and Consistency) จะเป็นการย้ำและการเตือนความจำของผู้รับ แต่ต้องระวังมิให้เกิดความซ้ำซาก น่าเบื่อหน่าย และความต่อเนื่องต้องกระทำเป็นประจำ กำหนดเวลาแน่นอน

๖. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) สื่อแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันในแต่ละสถานการณ์ ฉะนั้น ผู้ส่งสารควรเลือกช่องทาง หรือสื่อที่เหมาะสมกับผู้รับสารและสถานการณ์ในการสื่อสาร รู้ว่าสื่อสารกับใคร อย่างไร เมื่อไร

๗. ความสามารถของผู้รับสาร (Capability of Audience) ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของผู้รับ ทั้งทางด้านความรู้และการรับรู้ทางร่างกายและจิตใจ

ในกระบวนการสื่อสาร ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงผู้รับสารอยู่เสมอ เพราะผู้รับสารจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการสื่อสาร หากผู้รับสารเข้าใจสารของผู้ส่งสาร

การสื่อสารก็ประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้าม หากผู้รับสารไม่เข้าใจสารของผู้ส่งสาร การสื่อสารนั้นก็ล้มเหลว ดังนั้น หากผู้ส่งสารจะทำการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเตรียมตัว เตรียมสาร เตรียมสื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสารของตน เพื่อให้สารนั้นไปถึงผู้รับสาร เพื่อให้สารเป็นที่เข้าใจของผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารมีความหมายต่อสารตรงกับความหมายผู้ส่งสาร การสื่อสารจึงจะมีประสิทธิผล และผู้ส่งสารจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของตนได้ ไม่ว่าจะวัตถุประสงค์นั้น จะเป็นการให้ข่าวสาร (Information) การให้ความรู้หรือการศึกษา (Education) การชักจูงใจ (Persuasion) หรือการให้ความบันเทิง (Entertainment)

พฤติกรรมของผู้รับสาร ความสามารถของผู้รับสารจะเป็นปัจจัยสำคัญ บรรดาปัจจัยทั้ง ๗ ประการข้างต้น ถ้าผู้ส่งสารไม่รู้จักผู้รับสาร ไม่รู้ถึงความสามารถของผู้รับ เนื้อหาของสารให้ชัดเจนแจ่มแจ้งอย่างต่อเนื่อง การเลือกสื่อและช่องทางก็ไม่สามารถทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒.๑๑ ความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

พระธรรมปริยัติเวที ในฐานะเป็นผู้ส่งสาร ได้คำนึงถึงผู้รับสารอยู่เสมอว่าจะนำเสนอสาระพุทธธรรมรูปแบบและแนวทางใด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้รับสารได้ประโยชน์จากสารตลอดธรรมในการไปเป็นข้อคิดสะกิดใจ ใช้เป็นหลักและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามได้ จะเห็นได้จากที่ท่านเป็นผู้เตรียมตัว เตรียมสาร มีภูมิรู้ ภูมิธรรม นำความเลื่อมใสศรัทธามาสู่พระภิกษุ สามเณร สหธรรมมิก พุทธศาสนิกชน ด้วยความที่ท่านมีเอกลักษณ์ของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมในฐานะผู้ส่งสารด้วยความเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งคุณสมบัติของผู้ส่งเนื้อหาสาระธรรมอยู่ ๗ ประการ

๑. มีความรู้พอเพียง ทั้งปริยัติและปฏิบัติ มีภูมิรู้ ภูมิธรรม ทั้งทางโลก และทางธรรม
๒. เสียงดี แจ่มแจ้งชัดเจน เสียงดัง กังวาน ชัดถ้อยชัดคำ สำนวนดี
๓. หุ่นให้ บุคลิกภาพดี มีความสง่างาม
๔. ใจรัก รักพระพุทธศาสนา รักการเผยแผ่ ขยัน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่เพียรปฏิบัติ
๕. หลักธรรม มีความแตกฉาน ปฏิภาณดี มีเข้าใจอย่างถ่องแท้
๖. นำศรัทธา มีศีลาจารวัตรงดงาม มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความเมตตา เสียสละสูง
๗. กล้าแสดง ทั้งการพูด การเขียน การทำงาน มีเหตุผล เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๘. พริกแพลงดี เนื้อหาสาระพุทธธรรมได้นำเสนอรู้จักสรรหาคำพูด ประดิษฐ์ประดอย คำใหม่ ๆ ให้มีความกลมกลืนกับสถานการณ์ มีหลักเกณฑ์ที่แจ่มชัด สามารถตรงตามได้ และนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (รวม สุเมธิ)^{๕๑} วัดไร่จิง เป็นพระเถระคู่บารมี ได้ถึงคุณสมบัติของการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีว่า ท่านเจ้าคุณ มีความรู้ มีความสามารถ มีความสงบเสงี่ยมเปี่ยมด้วยความเมตตา มีวาทีคารมคมคายในการเผยแผ่ พุทธธรรม ทำให้ผู้ที่ได้ฟังธรรมของท่านเกิดความประทับใจ เพราะเนื้อหาสาระพุทธธรรมที่ ท่านนำเสนอ ได้ใช้หลักองค์คุณของนักเผยแผ่พุทธธรรม ๕ ประการ คือ

๑. **มีความรู้พอเพียง** ทั้งจากการศึกษาหนังสือธรรมะ ปรัชญา และหนังสือที่มี สาระประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคปริยัติ คือมีความรู้เรื่องพระไตรปิฎก ภาคปฏิบัติ ได้ฝึก กรรมฐาน อบรมจิตให้มีความสงบเยือกเย็น ทำให้ท่านมีความเข้าใจหลักธรรมเป็นอย่างดี รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการทำงานเผยแผ่พุทธธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ อย่างน่าสนใจ

๒. **มีเสียงกังวาน** ท่านมีปกติพูดเสียงชัดเจนแจ่มใส มีน้ำเสียงชวนฟัง

๓. **มีปฏิภาณว่องไว** ท่านมีไหวพริบปฏิภาณในการตอบปัญหา ได้ตอบได้อย่างฉับพลัน

๔. **มีจิตใจสะอาด** ด้วยจิตใจที่ปรารถนาดี มีเมตตาต่อผู้ฟัง หวังให้ผู้ฟังมีความ เข้าใจถูกต้องตามหลักธรรม มีเหตุมีผล โดยมีได้มุ่งลากสักการะแต่อย่างใด

๕. **มีมารยาทเรียบร้อย** ดำรวมอินทรีย์มีราศีที่สง่างาม

ประการสำคัญท่านได้สื่อพุทธธรรมได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ราบรื่น เป็นเรื่องใกล้ตัว เข้าใจง่าย และมีความกตัญญูทวนเวียนต่อผู้มีพระคุณเป็นเยี่ยม...

พระมหาสุวิทย์ ปวิชชฌญู^{๕๒} ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์และเลขานุการ เจ้าคณะภาค ๑๕ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีว่า... ท่านเป็นพระเถระที่เปี่ยมด้วยความสามารถฉลาดในการสื่อพุทธธรรม มีเหตุผลในการนำเสนอ

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (รวม สุเมธิ), เจ้าคณะตำบลไร่จิง, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๗.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาสุวิทย์ ปวิชชฌญู, เลขานุการเจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๗.

ที่เสียงดังฟังชัด น้ำเสียงดังก้องกังวาน ปฏิภาณดี มีการอธิบายเนื้อหาสาระธรรมที่ได้นำเสนอที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้ฟังตรงตามได้ และเนื้อหาสาระพุทธธรรมที่ได้นำเสนอนั้นเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้เคียงตัว สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีต้องสงสัย โดยเฉพาะน้ำเสียงดังฟังชัดนี้ จัดว่าเป็นจุดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของท่านเลยทีเดียว...

คุณวิเชียร สวงนวนวงศ์ ^{๕๓}ได้กล่าวถึงคุณสมบัติการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีไว้ว่า...ท่านเจ้าคุณเพียบพร้อมไปด้วยคุณสมบัติของการเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม ลีลา วาทะ คำคมที่ดี เป็นที่ยอมรับ เพราะมีเชิงอรรถในการอธิบายธรรมได้อย่างชัดเจน และ ภูมิความรู้กว้างขวาง มีลักษณะความเป็นนักปราชญ์ การพูดของท่านเจ้าคุณเสียงดี มีความ ก้องกังวาน ปฏิภาณดี มีความชัดเจนในเนื้อหาสาระธรรมที่ได้นำเสนอ...

อาจเรียกได้ว่า สิ่งเหล่านี้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่ในตัวพระธรรมปริยัติเวที ทำให้ผู้รับสารชื่นชอบ เป็นบ่อเกิดแห่งความเลื่อมใสศรัทธา จึงทำให้ท่านเป็นผู้ส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นนักเตรียมตัว เตรียม(สาร) เนื้อหาสาระ เตรียมสื่อได้อย่างเหมาะสมกับผู้รับสารของตน เพื่อให้สารนั้นไปถึงผู้รับสาร เพื่อให้สารเป็นที่เข้าใจของผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารมีความหมายต่อสารตรงกับความหมาย ผู้ส่งสาร จึงทำให้การสื่อสารของท่านมีประสิทธิภาพ ในที่นี้จะขอกกล่าวเฉพาะเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลข่าวสารที่ดี หรือสาระธรรมที่ดีตามหลักนิเทศศาสตร์ ที่พระธรรมปริยัติเวทีได้นำเสนอ ดังนี้

๑. ความกระชับชัดเจนของภาษา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้
๒. การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล
๓. ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง
๔. มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ
๕. มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้

^{๕๓}สัมภาษณ์ คุณวิเชียร สวงนวนวงศ์, ผู้จัดการสำนักพิมพ์ธรรมเมธี-สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๗.

๑. ความกระจ่างชัดของภาษา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอสาระพุทธธรรม ทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม บทความ มีความกระจ่างชัดของภาษา มีความถูกต้อง มีเหตุผล เชื่อถือได้ สามารถทำให้ผู้รับสารเมื่อได้ฟัง ได้อ่านแล้วมีความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง มนต์... คำว่า “มนต์” เป็นภาษาบาลี มาจากคำว่า “มนฺต” แปลว่า ปรีक्षा หรือ ตริกตรอง ใช้ในความหมายของการใช้ความคิด คือ เป็นหน้าที่ของจิตใจ การทำให้จิตใจมีพลังอำนาจ หรือเรียกกันว่า “พลังจิต” มนต์เป็นเครื่องมือทำให้จิตมีความเข้มแข็งเสริมความเชื่อมั่น หรือศรัทธา โดยมีปัญญาเป็นตัวนำ สำหรับมนต์ในพระพุทธศาสนา สามารถตีความและขยายความหมายแห่งมนต์ไว้ ๕ ประการ

๑. มนต์เป็นคำสำหรับสวดเพื่อให้เกิดความศกฺคิสิทฺธิ
๒. มนต์เป็นคำสวดสำหรับระลึกถึงพระรัตนตรัย
๓. มนต์เป็นเครื่องสร้างกำลังใจหรือทำใจให้เข้มแข็ง
๔. มนต์เป็นความขลัง น่าประทับใจ มีเสน่ห์
๕. มนต์เป็นเครื่องเตือนสติ ไม่ให้ประมาท...^{๕๔}

เรื่อง พร...ท่านสาธุชนทั้งหลาย “พร” อันได้แก่ ความดีงาม ความประเสริฐเลิศล้ำนี้ ใคร ๆ ก็อยากได้ ใคร ๆ ก็อยากประสบพบเจอ แต่บางคนยังไม่ทราบด้วยซ้ำว่า พรจะเกิดขึ้นได้อย่างไร จึงเฝ้าเวียนขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใกล้ตัว พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงหลักการไว้ว่า

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โภ หิ นาโถ ปโร ลียา

ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน ใครไหนเล่าจะเป็นที่พึ่งแก่ใคร คนอื่นได้

ความดีงามทั้งหลายทั้งปวงจะเกิดขึ้นจะมีได้ ขึ้นอยู่กับหนึ่งใจที่จะสำนึกในทางที่ถูก ขึ้นอยู่กับสองขาที่จะก้าวเดินไปในทางที่ควร และขึ้นอยู่กับสองแขนที่จะประพฤติปฏิบัติในทางที่ชอบประกอบด้วยกรรม ถ้าอวยพรอันไพเราะสวยงามที่ผู้คนบรรจงเขียนให้กันในวันปีใหม่นั้น เป็นเพียงแค่ความปรารถนาดี ที่มนุษย์จะพึงมีให้กัน แต่ไม่ใช่มนต์ลึกลับที่จะเสกเป่าให้ใคร

^{๕๔}พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), พระพุทธรูปอัญเชิญจากประเทศไทยประดิษฐานไว้ ณ ประเทศศรีลังกา พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๓๐.

ต่อใครได้ตามที่กล่าว ตัวเราต่างหากคือผู้ทรงเกียรติที่สุด ที่สามารถเชื่อเชิญพรต่าง ๆ ให้เข้ามาในชีวิต ขอเพียงเรารู้จักพอ พอใจในสิ่งที่ตนได้ พอใจในเศรษฐกิจพอเพียง ชื่นชมกับสิ่งที่ตนมี หยุคพักการวิ่งไล่ไขว่คว้าสิ่งที่จะสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนและคนอื่น แล้วค่อย ๆ หันมองเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมโลกกับเรายังมีอีกมาก คนที่เขาไม่มีความพร้อมกับเรายังมีอีกมาก คนที่ยังต้องการน้ำใจจากเรา ขอจงอย่าหยุด อย่าพัก การสร้างคุณงามความดี รีบเร่งขวนขวายผลิตพรไว้ในผืนนาแห่งชีวิต ด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา...^{๕๔}

๒.การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอพุทธธรรมทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม บทความ ว่าสถานการณ์ที่อยู่ในช่วงนี้ควรจะนำเสนอสาระพุทธธรรมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้สาระธรรมที่ได้นำเสนอนั้นทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ เข้าใจในเหตุการณ์นั้นได้ดี มีอยู่จริงหรืออาจเรียกว่ามีความตรงต่อกรณี มีความเหมาะสมตามกาลเวลา ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง สัปปริสธรรมกถา...คำว่า สัตบุรุษ แปลว่า บุคคลผู้สงบ หมายถึง บุคคลผู้มีใจสงบจากสิ่งอันจะทำให้จิตใจหวั่นไหว มีบุคลิกสง่าเปิดเผย ยึดมั่นในคำพูด มุ่งมั่นในการทำ ความดี สามารถนำพานาวาชีวิต ของตนและผู้อื่น ให้ถึงฝั่งแห่งความสวัสดิได้ ส่วนธรรมของ สัตบุรุษนั้น หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติเป็นสัตบุรุษ ดังที่ปรากฏในจุลลหังสชาดก มีเนื้อความโดยสังเขปว่า ในกาลที่พระโพธิสัตว์ผู้แสวงหาธรรมอันเกษม เสวยพระชาติเป็น พญาสุวรรณหงส์ พระนามว่าชตวรรษ วันหนึ่ง พระองค์คิดบ่วงของนายพรานหงส์ ตัวอื่น ๆ บินหนีไป เพราะความกลัว จะเหลืออยู่ก็มีเพียงสุวรรณหงส์ผู้เสนาบดี นามว่าสุมุขะ ฝ้าปლობ พญาหงส์อยู่ใกล้ ๆ ไม่ยอมห่างไปไหน เมื่อพญาสุวรรณหงส์ชตวรรษถามถึง สาเหตุว่า ทำไมท่าน จึงไม่หนีไป ทั้ง ๆ ที่มีโอกาส จะมาอยู่กับเราทำไม จะพลอยถึงความพินาศย่อยยับไปด้วยกัน สุมุขะเสนาบดีจึงได้ตอบว่า

อทฺธา เอโส สत् ฌมฺโม โย มิตุโต มิตุตมาปเท

น จเช ชีวิตสุตาปี เหตุ ฌมฺมมนุสุตฺรํ ฯ

^{๕๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุนทรโม), ปฐมมณฑ์ วันอาสาฬหบูชา, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๕ - ๑๕๑.

แปลความว่า ความที่มิตร เมื่อระลึกถึงคุณธรรม ไม่พึงทอดทิ้งมิตร ในยามทุกข์ แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต นี่เป็นธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายโดยแท้ ฯ

ที่สุด หงส์สุमुखะผู้จงรักภักดี อาศัยปัญญาและความจริงใจ จึงสามารถพาพญาหงส์ ๓๓ ตัวให้รอดพ้นจากภัยคือความตาย กลับคืนสู่ถิ่นอาศัยด้วยความสวัสดิ์ แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะอันสำคัญของสัตบุรุษ คือความมีน้ำใจ ที่เปี่ยมล้น ไม่ทิ้งมิตรสหายในยามตกทุกข์ได้ยาก ถึงแม้จะแลกด้วยชีวิต สัตบุรุษก็จะเลือกความดี เห็นมิตรสหายสำคัญกว่าชีวิตของตนเสมอ นี่ก็คือความเด็ดเดี่ยวของบุคคลผู้มีภาวะผู้นำ ที่มีเหนือกว่าบุคคลธรรมดาสามัญ มวลแมลงชอบบินเข้าหากองไฟ ไม่กลัวตาย เพราะไม่รู้โทษแห่งไฟ ช้างและม้าอาชาไนย ไม่กลัวตาย เพราะทรงในศักดิ์ศรี แต่สัตบุรุษผู้ชาญฉลาด ไม่กลัวตายเพราะ เห็นแก่คุณธรรมความดี...^{๕๖}

เรื่อง วันกัตตัญญ...ความจริงวันกัตตัญญ เราต้องมีทุกวันจึงจะถูก แต่ในที่นี้ จะกล่าวถึงความกัตตัญญในวันสงกรานต์ ซึ่งจะตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี ปัจจุบันทางรัฐบาลเห็นว่า วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวันสำคัญประจำปี และนักปราชญ์เรียกวันที่ ๑๓ เมษายนนี้ว่า เป็นวันกัตตัญญ จึงเพิ่มวันสงกรานต์ขึ้นอีก ๒ วัน คือ วันที่ ๑๔ – ๑๕ เมษายนด้วย ซึ่งถือเป็นวันหยุดราชการรวม ๓ วัน เพื่อโอกาสให้ทุกคนไปแสดงความกัตตัญญในวันสงกรานต์ สำหรับวันนี้เป็นวันที่ ๑๘ เมษายน ถึงจะล่วงเลย วันสงกรานต์มาแล้ว ๓ วัน แต่ยังคงรนำเอาวันสำคัญคือวันสงกรานต์นี้มากล่าวซ้ำอีก

คำว่า วันสงกรานต์ หมายถึงการเคลื่อนย้ายของพระอาทิตย์ จากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ ดวงอาทิตย์จะเดินโคจรจากราศีเมษไปยังราศีต่างๆ จบครบ ๑๒ ราศี แล้วโคจรเข้าสู่ราศีเมษตามเดิมเป็นเวลา ๑ ปีพอดี และการที่พระอาทิตย์ย้ายจากราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายนพอดี ในวันที่ ๑๓ เมษายนนี้ แสงพระอาทิตย์จะมีความร้อนมาก ผู้คนมักจะบ่นไปตาม ๆ กันว่า พระอาทิตย์ร้อนเหลือเกิน เหมือนกับเป็นการต่อว่าพระอาทิตย์ ความจริงแล้วพระอาทิตย์เป็นสิ่งให้ชีวิต ให้ความอบอุ่นแก่สรรพสิ่งทั้งปวง ฉะนั้น มวลมนุษย์ทั้งหลายเมื่อทราบคุณประโยชน์ของพระอาทิตย์แล้ว ไม่ควรบ่นว่าร้อน ควรยกย่องสรรเสริญเท่านั้น เหมือนอย่างพญานกยูงทองตัวหนึ่ง เวลาเช้าก่อนจะไปหาอาหาร ก็กล่าวชมสรรเสริญพระอาทิตย์ว่า พระอาทิตย์เป็นพระราชาองค์เดียวผู้เป็นดวงตาของจักรวาล มีสีสวยงามดังทอง

^{๕๖} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุตมฺโม), ปฐมมนต์ วันวิสาขบูชา – อัญฐมีบูชา, หน้า ๑๐๔ – ๑๐๕.

ส่องปลุ่ไฟให้สว่างไปทั่ว พวกเราเมื่ออาทิตย์คุ้มครองรักษาแล้ว พังอยู่เป็นสุขตลอดไป ปรากฏว่า นกยูงทองตัวที่กล่าวนี้มีชีวิตอยู่ถึง ๓๐๐ ปี เพราะอานิสงส์ คือ สรรเสริญพระอาทิตย์ว่าเป็นพระราชา องค์เดียวผู้เป็นดวงตาของจักรวาล มีสิ่งดงามดังทองส่องปลุ่ไฟให้สว่างไปทั่ว เมื่อพระอาทิตย์เดิน โคจรครบปี จาคราศีมีนเข้าสู่ราศีเมษ เรียกว่า วันสงกรานต์ วันสงกรานต์ เป็นวันกัตัญญ หรือเรียกว่า วันที่ระลึกถึงบุพการีชนก็ได้...^{๕๓}

เรื่อง ความไม่ประมาท... การปฏิบัติธรรมมีสองลักษณะ หนึ่งปฏิบัติธรรมด้วยการใช้ธรรม สองปฏิบัติธรรมเพื่อจะรู้ธรรม ถ้าใครปฏิบัติธรรมได้สองอย่างนี้ เรียกว่า อยู่ด้วยความไม่ประมาท

การปฏิบัติธรรมด้วยการใช้ธรรม ก็คือ การทำงาน พระก็มีงานทำ โยมก็มีงานทำ การทำงานเรียกว่า การทำตามหน้าที่ ที่เรียกว่า ปฏิบัติธรรม เช่น หาทรัพย์ไว้เลี้ยงชีวิต หาทรัพย์ไว้เลี้ยงครอบครัว หาทรัพย์เก็บไว้ในเวลาข้าวยากหามากแพง ตั้งใจทำอย่างนี้เรียกว่า ไม่ประมาท ถ้ามีเวลาที่ใช้พิจารณาสังขารร่างกาย พระเจ้าพระสงฆ์ก็มีหลักกัมมัฏฐาน ไว้เป็นหลักปฏิบัติ ได้จากพระอุปัชฌาย์ว่า เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา นี้ เรียกว่า อยู่ด้วยความไม่ประมาท ส่วนญาติโยมเวลาว่าง ก็จะพิจารณาถึงความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย พิจารณาอยู่เนืองนิตย์ เรียกว่าอยู่ด้วยความไม่ประมาทว่า เราทุกคนมีความเกิดมาเป็นธรรมดา เกิดมาแล้วก็แก่เป็นธรรมดา แก่แล้วมันก็มีความเจ็บแทรกเป็นธรรมดา เจ็บแล้วก็ถึงแก่ความตาย ก็เป็นธรรมดา ตายแล้วมันก็ไปเกิด เกิดแล้วก็แก่ แก่แล้วก็เจ็บ เจ็บแล้วก็ตาย เป็นวัฏจักรวนไปอยู่อย่างนี้ ถ้าใจของใครได้พิจารณาอยู่อย่างนี้ เรียกว่า อยู่ด้วยความไม่ประมาท ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ก่อนที่จะได้ปรินิพพาน เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว หลังจากนั้นแปดวัน พุทธบริษัทที่ทำหน้าที่ถวายพระเพลิงพระพุทธรูปในวันให้ทั้งพระสงฆ์และญาติโยมทุกคน ให้มีความรู้สึกันว่า เราทำพิธีอัฐมิมูชาเหมือนกับนำเอาดอกไม้จันทร์ไปใส่ถวายพระเพลิงพระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้า ให้มีความสำคัญอย่างนั้น กระทำอย่างนี้ เราเรียกว่า บูชาพระพุทธรูปเจ้าในวันอัฐมิมูชา...^{๕๔}

^{๕๓} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), **ปฐมมนต์วันอาสาฬหบูชา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๔ – ๑๑๖.

^{๕๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสขุมโม), **ปฐมมนต์วันวิสาขบูชา – อัฐมิมูชา**, หน้า ๑๑๑ – ๑๑๒.

๓. ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอพุทธธรรมทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม บทความ ที่มีความเหมาะสมของการใช้ภาษา ความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง เข้าใจง่าย เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถทำให้ฟัง ผู้อ่านนำไปปฏิบัติได้จริง ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง **ชีวิตคือละคร ...ละครชีวิตแสดงคนเดียวไม่ได้** ต้องแสดงกันหลายคน เพราะแต่ละชีวิตต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ชีวิตจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ได้ ในการสวมบทบาทของแต่ละตัวละคร ทุกคนต้องสวมบทบาท พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด จึงจะเป็นละครที่น่าดูชม หน้าที่ของบุตรธิดา หน้าที่ของครูอาจารย์ เป็นต้น หน้าที่เหล่านี้ ถ้าผู้ใดทำอย่างขาดตกบกพร่อง ครึ่งๆ กลางๆ แล้ว จะต้องถูกติเตียนว่าแสดงไม่เป็น แสดงไม่ดี ละครชีวิตก็เช่นเดียวกัน สรุปได้ว่า...ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ต้องคืนรนต่อผู้ ไม่อยู่หนึ่ง หรือทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ต้องเป็นชีวิตที่มีศีลธรรม...^{๕๕}

เรื่อง **หัวใจพระพุทธศาสนา... เบื้องต้นของชีวิต คือ ความเกิด ที่สุดของชีวิต คือ ความตาย** ในระหว่างการเกิดและความตาย เป็นเวลาที่เรารู้อะไรชีวิตอยู่ ในระหว่างนี้บางคนมีเวลาน้อย บางคนมีเวลามาก เวลาที่มีชีวิตอยู่นี้เรียกว่า อายุ และในช่วงเวลานี้เอง ที่คนเราควรถามตนเองว่า ควรทำอะไร ควรละเว้นสิ่งใด พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแก่สาวกมากมายหลายพระสูตร แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ทรงสอนให้..ละเว้นความชั่ว ทำแต่กรรมดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หรือที่เราเรียกกันโดยทั่วไปว่า หัวใจพระพุทธศาสนา...^{๕๖}

เรื่อง **ปฏิบัติธรรม ...การปฏิบัติธรรม ต้องจัดปฏิบัติให้สองอย่างควบคู่กันไป** กล่าวคือ ฐปฏิบัติและปฏิบัติ ปฏิบัติคือ องค์ความรู้ด้านต่าง ๆ การศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์และศิลป์ ส่วนปฏิบัติก็คือเจริญจิตตภาวนาตามฐานานุกรม ที่ทุกคนจะพึงปฏิบัติได้ สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมสวนแก้ว ตั้งอยู่ในอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้อาจารย์หวานใจ ชุกร

^{๕๕} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), *หกลีบเทศนา หกลีบวรรณยา*, หน้า ๑๐๔.

^{๕๖} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสุธรรมโม), *เพชรในร้อย ถ้อยคำโอวาท*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป.) หน้า ๑๗.

เป็นอาจารย์ผู้ให้ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาทั้งแนวทางปริยัติและแนวปฏิบัติ ท่านอาจารย์
สนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฝึกหัดให้เยาวชนได้มีความรู้ควบคู่ไป
กับคุณธรรม ตั้งอยู่ในศีลธรรมให้เรียนรู้ธรรมแล้ว ก็รู้จักใช้ชีวิตโดยมีธรรมะเป็นเครื่องมือ
ส่องทาง จึงขอให้ข้อคิดเป็นหลักปฏิบัติสำหรับเด็ก ๆ ไว้เป็นคำปฏิญาณทุกวันดังนี้ว่า “นักเรียน
ที่ดี (เด็กดี) ต้องมีคุณธรรม ๕ อย่าง” คือ

๑. ขยันไปโรงเรียน

๒. ขยันเรียนหนังสือ

๓. ขยันทำงานบ้าน

๔. ขยันช่วยพ่อแม่ทำงาน

๕. ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

เมื่อเด็กทุกคนมีคุณธรรมครบทั้ง ๕ ประการนี้แล้ว ก็ได้ชื่อว่า เป็นเด็กดี มีความรู้
ควบคู่กับคุณธรรม เพื่อเตรียมตัวเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต...^{๑๑๑}

๔. มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอพุทธธรรมทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย
ปาฐกถาธรรม บทความ ที่มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ มีความปรารถนาดีมุ่งประโยชน์
สำหรับผู้รับสารเป็นที่ตั้ง ให้ผู้รับสารนำไปเป็นข้อคิดในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่
ชีวิตประจำวันได้จริง ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง มาไหว้พระกันเถิด... ความดีที่เราจะทำนั้นมีย่อมมากเกือบจะนับไม่ถ้วน
นับตั้งแต่ความดีขั้นเริ่มต้น จนถึงความดีขั้นสูงสุด การทำความดีก็เริ่มแต่การจุดธูปเทียนบูชา
พระรัตนตรัย ต่อจากนั้นไปก็บริจาทาน รักษาศีล และ เจริญภาวนาไปตามลำดับ การทำ
ความดีนั้นก็เพื่อที่จะนำความสุขมาสู่ชีวิตของผู้ทำ ปัญหาที่มีต่อไปว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถ
ทำความดีให้ได้เป็นประจำทุกวัน เราก็มาพิจารณาดูว่า เราทุกคนสามารถจะทำอะไร
เป็นประจำทุกวันได้บ้าง อาทิเช่น

^{๑๑๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสฺมโม), “ปฏิบัติธรรม” ดวงแก้ว, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๕ (มกราคม-
เมษายน ๒๕๔๕) : ๖ - ๗.

๑. จุติรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยทุกวัน
๒. บริจาคทานเป็นประจำทุกวัน
๓. รักษาศีลเป็นประจำทุกวัน
๔. เจริญภาวนาเป็นประจำทุกวัน

ทั้ง ๔ ประการนี้ มนุษย์เราทุกรูปทุกนามสามารถที่จะทำได้ทุกวัน และทำได้ครบทั้ง ๔ ประการ ด้วย บางครั้งเราก็ได้ทำไปโดยไม่รู้สีกตัว ความดี ๔ ประการนี้ มีสภาพความเป็นจริงอยู่ในตัวของเรา ทุกคนนี่เอง เราจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนอย่างหนึ่งก็คือการจุติรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เมื่อเราได้ทำไป แล้วก็รู้ทันทีที่เราได้ทำไป ส่วนอีก ๓ ประการ เรามองไม่ค่อยเห็น ความจริงเพียงจุติรูปเทียนบูชา พระรัตนตรัยแต่ละครั้งนั้น ก็เชื่อว่าได้ทำความดีครบทั้ง ๔ ประการ คือ เมื่อขณะที่เราได้จุติรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ขณะนั้นจิตของเราก็สงบและเป็นหนึ่งในอารมณ์เดียวจัดเป็นภาวนา ขณะนั้น กาย วาจา ก็เรียบร้อย กายและวาจาเว้นจากทุจริตทั้งปวง จัดเป็นศีล และขณะนั้นจิตสงบมิได้คิดพยาบาทปองร้ายผู้ใด จัดเป็นอภัยทาน เป็นทานที่มีอานิสงส์มาก..ความสุขก็จะเกิดแก่ตัวของท่านเองโดยลำดับ สมด้วยคำว่า “ความสุขเป็นยอดปรารถนาของคนเราทุกคน” ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใช้คำเริ่มต้นชักชวนท่านทั้งหลายว่า “มาไหว้พระกันเถิด”...^{๑๑๒}

เรื่อง สมာธิกา...ท่านสาธุชนพุทธบริษัททั้งหลาย ชีวิตคนเรานั้น มีอุปสรรคในการดำรงอยู่ทุกวัน มีปัญหาบางอย่าง เกิดจากเหตุภายนอกสุดที่เราจะแก้ไข บางอย่างเกิดจากการกระทำของตัวเอง แต่ทำไมไม่พบกับปัญหาอย่างใดก็ตามเราควรทำใจให้เป็นสมามิมีความสงบนิ่ง หนักแน่น ยึดเข้าไปไว้ ให้อธิคิดว่า นี่เป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องเกิดมีขึ้นได้ ถ้าเรายังได้เชื่อว่าเป็นมนุษย์อยู่ บางครั้งน้ำอาจอาจจะท่วมบ้าน บางวันรถอาจจะติด บางขณะผู้ร่วมงานอาจจะมีความคิดเห็นแปลกแยกกัน ขอสาธุชนอย่าได้คิดว่าบ้านเมืองเราประสบความยากแค้นหรือสังคมไทยถึงคราววิกฤติ นี่เป็นสัจจะความจริงอย่างหนึ่ง ที่มีความเป็นธรรมอันจะพึงเกิดขึ้นได้ บ้านอื่นเมืองไกลบางประเทศประสบภัยธรรมชาติ พบปัญหาความขัดแย้งเกิดสงครามกลางเมือง ผู้คนล้มตายมากกว่าบ้านเมืองเรายังมี ฉะนั้น ยามที่ประสบภัยธรรมชาติ

^{๑๑๒} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสฺสมฺโม), *หกลีบเทศนา หกลีบวรรณษา*, หน้า ๒๓ - ๒๔.

ยามที่ผู้หลักผู้ใหญ่คิดเห็นต่างกันบ้าง ยามที่เราเกิดความสูญเสียสิ่งของหรือผู้คนที่เป็นที่รักไปบ้าง ก็อย่าได้หวั่นวิตกจนเกินเหตุ คุณอย่างสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเดชาฯ ถึงพระชนกและพระชนนีจะสิ้นพระชนม์ตั้งพระองค์ยังทรงพระเยาว์ พระองค์ก็มีได้ท้อแท้ต่อโชคชะตา พระสวามีสิ้นพระชนม์ตั้งแต่พระโอรส พระธิดาเพิ่งจะรู้เพียงเสี้ยว พระองค์ก็มีได้หวาดหวั่นสิ่งที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเดชาฯ ทรงแสดงให้เราได้เห็น คือ พระหฤทัยที่ประกอบด้วยสมาธิอันสงบหนักแน่น และเข้มแข็งสู้บากบั่น และไม่ไช่บากบั่นเพื่อความสุขของพระองค์ หากแต่เป็นความหนักแน่น แน่วแน่ ที่เป็นความสุขของปวงชนชาวไทยเป็นเบื้องหน้า ประจักษ์พยานที่สำคัญคือทนายทนายผู้สืบทอดจริยวัตรอันควรแก่การเทิดทูนของพระองค์ พระโอรสพระธิดาทุกพระองค์ ล้วนปฏิบัติได้เช่นเดียวกับบุพการีผู้ล่วงลับสู่สวรรคาลัย

ฉะนั้น ขอให้พุทธบริษัทจงฝึกจิตใจให้เป็นสมาธิ ก่อนเคยมีปัญหามาแล้วหุนหันก็ฝึกตั้งสติไว้อย่าเพิ่งโกรธง่าย ค่อย ๆ คิดหาวิธีแก้ไข ก่อนนอนเคยแต่ไหว้พระสวดมนต์ ก็ได้เพิ่มความตั้งใจสำรวมจิตให้เป็นสมาธิสักวันละสี่ห้านาที หากฝึกเป็นนิสัยแล้วจะเป็นผู้นอนฝันดีเป็นมงคล มีจิตใจที่หนักแน่น ยามเกิดปัญหาหรือความยุ่งยากอันใดที่จะทำให้ชีวิตซบเซาซบเซาใจ ก็กลายเป็นคนสงบเยือกเย็น รู้จักขยี้คิด...^{๑๑๑}

๕. มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้

พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอพุทธธรรมทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม บทความ ล้วนเป็นสาระพุทธธรรมที่มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้ในทุกสถานการณ์ สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไข แก้ปัญหา หรือสามารถนำไปพัฒนาชีวิตที่ดั่งใจได้ดังข้อความตัวอย่าง

เรื่อง ครอง...คุณธรรม ๔ ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงพระราชทานมาตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๒๕ ในคราวฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เพื่อให้เป็นคุณธรรมประจำใจประชาชนชาวไทย ในระยะเวลาดังกล่าว หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชนต่างช่วยกันรณรงค์ เผยแพร่ ชักชวน ให้ถือปฏิบัติคุณธรรม ๔ ประการนี้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ต่อมาเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ อาตมาเกิด

^{๑๑๑} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสุนทรโม), *หลักสิบเทศนา หลักสิบบรรณา*, หน้า ๑๒๕ - ๑๓๐.

ความรู้สึกว่า ทุกฝ่ายที่เคยช่วยกันรณรงค์ เผยแพร่ ชักชวนให้ถือปฏิบัติกันนั้น เดียวนี้ลดน้อย และมีแนวโน้มว่าจะค่อย ๆ หายไป เคยเขียนเป็นป้าย เขียนข้อความตามฝาผนัง ตามสถานที่ราชการต่างๆ ปัจจุบันนี้ป้ายเหล่านั้น หายไปเกือบหมด ความจริงคุณธรรม ๔ ประการนี้ ควรรณรงค์ เผยแพร่ ชักชวน ให้ถือปฏิบัติกันเป็นประจำทุกวัน ข้าราชการทุกหมู่เหล่า ควรปฏิบัติเป็นตัวอย่าง ก่อนจะลงมือปฏิบัติงานก็ควรปฏิญาณคุณธรรม ๔ ประการเหล่านี้ก่อน นักเรียนนักศึกษาทุกหมู่เหล่า ทุกสถานศึกษา ก่อนจะศึกษาก็ปฏิญาณคุณธรรม ๔ ประการเหล่านี้ก่อน นักการเมืองทุกพรรคก็ควรปฏิญาณคุณธรรม ๔ ประการเหล่านี้ทุกวัน เพราะธรรมหรือการปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา คุณธรรม ๔ ประการก็เช่นเดียวกัน เราควรจะต้องใจกันโดยถือคำปฏิญาณ จำให้ขึ้นใจ และถือปฏิบัติกัน จนเป็นพื้นฐานจิตใจในการครองตน ครองคน และครองงานโดยตลอด โดยเปล่งวาจาของตนว่า คุณธรรม ๔ ประการนี้ ข้าพเจ้าขอปฏิญาณไว้เป็นปฏิบัติดังนี้

๑. ข้าพเจ้าจะรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม
๒. ข้าพเจ้าจะข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น
๓. ข้าพเจ้าจะอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
๔. ข้าพเจ้าจะละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

เมื่อทุกคนปฏิญาณได้ น้อมนำมาปฏิบัติกันทั้งหมด หรือแม้ว่าจะไม่ทั้งหมดทุกคน แต่ส่วนใหญ่ได้ถือปฏิบัติกัน ด้วยอำนาจคุณธรรมที่เราได้น้อมนำมาปฏิบัติ และปฏิบัติอยู่เนืองนิตย์ สังคมไทยที่เคยรุ่งเรือง ประสบปัญหาต่างๆ ก็จะไม่เบาบางลง และค่อยๆ หดหายไป ในที่สุด เพราะหลักธรรมทั้ง ๔ ประการ ที่พระองค์ทรงพระราชทานมานี้เป็นหลักธรรมในการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นการรักษา ระเบียบของสังคมโดยเริ่มที่ตัวบุคคลก่อน และขยายออกไปเป็นหมู่เป็นคณะ ผลที่สุดสังคมไทยก็จะมีแต่ ความผาสุก สงบและสันติเพราะทุกคนในชาติรู้จักครองตน ครองคน และครองงานด้วยคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ...^{๑๑๔}

^{๑๑๔} พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ มุสสุธรมโฆ), *หลักสิบเทศนา หลักสิบบรรณา*, หน้า ๓๐ - ๓๑.

เรื่อง **ธรรมะกับความรับผิดชอบ...** การปฏิบัติธรรมะ ก็คือการรักษาหน้าที่ของตนเอง การรับผิดชอบนี้..ทุกคนมีงาน มีหน้าที่ ในหน้าที่ของตนเองนั้น ก็แบ่งไปต่าง ๆ กัน ในที่นี้ก็มีหน้าที่ของท่านผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ มีอาจารย์สอน ต่างคนก็ต่างมีหน้าที่แล้วหน้าที่ที่เรามีอยู่นั้นเราก็ต้องรับผิดชอบ ถ้าเราไม่รับผิดชอบหน้าที่ เหมือนกับว่าเราไม่รับผิดชอบตนเอง หน้าที่กับตัวเองมันคู่กัน เหมือนกับว่าหน้าของเรา เขาจะมองหน้าที่เราอยู่ที่หน้าเรา หน้าที่อยู่ที่การกระทำของเรา ถ้ามีการปล่อยปละละเลยหน้าที่ ถือว่าไม่รับผิดชอบในหน้าที่นั้น งานจะไม่เจริญ มีแต่ทรงกับทรุด แต่ว่าถ้ามีการรับผิดชอบในหน้าที่ งานก็เจริญรุ่งเรือง ฝ่ายบริหารผู้ที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ในหน้าที่ ต้องมองเห็นว่า งานทุกงานมีความสำคัญหมด ธรรมะที่นำมาใช้ในการรับผิดชอบงานต่างๆ คือ ขยัน.. ซื่อสัตย์..อดทน.. เสียสละ...^{๑๑๕}

จากการที่นำองค์ประกอบของสารที่ดีตามหลักนิเทศศาสตร์มาศึกษานี้ จะเห็นได้ว่า พระธรรมปริยัติเวที ได้นำเสนอพุทธธรรมมีความสอดคล้องกับสารตามหลักนิเทศศาสตร์และตามหลักสารแห่งพุทธะ คือ (๑) ความกระฉ่างชัดของภาษา มีความ ถูกต้อง เชื่อถือได้ มีความสอดคล้องกับสัจจะ (๒) การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล มีความสอดคล้องกับกาล (๓) ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง มีความสอดคล้องกับปิยะ (๔) มีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ มีความสอดคล้องกับตถตา (๕) มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้ มีความสอดคล้องกับอรรถะ

ในทางกลับกัน ระหว่างการสื่อสารตามแนวทางแห่งพุทธะกับการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์แตกต่างกันก็คือพุทธวิธีในการสื่อสาร การสื่อสารทางธรรม ประสบความสำเร็จ เพราะมีจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมมีความเป็นกัลยาณมิตร มีคุณสมบัติตามองค์คุณแห่งการแสดงธรรม พุคอย่างไร ทำได้อย่างนั้น เป็นการสื่อสาร (S) เพื่อเป้าหมายให้เกิดปัญญา ผู้รับสาร (R) ได้รับประโยชน์ ในขณะที่การสื่อสารแบบโลกคือหลักนิเทศศาสตร์เป็นการสื่อสาร (S) ไม่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความจริง มีการบิดเบือน แต่งเติม ปรงแต่งเกินความ

^{๑๑๕} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุธรรมโม), เพชรในรอย ถ้อยคำโสภา, หน้า ๒๖.

จำเป็นหรือไม่คำนึงถึงคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้รับสาร (R) หรือรับสื่อจะเสียประโยชน์ ผู้ส่งจะได้รับประโยชน์

ดังนั้น พระธรรมปริยัติเวที ในฐานะผู้ส่งสาร (S) ท่านมีคุณสมบัติของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรมที่เพียบพร้อมความรู้ควบคู่คุณธรรม มีบุคลิกลักษณะที่งดงาม ความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี สมบูรณ์ด้วยองค์คุณของการแสดงธรรม ชวนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในขณะเดียวกันสาระพุทธธรรม (M) ที่ท่านนำเสนอเป็นเรื่องจริง(สัจจะ) เรื่องแท้ (ตถตา) เรื่องเหมาะสมกาลเวลา (กาล) เรื่องที่คนชอบ(ปิโย) เรื่องมีประโยชน์ (อรรถะ) โดยผ่านสื่อหรือช่องทาง (C) ตัวท่านเองเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญในการทำให้ผู้คนเกิดความศรัทธา เพราะท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีความสำรวมอินทรีย์ มีความเรียบง่าย กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ กล้านำ นอกจากนั้นท่านก็ได้เผยแผ่พุทธธรรมออกสู่มวลชนทางวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดพิมพ์หนังสือมากมายเพื่อใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมไปยังผู้รับสาร (R) ทุกระดับชั้น นับตั้งแต่พระภิกษุ สามเณร ข้าราชการ เยาวชน ประชาชน และสารที่ท่านนำเสนอก็มีความแตกต่างกันไป เช่น พระภิกษุสามเณร ท่านเน้นเรื่องกรรมฐาน ศีล สมาธิ ปัญญา ข้าราชการเน้น พระบรมราโชวาท ๔ ประการ เยาวชน ประชาชน เน้นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา^{๑๑๖} จะเห็นได้ว่าการนำเสนอพุทธธรรมของท่านสอดคล้องเป็นไปตามหลักทฤษฎีของอริสโตเติล หลักทฤษฎีเควิด เบอร์โล S M C R ในขณะเดียวกันสารพุทธธรรมที่มีการนำเสนอก็มีความกระชับชัดเจนของภาษา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ การใช้ภาษาที่ทำให้เกิดผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล มีความบริบูรณ์พอเพียง มีจำนวนพอเพียง มีความชัดเจน ไม่มีอคติ จำเป็นและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ถูกต้องตามหลักการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์โดยแท้

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุทมฺโม), เจ้าคณะภาค ๑๕, ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป ผลการวิจัย

ผลการศึกษายาทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมฺโม) รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม คุณลักษณะพิเศษ จำนวนลีลาการเผยแผ่พุทธธรรม ความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีกับพุทธวิธีการสื่อสารและหลักนิเทศศาสตร์ โดยสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

พระธรรมปริยัติเวที เป็นพระเถระที่มีความเมตตาธรรม มีศีลาจารวัตรที่ดั่งงามตามแบบฉบับสมณสาขกยบุตรในพระพุทธศาสนา เดิมทีก่อนที่จะมีบุญวาสนามาถึงปัจจุบันเป็นเพียงเด็กที่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนอยู่เป็นนิตย์ แต่ได้อาศัยความรักความเอ็นดูจากมารดาอันเป็นที่รัก ช่วยทะนุถนอมกล่อมเกลี้ยงดูเป็นอย่างดี จนวักกับได้ไถ่ชีวิตวัว ช่วยฝึกหัดขัดเกลากุณินิสัยให้เป็นคนดีมีความรับผิดชอบ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละมาตั้งแต่เด็ก พอชีวิตเติบโตใหญ่เป็นวัยรุ่นมีความกึกคะนองตามภาษาวัยรุ่น ในขณะที่เดียวกันชีวิตต้องต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้ด้วยการรับจ้างต่าง ๆ เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวด้วยความวิริยะอุตสาหะ ทำงานหนัก ท่านจึงเป็นกำลังหลักสำคัญของครอบครัว พออายุได้ ๒๐ ปี ได้บวชตอบแทนบุญคุณมารดาให้ขึ้นชมนุญบารมีตามประเพณี แต่เนื่องด้วยบุญวาสนาหนุนนำ ทำให้ท่านมีโอกาสดำเนินการศึกษาพระธรรมวินัยทั้งปริยัติและปฏิบัติ จากชีวิตเด็กชาวบ้านที่มีโอกาสเรียนรู้เพียงภาคบังคับ กลับพลิกตำนานชีวิตด้วยการเรียนรู้ แสวงหาโอกาสให้กับตนเองด้วยการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้ศึกษาพระธรรมด้วยการใช้ความเพียรพยายามอย่างหนัก จนสอบได้นักธรรมชั้นเอก สอบได้อภิธรรมกถิกะโท ศึกษาภาษาบาลีสอบได้ระดับสูงสุด คือ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ศึกษาในระดับมหาบัณฑิต สำเร็จเป็นพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม) สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศส.บ) สาขาพัฒนาชุมชน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ด.) คณะสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นี่คือนักศึกษาด้านชีวิตและการศึกษาที่เห็นได้

เป็นเชิงประจักษ์ นอกจากจะได้ทำบทบาทหน้าที่เป็นสมณสาकยบุตรพุทธชินโรสที่ดีใน พระธรรมวินัยด้วยความเรียบร้อยแล้ว ท่านยังได้แสดงบทบาทหน้าที่ สอนองงานกิจการ คณะสงฆ์ คือ

๑) **บทบาทนักปกครอง** พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความ เทียงธรรม สุขุมเยือกเย็น เปี่ยมด้วยความเมตตา มีความเสียสละ สุภาพอ่อนโยน มีภาวะของ ความเป็นผู้นำสูงในปกครองด้วยหลักธรรมวินัย หลักการบริหารนิยธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคหวัตถุธรรมด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

๒) **บทบาทนักการศึกษา** พระธรรมปริยัติเวที ได้รับการศึกษาทั้งคันถธุระ และ วิปัสสนาธุระ ทำให้ท่านมีความลึกซึ้งทางวิปัสสนากรรมฐาน และวิชาการทางโลก ผลิตผลจาก การศึกษาทำให้มีความสามารถพิเศษในสอนคนได้ ใช้คนทำงานเป็น และมีความสามารถในการ ใช้ภาษาต่างประเทศ ความเชี่ยวชาญในการแสดงธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม งานก่อสร้าง งานวิชาการ งานศาสนพิธี เป็นเถระที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา

๓) **บทบาทนักพัฒนา(สาธารณูปการ)** พระธรรมปริยัติเวที ได้ทำวัดให้สะอาด ร่มเย็น สบายตา สบายใจ แก่ผู้ที่ได้พบเห็น ปรับทัศนียภาพสิ่งแวดล้อมของวัด ให้มีความ เหมาะสมสวยงาม ทำให้ประชาชนที่ได้เข้าไปเกิดความประทับใจ จิตใจมีความสุขสงบมีความสุข

๔) **บทบาทนักศึกษาสงเคราะห์** พระธรรมปริยัติเวที ได้เห็นความสำคัญอง การศึกษา โดยเฉพาะเยาวชนที่กำลังเจริญเติบโต จึงส่งเสริมให้มีธรรมะในการครองชีวิต และ ทุนปัจจัยในการศึกษา สร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ จะได้เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ และศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา

๕) **บทบาทนักสาธารณสงเคราะห์** พระธรรมปริยัติเวที อาศัยหลักพรหมวิหาร ธรรม หลักสังคหวัตถุธรรมทางพระพุทธศาสนาในการช่วยเหลือเกื้อกูล ท่านได้เมตตาจัดตั้ง หน่วยบรรเทาสาธารณภัยสงเคราะห์ โครงการช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณร แม่ชีอาพาธ และโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน จึงนับได้ท่านเป็นพระเถระที่เป็น นักเสียสละ มีจิตใจเมตตา โครงการและพิธีที่ท่านได้ดำริจัดทำขึ้น ก่อให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ และเป็นประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวมโดยแท้

๖) **บทบาทนักเผยแผ่พุทธธรรม** พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่ เอาธุระการศึกษา สัมมาปฏิบัติ จัดการเผยแผ่ ช่วยแก้ปัญหาสังคมมรดกาวนา ศึกษาเล่าเรียน พากเพียรปฏิบัติ มีวิสัยทัศน์มองเห็นความสำคัญของการเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างลึกซึ้ง

ได้ศึกษาธรรม ปฏิบัติธรรมฝึกรวมจิต จนมีจิตใจที่มั่นคงยอมถวายชีวิตเป็นพุทธบูชา โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาออกการเผยแผ่ช่วยแก้ปัญหาสังคมปัจจุบัน โดยเน้นการสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุเป็นส่วนใหญ่อันประกอบด้วยทาน ศีล ภาวนา แก่เยาวชนประชาชนหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา แก่พระภิกษุสามเณร พระบรมราชาวาท ๔ ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แก่ข้าราชการ รวมทั้งหลักธรรมต่าง ๆ ออกเผยแผ่ทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ สถานีโทรทัศน์ ได้จัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ตามเทศกาลสำคัญเป็นจำนวนมากมาย โดยมีจุดมุ่งหมายให้พระภิกษุสามเณร เยาวชน ประชาชน ข้าราชการ เข้าใจ เข้าถึงแก่นแท้ของหลักพุทธธรรม เป็นแนวทางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ นำพุทธธรรมมาแก้ปัญหาชีวิตตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติให้เกิดสันติสุข ตามหลักพระพุทธศาสนา

รูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรม ทั้งพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทกวี ได้นำเสนอเนื้อหาสาระธรรมอย่างมีอรรถรส เพราะพุทธธรรมที่ท่านได้นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดเจน แจ่มแจ้ง สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ พุทธธรรมที่นำเสนอได้นั้นได้ชี้ให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยให้คำแนะนำ หรือเสนอความคิดเห็นเชิงแก้ไขปรับปรุงด้วยการนำพุทธธรรมเข้าไปแก้ปัญหาชักจูงโน้มน้าวใจบุคคลให้ประพฤติสิ่งที่ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ โดยที่ท่านมีรูปแบบการนำเสนอพุทธธรรมประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม มีอยู่ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบัน นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน การนำเสนอพุทธธรรมประเภทอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีอยู่ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลงกลอน มาประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ

ด้านแนวทางการการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีแนวทางในการนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ ๓ วิธี คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบกับอุปมาอุปมัย การใช้วิธียกอุทาหรณ์และเล่านิทาน การใช้พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม โคลง บทกลอน มาประกอบ คุณลักษณะพิเศษ ท่านมีอุดมการณ์ ปณิธานดำเนินรอยตามพระพุทธบาท เสมือนการบำเพ็ญบารมีเพื่อมรรค ผล ฝึกฝน

อบรมศึกษาจนมีความลึกซึ้งทั้งภาคปริยัติ ภาคปฏิบัติ มีศรัทธาแก่พระพุทธศาสนาอย่างไม่ย่อท้อ ประกอบกับมีบุคลิกลักษณะที่น่าเลื่อมใส การพูดเสียงดังกังวาน ชัดถ้อยชัดคำและสำนวนลีลาเนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอ ทั้งพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทกวี คือ ใช้ภาษาที่ผู้ฟังเข้าใจง่าย มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน มีเหตุผล มีความเหมาะสมกับยุคสมัย และประการสำคัญ ท่านได้ใช้ภาษาธรรมะที่อยู่ใกล้ตัว มานำเสนออย่าง ๆ อธิบายชัดเจน ตรงประเด็น รู้จักประยุกต์ เปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย และแทรกด้วยอารมณ์ขัน

ทางด้านความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีกับหลักพุทธวิธีการในสื่อสาร พบว่ามีความสอดคล้อง คือ เนื้อหาพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอมีความแจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จูงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุตเตชนา) ร่าเริง (สัมปหังสนา) เช่น การยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกตัวอย่างบุคคล ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้มีอารมณ์ขัน ใช้ภาษาอย่าง ๆ เหมาะสมกับผู้ฟัง ทำให้ผู้ที่ได้ฟังได้อ่านแล้วมีความรู้ ความเข้าใจ นำไปพัฒนาตน พัฒนาคณะ พัฒนางานได้

ส่วนทางด้านความสอดคล้องระหว่างการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวทีกับหลักนิเทศศาสตร์ ท่านได้ทำหน้าที่ของผู้ส่งสาร (S) ที่มีความรู้ ความสามารถสมบูรณ์ด้วยศาสตร์และศิลป์ในการนำเสนอพุทธธรรมด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นคุณธรรมภายในของการเป็นนักส่งสารที่ดีทางพระพุทธศาสนา และคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่เรียกว่า สัปปริสธรรม คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ท่านได้สอนสิ่งที่เป็นจริง สอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับฟัง เป็นตัวอย่างที่ดี มีบุคลิกภาพโน้มน้าวใจให้เข้าใกล้ซิดสนิทสนม เนื้อหาสาระธรรม (M) ที่นำเสนอทุกครั้งผ่านกลั่นกรองเป็นเรื่องจริง(สัจจะ) เรื่องแท้ (ตถตา) เรื่องเหมาะสมกับกาลเวลา (กาละ) เรื่องคนชอบ ถูกใจ เบิกใจ (ปิยะ) เรื่องที่มีประโยชน์ (อรรถะ) รวมทั้งวจนภาษา และอวัจนภาษาที่ท่านเสนอ โดยผ่านสื่อหรือช่องทาง (C) ซึ่งตัวท่านเป็นสื่อบุคคลที่สำคัญ เพราะท่านเป็นพระเถระที่มีบุคลิกที่น่าศรัทธา เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น คำพูดที่ท่านเปล่งออกมาเวลาแสดงธรรมมีความก้องดังกังวาน นับว่าท่านเป็นสื่อบุคคลสำคัญยิ่ง ที่มีพลังในการดึงศรัทธาจากคนฟัง โดยผ่านสื่อบุคคลบ้าง สื่อมวลชนบ้าง สื่อสิ่งพิมพ์บ้าง ไปยังผู้รับสาร (R) ทุกระดับ ตั้งแต่พระภิกษุสามเณร เยาวชน ประชาชน ข้าราชการ จะเห็นได้การนำเสนอพุทธธรรมเป็นไปตามหลักทฤษฎีของอริสโตเติล ทฤษฎีเดวิด เบอร์โล รวมทั้งมีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์คือ เช่น ความกระจำจชัด

ของภาษา มีความถูกต้อง เชื่อถือได้ การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ตรงกับกรณี มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์พอเพียง มีความแจ่มแจ้ง ชัดเจน ไม่มีอคติ มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิต และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้ ในขณะที่เดียวกันท่านสามารถนำหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร และหลักนิเทศศาสตร์มาใช้ในการเผยแผ่พุทธศาสนาได้อย่างลงตัว พระเถระและบุคคลผู้ใกล้ชิดต่างชื่นชมและยอมรับในความเป็นปราชญ์ ที่ท่านสามารถกลั่นเอาความรู้ ที่ได้จากการศึกษาทั้งภาคปริยัติ ปฏิบัติ มาประยุกต์เชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ที่มีประสบความสำเร็จ เพราะมีปัจจัยหลัก ๕ ประการ คือ (๑) เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรสมบูรณ์ ตามหลักพระธรรมวินัย และฝึกจิตใจให้มีความงดงามตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (๒) มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ มั่นคงในการสร้างความคิด (๓) เป็นพระเถระยอดกตัญญู (๔) เป็นพหูสูตทางพระพุทธศาสนา (๕) มีบุคลิกภาพดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีใจหนักแน่น มีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี ฉลาดในการใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และประชาชน (๖) มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (๗) เป็นพระเถระที่ใฝ่เรียนรู้ เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม จนมีความเข้าใจชีวิต สังคม และมีความสามารถในการนำศาสตร์ความรู้สาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร (๘) มีเทคนิค วิธีการโน้มน้าวใจ ในการสื่อสารที่ทำให้ผ่านอ่านผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา (๙) เป็นเถระที่มีทุนทางปัญญา ทุนทางธรรม และทุนทรัพย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หากพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบัน ที่ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝึกรบมจิตใจ อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยที่ใสสะอาด บริสุทธิ์ เป็นเนืองนาคบุญของโลก ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ดำรงตนอยู่ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีความกตัญญูกตเวทิตา มีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า ใช้หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และนำไปพัฒนา ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรับและเชิงรุก ดังที่พระธรรมปริยัติเวที ได้ปฏิบัติมาแล้ว เชื่อมั่นว่า กิจกรรมงานพระศาสนาด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถเข้าสู่จิตใจ

เยาวชน ประชาชนให้ประพาศิชอบ อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม นำสังคมไทยให้ได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขอย่างแน่นอน

สรุปความได้ว่า พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่รอบรู้ทั้งคันถธุระ วิปัสสนาธุระ มีวิชา ปัญญา ปฏิภาณ ประสพการณ์ ปณิธาน ได้ทำบทบาทหน้าที่ของความเป็น พุทธสาวกที่ดี ทำบทบาทหน้าที่สนองงานคณะสงฆ์ด้วยความเรียบร้อย มีความกตัญญูกตเวที ต่อมารดาเป็นยอด มีความรักเชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ด้วยความเป็นเยี่ยม เปี่ยมด้วยคุณธรรม ท่านมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใส เสียงดังกังวาน ปฏิภาณว่องไว ธรรมะที่ นำเสนออย่าง ๆ ใกล้เคียง ตรงประเด็น เนื้อหาสาระธรรมได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัว สังคมให้เกิดสันติ และยังสามารถเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานการเผยแผ่ ในการใช้ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการเผยแผ่พุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ผู้ศึกษามี ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ ดังนี้

- (๑) ควรศึกษาบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระธรรมปริยัติเวที
- (๒) ควรศึกษาเทคนิคการสื่อพุทธธรรมในบันทึกช่วยจำของพระธรรมปริยัติเวที
- (๓) ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที กับพระ นักเผยแผ่ธรรมะรูปอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบบทบาท รูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๔) ควรได้มีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับคุณลักษณะความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพ ของการเผยแผ่ของพระธรรมปริยัติเวที ต่อไปในอนาคต
- (๕) ควรนำเนื้อหาที่สำคัญ น่าสนใจไปผลิตเป็นสื่อ เพื่อให้ให้นักเผยแผ่และผู้ศึกษาได้นำไป เป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคม ชาติ พระศาสนาสืบต่อไป

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือ:

พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ ศุสุธรรมโม). หกสิบเทศนา หกสิบพรรษา. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์
ธรรมเมธี, ๒๕๔๔.

_____. ที่ระลึกในโอกาสรับพระบัญชาฯ แต่งตั้งเป็นเจ้าคณะภาค ๑๕. กาญจนบุรี:
โรงพิมพ์สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๔.

_____. พระพุทธรูปอัญเชิญจากประเทศไทยประดิษฐานไว้ ณ ประเทศศรีลังกา
พุทธศักราช ๒๕๔๔. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ม.ป.ป..

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุสุธรรมโม). เพชรในรอย ถ้อยคำโอวาท. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป..

_____. แม่ของลูกเครื่องหมายคนดีและการเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ม.ป.ป..

พระศรีสุธรรมเมธี (สุเทพ ศุสุธรรมโม), วิทยานิพนธ์ อธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มี
ต่อแนวความคิดการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี: ไตรภูมิ
พระร่วง (เตภูมิกถา). กาญจนบุรี: สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๖.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. มหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร. ปฐมมนต์ ฉบับวันอาสาฬหบูชา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๓.

_____. ปฐมมนต์ ฉบับวันอาสาฬหบูชา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์
ธรรมเมธี, ๒๕๔๕.

วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร. ปฐมมนต์ สารสัทธิมงคลของหลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์.

กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๕.

_____ .ปฐมมนต์ พรปีใหม่ของหลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์
ธรรมเมธี, ๒๕๔๗.

_____ . ปฐมมนต์ วันมาฆบูชา ๒๕๔๗ วัดพระปฐมเจดีย์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗.

_____ .ปฐมมนต์ วันวิสาขบูชา - อัญมณีบูชา วัดพระปฐมเจดีย์. พิมพ์ครั้งที่ ๗.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๗.

_____ .ปฐมมนต์ วันวิสาขบูชา - อัญมณีบูชา วัดพระปฐมเจดีย์. กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

_____ . ปฐมมนต์ วันอาสาฬหบูชา วัดพระปฐมเจดีย์, พิมพ์ครั้งที่ ๘. กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

_____ . คู่มือฟังสวดพระอภิธรรมบำเพ็ญกุศลให้ผู้มีพระคุณ. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์
ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

_____ . พระราชธรรมสุธี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม ๕ ธันวาคม. กาญจนบุรี:
สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๓๗.

_____ . หนังสือที่ระลึกเนื่องในพิธีถวายปริญญาบัตร ศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระราชธรรมสุธี ๒๖ เมษายน ๒๕๔๐. กาญจนบุรี: สหายพัฒนาการพิมพ์,
๒๕๔๐.

_____ . หนังสือที่ระลึกวันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ปีที่ ๖ พ.ศ.๒๕๔๐.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๐.

_____ . หนังสือที่ระลึกวันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ปีที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๔๑.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๑.

_____ . หนังสือที่ระลึกวันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ปีที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๔๔.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๔.

_____ . หนังสือที่ระลึกพิธีประทานปริญญาบัตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระราชธรรมสุธี ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๑. กาญจนบุรี: สหายพัฒนาการพิมพ์,
๒๕๔๑.

วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร. หนังสือที่ระลึกในพิธีมอบอาคารเรียนประถมศึกษา วัดพระ
ปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๔๑. กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการ
พิมพ์, ๒๕๔๑.

_____. หนังสือที่ระลึกงานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี พ.ศ.๒๕๔๑. กาญจนบุรี:
สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๑.

_____. หนังสือที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๔.กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๔.

_____. หนังสือที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ ปี ๒๕๔๕.กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๕.

_____. หนังสือที่ระลึกฯ พระเทพปริยัติมุนี วัดพระปฐมเจดีย์ฯ นครปฐม วันที่ ๕-๗
ธันวาคม ๒๕๔๒. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๒.

_____. หนังสือที่ระลึกในพิธีประทานสัญญาบัตร พดยศ และผ้าไตรฯ ณ วัดพระปฐม
เจดีย์ นครปฐม วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓. กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนา
การพิมพ์, ๒๕๔๓.

_____. ที่ระลึกในพิธีรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์พระราชทาน ชั้น จ.ภ. และชั้น บ.ภ.
ณ วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม ๑๕ เมษายน ๒๕๔๔. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์
ธรรมเมธิ, ๒๕๔๔.

_____. หนังสือที่ระลึกในโอกาสที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ พระศรีสุธรรมเวที
(พิพัฒน จันทูปโม ป.ธ.๘) วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม วันที่ ๕-๗ ธันวาคม
๒๕๔๔. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๔.

_____. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ คุณแม่ต๋อย บุษบก วันที่ ๒๑ กันยายน
๒๕๔๗.กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๗.

_____. ที่ระลึก รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที, กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๗.

_____. ที่ระลึกในงานพิธีเปิดหอสมุดวัดพระปฐมเจดีย์ วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๘.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๘.

_____. ที่ระลึกฉลองสมโภชวัดพระปฐมเจดีย์ เขตสังฆาวาสครบ ๑๐๐ ปี.กาญจนบุรี:
สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๘.

สหศึกษาบาลี องค์พระปฐมเจดีย์. หนังสืออนุสรณ์ ๔๗ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี
พ.ศ. ๒๕๔๑. กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๑.
_____. หนังสืออนุสรณ์ ๔๘ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี พ.ศ. ๒๕๔๒. กาญจนบุรี:
สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
_____. หนังสืออนุสรณ์ ๔๙ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๓.
_____. หนังสืออนุสรณ์ ๕๐ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๔.
กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๔.
_____. หนังสืออนุสรณ์ครบรอบ ๕๒ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.
๒๕๔๖. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๖.
_____. หนังสืออนุสรณ์ครบรอบ ๕๔ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลีศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์
๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘. กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธิ, ๒๕๔๘.

(๒) สัมภาษณ์:

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (รวม สุเมธี). เจ้าคณะตำบลขิงไร่ สัมภาษณ์. ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๗.
พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสสุตมฺโ). เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์
ราชวรมหาวิหาร สัมภาษณ์. ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๘.
พระมหาสุวิทย์ ปวิหฺชฌญ. เลขานุการเจ้าคณะภาค ๑๕ สัมภาษณ์. ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๗.
คุณวิเชียร สงวนวงศ์. ผู้จัดการสำนักพิมพ์ธรรมเมธิ-สหภาพพัฒนาการพิมพ์ สัมภาษณ์.
๑๘ ธันวาคม ๒๕๔๗.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๖.
กิตติสุนทร. คู่มือการเทศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ม.ป.ป.
_____. คู่มือวิธีโฆษก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลียงเชียง, ม.ป.ป.

คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. **มติใหม่ของการพัฒนาจิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประเทือกวิทย์, ๒๕๒๘.

คุณ โทจันทร์. **พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

ทัศนีย์ จันทร. **การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา**. เอกสารสอนชุดวิชาการสื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๐.

ประเวศ วะสี. **พระสงฆ์กับการเรียนรู้เท่าทันสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.

_____. **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันตือโสภ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

_____. **ยุทธศาสตร์พระพุทธรูปกับการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๖.

_____. **ฝึกฝนความคิด**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๕.

ปรมะ สตะเวทิน. **หลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

ปิ่น มุกข์นงค์. **มูมสว่าง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๓.

พระครูวิจิตรธรรมโกศล. **รวมปาฐกถายอดอดีต**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๒๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ศาสนาและเยาวชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๒.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **คนไทยกับเทคโนโลยี**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕.

_____. **พุทธวิถีก่อนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒.

_____. **ไอ ที ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๕.

พระธรรมวโรดม. **วิชาเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอภิธรรมมหาชาติวิทยาลัย, ๒๕๑๐.

พระธรรมราชานุวัตร (สุทัศน์ สุทสุสโน). **พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร:
เอกสารประกอบการบรรยาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระพิพิธธรรมสุนทร. **คติธรรมนำชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๑.

_____. **คม ชัด ลึก เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสียงเชียง, ๒๕๔๗.

พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **ปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์เพื่อธำรงพระพุทธศาสนา**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาธรรม, ๒๕๔๔.

พระมหาถนงค์ อุดจจารี และพระปลัดอำพล สุทธิโร. **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาสุภา อุทโท. **พระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (พ.ศ. ๒๕๔๑ – ๒๕๖๐)**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒.

พระเมธีธรรมาภรณ์. **พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
พุทธธรรม, ๒๕๓๕.

_____. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๓๕.

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี). **พระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาสังคม**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระราชวรณูณี (ประยูร ชุมมจิตโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). **พุทธทัศน์ร่วมสมัย=Contemporary Buddhist
Vition**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระศรีวิสุทธิโมลี (ประยูร ปยุตโต), ตามทางพุทธกิจ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์
พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๑๓.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทัศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับ
พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

พนม พงษ์ไพบูลย์. จารึกไว้ในพระศาสนา จารึกไว้ในการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทคอมแพคท์พริ้น จำกัด, ๒๕๓๕.

พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวช และประสิทธิ์ พลศรี. วัตถุประสงค์การพัฒนาชุมชน. กาญจนบุรี:
เอกสารอบรม ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ๒๕๔๐.

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. กุศโลบาย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
เดือนตุลา, ๒๕๔๒.

พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์. วาทการ: ศิลปะการพูดในที่ชุมนุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ห.ส.น. เจียฮั่ว, ๒๕๔๓.

พิสิฐ เจริญสุข. คู่มือการปฏิบัติงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. คู่มือการเผยแพร่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระธรรมนูญกฎสภาแปล ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

มานพ พลไพรินทร์. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: หจก.ชุดิมาการพิมพ์,
ม.ป.ป..

มานพ นักการเขียน. พระพุทธศาสนากับวิทยาการร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ทัศนีย์ จันท. การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา. เอกสารการสอนชุดวิชาการ
สื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๐.

นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์. จริยศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๓.

บรรพต วีระชัย และคณะ. พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: องค์การ
ยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญ
ทัศน์, ๒๕๒๕.

วสิน อินทรสระ. การเผยแพร่ศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖.

_____. พุทธวิธีการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา,
๒๕๒๔.

วิจิตรา รั้งสียานนท์. คมคำความคิดของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ: บทคัดสรรว่าด้วยเกร็ดชีวิต
และข้อคิดเตือนใจ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ชีระการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สันทิ ขยมจรี). วิถีนิกเทศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง,
๒๕๔๒.

สันทิ ศรีสำแดง. พระพุทธศาสนา: กระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

สमान งามสนธิ. องค์ประกอบของการสื่อสารตามทางแห่งทางแห่งพุทธะ. เอกสารอัดสำเนา
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๔.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พจนานุกรม ศัพท์พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:
มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑.

สุนทร สุภูตะโยธิน, คู่มือสมณศักดิ์ สำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์
พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, ม.ป.ป.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ. หลักการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาว
ชนบท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สุวัฒน์ จันทรวงศ์. แก่นพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๔๖.

สิริวัฒน์ คำวันสา. ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์,
๒๕๔๐.

_____. ธรรมะสู่ชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๕.

- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธจักรดงขมิ้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๒.
- เสถียร สุกโสมณ. **พระพุทธศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนวมินทรมหาราช**. กรุงเทพมหานคร: บันทึกลสยาม, ๒๕๔๐.
- เผ่าไม้แห้ง – เผ่าทารก. **ฝากไว้กับกาลเวลา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก, ๒๕๔๖.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. **การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับการพูด**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, ๒๕๔๖.
- แสง จันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- _____ . **พุทธศาสนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๓๕.
- แสวง อุดมศรี. **คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูร วงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **อานิสงส์การสมทานศีล ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๖.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชา หลักทฤษฎีการสื่อสาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.
- มณฑล ไบบัว. **หลักและสื่อสารทฤษฎีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.
- ยูภา สุภากุล, **การสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ศุภนิศย์ โชครัตนชัยและคณะ. **ปรัชญาการทำงานและการดำเนินชีวิตของ ดร.เทียม โชควัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๗.
- ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.
- อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. **วิชาการเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

(๒)บทความ:

ธรรมเกียรติ กัณโธริ. “สงฆ์กับสื่อเพื่อมวลชน” **โลกของสื่อ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท ที.พี. พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒).

พระเทพปริยัติมุนี (สุเทพ สุสฺสธมฺโม). “ปฏิบัติธรรม” **ดวงแก้ว**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ (มกราคม-เมษายน ๒๕๔๕).

พระราชวิสุทธินุญจนมงคล. “ประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาวัด” **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี. กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๕.

พระภิกษุวิสุทธินุญจน (เสริมชัย ชยมงฺคโล). “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอลัมน์พระเครื่อง คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมของหลวงปู่ ธรรมาภิบาลแห่งใจใครบางคน”, **คม ชัด ลึก**. (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๔๗).

_____. “บทสัมภาษณ์แบบ คม ชัด ลึก คอลัมน์พระเครื่อง คม ชัด ลึก ปาฐกถาธรรมที่ถูกล่ามโฮว่ววิจารณ์การเมือง”, **คม ชัด ลึก**. (๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๗)

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต). “พุทธธรรมกับการศึกษาเรื่องปัญหาคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษาไทย”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๔๖ ปีการศึกษา ๒๕๔๒**. รวบรวมและจัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระศรีธรรมาภรณ์ (ดำรง ทิฏฐธมฺโม). “ยุทธศาสตร์ พุทธวิธีการเผยแผ่” **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๕**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง “หลักการบริหารวัด”, **วัดพัฒนา ๔๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

มนัส ภาคภูมิ. “หน้าที่ อำนาจ และบทบาทของพระสังฆาธิการ”, **วัดพัฒนา ๔๔**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, “สัมโมทนียกถา”, **พระสังฆาธิการ**, ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๔๕).

(๓) **วิทยานิพนธ์:**

พระครูศรีปริยัติวิกรม (วัชรพงษ์ ทินนาโก), “ศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเผยแพร่พุทธธรรมของ พระเทพสิงหนุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาไพสิทธิ์ สัตยารุช, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ศึกษากรณี: พระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.

พระมหานิमित สิกขรสวณฺโณ (ทิพย์ปัญญาธิ์). “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาของพระศรีศิลป์สุนทรวาที (ศิลป์ สิกขสโร)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

พระมหาบุญเลิศ ฆมฺมทสฺสี (โอดฺดู). “ศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโท)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

พระวิเชียร สีหาบุตร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณี พระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗.

พระวุฒิกิรณ วุฒิกิรโณ (พรมพิมพ์). “ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยูร ฆมฺมจิตฺโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๓.

พระมหาศรีบุญญ ปญฺญาธโร (นุชมิตร). “การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถร (ครูบาอินทรจักรรักษา)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสัจญญา ปญฺญาวิจิตฺโต (โปรงใจ). “ศึกษารูปแบบและแนวทางการเผยแพร่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนฺโก หลวงตา-แพรเยื่อไม้)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๒.

พระมหาอรุณ จิตตคุตโต (สุดประเสริฐ). “ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมของสวนโมกขพลาราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๔.

รัตนภรณ์ บางจริง. “การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทะภิกขุ)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. วิชาเอกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ๒๕๓๗.

สมบัติ เสริมศิลป์. “วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กุลยาโน”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๒๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

David K. Berlo. **The Process of Communication**. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 1960.

Defeur , Melvin L . **Theories of Mass Communication**. New York : David Mackey Co , 1970.

Everett M. Rogers with F. Floyd Shoemaker. **Communication of Innovations**. New York: The Free press, 1971.

George A. Miller. **Language and Communication**. New York: Mc Craw- Hill, 1951.

Michael Burgoon. **Approaching Speech / Communication**. New York: Holt Rinehart and Winston, Inc. 1974.

Schramm. **The Process and Effects of Mass Communication**. Urbana, Ill. : University of Illinois Press, 1960.

Warren W. Weaver and Claude E. Shannon. **The Mathermatical theory of Communication**. Urbana, Illinois : The University of Illinois, Press, 1949.

Wilbur schramm ed. **The Process and Effects of Mass Communication**. Urbana, Ill. : University of Illinois Press, 1960.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ อนุสิธมโม)

เจ้าคณะภาค ๑๕

เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

ประวัติ

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสัทธมฺโม)

ป.ธ.๕ ศศ.บ. พธ.ม. พธ.ด.

เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

ชื่อ พระธรรมปริยัติเวที ฉายา ศุภสัทธมฺโม อายุ ๖๕ พรรษา ๔๕
วุฒิทางศาสนา ป.ธ. ๕ วุฒิปริญญา ศศ.บ. พธ.ม. พธ.ด.

สถานะเดิม ชื่อ สุเทพ บุษบก เกิดวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๓๑
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ โยมบิดาชื่อ คุณพ่อบัว บุษบก โยมมารดา ชื่อคุณแม่ด้อย
บุษบก ภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านเลขที่ ๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านปราโมทย์ อำเภอบาง
คนที จังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษาเบื้องต้น เมื่อปฐมวัย อายุได้ ๗ ขวบ มารดาได้นำไปเข้า โรงเรียนวัดปราโมทย์
พิศสะอาดราษฎร์บำรุง อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐
และได้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕

อุปสมบท เมื่ออายุ ๒๐ ปี ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ณ วัดปราโมทย์ ตำบล
บางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมี
พระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺส) วัดปราสาททอง ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง
สุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์
พระอาจารย์เล็ง ปทีโป วัดปราโมทย์ ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัด
สมุทรสงคราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระครูสมุทรวิริณทร์ วัดปราโมทย์ ตำบลบางสะแก อำเภอบางคนที จังหวัด
สมุทรสงคราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์

สำเร็จการบวชเวลา ๖.๐๐ น. เศษ ได้รับฉายาทางบาลีว่า “สุสุตฺตมโ”
 หลังจากการอุปสมบทแล้ว ได้อยู่นั่งสมาธิปฏิบัติพรตโปรดโยม ๗ วัน จากนั้น
 เดินทางเข้าสู่วัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเรียนพระธรรมวินัยและ
 วิปัสสนากัมมัฏฐานจากอุปัชฌาย์อาจารย์ พรรษาแรกได้ศึกษาหลักสูตรธรรมวินัย
 แบบนวกภูมิ สอบได้นักธรรมชั้นตรี พร้อมกันนี้ได้ศึกษาพระอภิธรรม และเข้าฝึก
 ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ และศึกษาอยู่อย่าง
 ต่อเนื่องจนสอบได้อภิธรรมชั้นมัชฌิมตรี และอภิธรรมมิกะโท แล้วเรียนจนจบ
 พระอภิธรรม ๕ ปริเฉท และสอบได้นักธรรมชั้นโท ในสำนักเรียนวัดปราสาท
 ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่จำพรรษา ณ วัดปราสาททอง เป็นเวลา ๔ พรรษา
 ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พรรษาที่ ๕ ได้ย้ายมาอยู่วัดพระปฐมเจดีย์ ได้ย้ายมาศึกษา
 พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ณ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ในเบื้องต้น
 ได้เข้าจำพรรษาอยู่ ณ กุฏิสันติธรรม

การศึกษา

- พ.ศ. ๒๔๕๕ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดปราโมทย์
- พ.ศ. ๒๕๐๕ สอบนักธรรมได้นักธรรมชั้นเอก
- พ.ศ. ๒๕๑๐ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค
- พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบได้เปรียญธรรม ๘ ประโยค
 (รุ่นฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี)
- พ.ศ. ๒๕๓๖ สำเร็จการศึกษา เป็นพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.)
 จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับปริญญาบัตร ศิลปะศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศศ.บ.)
 จากสถาบันราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับปริญญาบัตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พธ.ค.)
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความสามารถพิเศษ

๑. การใช้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ
๒. มีความเชี่ยวชาญในการแสดงธรรม บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม
๓. งานก่อสร้าง (นวกกรรม)
๔. งานสารบัญ
๕. งานศาสนพิธี

งานปกครองที่สำคัญ

- พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับการแต่งตั้งจากพระธรรมสิริชัย (ชิต วิบุโล) เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ให้เป็นผู้ดูแลพระอุโบสถ สำนักกุบาสึกาและศิษย์วัดบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นพระกรรมวาจาจารย์
- พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร (พระบัญชาฯ ที่ ๒๘/ ๒๕๒๐)
- พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับการแต่งตั้งจากอดีตผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ (พระครูพิพิธกิจจานุรักษ์) ให้เป็นเลขานุการวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๓๐ เป็นพระอุปัชฌาย์
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม ให้เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร
- พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร (พระบัญชาฯ ที่ ๑/๒๕๓๖ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖)
- พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนเทศบาล ๕ วัดพระปฐมเจดีย์ ตำบลห้วยจรเข้ม่า เมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม โดยอนุญาตให้ใช้ที่ธรณี

- สงฆ์ของวัดเป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียน (ให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ซึ่ง
เจ้าพระยาศรีพิพัฒนอุทิศถวาย) และได้มอบเงินส่วนหนึ่งอุปถัมภ์
โรงเรียนเป็นประจำทุกปี
- พ.ศ.๒๕๓๗ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์วัดพระปฐมเจดีย์ นครปฐม
- พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นผู้อุปถัมภ์ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดพระปฐมเจดีย์ หมู่บ้านปฐม
ทอง (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประจำตำบลห้วยจรเข้ม ต.ห้วยจรเข้ม
อ.เมือง จ.นครปฐม โดยอนุญาตให้ใช้ที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็น
สถานที่ตั้งของศูนย์และดำเนินการก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจน
แล้วเสร็จ และได้มอบให้แก่ทางราชการรับไปดำเนินการต่อไป
- พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๔๔ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการดำเนินการจัดงานปฏิบัติ
ธรรมเฉลิมพระเกียรติฯ เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ระหว่างวันที่ ๓-๖ ธันวาคม ณ พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม และได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการฝ่าย
รับบริจาค และฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ดำเนินการร่วมกันกับ
สำนักงานพุทธมณฑล ในการรับบริจาคจัดผ้าป่าสามัคคี และ
ทำหน้าที่โฆษกตามคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องแต่งตั้ง
คณะกรรมการจัดงานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ
- พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๕
(พระบัญชาฯ ที่ ๑/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๔๔)
- พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะภาค ๑๕ (คำสั่งเจ้าคณะหนใหญ่กลาง
ที่ ๑/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๔๔)
- พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ (พระบัญชาฯ ที่ ๓/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๕
พฤศจิกายน ๒๕๔๔) ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดราชบุรี
สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ (สมัยที่ ๑)

- พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ (สมัยที่ ๒)
(พระบัญชาที่ ๑๕ / ๒๕๔๕ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๕)
- พ.ศ.๒๕๔๗ ได้รับแต่งตั้งเป็น “คณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและเผยแพร่งานพระศาสนาแห่งประเทศไทย” ตามประกาศกระทรวงวัฒนธรรม ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๗ ลงนามโดย ม.ร.ว. จักรกร จิตรพงศ์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

งานศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวงจังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นพระอนุจรรนำข้อสอบธรรมศึกษาสนามหลวง เปิดสอบที่โรงเรียนวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นพระอนุจรรนำประโยคบาลีสสนามหลวง ไปเปิดสอบที่สนามสอบ จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นกรรมการคุมห้องสอบธรรมสนามหลวง วัดลาดปลาเค้า จังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นครูสอนบาลีประจำโรงเรียนสหศึกษาบาลี วัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นกรรมการโรงเรียนสหศึกษาบาลี วัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๑๙- ปัจจุบัน เป็นวิทยากรอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง ณ วัดไร่จิงสามพรานจังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นเลขานุการโรงเรียนสหศึกษาบาลี วัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นผู้ช่วยสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๒๑- ๒๕๔๓ เป็นผู้นำประโยคบาลีสสนามหลวง ไปเปิดสอบตามสนามสอบ ประจำจังหวัด เขตภาค ๑๔
- พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นกรรมการคุมห้องสอบธรรมสนามหลวง วัดปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๒๒-๒๕๓๗ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง

- พ.ศ. ๒๕๒๕- ปัจจุบัน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวง
 พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์
 พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดพระปฐมเจดีย์
 พ.ศ. ๒๕๓๕- ปัจจุบัน เป็นประธานพระปริยัตินิเทศก์ ภาคกลาง

งานบริหารศาสนศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการบริหารโรงเรียนสหศึกษาบาลี
 วัดพระปฐมเจดีย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 ประจำจังหวัดนครปฐม แห่งที่ ๑
- พ.ศ. ๒๕๒๐- ปัจจุบัน เป็นเลขานุการโรงเรียนสหบาลีศึกษา วัดพระปฐมเจดีย์
 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดนครปฐม
 แห่งที่ ๑
- พ.ศ. ๒๕๒๐- ๒๕๓๕ เป็นผู้ช่วยเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๓๕- ปัจจุบัน เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระปฐมเจดีย์
 และต่อมาได้แจ้งให้กรมการศาสนาทราบ ได้รับการขึ้นทะเบียนไว้
 เมื่อปี ๒๕๔๐
- พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
 วัดพระปฐมเจดีย์
- พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นผู้ดำเนินการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง แก่คณะนักเรียน
 บาลี ชั้นป.ธ. ๖ – ป.ธ. ๗ ณ วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นโครงการ
 ของโรงเรียนสหศึกษาบาลี สำนักเรียนคณะจังหวัดนครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ให้เป็นประธานสภาวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส อ.นครชัยศรี
 จ.นครปฐม
- พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์

พ.ศ. ๒๕๔๒- ปัจจุบัน เป็นผู้ดำเนินการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง แก่คณะนักเรียนบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ – ป.ธ. ๗ ณ วัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นโครงการของโรงเรียนสหศึกษาบาลี สำนักเรียนคณะจังหวัดนครปฐม

พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดนครปฐม แห่งที่ ๑ โรงเรียนสหศึกษาบาลี วัดพระปฐมเจดีย์ โดยอนุมัติของแม่กองบาลีสนามหลวง ตามประกาศแม่กองบาลีสนามหลวง ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕

การทำงานในหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียนสหศึกษาบาลี องค์พระปฐมเจดีย์

ด้วยคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น ได้มีฉันทามติให้เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นที่วัดพระปฐมเจดีย์ ณ บริเวณพระวิหารคดระเบียงองค์พระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยจัดเป็นสถานศึกษา สำหรับวัดต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครปฐม และใกล้เคียง ได้ส่งพระภิกษุสามเณรนักเรียนบาลี มาเรียนรวมเป็นแห่งเดียวกัน มีชื่อว่า “โรงเรียนสหศึกษาบาลี” และมีพระสังฆาธิการทุกรูปในจังหวัดนครปฐม เป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ จนถึงบัดนี้เป็นเวลา ๕๗ ปีแล้ว และได้มีประกาศแม่กองบาลีสนามหลวง ลงวันที่ ๑๕ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัด อนุมัติให้ พระเทพปริยัติมุนี (ปัจจุบันได้รับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปริยัติเวที) วัดพระปฐมเจดีย์ ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดนครปฐมแห่งที่หนึ่ง เปิดเรียนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึง ประโยค ป.ธ. ๘

พระธรรมปริยัติเวที ได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ ดังนี้ คือ

-จัดหาทุนตั้งไว้เป็นมูลนิธิโรงเรียนสหศึกษาบาลี ปัจจุบันมีเงิน ๒๖ ล้านบาทเศษ

-จัดสร้างอุปกรณ์ที่จำเป็นทางการศึกษา เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ตู้เก็บเอกสารฯลฯ

-จัดตั้งสำนักงานที่ทำการ โรงเรียนและห้องสมุดพร้อมอุปกรณ์ ประจำสำนักงาน

-ตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรนักเรียนบาลี ที่ไปศึกษาต่อในกรุงเทพฯ และ เป็นค่าพาหนะแก่วัดต่างๆที่อยู่ห่างไกล ซึ่งส่งพระภิกษุสามเณรมาเข้าเรียน

- ดำเนินการจัดสอนหลักสูตรเรียนเร็วให้แก่นักเรียนชั้นประโยค ๑-๒ จนสามารถสอบได้
ได้ โดยใช้เวลาเรียนเพียงปีเดียวซึ่งปรากฏผล มีผู้สอบได้ปีละจำนวนหลายรูป
- จัดการสอนวิชาเสริมให้แก่นักเรียนที่มีความสามารถสูง ที่สามารถจะเรียนเพิ่มเติมได้
หลายอย่าง ในขณะเดียวกัน เช่น สังฆวาที (ฝึกพูดบรรยาย) วิชาภาษาอังกฤษ วิชาพิมพ์ดีด
และวิชาคอมพิวเตอร์

ผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในโรงเรียนสหศึกษาบาลี ปัจจุบันได้เจริญรุ่งเรือง
มาโดยลำดับ ดังปรากฏผลการเรียนบาลีทุกชั้นตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ป.ธ.๕ เฉพาะ
ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา มีดังนี้ คือ

พ.ศ. ๒๕๔๐	จำนวนนักเรียน	๔๖๗	ส่งสอบ	๓๕๘	สอบได้	๑๐๘	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๑	จำนวนนักเรียน	๔๖๗	ส่งสอบ	๓๕๘	สอบได้	๑๐๘	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๒	จำนวนนักเรียน	๔๖๗	ส่งสอบ	๓๕๘	สอบได้	๑๐๘	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๓	จำนวนนักเรียน	๔๖๗	ส่งสอบ	๓๕๘	สอบได้	๑๐๘	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๔	จำนวนนักเรียน	๓๓๕	ส่งสอบ	๒๔๖	สอบได้	๑๕๓	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๕	จำนวนนักเรียน	๓๔๑	ส่งสอบ	๒๘๒	สอบได้	๑๓๖	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๖	จำนวนนักเรียน	๓๓๖	ส่งสอบ	๒๗๔	สอบได้	๙๕	รูป
พ.ศ. ๒๕๔๗	จำนวนนักเรียน	๒๘๑	ส่งสอบ	๒๓๕	สอบได้	๑๑๕	รูป

งานเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๑๘ – ปัจจุบัน

- เป็นพระธรรมทูต
- เป็นผู้บรรยายธรรมตามสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ
- แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุ และสถานีโทรทัศน์
- เรียบเรียงสำนวนพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม
บทความ และเขียนบันทึกเรื่องราว ประวัติต่าง ๆ เพื่อจัดพิมพ์
เผยแผ่ จำนวนมากกว่า ๘๐ เรื่อง

- เป็นวิทยากรถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ภาค ๑๕ กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด
- จัดตั้ง โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไคเปิดดำเนินการครั้งแรก เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับการจดทะเบียนไว้ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ตามทะเบียนเลขที่ ๑๒๓๖ ชื่อ ศพอ. วัดพระปฐมเจดีย์ และยังเปิดดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ได้รับการยกย่องจากกรมการศาสนา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ให้เป็น “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ดีเด่น ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๓”
- ส่งเสริมสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ให้เป็นที่ปฏิบัติธรรมแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป และได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น “สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ลงวันที่ ๒๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยอนุมติของมหาเถรสมาคม ในการประชุมครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๔๔
- ได้จัดส่งพระภิกษุจากวัดพระปฐมเจดีย์ จำนวน ๕ รูป ไปเข้ารับการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ที่ประเทศพม่า เพื่อประกอบเป็นแนวทางสนใจในการปฏิบัติธรรมทั้งหลาย

งานถวายพระธรรมเทศนา

- พ.ศ. ๒๕๓๘ วันที่ ๑๓ กันยายน รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาเรื่อง “ขันติภกา” ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
- พ.ศ. ๒๕๓๘ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาเรื่อง “สมาธิภกา” ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระ

พระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ในพระบรมมหาราชวัง

พ.ศ. ๒๕๔๕ วันที่ ๒๖ พฤษภาคม รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาเรื่อง
“พุทธคุณกถา” ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
วิสาขบูชา ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พ.ศ. ๒๕๔๕ วันที่ ๒๓ ตุลาคม รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาเรื่อง
“สัปบุริสธรรมกถา” ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราช
อุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่
๕ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง

การจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๔๓	จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม	เป็นเงิน ๑,๑๔๐,๐๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๔	จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม	เป็นเงิน ๑,๒๐๔,๙๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๕	จำนวน ๖๓,๐๐๐ เล่ม	เป็นเงิน ๑,๔๑๕,๐๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๖	จำนวน ๓๑,๔๐๐ เล่ม และแผ่นประชาสัมพันธ์วันวิสาขบูชา ๑๕๐,๐๐๐ แผ่น	เป็นเงิน ๙๕๘,๓๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๗	จำนวน ๘๓,๒๐๐ เล่ม	เป็นเงิน ๒,๒๑๕,๐๐๐ บาท

งานสาธารณูปการ (ก่อสร้าง ปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และพัฒนาวัด)

พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๔๓ ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างถาวรวัตถุ และพัฒนา
ปรับปรุงพื้นที่ในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็น
เงิน ๑๒๐,๓๑๓,๖๖๓ บาท (หนึ่งร้อยยี่สิบสามแสนหนึ่ง
หมื่นสองพัน หกร้อยหกสิบสามบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างถาวรวัตถุ และพัฒนา
ปรับปรุงพื้นที่ในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เป็น

เงิน ๑๕,๔๒๗,๕๗๕ บาท (สิบห้าล้านสี่แสน สองหมื่นเจ็ดพัน
เก้าร้อยเจ็ดสิบเก้าบาท)

พ.ศ.๒๕๔๕ ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างถาวรวัตถุ และพัฒนา
ปรับปรุงพื้นที่ในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เป็น
เงิน ๒๖,๓๘๑,๕๗๗ บาท (ยี่สิบหกล้านสามแสน แปดหมื่นหนึ่ง
พันเก้าร้อยเจ็ดสิบเจ็ดบาท)

พ.ศ.๒๕๔๖ ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ก่อสร้างถาวรวัตถุ และพัฒนา
ปรับปรุงพื้นที่ในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็น
เงิน ๒๓,๗๕๘,๑๔๗ บาท (ยี่สิบสามล้านเจ็ดแสน เก้าหมื่น
แปดพันหนึ่งร้อยสี่สิบเจ็ดบาท)

พ.ศ.๒๕๔๗ ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ก่อสร้าง ถาวรวัตถุ และพัฒนา
ปรับปรุงพื้นที่ในบริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ สิ้นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเป็น
เงิน ๒๗,๘๔๒,๖๒๒ บาท (ยี่สิบเจ็ดล้านแปดแสน สี่หมื่นสองพัน
หกร้อยยี่สิบสองบาท)

ผลของการพัฒนาวัด

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้คัดเลือกจากกรมการศาสนา ให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับเกียรติบัตรพัฒนาจากกรมการศาสนา ให้เป็นวัดพัฒนา
ตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

งานศึกษาสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๓๗ – ๒๕๔๔ บริจาค ๒,๔๕๕ ทุน เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น

๕,๖๖๘,๖๐๐ บาท

พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ ณ วัดพระปฐมเจดีย์ และ
เป็นประธานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัด

- นครปฐม โดยอยู่ในความอุปถัมภ์ของวัดพระปฐมเจดีย์ และยังคงดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ มีนักเรียนประมาณปีละ ๒๐๐ คน
- พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ตามคำสั่งมหาเถรสมาคมที่ ๖/๒๕๔๕ (๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕) ให้มีหน้าที่ช่วยงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคมต่อไป
- พ.ศ.๒๕๔๕ บริจาค ๕๐๐ ทุน เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑,๔๕๔,๗๖๐ บาท
- พ.ศ.๒๕๔๗ บริจาค ๗๒๗ ทุน เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑,๕๕๓,๒๕๕ บาท

งานสาธารณสงเคราะห์

- พ.ศ. ๒๕๓๗ - ปัจจุบัน ได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรอาพาธในเขตจังหวัดนครปฐม ที่มาขอความอนุเคราะห์และเริ่มให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ - ปัจจุบัน ได้สงเคราะห์ไปรวม ๑๑ ปี จำนวน ๓๒๘ ราย เป็นเงิน ๒,๖๖๖,๐๘๘ บาท
- พ.ศ. ๒๕๓๗ - ปัจจุบัน ได้จัดตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระปฐมเจดีย์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบอัคคีภัย อุทกภัย และภัยต่างๆ รวมทั้งสิ้น ๑๑ ปี เป็นเงิน ๖,๖๕๐,๕๑๖ บาท
- พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับแต่งตั้งเป็น คณะกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและอุบัติภัย ตามคำสั่งมหาเถรสมาคมที่ ๕/๒๕๔๕ (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕) ให้มีหน้าที่จัดหาเงินเข้ากองทุน “ทุนวัดช่วยวัด” และพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและอุบัติภัย พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลเสนอเจ้าคณะใหญ่ เพื่อนำเสนอมหาเถรสมาคม

พ.ศ.๒๕๔๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฝ่ายการ สาธารณสงเคราะห์ของ มหาเถรสมาคม ตามคำสั่งมหาเถรสมาคมที่ ๒/๒๕๔๖ (๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๖) ให้มีหน้าที่ช่วยงานการสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคมต่อไป

บริจาคช่วยเหลือการกุศลสงเคราะห์และการสาธารณะสงเคราะห์ ต่าง ๆ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๓๖ – ๒๕๔๒	บริจาคเป็นเงิน ๘๖,๔๒๘,๑๓๒ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๓	บริจาคเป็นเงิน ๘,๑๓๗,๖๖๐ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๔	บริจาคเป็นเงิน ๘,๒๐๕,๘๒๕ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๕	บริจาคเป็นเงิน ๑๒,๒๖๗,๑๐๕ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๖	บริจาคเป็นเงิน ๑๒,๖๐๒,๐๓๘ บาท
พ.ศ. ๒๕๔๗	บริจาคเป็นเงิน ๓๘,๒๕๕,๗๘๔ บาท

การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

พ.ศ.๒๕๓๕ - ๒๕๔๓ ได้บริจาคทรัพย์เป็นทุนการศึกษาสงเคราะห์ให้การช่วยเหลือ การกุศลและสาธารณประโยชน์ต่างๆ แก่นักเรียน นักศึกษาแก่ส่วน วัดวาอาราม ส่วนราชการ โรงเรียน สถานศึกษา องค์กรกุศลและผู้ ที่ประสบทุกข์ภัย เป็นเงินรวม ๖,๔๒๘,๑๓๒ บาท (เก้าสิบล้านสี่แสนสองหมื่นแปดพัน หนึ่งร้อยสามสิบสองบาท)

พ.ศ.๒๕๔๔ ได้ให้การช่วยเหลือการกุศลและสาธารณประโยชน์ต่างๆ แก่ส่วนวัด วาอาราม ส่วนราชการ โรงเรียน สถานศึกษา องค์กรกุศล และผู้ ที่ประสบทุกข์ภัย เป็นเงิน ๑๐,๐๑๐,๔๗๕ บาท (สิบล้านหนึ่งหมื่นสี่ร้อยเจ็ดสิบกี่บาท)

- พ.ศ.๒๕๔๕ ได้ให้การช่วยเหลือการกุศลและสาธารณ-ประโยชน์ต่างๆ แก่ส่วนวัด วาอาราม ส่วนราชการ โรงเรียน สถานศึกษา องค์กรกุศล และ ผู้ที่ประสบทุกข์ภัย เป็นเงิน ๑๒,๒๖๗,๑๐๕ บาท (สิบสองล้านสองแสนหกหมื่นเจ็ดพันหนึ่งร้อยห้าบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๖ ได้ให้การช่วยเหลือการกุศลและสาธารณประโยชน์ต่างๆ แก่ส่วนวัด วาอาราม ส่วนราชการ โรงเรียน สถานศึกษา องค์กรกุศล และผู้ที่ ประสบทุกข์ภัย เป็นเงิน ๑๒,๖๐๒,๐๓๘ บาท (สิบสองล้านหกแสนสองพันสามสิบแปดบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๗ ได้ให้การช่วยเหลือการกุศลและสาธารณ ุศล ประโยชน์ต่างๆ แก่ส่วน วัดวาอาราม ส่วนราชการ โรงเรียน สถานศึกษา องค์กร กุศล และ ผู้ที่ประสบทุกข์ภัย เป็นเงิน ๓๘,๒๕๕,๗๘๔ บาท (สามสิบแปดล้านสองแสนห้าหมื่นห้าพัน เจ็ดร้อยแปดสิบสี่บาท)

การมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์

- พ.ศ.๒๕๓๗ - ๒๕๔๑ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๑,๒๐๒ ทุน เป็นเงิน ๒,๖๕๒,๕๐๐ บาท (สองล้านหกแสนห้าหมื่นสองพันเก้าร้อยบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๒ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๓๕๔ ทุน เป็นเงิน ๖๕๖,๔๐๐ บาท (หกแสนห้าหมื่นหกพันสี่ร้อยบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๓ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๔๔๓ ทุน เป็นเงิน ๖๕๘,๘๐๐ บาท (หกแสนห้าหมื่นแปดพันแปดร้อยบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๔ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๕๕๒ ทุน เป็นเงิน ๒,๐๐๒,๕๐๐บาท (สองล้านสองพันห้าร้อย บาท)

- พ.ศ.๒๕๔๕ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์ แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๗๒๗ ทุน เป็นเงิน ๒,๘๓๓,๓๐๐ บาท (สองล้านแปดแสนสามหมื่นสามพันสามร้อยบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๖ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๗๒๗ ทุน เป็นเงิน ๑,๔๕๔,๗๗๐ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนเก้าหมื่น สี่พันเจ็ดร้อยเจ็ดสิบบาท)
- พ.ศ.๒๕๔๗ มอบทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่ นักเรียน นักศึกษา จำนวน ๗๒๗ ทุน เป็นเงิน ๑,๕๕๓,๒๕๕ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนเก้าหมื่นสามพันสองร้อยห้าสิบบาท)

กิจกรรมพิเศษ

๑. จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัย ถวายเป็นพระราชกุศลทุกวัน
๒. จัดพิธีอุปสมบทนาคหมู่ถวายเป็นพระราชกุศล ในเทศกาลก่อนเข้าพรรษา เป็นประจำทุก ๆ ปีละประมาณ ๓๐ – ๘๐ รูป
๓. จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติ และเวียนเทียนประทักษิณองค์พระปฐมเจดีย์เป็นกรณีพิเศษ เพื่อถวายพระพรชัยมงคล ถวายเป็นพระราชกุศล โดยเป็นโครงการร่วมกันกับคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม ในวันแรม ๗ ค่ำ เป็นประจำทุกปี
๔. จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติ และเวียนเทียนประทักษิณองค์พระปฐมเจดีย์เป็นกรณีพิเศษ เพื่อถวายพระพรชัยมงคล ถวายเป็นพระราชกุศล โดยเป็นโครงการร่วมกันกับคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในวันแรม ๑๔ ค่ำ เป็นประจำทุกปี
๕. จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัย เป็นกรณีพิเศษ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม เป็นประจำทุกปี
๖. ร่วมกับทางราชการจังหวัดนครปฐม จัดพิธีราชสดุดีถวายพระพรชัยมงคล โดยเชิญชวนบรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ร่วมประกอบพิธีและทำบุญใส่บาตรถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม เป็นประจำทุกปี

๗. จัดพิธีเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระพรชัย เป็นกรณีพิเศษ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม เป็นประจำทุกปี

๘. ร่วมกับทางราชการจังหวัดนครปฐม จัดพิธีราชสดุดีถวายพระพรชัยมงคล โดยเชิญชวนบรรดาข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ร่วมประกอบพิธีและทำบุญใส่บาตรถวายเป็นพระราชกุศล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม เป็นประจำทุกปี

๙. พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นคณะทำงานสนับสนุนการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการฯ จังหวัดนครปฐม ในการจัดงานเฉลิมฉลองพระชนมายุครบ ๘๔ พรรษา ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในระดับจังหวัด

๑๐. พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นประธานกรรมการมูลนิธิธรรมฐานวัดพระปฐมเจดีย์

๑๑. พ.ศ. ๒๕๔๖ วันที่ ๗ มีนาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝ่ายวัด ในพิธีมอบพัดและเกียรติบัตร อ.ป.ต. ดิเด่น ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มาขอใช้สถานที่วัดพระปฐมเจดีย์ เป็นสถานที่จัดพิธีฯ และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ทรงมอบหมายให้ สมเด็จพระมหาธีราจารย์ วัดชนะสงคราม เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์ เป็นองค์ประธานในการประทานพัดและเกียรติบัตร อ.ป.ต. ดิเด่น แก่วัดทั้งหลายที่ได้รับคัดเลือกจากทั่วประเทศ

๑๒. พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นกรรมการที่ปรึกษาสร้างวัดไทยสิริราชคฤห์ ในประเทศอินเดีย

๑๓. พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นกรรมการอุปถัมภ์ฝ่ายบรรพชิต ในโครงการบูรณวัดพระอารามหลวง วัดโมลีโลกยาราม เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เนื่องโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗๒ พรรษา พ.ศ. ๒๕๔๗

๑๔. พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับอาราธนาจากผู้อำนวยการศูนย์บริหารการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหนังสือที่ ศร. ๐๒๑๐.๓๔๐๑/๕๗๘ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๖

๑๕. พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับอาราธนาจากผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม แต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการกำหนดบริเวณที่ควบคุมอาคารบริเวณโดยรอบองค์พระปฐมเจดีย์ ตามหนังสือคำสั่งจังหวัดนครปฐม ที่ ๒๕๐/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

๑๖. พ.ศ. ๒๕๔๗ วันที่ ๑๘ - ๒๔ มีนาคม ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่มูลนิธิขาเทียมในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ให้ใช้สถานที่ของวัด เพื่อดำเนินการทำขาเทียม

พระราชทานเคลื่อนที่มาให้การบริการแก่ผู้พิการขาขาด ตลอดจนให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องอาหาร เครื่องดื่ม และบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

๑๗. พ.ศ. ๒๕๔๗ วันที่ ๒๘ มีนาคม – ๑๐ เมษายน ได้รับอาราธนาจากมูลนิธิร่วมจิตต์ น้อมเกล้าฯ เพื่อเยาวชน ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์โครงการบรรพชาสามเณร เพื่อปฏิบัติธรรมถวายเป็นพระราชกุศล ๗๒ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และเป็นประธานคณะอนุกรรมการฝ่ายบรรพชาสามเณร ศึกษาปฏิบัติธรรมในการนี้ด้วย พร้อมให้ความอุปถัมภ์โดยตลอด

๑๘. พ.ศ. ๒๕๔๗ วันที่ ๒๐ – ๒๖ สิงหาคม ได้รับอาราธนาจากผู้ว่าราชการจังหวัด นครปฐม (นายนาวัน ชันชหิรัญ) ให้เป็นที่ปรึกษา ในคณะกรรมการจัดขบวนแห่พระบรมสารีริกธาตุและฝ่ายจัดกิจกรรมสัมมนา “ พระพุทธศาสนากับอารยธรรมทวารวดี” ซึ่งจัดขึ้นในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์

๑๙. พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย ตามประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่องตั้งสถาบันส่งเสริมและเผยแผ่การพระศาสนาแห่งประเทศไทย ลงวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๗

๒๐. พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๔๗ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการอำนวยการจัดงานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติฝ่ายสงฆ์ เป็นประธานกรรมการฝ่ายรับบริจาคและฝ่ายประชาสัมพันธ์

การจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

- พ.ศ. ๒๕๔๓ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม เป็นเงิน ๑,๑๔๐,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๔๔ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม และกระดาษพิมพ์ อุปกรณ์เครื่องเขียน เป็นเงิน ๑,๒๐๔,๕๑๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นจำนวน ๖๓,๐๐๐ เล่ม เป็นเงินรวม ๑,๔๑๕,๐๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๔๖ จำนวน ๗๑,๔๐๐ เล่ม และแผ่นประชาสัมพันธ์วันวิสาขบูชา ๑๕๐,๐๐๐ แผ่น เป็นเงินรวม ๕๕๘,๓๐๐ บาท
- พ.ศ. ๒๕๔๗ จำนวน ๘๓,๒๐๐ เล่ม และแผ่นเอกสารสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์เครื่องเขียน เป็นเงินรวม ๒,๒๑๕,๖๕๐ บาท

เกียรติคุณพิเศษที่ได้รับ (เฉพาะบางส่วน)

- พ.ศ.๒๕๓๖-ปัจจุบัน ได้รับถวายพัดเกียรติคุณสำนักนายกรัฐมนตรี ชั้นที่ ๑ จากทางราชการเป็นหลายครั้ง ในฐานะผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์ฝ่ายสงฆ์
- พ.ศ.๒๕๓๖ ได้รับรายงานผลการพัฒนาวัด และได้รับเลือกจากกรมการศาสนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๒๕๓๖
- พ.ศ.๒๕๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเสมาสมาธรรมจักรและเกียรติบัตร รางวัลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประเภทส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา
- พ.ศ.๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชมหาราชพระราชทานโล่และเข็มเครื่องหมายในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
-เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิฯ (สมัยที่ ๑)
- พ.ศ.๒๕๓๘ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สภานายิกาสภากาชาดไทย พระราชทานพัดกาชาดสมนาคุณ ชั้นที่ ๑
- พ.ศ.๒๕๓๘ เป็นกรรมการโรงเรียนวัดพระปฐมเจดีย์ฯ ตามประกาศของสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองนครปฐม
- พ.ศ.๒๕๔๐ ได้รับถวายปริญญาบัตร ศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพัฒนาชุมชน จากสถาบันราชภัฏนครปฐม
- พ.ศ.๒๕๔๐ ได้รับเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์พิเศษในสถาบันราชภัฏนครปฐม
- พ.ศ.๒๕๔๑ ได้รับถวายปริญญาบัตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๔๑ ได้รับรายงานผลการพัฒนาวัด และได้รับเลือกจากกรมการศาสนาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ปี ๒๕๔๑

- พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม
- พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับถวายใบประกาศสดุดีเกียรติคุณ และรับถวายเครื่องหมาย “กิตติกรรมประกาศ” จากคณะสงฆ์ประเทศศรีลังกา
- พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัด นครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิฯ (สมัยที่ ๒)
- พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับอาราธนาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ตำแหน่งประธาน กรรมการที่ปรึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม จ.นครปฐม
- พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับอาราธนา เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย อ.เมือง จ.นครปฐม
- พ.ศ.๒๕๔๓ ได้รับใบประกาศ “กิตติบัตรจากสมเด็จพระสังฆราช และ นายกรัฐมนตรี” ในฐานะที่ได้สนับสนุนงานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ณ พุทธมณฑล จังหวัด นครปฐม ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๓
- พ.ศ.๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานโล่ และเข็มเครื่องหมายในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
- พ.ศ.๒๕๔๔ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงถวายโล่รางวัลพระราชทาน “มหิดลวรานุสรณ์” ของสภา สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ปี ๒๕๔๓
- พ.ศ.๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช พระราชทานโล่และเข็มเครื่องหมายในฐานะผู้สร้างคุณประโยชน์ มูลนิธิราชประชานุเคราะห์
-เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัด นครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิฯ (สมัยที่ ๓)

- พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม (สมัยที่ ๒)
- พ.ศ.๒๕๔๕ ได้รับโล่เกียรตินิยม เนื่องในโอกาสที่วัดพระปฐมเจดีย์ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นองค์กรดีเด่น ด้านการสนับสนุนคนพิการของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะประธาน คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นกรรมการที่ปรึกษามูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ประจำจังหวัดนครปฐม ตามคำเชิญของมูลนิธิฯ (สมัยที่ ๔)
- พ.ศ.๒๕๔๗ ได้รับแต่งตั้งจากมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พระเทพโสภณ) ให้เป็นที่ปรึกษา ในคณะกรรมการจัดงานวันมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหนังสือคำสั่งมูลนิธิฯ ที่ ๓/๒๕๔๗ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๔๗
- สมณศักดิ์**
- พ.ศ.๒๕๒๖ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่“พระศรีสุธรรมเมธี ”
- พ.ศ.๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราช ในราชทินนามที่“พระราชสุธรรมเมธี ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”
- พ.ศ.๒๕๔๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนาม ที่“พระเทพปริยัติมุนี พุทธมหาเจดีย์วรกิจฉิลก ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี”
- พ.ศ.๒๕๔๗ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ในราชทินนาม ที่“ พระธรรมปริยัติเวที ศีลาจารย์วิสุทธิ พุทธมหาเจดีย์ปฐิต ตรีปิฎกบัณฑิต มหาคณิสสร บวรสังฆาราม”

ภาคผนวก ข.

คติธรรมคำสอนของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสุตฺตมฺโฆ)

การทำงาน

๑. ทำดี คนก็ว่า
 ๒. ทำชั่ว คนก็ด่า
 ๓. ไม่ทำเลย คนก็นินทา
- เพราะฉะนั้น ให้เลือกทำอย่างแรก

เฉพาะตน

ไม่นินทาเจ้านาย ไม่ทำลายลูกน้อง

ให้ผู้อื่น

อย่านินทานาย อย่าทำลายลูกน้อง

พื้นที่

วัดต้องสะอาด ตลาดต้องแออัด

ของจริง

ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์
มีอยู่ในโลก ทุกคนต้องได้รับแน่นอน ขัน ชื่อสัตย์ อดทน เสียสละ
สามารถรองรับโลกธรรมได้

ธรรมบำรุงกำลัง

ความขยันเป็นร่างกาย ความซื่อสัตย์เป็นยา
ความอดทนเป็นหมอรักษา ความเสียสละคือโรคหาย

นโยบายพัฒนาวัด

นำคนเข้าวัด ผูกมัดจิตใจ
ให้ปฏิบัติดี มีคุณธรรม

ขอให้เป็น

พอเป็น เป็นพอ
ขอเป็น เป็นขอ
พรั่งนี้ได้

ยาพิษกับยากำลัง

ทุจริต เป็นเหมือนยาพิษ สุจริต เป็นเหมือนยากำลัง
จงดื่มยากำลังเถิด อย่าดื่มยาพิษเลย

มนต์สู่ทางได้ทรัพย์

ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มีอายุยืนนาน มีบริวารซื่อสัตย์
อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มีทรัพย์สมบัติมั่นคงถาวร
กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
ครอบครัวยุ่เย็นเป็นสุข
มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
ได้รับการยกย่องสรรเสริญ

สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มีสติคงที่ ตัดสินใจงานทุกอย่างได้ถูกต้อง

(บริกรรมเป็นคาถาศักดิ์สิทธิ์วันละ ๑๐๘ จบทุกวัน ท่านจะพบสังฆกรรม)

อุดมการณ์ของชาวพุทธยุคเงินบาทลอยตัว
รักงาน ขยันทำ จำมัน หมั่นพินิจ ชีวิตก้าวหน้า

สมบัติของดีประจำโลก

มีลาภ เพราะทำบุญตักบาตร ซื่อสัตย์สุจริต
มียศ เพราะทำบุญกฐิน ผ้าป่า มีเมตตาปราณี
มีสรรเสริญ เพราะรับศีลห้าสม่ำเสมอ
มีความสุข เพราะปฏิบัติธรรมเจริญเมตตาภาวนาอยู่เนื่องนิตย์

วิบัติเป็นถึงไม่ดีประจำโลก

เสื่อมลาภ เพราะทุจริตประพฤติมิชอบ
เสื่อมยศ เพราะอิจฉาริษยาผู้อื่น
ถูกนินทา เพราะนินทาผู้อื่น
มีความทุกข์ เพราะทำบาปอยู่เนื่อง ๆ

คนรวย

มีกิน มีใช้ ไม่เจ็บ ไม่ไข้ รวย

สมบัติของชาวพุทธ รับศีลด้วยตนเองทุกวัน

ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ
สุราเมรัยเมษัชชปะมาทัฏฐานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาทิยามิ.

ขอพรพระรัตนตรัย

พุทโธ สัพพัญญุตญาณโน รัชมโธ โลกุตตระโร ะโร
 สังโฆ มัคคะพะลังกุโธ จะ อิจเจวะตัง ระตะนัตตะยัง
 เอตัสสะ อานุกาเวนนะ สัพพะทุกขา อุปีททะวา
 อันตะรายา จะ นัสสันตุ สัพพะโสทธิ ะวันตุ เม.

พรหลวงพ่อร่วงโรจนฤทธิฯ

ยอกรสิโรราบ กัมกราบพระบาท
 พระร่วงโปรดเมตตา ประทานพรประชาชน
 หวังลาภจงได้ลาภ อิมเอิบอาบดวงกมล
 หวังยศเฉลิมพล ได้ยศเพิ่มเฉลิมชัย
 หวังให้คนนิยม คนชื่นชมกันทั่วไป
 หวังสุขทั้งกายใจ ได้สุขสันต์กันทุกคน.

พรหลวงพ่อทพ

พุทโธ พุทธัง ขอให้มัสตังค์ นะพุทธี พุทโธ พุทธัง พุทโธ
 ขอให้เป็นใหญ่เป็นโต นะพุทโธ พุทธัง आयु วัฒนโน สุขัง พะลัง.

สมบัติชาวไทย น้อมรับพระบรมราโชวาททุกวัน

๑. ข้าพเจ้า จะรักษาความซัจจ์ ความจริงใจต่อตนเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
๒. ข้าพเจ้า จะข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ใน ความซัจจ์ ความดีนั้น
๓. ข้าพเจ้า จะอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วง ความซัจจ์ สุจริตนั้น ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด
๔. ข้าพเจ้า จะละวางความชั่ว ความทุจริต และสละสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คติธรรมสำหรับผู้เป็นเด็กนักเรียน หรือเยาวชน

เด็กที่ดีต้องมีคุณธรรม ๕ อย่าง คือ

๑. ขยันไปโรงเรียน
๒. ขยันเรียนหนังสือ
๓. ขยันทำการบ้าน
๔. ขยันช่วยพ่อแม่ทำงาน
๕. ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

คำอธิษฐานจิตของหลวงปู่เทพ (พระธรรมปริยัติเวที)

...เกิดชาติหน้าให้เป็นลูกของพ่อแม่ที่เป็นสัมมาทิฐิ นับถือพระพุทธศาสนา อายุ ๑๐ ขวบ ขอให้ได้บวชเณร ขอให้เรียนจบประโยค ป.๓. ๕ เป็นสามเณรขอให้ได้เป็น นาคหลวง อาจจะมาเกิดในสมัยเสด็จแม่มาเกิดเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถอีก ก็อาจจะเป็นไปได้ เมื่อจบ ป.๓. ๕ แล้ว บวชพระแล้ว ขอให้รู้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแบบรู้แจ้งแทงตลอด ขอให้แสดงธรรมโปรดพวกมิจฉาทิฐิได้ ให้พวกมิจฉาทิฐิยอมที่จะเปลี่ยนมาเห็นสัมมาทิฐิ เหมือนกับพระเถระเจ้านาคเสน โปรดเจ้าพระยามิตินทร์ เหมือนสามเณรสังกัจจายน์ ๕๐๐ ได้ ขอให้มิญาณแก่กล้า ขอให้ได้ญาณ จะได้แสดงธรรมแก่พวกมิจฉาทิฐิให้เห็นแจ้งธรรมะ...

ภาคผนวก ค.

แบบสัมภาษณ์พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

๑. ทิศนคติ: บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที

๑.๑ บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระเดชพระคุณในปัจจุบันทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรม มีหลักการวิธีการทำงานอย่างไรบ้าง

.....

.....

๑.๒ การเผยแผ่พุทธธรรม พระเดชพระคุณมีอะไรเป็นแรงบันดาลใจ และมีหลักธรรมคติดุริยธรรมข้อใดเป็นหลักปฏิบัติ อะไรคือตัวปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่

.....

.....

๑.๓ พุทธธรรมที่พระเดชพระคุณได้แสดงไว้มีมากมาย ทั้งพระธรรมเทศนา ธรรมบรรยาย ปาฐกถาธรรม บทความ แต่โดยหลักสาระพุทธธรรมที่ได้นำเสนอได้เน้นเรื่องทาน ศีล ภาวนา ศีลสมาธิ ปัญญา ความกตัญญูกตเวที และพระบรมราโชวาท เพราะเหตุใด จึงได้เน้นเรื่องนี้เป็นกรณีพิเศษ

.....

.....

๒. คุณลักษณะพิเศษของพระสงฆ์ที่จะเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดี ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

๓. ขอความเมตตาให้พระเดชพระคุณ ได้ชี้แนะทิศทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต ควรจะเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

ภาคผนวก ง.

ตัวอย่างพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ

พระธรรมเทศนาเรื่อง สัปปริสธรรมกถา

ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทรงพระราชอุทิศถวาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง

วันพุธที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ศุภสธมฺโม ป.ธ.๕)

วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุข ทุกประการ
จงมีแต่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระปรมินทรมหามกุฏ
ราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอัน ประเสริฐ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวาย วิสัชนาพระธรรม
เทศนาในสัปปริสธรรมกถา ถอดพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญา บารมี ถำรับ
พระราชทานถวายวิสัชนาไปมิได้ต้องตามโหวต อรรถาธิบายในพระธรรมเทศนา ณ บทใด
บทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรด
พระราชทานอภัยแก่อาตมา ผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ชีรนฺติ เว ราชรตา สุจิตฺตา

อโถ สรรมฺปิ ชรฺ อูเปติ

สตถฺยจ ฆมฺโม น ชรฺ อูเปติ

สนฺโต หเว สพุทฺธิ ปเวทยนฺตฺติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาในสัปปริสธรรมกถา ถอดพระเดช
พระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี อนุรูปแก่พระราชกุศลบุญราศรี ทักขิณานุปัตตาน อันสมเด็จพระ

บรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณ อันประเสริฐ ได้ทรงบำเพ็ญให้เป็นไป เพื่อทรงน้อม
 อุทิศพระราชกุศลวิบากสมบัติ ถวายพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว พระบรมอัยกาธิราชเจ้า พร้อมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปี
 หลวง และสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เนื่องในวโรกาส
 วันปิยมหาราช ๒๓ ตุลาคม ซึ่งเป็นอภิลักขิตกาลคล้ายวันสวรรคตแห่งพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บัดนี้ ทรงพระราชอนุสรณ์ คำนึงถึงพระเมตตาคุณ พระมหากรุณาธิคุณ
 ที่สมเด็จพระบรมราชบูรพการีทั้ง ๓ พระองค์ ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยและประเทศชาติ
 เป็นล้นพ้น อันเป็นนิพพานวิริยาสัมมาปฏิบัติ ในส่วนแห่งกตัญญูทศเวทิตาธรรม ด้วยทรงดำเนิน
 ตามคติแห่งพุทธบริษัท ได้ปฏิบัติต่อท่านผู้มีพระคุณ สมดังธรรมภาษิตชื่อว่า ภูมิ เว สปุริสานิ
 กตัญญูทศเวทิตา ความกตัญญูรู้คุณที่ท่านทำไว้ให้แล้ว มุ่งมั่นตอบแทน นับเป็นภูมิธรรมแห่ง
 สัตบุรุษ คดังนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น นับตั้งแต่ได้เสด็จ เถลิงถวัลยราช
 สมบัติ สืบราชสันตติวงศ์ต่อจากสมเด็จพระบรมชนก ขณะทรงพระชนมายุเพียง ๑๖ พรรษา
 แต่มีพระปรีชาสามารถที่โดดเด่น ปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองแผ่นดินได้อย่างสมบูรณ์
 ครบถ้วน จนเป็นที่เลื่องลือประจักษ์แจ้ง ทั้งแก่ปวงชนชาวไทยและนานาชาติในขณะ
 ที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่คับขัน พระองค์ได้ทรงอาศัยพระขันติธรรมที่สถิตมั่นใน
 พระราชหฤทัย ให้มีความสงบเยือกเย็นอยู่ภายใน แล้วทรงเปิดคลังแห่งพระปัญญาอัน เกือบคม
 ค่อย ๆ แก้ไขปัญหาไปที่ละจุด ประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศตกเป็นเมืองขึ้นของนักล่าอาณานิคม
 ชาวยุโรป แต่สยามประเทศกลับยืนหยัดอยู่อย่างองอาจ ประกาศความยิ่งใหญ่และ
 พระอัจฉริยภาพของผู้นำอย่างน่าภาคภูมิใจ พระองค์ทรงมีสายพระเนตรอันกว้างไกล ทรงเห็นว่า
 การพัฒนาจะก้าวหน้าและมั่นคงนั้น ต้องเริ่มที่การศึกษา จึงทรงจัดให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง
 ในด้านศาสนจักร ทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้มีความรู้พระปริยัติธรรม โดยทรงตั้งเปรียญธรรมให้
 ถึงขนาดทรงเข้าร่วมพิจารณาในการสอบบาลีสนามหลวงก็เคยปรากฏ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาใน
 ด้านศาสนธรรมและนิติศาสตร์ได้อย่างแจ่มชัด ในด้านอาณาจักร ทรงตั้งโรงเรียนขึ้นใน
 วัดต่าง ๆ ให้พระสงฆ์มีบทบาท ในการสอนความรู้ในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ ยังทรง
 ตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้น ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติศาสตร์สำคัญ ที่จารึกพระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ประการหนึ่ง ของพระองค์ท่าน ยังประทับอยู่ในความซาบซึ้งของปวงชนชาวไทย จนเป็นที่กล่าวขานอย่างไม่รู้จบรู้สิ้น นั่นคือการเลิกทาส ทรงกระทำอย่างค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป เพาะหว่านพืชพันธุ์แห่งสิทธิเสรีภาพ ลงบนภูมิภาคพื้นสยามประเทศ โดยไม่มีความสูญเสียเลือดเนื้อแต่ประการใด ความสำเร็จอันงดงาม ในการเลิกทาสนี้ แม้จะใช้เวลาถึง ๓๐ ปีเศษ แต่ผลที่ได้ นับว่าคุ้มค่าเกินที่จะคำนวณ

พระราชจริยาวัตร อันทรงคุณูปการเพียงบางส่วนที่ได้รับพระราชทานมากล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยที่ทรงมีต่อพลสกนิกรชาวไทย ไม่ใช่เพราะเพียงหน้าที่ ไม่ใช่เพราะ กฎมณเฑียรบาล หากแต่เพราะมโนธรรมสำนึกที่ใสสะอาด ที่กลั่นออกมาจากทศพิธราชธรรม อันเป็นคุณธรรมคุณเครื่องดำเนินแห่งพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ดังเทพ ผู้บริสุทธิ์จืดมาเพื่อพร่างพรอม ความร่มเย็นแก่ทวยราษฎร์ หากเพื่อความสงบสุขของ ประชาชนแล้ว ไม่ว่าจะต้องปฏิบัติ พระองค์อย่างไรก็ไม่ทรงคำนึง ถึงขนาดปกปิดฐานะพระมหากษัตริย์สมมติเทพ ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงแต่งพระวรกายดังสามัญชน เสด็จประพาสดินเพื่อสืบทราบความเป็นไปของ พลสกนิกร นี้เพราะความห่วงใยอาทร ความรัก ความหวังดีต่อปวงนิกรของพระองค์ท่าน

พระราชจริยาวัตรอันงดงามส่วนนี้ ได้เป็นหลักฐานยืนยันนัยยะแห่งพุทธศาสนา สุภายิต ข้อว่า “ทท ปิโย โหติ ฤษนฺติ น พหู” ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนหม่อมมากย่อมคบหาผู้ให้ นั่น ดังนี้ แม้บัณฑิตชนก็ได้กล่าวไว้ว่า ให้ท่าน ท่านย่อม สนองตอบ เพราะความรักอันหาประมาณ มิได้ ที่พระองค์ท่านมิให้นี้ จึงยังผล ให้ปวงชนชาวไทย มีความรัก เคารพ และเทิดทูนพระองค์ไว้ เหนือเกล้า เหนือกระหม่อม และได้ร่วมกันถวายพระราชสมัญญานามว่า “พระปิยมหาราช” อันมีความหมายว่า พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ ผู้เป็นที่รักยิ่งของปวงชนชาวสยาม

การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นที่รัก เป็นที่ เคารพ เป็นที่ เทิดทูน เป็นที่สักการบูชาของหมู่มหาชน ไม่ว่าจะวันเวลาจะเนิ่นนาน ผ่านพ้นไปสักปานใด พระเกียรติคุณของพระองค์ท่านก็ยังไม่เคยจางหาย นั่นเป็นเพราะสัจปฐิธรรม คือคุณธรรมเป็น เครื่องดำเนินแห่งสัตบุรุษชนคนดี ที่พระองค์ทรงสั่งสมไว้ในพระราชหฤทัยตลอดเวลา จนกลายเป็นพระราชอัธยาศัยประจำพระองค์ อันวัตถุสิ่งของอย่างอื่น แม้จะงดงามสักปานใด ครั้นล่วงเลยกาลเวลาสักกระยะหนึ่ง ก็ย่อมจะคร่ำคร่า ถดถอย ร่วงโรยไป หากแต่ธรรมของสัตบุรุษ

หาได้ตกอยู่ในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ ข้านี้ สมด้วยพุทธภาษิต ที่ได้รับ พระราชทานยกขึ้นไว้เป็น
นิกเขปบทเบื้องต้นว่า

ชีรnutí เว ราชรธา สุจิตตา

อโธ สรรมปิ ชร อูปติ

สตถจ ชมโม น ชร อูปติ

สนโธ หเว สพุถิ ปเวทยนติ ฯ

แปลความว่า ราชรธอ์นงามวิจิตร ยังคร่ำคร่าได้แล แม้สรระก็เข้าถึง ความชราได้
ส่วนธรรมของสัตบุรุษ ย่อมไม่เข้าถึงความชรา สัตบุรุษกับสัตบุรุษ นั้นแล ย่อมรู้จักันได้ ดังนี้

จักรับพระราชทานถวายวิชาโดยสังเขปต่อไป

คำว่า สัตบุรุษ แปลว่า บุคคลผู้สงบ หมายถึง บุคคลผู้มีใจสงบจากสิ่ง อันจะทำให้
จิตใจหวั่นไหว มีบุคลิกสง่าเปิดเผย ยึดมั่นในคำพูด มุ่งมั่นในการทำ ความดี สามารถนำพานาวา
ชีวิต ของตนและผู้อื่นให้ถึงฝั่งแห่งความสวัสดิได้

ส่วนธรรมของสัตบุรุษนั้น หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติเป็น สัตบุรุษ ดังที่
ปรากฏในจุลลหังสชาดก มีเนื้อความโดยสังเขปว่า ในกาลที่ พระโพธิสัตว์ผู้แสวงหาธรรมอันเกษม
เสวยพระชาติเป็นพญาสุวรรณหงส์ พระนามว่าชตรฐ วันหนึ่ง พระองค์คิดบ่วงของนายพรานหงส์
ตัวอื่น ๆ บินหนีไป เพราะความกลัว จะเหลืออยู่ก็มีเพียงสุวรรณหงส์ผู้เสนาบดี นามว่าสมุขะ
เฝ้าปดอบพญาหงส์อยู่ใกล้ ๆ ไม่ยอมห่างไปไหน เมื่อพญาสุวรรณหงส์ชตรฐถามถึง สาเหตุว่า
ทำไมท่านจึงไม่หนีไป ทั้ง ๆ ที่มีโอกาส จะมาอยู่กับเราทำไม จะพลอย ถึงความพินาศย่อยยับไป
ด้วยกัน สมุขะเสนาบดีจึงได้ตอบว่า

อทฐา เอโส สตัม ชมโม โย มิตุโต มิตุตมาปเท

น จเช ชีวิตสุตาปี เหตุ ชมมมนุสุตฺร ฯ

แปลความว่า ความที่มีตร เมื่อระลึกถึงคุณธรรม ไม่พึงทอดทิ้งมิตร ในยามทุกข์
แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต นี้เป็นธรรมของสัตบุรุษทั้งหลายโดยแท้ ฯ

ที่สุด หงส์สมุขะผู้จงรักภักดี อาศัยปัญญาและความจริงใจ จึงสามารถพาพญาหงส์
ชตรฐให้รอดพ้นจากภัยคือความตาย กลับคืนสู่ถิ่นอาศัยด้วยความสวัสดิ แสดงให้เห็นว่า

คุณลักษณะอันสำคัญของสัตบุรุษ คือความมีน้ำใจที่เปี่ยมล้น ไม่ทิ้งมิตรสหายในยามตกทุกข์ได้ยาก ถึงแม้จะแลกด้วยชีวิต สัตบุรุษก็จะเลือกความดี เห็นมิตรสหายสำคัญกว่าชีวิตของตนเสมอ นี่คือความ เด็ดเดี่ยวของบุคคลผู้มีภาวะผู้นำ ที่มีเหนือกว่าบุคคลธรรมดาสามัญ มวลแมลง ชอบบินเข้าหากองไฟ ไม่กลัวตาย เพราะไม่รู้โทษแห่งไฟ ช้างและม้าอาชาไนย ไม่กลัวตาย เพราะทรงในศักดิ์ศรี แต่สัตบุรุษผู้ชาญฉลาด ไม่กลัวตายเพราะ เห็นแก่คุณธรรมความดี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น มีพระราชจริยาวัตร ไม่แตกต่างอันใดกับสมุหะสัตบุรุษ พระองค์ทรงเป็นมิตรกับพสกนิกรทุกหมู่เหล่า ยามที่ประชาราษฎร์หวาดหวั่นเพราะภัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระองค์จะเสด็จไปยังที่อื่นเสียก็ได้ แต่ก็หาทรงกระทำไม่ กลับเสด็จลงไปยื่นเคียงข้าง อยู่ไม่ห่างพสกนิกรของพระองค์ ถึงแม้จะไม่ได้ทรงถือดาบดั่งบุรพกษัตริย์ในปางก่อน แต่สองพระหัตถ์ก็ประกองไว้ซึ่งพระวิริยะ พระราชหฤทัยก็ทรงโอบอุ้ม ช่มฉ่าด้วยน้ำพระเมตตา พระปัญญาที่ทรงไว้ซึ่งความแยบยลลุ่มลึก นำพาประเทศชาติให้หลุดรอดจากทุกข์ภัยได้ทุกครั้ง

ธรรมของสัตบุรุษอีกประการหนึ่ง ที่ปรากฏอยู่ในทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค มี ๗ ประการ อันได้แก่ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักบริษัท และรู้จักบุคคล ในส่วนนี้แสดงคุณลักษณะของสัตบุรุษว่า บุคคลจะเป็นผู้นำหมู่คณะนั้น ต้องเป็นผู้มีปัญญาพิจารณาเรื่องราวให้ประจักษ์แจ้ง มีความละเอียดละไม รู้จักสังเกต ไม่ว่าเรื่องราวปัญหาที่กำลังเผชิญนั้น จะหนักหนาสักปานใด ต้องรู้จักข่มจิตใจให้สงบนิ่ง แล้วใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด ให้ตรงประเด็น จึงจะสามารถนำพาตนและคนอื่น ให้รอดพ้นจากโศกภัย ดังเนื้อความที่ปรากฏ ในวัณณุปถชาดกว่า

ในสมัยที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหัวหน้าพ่อค้าเกวียน นำคาราวานเกวียนผ่านทะเลทราย รอนแรมอยู่หลายวันจนหลงทาง น้ำและเสบียงก็หมดลง ขณะที่พ่อค้าเกวียนเหล่าอื่นหมดกำลังใจ แต่พระโพธิสัตว์หน่อเนื้อพุทธองค์หาได้ท้อแท้สิ้นหวังเพราะเหตุเพียงเท่านั้นไม่ พระองค์เพียรเสาะแสวงหาแหล่งน้ำ จนในที่สุดได้พบภูษาแพรกอกหนึ่ง ด้วยปัญญาอันแหลมคม จึงรู้ได้ทันทีว่า ในท้องทะเลทรายอันแห้งผากนี้ กอกหญ้ายังอยู่ได้ ภายใต้อันตรายนี้นี้ต้องมีน้ำแน่นอน จึงให้คนทั้งหลายช่วยกันขุด แต่พอขุดลงไปจนถึง กลับพบแผ่นดิน ไม่สามารถขุดต่อไปได้ ความผิดหวังจึงมาเยือน เหล่าพ่อค้าวานิชอีกวาระหนึ่ง พระโพธิสัตว์ผู้เป็นยอดแห่ง

สัตว์บุรุษ ยังไม่ละความพยายาม ลงไปสังเกตพื้นหินข้างล่าง พลันก็ได้ยินเสียงน้ำไหลอยู่ใต้ แผ่นหิน จึงได้ขึ้นมาคลำกับจุดลู่ภูฏากของตน ซึ่งหมอคอ้ายในชีวิต ให้มีความหึกเหิม อีกครั้งหนึ่ง ให้เขานำก้อนเหล็กลงไปทาบ พอแผ่นหินแตกออก สายน้ำได้พุ่งขึ้นมา คงไม่มีความ โชคดี สำหรับเหล่าพ่อค้าเกวียนครั้งใด ที่จะเทียบเท่ากับการได้ชีวิตคืนมาในครั้งนี้

คติธรรมในชาดกเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะอันพิเศษของสัตว์บุรุษ ที่มีเหนือ ผู้คนทั่วไป นั่นคือ เป็นผู้มีความพยายามจนถึงที่สุด ถึงสถานการณ์จะ คับขันสักปานใด ก็ยังมีสติ สังเกตพิจารณารอบคอบ อีกทั้งยังรู้จักเลือกใช้คน ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีกำลังใจ บุคคลจะเป็น ผู้นำที่ดีได้ต้องรู้จักแบ่งหน้าที่ให้ผู้ตามร่วมกันรับผิดชอบ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงแม้จะเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช แต่พระองค์ก็ได้ทรงรวบรวม อำนาจไว้แต่เพียงพระองค์เดียว หากแต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตั้งสภาการ แผ่นดินส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองคมนตรีสภา เสนาบดีสภา หรือ รัฐมนตรีสภา มอบหน้าที่ให้ผู้ มีความจงรักภักดี และมีสติปัญญา ร่วมกันรับ ภาระธุระงานของแผ่นดิน จนเกิดความเจริญรุ่งเรือง สร้างประโยชน์สุขแก่ไพร่ฟ้า ประชาชนเป็นเอนกอนันต์

ส่วนชื่อว่า สัตว์บุรุษกับสัตว์บุรุษนั้นแล ย่อมรู้จักกันได้ หมายความว่า คนดีกับคนดีย่อม เข้าใจกัน ยอมรับกัน และพึงพาอาศัยแนะนำสั่งสอนกันได้ ดังอหิงสกาณพ ผู้มีเชื้อชาติแห่ง สัตว์บุรุษอยู่ภายใน แต่เพราะความไม่รู้หลงผิดไปชั่วขณะ จึงทำความผิดไว้มากมาย เพราะได้พบ พระบรมศาสดา ผู้เป็นยอดแห่งสัตว์บุรุษ จึงได้บรรลุธรรม เมื่อบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ได้ช่วยประกาศพระธรรมคำสอน เกิดเป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่ชาวโลกอย่างมากมาย เพราะความ เป็นสัตว์บุรุษ ยอดแห่งคนดีของบูรพกษัตริย์ในอดีตที่ยึดมั่นในสัจปุริสธรรม ปกป้องไว้ซึ่งผืน แผ่นดินไทย ความรักชาติที่ฝังแน่น ความเสียสละอันยิ่งใหญ่เหล่านั้น ได้ตกทอดมาถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงมีสายเลือดแห่งสัตว์บุรุษ พระองค์ท่านจึงทรงสละ ความสุขส่วนพระองค์ มุ่งมั่นประกอบแต่สิ่งอันจะเป็นไปเพื่อความไพบุลย์พูนสุข ของอาณา ประชากรราษฎร์ และเพราะความเป็นสัตว์บุรุษของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมอัยกาธิราชเจ้าอีกเช่นกัน ที่ได้สืบทอดคุณลักษณะแห่งสัตว์บุรุษ มาถึงสมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ให้ทรง ดำเนินตามรอยพระยุคลบาท แห่งพระบรม อัยกาธิราชเจ้า ถึงแม้ว่าข้าศึกในปัจจุบัน จะไม่ใช่ศัตรูที่ถือดาบมารุกไล่แย่งชิงดินแดน เหมือนเมื่อ

ครั้งอดีต หากแต่เป็นมัจจุราชแห่งความยากจน ที่กางปีกสยายหาง นำกองทัพแห่งความอดอยาก เข้ามาโจมตี คอยแย่งชิงความอยู่ดีกินดีของไพร่ฟ้าประชาชน ในเวลาเช่นนี้ เพราะพระโลหิตทุก หยาดหยด ได้ซึมซับไว้ซึ่งสัจปรีชาธรรม สมเด็จพระบรมพิตรจึงไม่ทรงนิ่งอยู่ เมื่อพระราชาราชฎ์ของ พระองค์ถูกรุกราน จึงวางความสุขส่วนพระองค์ไว้เบื้องหลัง แล้วสองพระบาทก็ทรงเหยียบย่างไป ทุกแห่งหน สองพระหัตถ์ประกองไว้ซึ่งศาสตราวุธ อันได้แก่ ดินสอ แผนที่ และกล้องถ่ายรูป ทรงวางพระบรมราโชบายให้เป็นค่ายกำแพงป้องกันปัจเจกมิตร บัญชาการ โครงการในพระราชดำริ ให้เป็นทัพหน้า ส่งมอบพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และจากมูลนิธิต่าง ๆ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้เป็นทัพหนุน ขับไล่ความทุกข์ยากให้สูญสลายไปจากผืนแผ่นดินไทย สมดังพระปฐมบรม ราชโองการที่ตรัสไว้ เมื่อครั้งได้รับพระบรมราชาภิเษก ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม”

สองพระกรรม	พระสดับ	รับฟังเหตุ
สองพระเนตร	พระดูแล	คอยแก้ไข
สองพระหัตถ์	พระโอบอุ้ม	คุ้มผองภัย
หนึ่งพระทัย	พระรักราชฎ์	ชาติร่มเย็น

คุณธรรมของสัตบุรุษไม่เคยเหือดหายไปจากวิถีปฏิบัติ ของพระบรมกษัตริยาธิราช เจ้าของชาวไทย นับเป็นความโชคดีของประชาชนเป็นยิ่งนัก ที่ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินอันอุดม สมบูรณ์ผืนนี้ ภายใต้พระบรมโพธิสมภารแห่งสมเด็จพระบรมพิตร ผู้ทรงสัจปรีชาธรรม อันประเสริฐ อันว่าราชรถนั้น จะงามวิจิตรพิศดารสักปานใด สรีระร่างอันสวยงาม จะเป็นที่รัก ของปวงชนขนาดไหน ยังตกต้องถึงซึ่งพระไตรลักษณ์ คือมีความไม่เที่ยง เก่าคร่ำคร่า และ สูญสลายไปตามกาลเวลา แต่พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ผู้ประพาศิทธิธรรมของสัตบุรุษ จะยังคงอยู่ไม่มีวันเข้าถึงความชรา และจะยังสัตบุรุษรุ่นหลัง ให้ประพาศิเป็นทิฏฐานาคติ สร้างประโยชน์สุขให้แก่มหาชนสืบ ๆ ไป สมด้วยพุทธภาษิตนัย ที่ได้รับพระราชทานยกเป็นนิกเขปบทไว้ ณ เบื้องต้นว่า

ชีรนุติ เว ราชรดา สัจจิตตา

อโธ สรীরมปี ชรี อูเปติ

สตมฺยจ ฌมฺโม น ชรี อูเปติ

สนฺโต หเว สพุภิ ปเวทยนฺติ ฯ

ราชรดอันงามวิจิตร ยังคร่ำคร่ำได้แล แม้สรีระก็เข้าถึงความชราได้ ส่วนธรรมของ
สัตบุรุษ ย่อมไม่เข้าถึงความชรา สัตบุรุษกับสัตบุรุษนั้นแล ย่อมรู้จักกันได้ ดังนี้

ในโลกนี้ คงไม่มีเครื่องสักการะบรรณาการใด ที่จะทรงคุณค่าแก่ บุพพการีชนผู้
ล่วงลับ ยิ่งไปกว่าบุญกุศล สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ
ทรงมีพระปรีชาประจักษ์ในเหตุนี้ เพราะทรงมีพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นภูมิธรรมในพระราช
หฤทัย จึงทรงยังห้วงแห่งพระราชกุศลบุญราศินี้ให้เป็นไปอย่างไพบูลย์

ขออำนาจพระราชกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชอุทิศถวายทั้งปวงนี้ จงสัมฤทธิ์เป็น
อิฏฐิวิบูลมบุญผลและวิบากสุขสมบัติ แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
ปิยมหาราช พร้อมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง และสมเด็จพระศรี
สวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า โดยฐานะนิยมสมควรแก่ศกตวิสัย สมดังพระราช
อุทิศ จงทุกประการ และขออำนาจพระราชกุศลบารมีธรรมทั้งปวง ได้โปรดอภิบาลสมเด็จพระ
บรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ พร้อมทั้งพระราชโอรสพระราชธิดา ให้ทรง
พระเกษมสำราญ ทรงพระเจริญ ด้วยสรรพพรชัยมงคล เสด็จสถิตในสิริราชสมบัติ เป็นนาถรัฐ
ร่วมเกล้าแห่งประเทศชาติ และประชาชนทุกหมู่เหล่า ตลอด จีรัจฉิกกาล

สิทธิชมตฺถุ สิทธิชมตฺถุ สิทธิชมตฺถุ อิทํ ผลํ

เอตฺตฺถึมึ รตนตฺถุสฺมึ สมฺปสฺทาทนเจตฺโต ฯ

ขอผลที่ตั้งปณิธานเหล่านี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์ จงเป็น ผลสัมฤทธิ์ แต่
สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้มีพระราชมนัสศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยทุกประการ

รับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา ในสัปดาห์สิริธรรมกถา นลองพระเดช
พระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ยุติลงด้วยกาลเวลา เอวัง ก็มี ด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

ธรรมบรรยาย เรื่อง การเลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ
แสดงโดย พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)
เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร
เนื่องในงานทำบุญอายุครบ ๕๑ ปี ของ แม่ต๋อย บุษบก

ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

เรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้ ให้มีชื่อว่า เลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ ชื่อนี้ เป็นชื่อที่ยังไม่ซ้ำกับใคร หรือยังไม่มีใครชื่อ ตามปกติแล้วเราจะเลี้ยงแม่กัน เพียงในภพที่เป็นมนุษย์นี้ แต่ก็ให้ท่านทั้งหลาย ได้ทราบว่า เมื่อแม่ไปสู่สัมปรายภพแล้ว เรามีโอกาสเลี้ยงได้ไหม จึงเป็นหัวข้อธรรมในวันนี้ เราจะเลี้ยงได้หรือไม่ได้ประการใดนั้น ขอให้ท่านทั้งหลายได้ตั้งใจฟัง ซึ่งในเบื้องต้นนี้ อาตมภาพจะได้นำเอาพระคุณของแม่ขึ้นมากล่าวในฐานะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ แม่เป็นบุคคลที่ควรยกย่อง พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ ในกาลว่า

พรหมมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพวาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกกา ฯ

นี่เป็นคำที่พระพุทธเจ้ายกย่อง ยกย่องแม่ไว้ว่าอย่างไร ยกย่องแม่ทุกคน พระพุทธเจ้าไม่เคยเกี่ยงเลยว่า แม่คนนี้นั้น ไม่ยกย่อง แม่คนนี่ยุย จึงยกย่อง ไม่เคยเกี่ยง ผู้ใดก็ตาม เมื่อได้เป็นแม่แล้ว พระพุทธเจ้ายกย่องหมด เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นแม่ทุกคน ก็ถูกพระพุทธเจ้ายกย่องไว้ เป็นเช่นเดียวกันหมด ท่านยกแม่ไว้ว่าอย่างไร พระพุทธเจ้ายกย่องผู้เป็นแม่ไว้ใน ๔ ในฐานะด้วยกัน คือ

ฐานะที่ ๑ ยกย่องแม่ว่า เป็นครูเป็นอาจารย์ของคุณ

ฐานะที่ ๒ ยกย่องแม่ว่า เป็นเทวดาของคุณ

ฐานะที่ ๓ ยกย่องแม่ว่า เป็นพระพรหมของคุณ

ฐานะที่ ๔ ยกย่องแม่ว่า เป็นพระของคุณ

นี่พระพุทธเจ้าท่านยกย่อง แล้วทำไมเราเป็นลูก เราไม่ยกย่องกัน เราจะต้องยกย่องตามที่พระพุทธเจ้าท่านสรรเสริญยกย่องไว้

ฐานะที่ ๑ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ว่าเป็นอาจารย์ ก็เพราะว่า แม่ให้คำสั่งสอน ตรงนี้ คงไม่ต้องพรรณนา ถ้าจะพรรณนาแล้วก็เยอะเลย เพราะวันนี้เวลามีพอสมควร เอากันว่า ยกย่องพ่อแม่ว่าเป็นครู เป็นอาจารย์ของคุณ ครูอาจารย์ก็ให้คำสั่งและคำสอน แนะนำทำให้คุณ โดยคำสั่งของแม่ คำสอนของแม่ สั่งก็คือห้ามไม่ให้ทำความชั่ว สอนก็คือให้ทำความดี นี่ก็คือครู อาจารย์ของเรา แม่จึงได้รับคำยกย่องว่าเป็นครูเป็นอาจารย์เช่นเดียวกัน

ฐานะที่ ๒ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ว่าเป็นเทวดา ผู้ที่เป็นเทพ เป็นเทวดา ปกติก็อยู่บนชั้นฟ้า แต่ว่าแม่ของเรานี้อยู่บนพื้นดิน ก็แสดงว่า พระพุทธเจ้ายกย่องแม่ว่าขึ้นไปอยู่บนชั้นฟ้า จากพื้นดินก็ไปอยู่บนชั้นฟ้า แล้วทำไมเราเป็นลูก เราจะไม่ยกย่องเทวดา คือผู้ที่ดูแล ดูแลแล้วก็ดูแลไม่ให้ภัย อันตรายต่าง ๆ มาถึงตัวลูก ถ้ารู้ว่าภัยอันตรายต่าง ๆ มา แม่ก็จะเหมือนกำแพงกันไว้ไม่ให้ภัยต่าง ๆ มาถึงตัวลูก ยกตัวอย่าง เช่น โรคภัยไข้เจ็บ มาถึงลูกในยามคราใดแล้ว ท่านก็จะรีบกำจัดปิดเป่า ออกไป กวาดยาเองได้กวาดยา กวาดยาเองไม่ได้ ก็ให้คนอื่นกวาด รักษาเองได้รักษา รักษาเองไม่ได้ ก็ให้หมออื่นรักษา นั่นคือกำจัดปิดเป่าออกไปในฐานะที่ท่านเป็นเทวดา เรียกว่าดูแลรักษา ใช้ชีวิตลูกมีความปลอดภัย โบราณท่านกล่าวไว้ว่า “มดไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอม” นี่ก็คือเทวดา แม่ของเรา

ฐานะที่ ๓ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ว่า เป็นพรหมของคุณ พระพรหม คือผู้ที่มีคุณธรรม ๔ อย่าง คือ พระพรหมมีเมตตา พระพรหมมีกรุณา พระพรหมมีมุทิตา พระพรหมมีอุเบกขาแก่ลูก พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องแม่ว่า เป็นแม่พรหม หรือเป็นพระพรหม ใครก็ตามถ้าอยู่ใกล้เทวดา อยู่ใกล้ พระพรหม ก็มีความสุข ใครอยู่ใกล้ครูบาอาจารย์ก็มีความสุข แล้วใครเป็นเทวดา เป็นพรหมของเรา ก็แม่ของเรานั้นเอง ลูกคนใดอยู่ใกล้แม่ ลูกคนนั้นก็มีความสุข ลูกคนใดอยู่แม่ ลูกคนนั้นก็มีความสุข นั่นคือแม่ของเรา

ฐานะที่ ๔ ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแม่ว่าเป็นพระ คำว่าพระนั้นไม่ใช่พระธรรมดา หมายถึงเป็นเหมือนพระอรหันต์ พระอรหันต์คือพระที่ไม่มีกิเลส พระอรหันต์คือพระที่ไม่มีพิษ ไม่มีภัย พระอรหันต์คือพระที่ช่วยเหลือคน พระพุทธเจ้ายกย่องแม่ว่า เป็นเหมือนพระอรหันต์

พระอรหันต์เป็นพระที่คนบูชา แล้วทำไมละ เมื่อเราทราบว่า แม่เป็นพระอรหันต์ของเราแล้ว ทำไมเราจึงไม่เคารพไม่สักการะไม่บูชากัน ผู้ใดได้ทำบุญแก่พระอรหันต์ ผู้นั้นจะรวย

ภายใน ๗ วัน ผู้ใดได้สักการะบูชาแก่พระอรหันต์ ผู้นั้นจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง แม่เป็นพระอรหันต์ของเรา พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ดังนั้น เมื่อท่านทั้งหลายได้ทราบว่าเป็นครู อาจารย์ เป็นเทวดา เป็นพรหม และเป็นพระอรหันต์ เราก็ควรสักการะบูชา นี่พระพุทธเจ้าท่านยกย่อง ที่นี้ ให้บรรดาลูก ๆ ยกย่องบ้าง ยกย่องคุณแม่ขึ้นมา เราจะยกย่องกันอย่างไร เราก็ต้องทำความดี หรือทำคุณงามความดีให้แม่ บุคคลผู้เป็นแม่ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นผู้ที่หาได้ยากหาได้ยากอย่างไร เพราะธรรมในหมวด ๒ ว่าไว้ชัดว่า บุคคลที่หาได้ยากมี ๒ คน คือ ๑. บุพพการีชน ๒. กตัญญูกตเวทีบุคคล บุพพการีชน แปลความหมายว่า คนที่ให้อุปการะแก่เราก่อน หลับตานึกดูว่า ใครให้อุปการะ แก่เราก่อน ลูกอาศัยท้องแม่ ๕ เดือนออกมาแล้ว ใต้อ้อมอกของแม่จนเจริญเติบโต ท่านให้อุปการะแก่เรามา นั่นคือบุคคลที่ใกล้ชิด ท่านเรียกว่าหาได้ยาก กตัญญูกตเวทีบุคคล คือ ลูกที่จะทำตอบแทนคุณพ่อคุณแม่ ก็คือบุคคลที่หาได้ยากเช่นกัน เรามาค้นว่า ทำไมแม่จึงหาได้ยาก อาตมาก็ค้น ค้นไป ๆ จนเห็นสังขารว่า แม่ของเรามีคนเดียวในโลก บุคคลที่มีคนเดียวห่างๆ หรือหายาก ให้ท่านคิดดูเอาเอง เมื่อเราได้ทราบอย่างนี้ เราจะได้บูชาแม่ เราจะได้รักแม่กัน แม่มีความหมายของคำแปลว่า ผู้ให้ แม่ แปลว่า ผู้ให้ ท่านทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ ก็ทราบคำว่า แม่ คำนี้เราเรียกกันมานาน แต่ยังไม่ทราบ คำแปลว่าอะไร ต่อไปนี้ให้ทราบว่าแม่ แปลว่า ผู้ให้ ให้อะไรแก่ใคร ให้อะไรนั้นเดี๋ยวทราบ แต่ให้แก่ใครนั้นชัดเจนเลยจะให้แก่ลูก แม่ให้แก่ลูกทุกคน ให้อะไร ให้สิ่งของแก่เรานับไม่ถ้วน แม่ให้ไม่เคยจืด ลูกรับก็ไม่เคยจำว่าแม่ให้อะไรบ้าง แต่มีสิ่งที่เราจะต้องมานับกัน ที่สำคัญ ๆ ก็มีอยู่ ๔ อย่าง คือ

ประการที่ ๑ แม่ให้ชีวิตเรามา ชีวิต คือ อัดสภาพร่างกาย เลือดเนื้อตัวตนของเรานี้ แม่ให้มา ไม่ใช่เราเกิดขึ้นเอง ไม่ใช่เรามีขึ้นเอง เราคิดกันง่าย ๆ ว่าตัวของเรา ชีวิตของเรา คือ ภายใจนี้ แม่ให้มาก็แล้วกัน คิดแค่นี้ก็พอแล้ว แม่ให้ชีวิตเรามา ถามว่า ในโลกนี้ อะไรที่มีค่ามากที่สุด ก็ตอบได้เลยว่าชีวิตมีค่ามากที่สุด สิ่งที่มีค่าเหนือกว่าชีวิต ไม่มี เพราะอะไรจึงไม่มี เพราะทุกอย่างที่มีค่า เพราะชีวิตดีค่าให้มันว่า ราคาเท่านี้ ราคาเท่านั้น ราคาเท่าโน้น เพราะฉะนั้นชีวิตจึงมีค่าสูงที่สุดกว่าที่เราดี ค่าเป็นอย่างนั้นแล้วสิ่งที่มีค่าในชีวิตของเราก็มีมาก ในชีวิตที่จะเกิดขึ้นแก่เรา ลากที่จะเกิดก็เกิดขึ้น แก่ชีวิตของเราศที่จะเกิดก็เกิดขึ้นแก่ชีวิตของเรา สรรเสริญที่จะเกิดก็เกิดแก่ชีวิตของเรา ความสุข ที่จะเกิดก็เกิดแก่ชีวิตของเรา เกิดในชีวิตของเรา ไม่ใช่เกิดนอกชีวิตแล้วชีวิตของเราก็สามารถที่จะไปรักษาทรัพย์สมบัติได้ด้วยดังที่นักปราชญ์ท่านกล่าวว่า “ชีวิตมี

สมบัติมา ชีวิตหมด สมบัติไป” ดังนั้น ชีวิตของเรา จึงเป็นสมบัติมหาศาล แล้วถามว่า ชีวิตของเราแต่ละคนนั้นมาจากไหน ก็ต้องตอบว่าแม่ให้มา นี่ก็คือชีวิตที่ท่านให้ เมื่อท่านให้ชีวิตแล้ว

ประการที่ ๒ ติดตามมาคือ ท่านให้การเลี้ยงดูในฐานะที่เป็นเทวดา ในฐานะที่เป็นพระพรหม เมื่อให้การเลี้ยงดู คนเรากล้าแม่ไม่เลี้ยงดู เจริญเติบโตไม่ได้ ตายตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว ที่เราเจริญเติบโตมาได้ เพราะแม่เลี้ยงเรามา ทำหน้าที่เหมือนกับว่าเป็นเทวดา ทำหน้าที่เหมือนกับว่าเป็นพระพรหม ให้การเลี้ยงดู อยู่ในความอบอุ่นของพ่อแม่ เมื่อท่านให้การเลี้ยงดูอย่างดีแล้ว

ประการที่ ๓ ท่านก็ให้ความรู้ อยู่ในฐานะเป็นครูเป็นอาจารย์ ความรู้ที่แม่มีอยู่จะมอบให้ลูกหมด แม่ไม่ได้เคยปิดบังความรู้ที่มีอยู่ในตัว มีอะไรถ่ายทอดให้หมด แต่ว่า ลูกจะรับได้หรือไม่ได้นั้นก็แล้วแต่บุญวาสนา ใครได้เรียนคาถา นะ ตัว โม ตัว จากแม่ ถือว่าเรียนจากพระอรหันต์ คาถานั้นจะ ศักดิ์สิทธิ์ ขอให้เราเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน นี่เรียกว่า แม่ให้ความรู้

ประการที่ ๔ คือให้ทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัตินอกกายแม่ ที่มีอยู่ อาจจะเป็นที่นาสักผืนหนึ่ง อาจจะมีบ้านสักหน่อหนึ่งก็แล้วแต่ ถือว่าเป็นสมบัติที่แม่มอบให้ ท่านทำสมบัติมอบให้ไว้แก่เรา นั่นคือแม่ แปลว่า ผู้ให้ เมื่อแม่ให้แล้ว แม่ต้องการอะไรจากลูกบ้าง สิ่งแม่ต้องการจากลูกมีไม่มากนัก มีอยู่ ๓ อย่าง นักปราชญ์ท่านกล่าวเป็นคำกลอนไว้ว่า

ยามมีกิจหวังให้เจ้าเฝ้ารับใช้

ยามเจ็บไข้หวังให้เจ้าเฝ้ารักษา

ยามถึงคราวล่วงลับดับชีว

หวังให้ลูกปิดตาเวลาตาย

นี่คือสิ่งที่แม่ต้องการ ยามมีกิจหวังให้ลูกเฝ้ารับใช้คุณแม่ ยามที่แม่มีชีวิตอยู่มีลูกก็หวังพึ่งแรงลูก แม่ไปทำงาน หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน มีลูกแล้ว ลูกได้ช่วยแรง ท่านก็ดีใจว่า เราทำงานมาคนเดียว หรืออาจจะทำมาสองคนตายาย แต่เดี๋ยวนี้ลูกของเราเป็นหนุ่มแล้ว เป็นสาวแล้ว ช่วยแรงเราได้แล้ว นั่นเป็นยามที่ท่านมีความสุขใจ เรียกว่า ยามมีกิจ หวังให้ลูกเฝ้ารับใช้ ลูกได้รับใช้ท่านแล้ว ยามป่วยไข้ หวังให้ลูกเฝ้ารักษา เมื่อความเจ็บป่วยเกิดขึ้นในอวัยวะของแม่อย่างนี้ ท่านต้องการให้ลูกช่วยเหลือ และลูกช่วยเหลือท่านได้ เวลาท่านเจ็บ นำส่งโรงพยาบาล เวลาท่านหายป่วยแล้ว ก็รับกลับบ้าน ก็ไปดูแลรักษา เมื่อท่านกำลังวังชาติ ท่านก็ออกทำงาน ลูกก็เฝ้าใจ เวลาเจ็บป่วยอีก ลูกก็ไปดูแลรักษา นี่ก็คือความหวังของท่าน เวลาท่านป่วย เจ็บแต่กาย

แต่ใจไม่เจ็บ ทำไมจึงว่าใจไม่เจ็บ เพราะมีลูกอยู่ใกล้ซิด เรียกว่ายามเจ็บไข้วังให้ลูกเฝ้ารักษา มีลูกอยู่ใกล้ซิดตรงนี้ ท่านจะสมหวัง เจ็บแต่กายแต่ใจสบายไม่เจ็บ เพราะมีลูกอยู่ใกล้ซิด คนเรา เมื่อใจสบายแล้ว ความทุกข์เวทนาทางกายก็หมดไป แต่กับบางคนด้วยซ้ำไป บางทีกายเจ็บนิดเดียว แต่ใจมันเจ็บมาก เลยป่วยหนักพาดายเลยก็มี

หวังประการที่ ๓ คือ ยามถึงคราวล่วงลับดับชีวา หวังให้ลูกปิดตาเวลาตาย ความหวังของแม่ทุกคนในบั้นปลายแห่งชีวิตของท่านทราบดีว่า เมื่อตายแล้ว ท่านช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เมื่อช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ก็จะต้องพึ่งลูกว่าลูกช่วยได้ ช่วยทำอะไรให้ ช่วยปิดตาเวลาตาย

คำว่า ปิดตา ในที่นี้ ก็คือ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตนเอง คนเราถ้าตายตาหลับ ก็เหมือนกับว่ามีความสุข ถ้าตายตาไม่หลับ ก็เหมือนกับว่ามีความทุกข์ พิจารณาเอาจากคนเป็นก็ได้ คนเป็นถ้าคืน ไหนนอนไม่หลับ รู้สึกว่ามันมีทุกข์ ถ้าคืนไหนนอนหลับสบาย ตื่นขึ้นมาแล้ว ก็มีความสุข นี่คนเป็นยังมีสภาพอย่างนี้ คนตายก็มีลักษณะเดียวกัน แต่ว่าคนเป็น ยังช่วยเหลือตัวเองได้ แต่คนตายหมดสิทธิ์จะช่วยเหลือ ต้องให้คนเป็นช่วย นี่คือความหวังของแม่ จะให้ลูกปิดตาเวลาตาย งานปิดตาให้แม่ เราเรียกกันว่า งานบำเพ็ญกุศล อาตมาทราบว่าคุณตาย ต้องการอะไร คนเป็นคือเจ้าภาพต้องการอะไร สิ่งที่คุณตายต้องการ ก็คือบุญ สิ่งที่คุณเป็นต้องทำ ก็คือบุญเช่นเดียวกัน ตามที่ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเป็นพระบาลีไว้ว่า

บุญญาภิ ปรโลกสุมี ปติภูฐา โหนติ ปาณินิ ฯ

แปลว่า บุญ เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย ในสัมปรายภพ ฯ

เมื่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ลูก ๆ ได้เลี้ยงดูท่านเป็นอย่างดี เรียกว่า เลี้ยงแม่ในโลกนี้ ด้วยข้าวปลาอาหาร เลี้ยงกายด้วยข้าวปลาอาหาร เลี้ยงกายด้วยการให้เสื้อผ้า ให้ท่านมีความสุข เลี้ยงใจก็คือ ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน เชื่อฟัง ตั้งตนเป็นคนดี ท่านก็สบายใจ นี่เรียกว่า เราเลี้ยงท่าน ในโลกนี้ แต่เมื่อท่านไปสู่สัมปรายภพแล้ว โอกาสที่เราจะเลี้ยงด้วยข้าวด้วยน้ำ ก็หมดโอกาส เราก็จะต้องทำให้ข้าวนั้น กลายมาเป็นบุญ แล้วก็ส่งอุทิศไปให้ท่าน เราเรียกกันว่า เลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ เลี้ยงด้วยบุญ ทำบุญอุทิศ ไปให้ท่านนั่นเอง บุญ แปลความหมายง่าย ๆ แปลว่า ความสุข ก็แสดงให้เห็นว่า ลูก ๆ ทุกคน ต้องการให้แม่ มีความสุข บุญที่เราจะทำนั้นมีมาก แต่ว่า อาตมาจะนำมากกล่าวในที่นี้ ๓ ประการ คือ

๑. บุญที่จะเกิดขึ้นด้วยการบริจาค บริจาควัตถุสิ่งของ ที่เราเรียกกันว่า จตุปัจจัย ไทยธรรมถวายพระ ทำไมเราจึงต้องถวายพระ ตรงนี้ก็ถามโยมหน่อยว่า โยมที่ติดกัณฑ์เทศน์ หรือเอากัณฑ์เทศน์มาติด หรือเอาไม้ติดกัณฑ์เทศน์ คนละ ๒๐ บาท ๕๐ บาท ๑๐๐ บาท ก็มี ถามว่า โยมให้ใคร โยมก็จะตอบว่าถวายท่านนั้นแหละ ถ้าบอกว่าถวายอาตมา อาตมาไม่เอา เพราะเรื่องอะไรจะมารับจ้างเทศน์ ต้องให้โยมเข้าใจเสียใหม่ ที่มาติดกัณฑ์เทศน์หรือถวายไทยธรรมนั้น ให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ไม่ใช่ให้อาตมา แต่ถ้าไม่มี บุญก็ไม่ถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เหมือนกัน ไม่ใช่มาอยู่ที่อาตมานี้คือการบริจาคทาน แล้วผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้ใหม่ ที่เราถวาย จีวรก็ดี หรือถวายไทยธรรมก็ตาม ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้ใหม่ ขอตอบว่า ได้ ในนามของบุญ บุญ เป็นส่วนที่ละเอียด ไทยธรรมเป็นส่วนหยาบ แต่ว่าส่วนละเอียด โยมมองไม่เห็น เห็นแต่ส่วนหยาบ ๆ ถ้าอาตมาจะกล่าวอุปมาในที่นี้ ก็เหมือนกับโยมที่จะทำแกง เวลาแกง โยมก็ต้องมีมะพร้าว มะพร้าวก็ต้องมาขูด ขูดมะพร้าวแล้วก็เอาไปคั้นเอาน้ำกะทิ น้ำกะทิมันมาจากไหน มันมาจากมะพร้าว แต่ตอนที่ไมคั้น เราเห็นน้ำกะทิใหม่ ไม่เห็น ไม่เห็นน้ำกะทิ เห็นแต่กากมะพร้าว ฉนั้นใด บุญที่จะเกิดขึ้นก็เกิดขึ้นจากไทยธรรม บีบออกมาเป็นน้ำกะทิ บีบออกมาเป็นบุญ ในส่วนของ น้ำกะทินั้นแหละ ให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในส่วนของกากมะพร้าวทิ้งไป เอาให้พระเทศน์ เพราะฉะนั้น ที่พระจะได้ นั่นเขาเรียกว่า กากบุญ โยมเคยได้ยินคำว่า กากบุญไหม ส่วนน้ำให้คนตายไป กากบุญก็เอามาให้พระที่เรียกว่าไทยธรรมถวาย ทำไมต้องถวาย ถ้าเราไม่ถวายคนตายไม่ได้ ถ้าเราไม่ถวาย เราไม่ชื่อว่าปิดตา ก่อนเราจะมาปิดตาของแม่ เราต้องถวาย จตุปัจจัย ไทยธรรมเราเรียกกันว่าให้ทาน ทานที่เราต้องบริจาค เพราะว่า

๑. เราบริจาคแล้ว เราได้บุญ
๒. ได้ช่วยสงเคราะห์คนเป็น คือ ถวายพระ
๓. ได้ช่วยสงเคราะห์คนตาย คืออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
๔. ได้ชื่อว่าจัดมัจฉริยะ คือ ความโลภในใจของผู้บริจาคได้ด้วย

นั่นคืออานิสงส์มากถึงขนาดนั้น เราจึงได้บริจาคทานเพื่อจะให้เกิดบุญ

๒. บุญเกิดขึ้นจากการรับศีลแล้วเอาไปรักษา ทำไมเราจึงต้องรับศีลกัน ที่เราต้องรับศีล เพราะว่าเรารับแล้วคนตายได้ เรารับศีลชื่อว่าปิดตาให้คนตาย ถูกรับศีลชื่อว่าปิดตาให้แม่

ถ้าว่าคุณไม่รับศีล แม่ก็ไม่ได้บุญ จะเรียกว่าลูกรับศีลแทนแม่ก็ได้ ตอนแม่ยังอยู่แม่ก็รับของแม่เอง ตอนแม่ยังอยู่แม่ก็ทำทานเอง ตอนแม่ยังอยู่แม่ก็ใส่บาตรเอง แล้วตอนนี้แม่ไม่อยู่ ลูกต้องใส่ให้แม่ ลูกใส่แล้วแม่ได้ ลูกบริจาทานแล้วแม่ได้ เราจึงต้องรักษาศีลกัน ทำไมเราจึงต้องรักษาศีล เพราะเรารักษาศีลแล้วเราได้บุญ เรารักษาศีลแล้วเราเชื่อว่าให้อภัยทาน เราจึงต้องรักษา รักษาศีลแล้วคุณแม่ได้บุญ เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายที่รักษาศีลแล้ว ให้มีความรู้สึกลักษณะนี้ว่า เราช่วยคนตายรักษาศีลแล้ว รักษาให้คนตาย ถ้าไม่รักษาแล้วคนตายไม่ได้ เราจึงต้องรักษาศีลกัน

ประการที่ ๓ เจริญภาวนาแล้วได้บุญการที่เรามีพระธรรมเทศนา เราเรียกกันว่าเจริญภาวนา ผู้ฟังเรียกว่าเจริญภาวนา ผู้เทศน์ก็เรียกว่าเจริญภาวนา ทำไมเราจึงต้องเทศน์ เพราะเทศน์แล้วคนตายได้บุญ ถ้าไม่เทศน์คนตายไม่ได้บุญ ลักษณะของการเทศน์ก็คือ

๑. ให้ธรรมเป็นทาน
๒. เชื่อว่าได้ประกาศพระศาสนา
๓. ผู้ฟังได้ดวงตาเห็นธรรมสำเร็จผล เชื่อว่าประกาศพระศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ” แปลว่า การให้ธรรมเป็นทานได้บุญมาก กว่าทานให้อะไรทุกอย่าง น่าจะดีใจ บุญที่เราได้จากทานให้ธรรมเป็นทานนี้แหละ เราจะส่งไปให้คุณแม่ที่ เรียกว่า เลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ เราจึงต้องมีการเจริญภาวนาด้วยการแสดงธรรม เอากันว่าบุญเกิดจากการบริจาทาน คือให้วัตถุเป็นทาน บุญเกิดขึ้นจากการรักษาศีล คือให้อภัยทาน บุญเกิดขึ้นจากการฟัง ธรรมเรียกว่าให้ธรรมเป็นทาน ผู้ให้ชื่อว่าให้ธรรมเป็นทาน ผู้ฟังได้ดวงตาเห็นธรรมเกิดมาเป็นบุญ แล้วก็อุทิศ ส่วนบุญให้กับคุณแม่ เรียกว่า ปิตตาในเวลาตาย บุญทั้ง ๓ ประการที่อาตมา ยกมาอธิบายโดยย่อ เพื่อให้ท่านทั้งหลายมีความเข้าใจว่า เราต้องทำบุญให้แม่แล้ว แม่จึงได้บุญ เรียกว่า ปิตตาให้แม่ ดังได้พรรณนามาทั้งหมด คือ ความหมายของคำว่า “เลี้ยงแม่ในสัมปรายภพ” อาตมา ก็ขอจบธรรมบรรยายลงคงไว้แต่เพียงเท่านี้ ๆ

ปาฐกถาธรรม เรื่อง “ดวง”

แสดงโดย พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)

เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ เจ้าคณะภาค ๑๕

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

วันอาทิตย์ที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เวลา ๐๘.๐๐ น.

ขอความดีงาม จงบังเกิดมีแก่ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายโดยทั่วกัน

เจริญพร ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย อาตมภาพได้รับอาราธนา มาแสดงปาฐกถาธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์แห่งนี้ ในหัวข้อเรื่องว่า “ดวง” เรื่อง ดวงนี้ จะมีเนื้อหาสาระเป็นอย่างไร มีหลักธรรมที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างไร ขอให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้โปรดตั้งใจสดับรับฟังสืบต่อไป

คำว่า “ดวง” ตามภาษาไทย มีความหมายหลายนัย เป็นคำเรียกสิ่งของ ที่มีลักษณะเป็นรูปกลม ๆ ก็ได้ เช่น ดวงดาว ดวงตรา ดวงกลีฉัตร เป็นลักษณะนาม ที่ใช้เรียกจิตในพระอภิธรรม ก็ได้ เช่น จิตเกิดขึ้น ๑ ดวง จิตดับไป ๒ ดวง หรือเป็นคำเปรียบเทียบลูกผู้เป็นที่รักของพ่อแม่ ก็ได้ เช่น ดวงใจของแม่ ดวงตา ของพ่อ แต่ดวงที่อาตมภาพจะนำมากล่าวถึงในที่นี้ หมายถึงดวง ที่เป็นราศี ซึ่งผู้เป็นโหรได้คำนวณตามตัวเลขแบ่งเป็น ๑๒ ราศี นั่นคือ ดวงชะตาชีวิต หรือที่นิยม เรียกกัน สั้น ๆ ว่า “ดวง” เวลาสิ่งดี ๆ อย่างกรายเข้ามาในชีวิต เราก็จะพูดว่า “ดวงดี” “มีดวง” “ดวงขึ้น” เป็นต้น แต่เวลาที่มีความไม่ดีมาเยี่ยมเยือน เราก็จะพูดกันว่า “ดวงไม่ดี” “ดวงตก” “ดวงอาภัพ” โบราณท่านจึงมีสำนวนเป็นข้อคิดเกี่ยวกับดวงไว้ว่า “บุญมาวาสนาช่วย ที่ป่วยก็หายที่หน่ายก็รัก บุญไม่มาวาสนาไม่ช่วย ที่ป่วยก็หนัก ที่รักก็หน่าย” บุญและวาสนาในที่นี้ หมายถึงดวงนั่นเอง

คนส่วนใหญ่ชอบและอยากให้ดวงชะตาของตนเป็นไปในทางดี ถ้าหมอดู ทักว่า ปีนี้ดวงชะตาไม่ค่อยดี ก็จะพยายามแสวงหาวิธีการแก้เคล็ดกันไปต่าง ๆ นานา เพื่อจะเสริมดวงชะตา ราศีของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละคน ปัจจุบัน นอกจากการให้หมอดูทำนายดวงชะตาตามแบบฉบับดั้งเดิมแล้ว ยังเกิดรูปแบบการทำนายดวงชะตาแนวใหม่ นั่นคือการทำนายดวงชะตาทางโทรศัพท์ การดูดวงทางโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จึงถือได้ว่าดวงมีความสำคัญ

ต่อความเชื่อและการปฏิบัติของคนไทยอยู่ไม่น้อย สำหรับพวกเราเหล่าชาวพุทธ ซึ่งได้ชื่อว่าผู้รู้ ควรศึกษาให้รู้และเข้าใจ อันจะนำไปสู่การวางท่าทีและวิถีปฏิบัติ ในเรื่องนี้อย่างถูกต้องเหมาะสม เกิดเป็นความเจริญงอกงามในชีวิต จะได้เป็นคนมีดวงดีในที่สุด

บางคนเห็นผู้อื่นดวงดี ได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งเร็วผิดปกติ จึงได้วิเคราะห์คำว่า “ดวง” ในเชิงประชิดประชันว่า ดวงนั้น ประกอบด้วยพยัญชนะ ๓ ตัว ได้แก่ คอเด็ก วอแหวน และ งอ งู พยัญชนะตัวคอเด็ก ก็คงย่อมาจาก เด็กของใคร วอแหวนย่อมาจากวังง่อกงไหม งอ งู ย่อมาจากเงินง่อไหญ่ หากใคร มีคุณลักษณะตรงตามอักษร ๓ ตัวนี้ ก็จะเป็นผู้มีดวง

ความหมายของคำว่า ดวง ตามที่บางคนเข้าใจนี้ จะมีอยู่ในสังคมของเรา หรือไม่ก็ตาม การสร้างดวงลักษณะเช่นนี้ ถือว่าไม่ถูกต้องตามลักษณะดวงของ ผู้ได้ชื่อว่าชาวพุทธ เป็นดวงที่มี ตัณหาความอยากเป็นตัวนำ ต้องพึ่งพาคนอื่น อยู่ร่ำไป เป็นดวงที่ไม่ยั่งยืน การคิดว่าตนเป็นเด็ก ของใคร มีผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจ คอยช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุน วังง่อกงเพื่อให้ได้มาซึ่งลาภยศ ทั้งโดยชอบ และมิชอบ หรือใช้ทรัพย์สินเป็นตัวเบิกทางเพื่อหวังสิ่งที่ตนพึงประสงค์ ถึงแม้จะได้ในสิ่งที่ตน มุ่งหวัง คุณคล้ายกับเป็นคนดวงดี ดวงขึ้น แต่นั่นเป็นเพียงดวงค้นหา เป็นสิ่งที่ ได้มาด้วยการ แสวงหาอันมิชอบ ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม จึงทำให้ลาภยศที่ได้มาอยู่กับเขาผู้นั้นได้ไม่นาน ดวงเช่นนี้ ไม่ยั่งยืน แต่ดวงของชาวพุทธ ต้องเป็นดวงแห่งคุณธรรม เป็นดวงที่เกิดจากการ สร้างสรรค์ ของตัวเราเอง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ดนแลเป็นที่พึงแห่งตน” ดังนั้น คำว่า ดวง หากจะแยกออกเป็นพยัญชนะ ๓ ตัว ตามนัยข้างต้นนั้น จะได้ความหมายว่า คอเด็ก หมายถึงดี วอแหวน หมายถึง วิริยะ และ งอ งู หมายถึงงาน ดี วิริยะ และ งาน ๓ ประการนี้ จึงเป็นคุณธรรม อันจะทำให้เกิดดวงแก่ตนเองและสังคมประเทศชาติ คอเด็กที่หมายถึง ดินนี้ ได้แก่ ดิทางกาย ดิทางวาจา และดิทางใจ โดยมีอธิบายว่า

ดิทางกาย เรียกว่า กายสุจริต คือการประพฤติชอบทางกาย อันได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่ค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ส่วนรวม ในอดีตกาล มีมฆมาณพและพรรคพวก ได้ช่วยกันทำทางเดินและศาลาที่พักแก่ผู้คน ทั่วไป จึงทำให้ดวงดีขึ้น เมื่อลาบจากโลกมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์เทพเจ้า แห่งสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นที่เคารพนบถของทวยเทพและมวลมนุษย์จนตราบเท่าทุกวันนี้

ดีทางวาจา เรียกว่า วจิตสุจริต คือการประพฤติชอบทางวาจา อันได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดยุยงให้คนแตกแยกกัน และเว้นจากการพูดเรื่องเพื่อเจ้าไร้สาระ คงคิดจะบังเกิดได้ เราควรพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยน้ำใจหวังดี และพูดถูกกาลเทศะ ถ้าจะดีต้องดีเพื่อก่อน ไม่ใช่ดีเพื่อแกล้ง ดีเพื่อแก้ไขไม่ใช่เพื่อแก้แค้น ดีด้วยความเมตตา ไม่ใช่ดีด้วยความริษยา หากจะชมต้อง ชมด้วยความจริงใจ ไม่ใช่ชมด้วยประชด ถึงจะคล่องด้วยพันขุนแผน ถึงจะเขวนด้วยร้อยนางกวัค ไหนเลยจะมีเสน่ห์น่ารักเท่าการรู้จักเจรจา ไม่มีความสวยงามใด จะยิ่งไปกว่าการพูดคำที่ไพเราะ ไซ้แต่มนุษย์เราเท่านั้นก็หาไม่ แม้แต่โคนันทิวีสกาล ซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉานยังหมดเรียวแรงเมื่อได้ยินคำพูดแสดงหู แต่กลับมีผละกำลัง ลากภาระร้อยเล่มเกวียนให้ไหลล่นไปได้ เพราะได้ฟังคำพูด ที่ไพเราะเสนาะโสด สร้างความเป็นผู้มีดวงดีแก่เจ้านาย ได้ทรัพย์สินเงินทองตั้ง ๒,๐๐๐ ตำลึง

ส่วนความดีทางใจ เรียกว่า มโนสุจริต คือการประพฤติชอบทางใจ หรือดีทางใจ อันได้แก่ การเว้นจากความอยากได้ทรัพย์สินเงินทองของผู้อื่นโดย วิธีการอันมิชอบ เว้นจากความพยายามทอาฆาตมาดร้าย และเว้นจากการ ยึดถือความคิดเห็นอันผิดจากทำนองคลองธรรม

ดีทางใจประการที่หนึ่ง ดวงดีจะมีขึ้น ต่อเมื่อสร้างดีทางใจให้เกิด โดยการ หันมาสร้าง ความสันโดษ รักในสิ่งที่ตนได้ พอใจในสิ่งที่ตนมี จนภายนอก เพราะมีไม่พอ ยังพอทำเนา แต่จนภายใน เพราะไม่มีความพอนั้นคงยากยิ่ง จะบรรเทาความโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น จึงเป็นคล้ายกับโจรร้ายที่คอยปล้น ความดีของจิตใจ

ดีทางใจประการที่สอง ต้องมีใจดี คือมีใจประกอบด้วยเมตตา ความ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา ไม่ผูกอาฆาตพยายามทอาฆาตกรรมจองเวรกัน ให้อภัยกัน ฝีกมองผู้อื่นในด้านดี นำสามารถผสมดินให้เหนียว พร้อมทั้งจะให้ สองมือของศิลปินบรรจงปั้น สร้างสรรค์งานศิลป์ให้โดดเด่น จนเป็นที่กล่าวขาน จันใด ใจที่ดีมีเมตตาก็เป็นจันนั้น สามารถช่วยยึดเหนี่ยว ประสาน ขโลมดวงใจของมวลมนุษย์ให้ขึ้นนำ สดใส ชุ่มเย็น ให้เกิดความรักกัน สามัคคีกัน รวมกันอยู่อย่างสนิทแนบแน่น อาศัยกันได้ด้วยความอบอุ่น ผู้ที่มีจิตใจดี จะส่งผลให้มี สุขภาพดี ชีวิตที่ประกอบด้วยสุขภาพกายสดชื่น สุขภาพจิตสดใส ปราศจาก โรคภัยเบียดเบียน นับเป็นยอดแห่งดวงดี เป็นลาภอันประเสริฐ เหนือความ ประเสริฐทั้งหลายทั้งปวง

และดีทางใจประการสุดท้าย ต้องดีที่มีความเห็นตรงตามพระธรรมคำสอน หากจิตใจ ถูกฝังไว้ด้วยเข็มทิศแห่งความชั่วร้าย ก็จะชี้ให้ก้าวเดินไปในทิศทางที่ผิด นาวาชีวิตคงพบแต่พายุ แห่งความทุกข์ ประสบแต่โชคหินแห่งอุปสรรค นานาประการ คั่งพระเทวทัตผู้สร้างดวงไม่ดี แก่ตนเอง แต่เพื่อให้ชีวิตของเรา โดดเด่นอย่างองอาจสวยงาม ถูกจังหวะถูกกลีลา มีความสุขตาม สมควรแก่ฐานะ เราจำเป็นต้องมีสัมมาทิฐิ คือความเห็นอันถูกต้อง นั่นคือให้เห็นว่าทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ใครทำกรรมใด เขาก็ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น อยต้อบาปกลัวต่อเวร เป็นต้น

ค เด็ก พญูษณะตัวที่หนึ่ง ที่จะนำมาซึ่งดวง จึงหมายถึงความดี ๓ ทาง คือดีทางกาย ดีทางวาจา และดีทางใจ ดังที่กล่าวมา ส่วนพญูษณะที่ ๒ ๖ แหวน หมายถึงวิริยะ คือความ พากเพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ไม่ลดใจก่อนความมุ่งมั่นบรรลุผล ความเพียรนี้ จึงเป็น คุณธรรมพื้นฐานอันจำเป็นต่อความสำเร็จทุกประการ ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขความ สมหวังนั้น สำหรับบางคน อาจจะดูว่าง่ายดาย แต่บางคนอาจจะฝ่าฟันแทบเลือดตากระเด็น คนผู้ เคยต่อสู้อดทนมาก่อน ทุกข์ทรมานมาก่อน รู้วิธีที่จะเอาชนะอุปสรรคมาก่อน ในคลังแห่งชีวิต จึงเต็มไปด้วยมวลประสบการณ์และความพากเพียร จะทำอะไรก็ดูเหมือน ง่ายไปหมด แต่ผู้ยังไม่ เคยต่อสู้ ไม่มีน้ำอดน้ำทน ไม่มีความแน่วแน่ในจุดหมาย จะทำอะไรจึงดูเหมือนมีแต่ความยุ่งยาก มีแต่ความลำบาก จนบางครั้งก็เลิกล้มเลิกกลางคัน แท้จริง ความล้มเหลวในครั้งนี้ไม่ได้ หมายความว่า ประตู่แห่งชัยชนะ ในครั้งหน้าจะถูกปิด ขอเพียงไม่ท้อแท้ กระพือพัดไฟแห่งความ ขยันให้ลูกโชนอยู่ เป็นนิจ ยอดขุนเขาถึงจะสูงก็ตามเถิด แต่คงไม่สูงเกินกว่า ปีกนกน้อยจะโบยบิน ถึงแม้ความสำเร็จถึงจะอยู่แสนไกล แต่ถ้าหากเราอดทนต่อสู้ไม่ท้อถอย สักวันหนึ่งดวงต้อง เดินทางมาหาเราอย่างแน่นอน

ขอพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จงพิจารณาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่อง พระมหาชนก ให้ดีเถิด แล้วจะเห็นถึงพระวิริยะอัน ยอดเยี่ยมแห่งพระมหา ชนก ถึงแม้จะมองไม่เห็นฝั่ง สุดลูกหูลูกตามิแต่น้ำทะเล แต่พระองค์ก็ได้ทรงย่อท้อ สู้แหวกว่าย อยู่เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน ความดวงดี ที่สามารถรอดพ้นจากปากสัตว์ร้าย และการได้ครองเมือง มิถิลา พระมหาชนก ได้ประสบเพราะความอดทนต่อสู้โดยไม่ยอมแพ้ ความอดทนนี้ ดูเหมือนจะมี รสชาติที่แสนขมขื่น แต่ดอกผลที่ได้ ช่างหอมหวานยิ่งนัก

อีกข้อหนึ่งที่น่าคิด พระมหาชนก ได้ตอบนางมณีเมขลาถึงสาเหตุที่ ไม่ยอมแพ้ต่อ โศกชะตาว่า เพื่อเป็นการทดแทนพระคุณของบิดามารดา ไม่ให้วงศ์ตระกูลต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง นั้นหมายความว่า หากพระองค์ยอมแพ้ไม่ ว่ายน้ำต่อ เพราะถึงแม้จะว่าอย่างไรก็ตายอยู่ดี ชาวโลก ก็จะดูหมิ่นว่า ลูกหลานตระกูลนี้ ช่างใจเสาะเหลือเกิน เสียแรงที่บุพพการีผู้อุทิศส่ส่ให้เลี้ยงดูทะนุถนอมมา กลับไม่มีความอดทนเอาเสียเลย ยังไม่ลงมือต่อสู้ ก็ยอมแพ้เสียแต่เริ่มต้น แต่ถ้าได้ต่อสู้ ฝ่าฟันจนสุดความสามารถแล้ว ถึงแม้จะไม่เป็นผล อย่างน้อยก็ทำให้ วงศ์ตระกูลเป็นที่ยอมรับของผู้คน ว่ามีลูกหลานที่มีความพากเพียรพยายาม นับเป็นตระกูลที่น่ายกย่อง น่าเอาเป็นแบบอย่าง น่าคบหา แม้ในปัจจุบันนี้ก็เช่นเดียวกัน ท่านทั้งหลายลองศึกษาประวัติชีวิตของท่านผู้เป็นต้นตระกูลใหญ่ ๆ ที่มีฐานะมั่นคง ท่านเหล่านี้ ไม่ได้เกิดมาบนกองเงิน กองทอง ไม่ได้ร่ำรวยเพราะการขนาน ไม่ได้สุขสบายเพราะบุญหล่นทับ หากแต่ต้องอดทนต่อสู้มาก่อน ฝึกคิดฝึกทำ คิดใหม่ ทำใหม่ ฝึกตื่นให้เร็ว ตื่นตั้งแต่ตีสามตีสี่ ทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำ เก็บเล็กผสมน้อย จนสามารถ สร้างตระกูลให้โดดเด่น จนเป็นที่รู้จักและยอมรับของสังคม การต่อสู้นี้ ก็คล้ายกับการแหกว่ายในมหาสมุทรของ พระมหาชนก ความเป็นคนมีดวงของคนสองยุคนี้ ถึงแม้จะต่างกัน ที่รูปแบบ แต่ก็ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ต่างก็ได้เก็บเกี่ยว ความสุขความสมหวังคล้ายกัน

วอแหวน พญูชนะตัวที่สอง อันหมายถึงวิริยะนี้ จึงมีความสำคัญต่อ การสร้างดวง ให้แก่ตน วงศ์ตระกูล และสังคมประเทศชาติ ส่วนพญูชนะประกอบดวงตัวสุดท้าย งอู๋ ย่อมาจาก งาน หมายถึง ความเป็นผู้มีความสามารถทำงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ นอกจาก ความเป็นคนดี และมีความเพียรแล้ว สูตรสำเร็จอีกประการหนึ่งในการสร้างดวง ก็คือต้องเป็นผู้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน คุณสมบัติพื้นฐานของผู้จะเสกสรรค้งานให้บรรลุตามความประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ๔ ประการคือ (๑) มีความฉลาดรอบรู้ในขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงาน (๒) หมั่นฝึกหัดเพื่อให้เกิดความชำนาญงาน (๓) ไม่สะสมปล่อยงานให้ค้างคั้งคั้งวัน (๔) ปลูกมนุษยสัมพันธ์สร้างทีมงานให้แข็งแกร่ง

ประการแรก ความฉลาดรอบรู้ ความเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติ การรู้จักวางแผน นับเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะบันดาลให้งานทุกอย่างสัมฤทธิ์ได้ ดังประสงค์

ประการที่ ๒ เฝ้าเพียรขยันฝึกปรือฝีมือ เพื่อให้เกิดความพร้อมความชำนาญ ความพร้อมมีมากเท่าใด ความสำเร็จเป็นอันหวังได้มากเท่านั้น แม้จะรู้ ศิลปะไม่กี่แขนง แต่ถ้าหาก มีความชำนาญของคล่องแคล่ว ย่อมเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ดังชายหลังค่อม ผู้ไปมาด้วยตั้งเดือน เมื่อครั้งโบราณกาล เขามีความสามารถคิด ก้อนหินได้แม่นยำเหมือนจับวาง ทำรูปช้างรูปม้าบน ใบไม้ด้วยการติดก้อนหิน จนเป็นที่นับถือของพระราชา ได้รับพระราชทานตำแหน่งใหญ่โต มีความสุข ความสบาย แม้ในปัจจุบันก็ไม่มีอันใดแตกต่างกันมากนักกับในอดีต ยกตัวอย่าง เช่น นักกีฬาที่ขยันฝึกหัดจนเกิดความชำนาญ สามารถชนะเลิศการแข่งขัน ระดับโลก ได้เหรียญทอง โอลิมปิก เขาย่อมได้รับเกียรติยศชื่อเสียง เป็นเยี่ยงอย่าง ของเยาวชน มีทรัพย์สินเหลือสิ้นเงินทอง มากมาย นี่เป็นเพราะความหมั่นฝึกปรือ ฝีมือให้เกิดความชำนาญ

ประการที่ ๓ ไม่ปล่อยให้งานค้างค้ำ รีบลงมือปฏิบัติงานที่มาถึง ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ความเกียจคร้านคือบ่อเกิดแห่งความล้มเหลว ความเฉื่อยชา เป็นที่มาแห่งความล้มเหลว เพราะความชะล่าใจของเจ้ากระต่ายที่ตั้งอยู่ใน ความประมาท จึงเป็นเหตุให้พ่ายแพ้เต่าตัวที่เดินไปช้า ๆ ได้

และประการที่ ๔ รู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์ผูกมิตรไมตรี ปลูกพืชพันธุ์แห่งความสามัคคีเอาไว้ เพราะงานบางอย่าง เราไม่สามารถจะทำได้ด้วยตนเอง เพียงลำพัง ความร่วมมือจากผู้อื่นจึงมีความจำเป็น โบราณบัณฑิตท่านจึงกล่าว เป็นคติข้อคิดไว้ว่า

อันบ้านเรือนใหญ่โตรโหฐาน มีเสาทานหลายต้นจึงทนไหว

เกิดเป็นคนอยู่เดียวก็เปลี่ยวใจ ควรมิพวกพ้องไว้ช่วยเหลือกัน

บัดนี้ ถึงเวลาแล้วที่พวกเราจะมาร่วมกันแกะห่อคัมภีร์ เอกาถามัดใจในคัมภีร์ออกมาศึกษา แล้วน้อมนำมาปฏิบัติ อันประกอบด้วย

คาถาข้อที่ ๑ ทาน คือการสละหยาบยั้งแบ่งปัน และการสละความผิด ของผู้อื่น ขอมให้อภัยกัน ทั้งการให้สิ่งของและการให้อภัย ข่อมจะเป็นลิมสลัก ชั้นเลิศ ที่คอยสลักจิต ผูกมัดใจของผู้ได้รับ ให้ซาบซึ้งตราตรึงไม่มีวันลืมเลือน

คาถาข้อที่ ๒ ปิยวาจา คือพูดแต่คำอันน่ารักเป็นที่พอใจ เว้นการพูดคำ ที่แสดงความรู้สึกของผู้ฟัง ให้ระลึกเสมอว่า ไม่มีเชื้อกเส็นใด จะผูกมัดใจคนได้ เทียมเท่ากับคำหวาน

คาถาข้อที่ ๓ อัถถจริยา คือการประพฤตินำให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือ กิจการงานของผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ผลประโยชน์อื่นใด เราสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ สักวันหนึ่งเขาก็จะช่วยเหลือเราด้วยความเต็มใจเฉกเช่นเดียวกัน

คาถาข้อที่ ๔ สมานัตตตา คือการรู้จักวางตนเหมาะสม ไม่เย่อหยิ่งอวด ลำพอง และไม่ถ่อมตนจนเกินงาม ระวังรักษาระดับการคบหาให้คงเส้นคงวา ไม่เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก

เมื่อทางตำราแห่งมิตรภาพเล่มนี้ออก และฝึกปฏิบัติให้เป็นนิสัย จะทำให้เป็นผู้มีลักษณะโอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประมุขชน วางตนได้ เหมาะสม แล้วเราจะมากไปด้วยหมู่พวลมิตรสหายผู้รู้ใจ คลบันคาลให้กิจการ งานน้อยใหญ่พลันสำเร็จได้ดังใจปรารถนา

ท่านสาธุชนทั้งหลาย พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระไตรปิฎก ขุททกนิกายชาดก ว่า

“นกุขตุตฺ ปฏฺฐิมาเนนุตฺ อตุโถ พาลํ อุปจฺจุคา

อตุโถ อตุตฺตสฺส นกุขตุตฺ กิํ กริสฺสฺสนฺติ ตารกาทิ ฯ

แปลเป็นใจความตามภาษาไทยว่า “ประโยชน์ ย่อมล่องเลยคนผู้โง่เขลา ผู้มัวเฝ้าคอยแต่ถกษัยยาม แท้จริง ประโยชน์ต่างหากที่เป็นถกษัยที่ดีที่สุดของ ประโยชน์ ดวงดาวบนท้องฟ้าไม่อาจ กำหนดสิ่งใดให้เราได้”

พระพุทธพจน์บทนี้ ชี้ให้เราเห็นว่า สิ่งที่เรามุ่งหวัง ไม่ว่าจะ เป็น ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข ล้วนมีมาเพราะการไขว่คว้า มิใช่เพราะฟ้า บันดาล เก่งกาจเพราะการสร้างสรรค์ มิใช่คอยวันให้บุญหล่นทับ ชำนาญ เพราะฝึกทุกคำเช้า มิใช่คอยฟ้าให้ดวงดาวกำหนดดวงที่แท้จริง ก็คือคุณธรรมอันเป็นศูนย์รวมแห่งความโชคดี ๓ ประการ ได้แก่ ความดี ความเพียร และ ความสามารถในการงาน หากผู้ใดมีคุณลักษณะ ๓ ประการนี้ ย่อมประสบทุกสิ่ง ที่ตนมุ่งหวัง เรียกว่า “ดวงดี”

ขอให้ทุกท่าน จงประสบแต่ดวงชะตาดีงาม ด้วยการศึกษปฏิบัติตาม หลักธรรม คำสอนขององค์บรมพระชินสีห์ มีแต่สุข ไร้ทุกข์โศกภัย สุขภาพพลานามัยแข็งแรง สำเร็จในสิ่งหวังสมดังมโนรถ ทุกสิ่งทุกประการ ในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อ ขอจบปาฐกถาธรรม เรื่อง “ดวง” ไร้ด้วยเวลาเพียงเท่านี้ ขอเจริญพร..ฯ

**บทความ เรื่อง แม่พาลูกเข้าวัด ลูกพาแม่เข้าวัง
โดย... พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ สุสฺสธมฺโม)
เจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร**

นับตั้งแต่แม่ด้อย บุษบก มีบุตรธิดารวม ๑๒ คน แม่ก็เลี้ยงดู เป็นผู้นำ ทำให้ดูมาโดยตลอดทุกคน โดยเฉพาะก็คือ ได้นำลูกเข้าวัด นำลูกชายทุกคนที่มีชีวิตอยู่ ให้ได้บวชเป็นพระภิกษุทุกคน และให้ลูกคนที่ ๙ คือ พี่สุนันท์ และคนที่ ๑๐ คือ ผู้เขียน ให้เป็นเด็กวัด เป็นลูกศิษย์ของพระพี่ชาย นาน้องสุนทร ลูกชายคนเล็ก ให้ได้บวชเป็นสามเณรตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี ผู้เขียนได้ช่วยงานบวชพี่ชายทุกคน ที่แม่ด้อยจัดการบวชให้ ช่วยงานไปก็คิดไปว่า อีก ๒ ปีข้างหน้า เราจะได้บวชกับเขาบ้าง

ได้เวลาบวชลูกชายคนที่ ๑๐

จนกาลเวลาล่วงเลยมาถึงปี ๒๕๐๔ วันที่ ๑ มิถุนายน แม่ก็กำหนดวันบวชให้ ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๔ นั้น เมื่อกำหนดวันบวชแล้ว ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๐๔ แม่ก็พาลูกคนที่ ๑๐ คือ ผู้เขียนไปฝากกับสมภารวัดปราโมทย์ นามว่า พระครูสมุทรวรินทร์ (สุข อมโร) แม่ด้อย เตรียมดอกไม้ธูปเทียนหมากพลูบุหรีพร้อม ใส่พานออกจากบ้านเวลา ๑๔.๐๐ น. ไปถึงวัด ก็พบสมภารในเวลา ๑๕.๐๐ น. เมื่อไปถึง แม่ด้อยก็รายงานกับสมภารว่า “ ได้นำลูกชายมาฝากบวชกับหลวงพี่” สมภารในสมัยนั้น ก็คือ พระครูสมุทรวรินทร์ ท่านก็ถามถึงวัน เดือน ปี พ.ศ. ที่เกิด แล้วก็บอกว่าบวชได้ นับได้ ๑๕ ปี ๑๐ เดือน ๒๖ วัน บวชได้ ต้องคิดในครรภ์อีกนิดหน่อย เมื่อแม่ด้อยถวายพานดอกไม้ให้แล้ว ก็เป็นอันว่าได้ถวายลูกชายคนที่ ๑๐ เป็นคนของสมภาร และได้ชื่อว่า เป็นนาคแล้ว ต่อจากนั้นผู้พบเห็นก็จะเรียกผู้เขียนว่า “นาค” เมื่อแม่ด้อย ฝากลูกกับสมภารเสร็จก็ลากลับ ผู้เขียนก็ลาสมภาร ขออนุญาตไปส่งแม่ให้ถึงบ้านก่อน แต่ก่อนจะออกจากวัด ก็นำลูกไปหาหลวงพี่เลี้ยง ปทีโป ที่เคยนำลูกชายคนนี้เป็นบุตรบุญธรรม เมื่อเข้าพบแล้ว แม่ก็รายงานหลวงพี่เลี้ยงว่า ลูกชายคนที่นำมาฝากให้เป็นบุญธรรม บวชได้แล้ว นำมาฝากท่านสมภารไว้แล้ว นำมาฝากหลวงพี่ด้วย นิมนต์หลวงพี่เป็นคู่สวดด้วย เสร็จแล้วก็ลากลับ ผู้เขียนก็ไปส่งแม่ถึงบ้านประมาณเวลาใกล้ ๑๘.๐๐ น. ก็กราบแม่ลากลับมาอยู่ที่วัด นอนที่วัด ฟีกหัดท่องคำขานนาคสืบไป

เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ได้เมตตาเป็นพระอุปัชฌาย์

เมื่อได้มาอยู่วัดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โยมแม่ก็ไปติดต่อพระอุปัชฌาย์ ความจริงโยมแม่ได้ติดต่อไว้เป็นภายในอยู่แล้ว โดยมอบให้โยมหม่อหนู ซึ่งเป็นหมอบุรฉกรรจ์อาชีพเก็บไข่ได้ป่วยทุกชนิด เป็นหมอบประจำตัวแม่ด้วย บุษบก โยมหม่อหนูได้เป็นผู้ชักชวนให้โยมแม่ด้วย ให้ได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีพระวิกรมมุนี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเจ้าสำนัก และมีโอกาสนิมนต์ล่วงหน้าไว้ว่า ถ้ามีลูกชายคนต่อไปมีอายุครบบวช จะนิมนต์หลวงพ่อกันไปเป็นพระอุปัชฌาย์ หลวงพ่อตอบว่า ได้ เมื่อวัน เดือน ปี มาถึงในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๔ พิธีบวชก็เกิดขึ้นในอุโบสถวัดปราโมทย์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีพระวิกรมมุนี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระเล็ง ปทีโป เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระสมุห์วรินทร์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ และมีพระมหาทองเหมาะ กิตติวิโร มาเป็นเลขานุการพระอุปัชฌาย์ อุปสมบทเสร็จในเวลา ๐๖.๒๔ น. ซึ่งมาตรงกับเวลาที่แม่ด้วย บุษบก ถึงแก่กรรมในเวลา ๐๖.๑๖ น. นั่นเป็นเวลาที่เป็นบุญจริง ๆ เมื่อบวชเสร็จ ก็ทำพิธีฉลองตามประเพณี เสร็จแล้วก็อยู่ที่วัดปราโมทย์ ๗ วัน เพื่อบิณฑบาตโปรดโยมแม่ด้วย แม่ได้ใส่บาตรพระลูกชาย ที่แม่ตั้งใจให้บวช แล้วก็ได้บวชสำเร็จแล้ว

คุณแม่ด้วยพาพระลูกชายไปอยู่ที่วัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ครั้นต่อมาถึงวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๔ ผู้เขียนก็เดินทางเข้าสู่วัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีคุณโยมแม่ด้วย บุษบก ซึ่งรู้หนทางที่จะเดินทางไปวัดปราสาททองเป็นอย่างดี ก็เตรียมตัวเดินทางไป โดยลงเรือที่ท่าวัดปราโมทย์ ไปขึ้นที่ท่าเรือราชบุรี นั่งรถสามล้อไปสู่สถานีรถไฟราชบุรี สมัยนั้นผู้เขียนเป็นคนชอบเมารถ แม่ด้วยก็จัดการให้เดินทางโดยรถไฟและทางเรือ ขึ้นรถไฟจากราชบุรี เข้าสู่สถานีจิวราย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผ่านองค์พระปฐมเจดีย์เป็นครั้งที่ ๒ ครั้งแรกเมื่อผู้เขียนมีอายุได้ ๑๕ ปี ได้เดินทางไปสุพรรณบุรี ก็ผ่านองค์พระปฐมเจดีย์ไปหนึ่งครั้งแล้ว แต่ครั้งนั้นเดินทางโดยรถยนต์ เมารถเกือบแย่ เมื่อผ่านองค์พระปฐมเจดีย์ก็ยกมือไหว้ นั่งรถไฟไปจนถึงสถานีจิวรายก็ลง แล้วลงเรือใหญ่มีชื่อแปลกๆ ผู้เขียนจำไม่ได้ว่า วันนั้นลงเรือชื่อว่าอะไร เรือออกจากจิวรายในเวลา ๑๘.๐๐ น. ถึงท่าเรือสุพรรณบุรีในเวลา ๐๓.๓๐ น. แล้วขึ้นรถสามล้อเข้าสู่วัดปราสาททอง เข้าพักที่กุฏิพระอาจารย์สุนทร แม่ด้วยก็พัก

ที่บ้าน โยมคู่ย มีพี่มาลีเป็นผู้ดูแล เมื่อตื่นขึ้นตอนเช้าของวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๔ ฉันเข้าแบบง่ายๆ โดยมีพี่มาลี ทำข้าวต้ม แล้วให้คนนำมาถวาย เป็นอาหารมื้อแรกเมื่อไปถึงสุพรรณบุรี

คุณแม่คู่ยฝากพระลูกชายไว้ให้อยู่ศึกษาปฏิบัติธรรมกับพระอุปัชฌาย์

เมื่อถึงเวลา ๐๕.๐๐ น. พระสงฆ์ทำวัตรเช้าเสร็จ โยมแม่คู่ย บุษบก ก็นำพระลูกชายเข้ารายงานตัว แล้วฝากไว้ให้อยู่ในความดูแลของพระอุปัชฌาย์ต่อไป พระอุปัชฌาย์ก็บอกว่าให้อยู่ที่กุฏิพระอาจารย์สุนทรนั้นไปก่อน ประเดี๋ยวจะหากุฏิให้อยู่ใหม่ แล้วให้ตั้งใจเรียนวิปัสสนา เรียนพระนวกภูมิ เรียนพระอภิธรรมต่อไป ถ้าสติปัญญาไปได้ จากนั้น ผู้เขียนก็ตั้งใจศึกษาหลักพระธรรมวินัย ตามที่พระอุปัชฌาย์ให้โอวาทไว้ โดยใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีข้อแม้แต่ประการใด

พระลูกชายคิดที่จะอยู่ศึกษาเล่าเรียนพระบาลีต่อไป

เมื่อแม่คู่ยนำลูกชายเข้าสู่วัดที่ ๒ ซึ่งเป็นวัดสำคัญ วันเวลาก็ล่วงเลยไป จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี แล้วก็ครบ ๔ ปี ที่วัดปราสาททอง รู้สึกว่าผู้เขียนได้ศึกษาเล่าเรียน มีความรู้ได้พอสมควร แต่ยังถ่ายทอดไม่เป็น ได้เรียนจบนักธรรมชั้นโท เรียนพระอภิธรรม ๕ ปริเฉท ได้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน อยู่ในห้องปฏิบัติถึง ๓ หรือ ๔ ครั้ง เมื่อเรียนจบที่วัดปราสาททอง ก็เข้ากราบเรียนปรึกษาพระอุปัชฌาย์ว่า ผมต้องการศึกษาภาษาบาลี พระอุปัชฌาย์ก็ตอบตกลง แล้วท่านก็ถามว่า จะไปเรียนที่ไหน ก็ตอบว่าแล้วแต่หลวงพ่อก่อน ให้ไปอยู่ที่ไหน ผมก็พร้อมที่จะไป ที่แรกผู้เขียนคิดว่า พระอุปัชฌาย์คงจะไปฝากที่วัดในกรุงเทพฯ ท่านไม่พูดถึงเลย ท่านพูดไปถึงวัดในอำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผู้เขียนก็ตอบตกลง นั่งสนทนาอยู่สักพักหนึ่ง พระอุปัชฌาย์ก็อุทานมาว่า ถ้าอยู่ที่สิงห์บุรีก็ไกลบ้าน ไปมาจะลำบาก ไปเรียนที่นครปฐมจะดีกว่า เพราะขวัญเมืองอยู่ที่นั่น (ขวัญเมือง หมายถึง พระราชรัตนมุนีในปัจจุบัน) จะไปฝากกับพระธรรมสิริชัย เจ้าอาวาสวัดนั้นให้

พระลูกชายย้ายมาอยู่จำพรรษาที่วัดพระปฐมเจดีย์ เพื่อเรียนบาลี

การติดต่อก็เป็นไปด้วยความสำเร็จเรียบร้อย อุปัชฌาย์กลับไปวัดปราสาททอง ก็เรียกผู้เขียนไปบอกว่า สถานที่เรียนบาลี ได้เรียบร้อยแล้ว จะย้ายไปเมื่อไรก็ได้เลย ขณะที่ติดต่อนั้น เป็นเดือนพฤษภาคม โรงเรียนบาลีเปิดเรียนไปแล้ว พระเณรที่ย้ายหาที่อยู่ใหม่ มาเข้าเรียน ก็ย้ายมาเต็มหมด แต่ผู้เขียนไม่พร้อมที่จะย้าย ต้องดำเนินการย้ายหนังสือสุทธิด้วย กว่าจะทำเรื่องเสร็จเรียบร้อย เวลาที่ล่วงเลยไปหนึ่งเดือน แต่ด้วยความมั่นใจว่าอยู่ได้แน่ ก็เดินทางย้ายมาเรียนร้อยย้ายมาวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๘ มาพบพระมหาขวัญเมือง พักอยู่ ๒ วัน พระมหาขวัญเมือง ก็พาเข้าหาพระครูสังฆรักษ์จิตว่า จะนำพระมาฝากเรียนบาลี ท่านบอกว่า ที่เต็ม แต่ก็พูดเปิดช่องให้ว่า ไปอาศัยอยู่ที่อื่นก่อน ภายหลังออกพรรษา เมื่อพระใหม่สึกแล้ว ให้มาอยู่ได้ พระมหาขวัญเมือง ก็พยายามใช้ความพยายามดูที่คณะอื่นต่อไป ขณะนั้น ผู้เขียนก็ยังนอนคุยกับพระมหาขวัญเมืองถึงเรื่องเก่าๆ ที่อยู่ปราสาททอง รุ่งขึ้นอีก ๒ วัน เป็นวันที่ ๔ ของผู้เขียนได้เข้ามาอยู่ ท่านไปทำวัตรเช้า เห็นพระหลวงตารูปหนึ่ง ชื่อจริงมีชื่อว่า พระเลียบ และมีชื่อเรียกกันทั่วไป ชื่อหลวงตาซั่ว ท่านอยู่คนเดียว ภายในห้องที่อยู่มีห้องเล็ก ๆ อยู่ห้องหนึ่ง อาศัยอยู่ได้คนเดียวอย่างสบาย พอทำวัตรเช้าเสร็จ ท่านก็บอกกับผู้เขียนว่า เดี่ยวผมจะไปติดต่อกับหลวงตาซั่ว ขออยู่กับท่าน

เวลาประมาณ ๐๕.๓๐ น. ท่านก็เดินทางไปกุฏิสันติธรรม ห้องหลวงตาซั่ว พอไปถึงท่านก็รายงานเรื่องราวให้ทราบ อ้างคุณสมบัติของผู้เขียน สรุปว่าเป็นพระเรียนร้อย ท่องปาฏิโมกข์ได้ หลวงตาซั่วรับทันที บอกว่า “วันพรุ่งนี้ให้มาได้เลย” เท่านั้นเอง ท่านพระมหาขวัญเมืองก็ดีใจกลับมาบอกผู้เขียนว่า “สำเร็จแล้ว พรุ่งนี้ไปได้เลย” ผู้เขียนก็ไปขอสมัครเรียนบาลี ท่านพระครูทักษิณานุกิจ เป็นอาจารย์สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ท่านบอกว่า “มาเอาป่านี้อะเรียนรู้อะหรือเอารับไว้เรียนนอกชั้น” เมื่อได้เข้าเรียนแล้ว พอวันที่ ๕ กรกฎาคม ก็ย้ายมาอยู่กับหลวงตาซั่ว ที่กุฏิสันติธรรม และเรียนบาลีทุกวัน

วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๘ ผู้เขียนก็ไปรายงานตัวกับเจ้าอาวาสพระปฐมเจดีย์ในสมัยนั้น คือ พระธรรมสิริชัย และพระเดชพระคุณฯ ก็รับลงนามในหนังสือสุทธิ ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๐๘ และรายงานตัวต่อหัวหน้าคณะ ๑ ซึ่งมีพระครูวินัยธร (ป่วน) เป็นหัวหน้าคณะ ด้วยว่าคณะสันติธรรมในสมัยนั้น ต้องขึ้นอยู่กับคณะ ๑ โดยปริยาย เสร็จเรื่องทุกอย่างแล้ว ก็เป็นอันว่า ได้อยู่เป็นพระวัดพระปฐมเจดีย์ โดยถูกต้องตามกฎหมายทุกประการ เป็นอันว่า เป็นส่วนหนึ่งของแม่ดุษย์ที่นำลูกชายคนนี้ คือ ผู้เขียน ได้เข้าอยู่ในวัดพระปฐมเจดีย์ โดยบารมีของพระอุปัชฌาย์ และการ

นำพาของพระมหาขวัญเมือง ซึ่งปัจจุบันคือ พระราชรัตนมุนี เมื่อผู้เขียนมาอยู่เรียนที่วัดพระปฐมเจดีย์ แม่ผู้จะมาเยี่ยมเป็นประจำ มาสองคนกับผู้ปฏิบัติธรรม คือ โยมป้าหุ่น ประจงการ

พระลูกชาย ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษาและหน้าที่การงาน

เมื่อพ้านามาอยู่ที่วัดพระปฐมเจดีย์ ก็ต้องตั้งใจเรียนจนจบประโยค ป.๓. ๕ ได้ช่วยงานภายในวัด เป็นงานสำคัญ ๆ อีกหลาย ๆ งาน ได้เจริญรุ่งเรืองทางด้านสมณศักดิ์ ก็ได้เป็นเจ้าคุณชั้นเทพที่ พระเทพปริยัติมุนี และได้รับความไว้วางใจ จากทางคณะสงฆ์ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาค ๑๕ เจ้าคณะภาค ๑๕ มาโดยลำดับ คุณงามความดี ความเจริญรุ่งเรืองที่ผู้เขียนได้รับทั้งหมดนี้ เป็นความดีที่โยมแม่ผู้ ได้พาลูกเข้าวัดนั่นเอง

แม่ได้พาลูกเข้าวัด ได้รับเกียรติจนเป็นถึงเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชนิด “ ราชวรมหาวิหาร ” ได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๕ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ อีกหลายพระองค์ เพราะแม่ได้นำลูกเข้าวัดจริง ๆ

พระลูกชายพาแม่เข้าวัง

เมื่อแม่ได้พาลูกเข้าวัด ลูกได้รับเกียรติอันสูงส่งแล้ว ถึงเวลาที่ลูกจะต้องนำแม่ผู้ บุษบกเข้าวังบ้างละ เริ่มแต่นำแม่เข้ารับของที่ระลึกจากพระหัตถ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่องค์พระปฐมเจดีย์และที่พุทธมณฑล รวม ๒ ครั้ง นำแม่ผู้ บุษบก เข้ารับเสมาทองคำ จากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ห้องสนามหลวง นำแม่ผู้ บุษบก เข้ารับเข็มกาชาดชั้นที่ ๑ จากพระหัตถ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนุดามาตุ ที่ตึกสภาภาษาไทย และสุดท้ายคือ ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้พาแม่ผู้ บุษบก เข้ารับโล่ที่ทรงเกียรติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้ในตำแหน่งจิตรคารโหลฐาน ศาลาศิวาลัย ซึ่งทุกคนจะเข้ารับธรรมดา แต่แม่ผู้เป็นพิเศษก็คือขอกราบพระเจ้าแผ่นดิน ๓ ครั้ง ซึ่งคนอื่นไม่มีใครกราบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตากับแม่ผู้เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งขณะนั้นแม่ผู้อายุ ๕๓ ปี แม่ผู้ เมื่อกราบเสร็จ ก็เอื้อมมือเพื่อรับใบประกาศรับโล่จากพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรง

พระราชทานจนสุดพระหัตถ์ รายการโทรทัศน์ได้จับภาพเป็นเวลานาน ซึ่งประกาศการรับโล่ห้ของแม่ตุ้ย บุษบก โยมมารดาของผู้เขียนอย่างเต็มที่

พระลูกชายยกย่องพระคุณแม่ โดยส่งเสริมให้เจริญรุ่งเรืองด้วยเกียรติคุณ

คุณโยมแม่ตุ้ย บุษบก ได้สร้างคุณงามความดีให้กับสังคม บริจาคทรัพย์ให้กับวัดวาอารามต่าง ๆ โดยเฉพาะที่วัดพระปฐมเจดีย์ ก็ได้บริจาคไว้เป็นจำนวน ๒ - ๓ ล้านบาท จึงได้รับเครื่องราชชั้น จก. จตุตถดิเรกคุณาภรณ์ ก็เพราะพระลูกชายได้ดำเนินการขอความดีความชอบให้ นั่นถือว่า แม่พาลูกเข้าวัด เจริญรุ่งเรืองถึงสูงสุด เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ลูกได้พาแม่เข้าวัง ก็พาแม่เข้าเฝ้าเจ้าฟ้า จนถึงพระเจ้าแผ่นดินได้ ก็นับว่าสูงสุดในชีวิตของแม่ตุ้ย บุษบกแล้ว

ประการยกย่องเกียรติคุณของคุณแม่ตุ้ย บุษบก ให้ปรากฏ

เมื่อแม่ตุ้ย บุษบก ถึงแก่กรรมก็ได้รับเกียรติยกย่องสูงสุด ได้รับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ หีบเกียรติยศ พวงมาลาจากสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ได้รับพระราชทานเครื่องบูชาธรรม ได้รับพระราชทานผ้าไตร ๑๐ ไตร จากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามบรมราชกุมาร เพื่อถวายพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ และได้รับพระราชทานผ้าไตร ๕ ไตร จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลบนเมรุ ขณะพระราชทานเพลิงในพิธีพระราชทานเพลิงศพ ย่อยสลายร่างของคุณโยมแม่ตุ้ย บุษบก ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์คุณล้ำเกล้าล้นกระหม่อมอันหาที่สุดมิได้ ตระกูลบุษบก จะยกย่องเทิดทูลพระมหากษัตริย์คุณนี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม และถวายการรับใช้จงรักภักดีแต่พระบรมจักรีวงศ์สืบไป

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา)
เกิด	พุทธ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐
สถานที่เกิด	๓๔ หมู่ ๘ บ้านทัพตัด ตำบลตาตุม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
บรรพชา	อาทิตย ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔ ณ วัดสุวรรณรัตนโพธิยาราม อำเภอท่าคันโท จังหวัดสุรินทร์ โดยมี พระครูสังฆกิจจาทร (ลาน ปญญาคโม) เป็นพระอุปัชฌาย์
อุปสมบท	อาทิตย ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ณ วัดจุมพลสุทธาวาส ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยมี พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุโท ป.ธ. ๕) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูปริยัติกิจจารง (สมหวัง อุกุเสโน ป.ธ. ๔) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระมหาสิริวัฒน์ ปริสุโท ป.ธ. ๙ เป็นพระอนุสาวนาจารย์
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๓๓ ป. ๖ โรงเรียนบ้านตาแตรวทัพตัด อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๖ ม. ๓ ศูนย์บริหารการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๗ น.ธ.เอก สำนักเรียนวัดจุมพลสุทธาวาส จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ม. ๖ โรงเรียนปริยัติโกศลวิทยา วัดกลางสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๔๐ ป.ธ. ๓ สำนักเรียนวัดจุมพลสุทธาวาส จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ. เกียรตินิยม) รุ่นที่ ๔๖ พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. ๒๕๔๕ ป.ธ. ๔ สำนักเรียนวัดใหม่เจริญผล จังหวัดกาญจนบุรี
ที่อยู่	วัดใหม่เจริญผล ถนนแสงชูโต ตำบลท่าเรือ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๒๐ และพักศึกษาอยู่ วัดอินทรวิหาร ถนนวิสุทธิกษัตริย์ แขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
เข้าศึกษา	๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๔
สำเร็จการศึกษา	๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

